

**SPIONNAGE
IN HET VELDLEGER**

DE ATLAS REEKS IS EEN GEZAMENLIJKE UITGAVE VAN

H. J. W. BECHT
AMSTERDAM

N.V. A. W. BRUNA & ZOON'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
UTRECHT

VAN HOLKEMA & WARENDORF N.V.
AMSTERDAM

A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V.
LEIDEN

AD. M. C. STOK
ZUID-HOLLANDSCHE UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ C.V.
'S-GRAVENHAGE

CORRESPONDENTIE-ADRES:
BRIGITTENSTRAAT 7, UTRECHT

MR A. ROTHHAERT ^{*Wijchen*}

SPIONNAGE
IN HET VELDLEGER

ATLAS REEKS

OMSLAGTEKENING B. MOHR

INLEIDING

TWEE PERSBERICHTEN

L'Echo de Bruxelles, 10 December 1912.

Op de weg naar Vilvorde heeft zich gisteravond omstreeks 11 uur een ergerlijk incident voorgedaan. De heer Banlit-Fielding, die verbonden is aan de Engelse Legatie, begaf zich per rijwiel naar zijn woning te Vilvorde, toen hij ter hoogte van de Brasserie „La Chapelle” door een auto, die hem in grote vaart achterop reed, werd aangereden en meters ver weggeslingerd. Indien de aanrijding enkele seconden vroeger had plaats gevonden, zou de heer B.-F. ongetwijfeld tegen de muur der brouwerij, die daar tot aan de straatweg vooruitspringt, zijn verpletterd. Door de schok enige ogenblikken verdoofd, kwam de getroffene overigens met enkele schrammen vrij.

Het schandelijk optreden van de „chauffard” die niets beters wist te doen dan zich met onverminderde snelheid uit de voeten te maken, krijgt nog een ernstiger aspect nu gebleken is uit de achtergelaten sporen, dat de auto op enige afstand voor het ongeval uit haar koers gezwaaid is en een scherpe draai naar rechts heeft gemaakt tot de plaats, waar de heer B.-F. werd getroffen. Daar er op dat uur ter plaatse weinig of geen verkeer was, zou men gaan denken dat hier opzet in het spel is.

Het incident geeft nog meer te denken, wanneer wij de aandacht vestigen op een gebeurtenis, waarvan wij de vorige week melding hebben gemaakt.

Dezelfde heer B.-F. ontsnapte verleden Donderdag ternauwernood aan de dood, doordat hem bij het passeren van de in aanbouw zijnde Etablissements Gérard in de Rue du Maroc een hoop stenen van grote hoogte voor zijn voeten kwam te vallen, waarbij hij lichtelijk aan de schouder werd gewond. Hoe dit ongeval heeft plaats gehad, is nog steeds niet opgehelderd.

De politie is thans geneigd aan te nemen, dat er verband kan

bestaan tussen deze twee feiten en heeft het onderzoek naar de oorzaak van het incident in de Rue du Maroc terstond heropend.

Het is natuurlijk mogelijk, dat hier louter toeval in het spel is, doch als men bedenkt, dat de heer Banlit-Fielding de opvolger is in de titel en de goederen van Lord Rocktower, Graaf van Redcliff, doet deze samenloop van omstandigheden wel een weinig verdacht aan.

* * *

Manchester Times, zelfde datum.

Ten einde demonstraties te vermijden werd de bekende extremist Michael O'Lear hedenmorgen om vier uur uit de gevangenis te Dublin ontslagen.

Door journalisten geïnterviewd, verklaarde de republikeinse agitator, dat de twee jaren gevangenisstraf hem hadden versterkt in zijn overtuiging en in zijn vaste voornemen om „het gehate Brittannië” te bevechten tot de dood of tot de volledige bevrijding van het „verdruchte Ierland”. In de gevangenis had hij dan ook een uitgebreid plan voor een propaganda-veldtocht samengesteld, waarmede hij onverwijld zou beginnen.

Het ziet er dus niet naar uit, dat deze tweejarige gevangenisstraf enig gewenst gevolg heeft gehad. Intussen gaat men voort met zware straffen uit te spreken voor de louter politieke misdrijven der Ierse opstandelingen . . .

* * *

Daar de kapitein met verlof was, drukten de vaderlijke zorgen voor de vierde compagnie van het derde bataljon van het drie en twintigste Regiment Infanterie . . .

Dit moet korter! In het leger is alles kort, behalve de wachten, de marsen, de papieren van „boven” en de besprekingen van mislukte oefeningen.

Dus: C.-4-III-23 R.I. was met periodiek verlof en alle vaderlijke zorgen voor dit onderdeel drukten op de smalle jongenschouders van de 21-jarige reserve-tweede-Luitenant Berk-hage D. A.

Op dit ogenblik bestonden zijn zorgen in het hanteren van de

Vaderlijke Tuchtroede en de Moeder der Compagnie¹⁾ hield een oog in het zeil.

De milicien-soldaat Kruitnagel stond in voorgeschreven houding op het bureau. Hij was in de afgelopen nacht van verlof teruggekeerd in een toestand die volgens Brabants-Limburgse soldatenbegrippen eveneens kort, doch betekenisvol, werd gekenschetst als zijnde „kanon”. De soldaat Kruitnagel was „kanon” en na „kanon” komt niets meer, of het zou Engelengezing en Bazuingeschal moeten zijn . . . „Dus Kruitnagel,” zei Berkhage, „als ik het goed begrijp, dan had je het vannacht zo op je zenuwen, dat de hele wacht er aan te pas moest komen om je te kalmeren. Het hele kantonnement was in rep en roer. Je hebt zo’n heibel gemaakt dat de Bataljonscommandant wakker schrok en dacht dat de juffrouw van zijn kwartier aan ’t bevalen was.”

De soldaat Kruitnagel likte zijn droge lippen en keek zijn rechter zo openhartig en waarheidslievend aan als dat met tamelijk schele ogen mogelijk was.

„Luitenant, als de sergeant van de wacht me niet voor de zot gehouwe had, was er niks gebeurd.”

„Voor de zot gehouden?” Berkhage nam het rapport van de wachtcommandant en citeerde: „Je stond om half één midden op de markt met je jas zo wijd open, dat de masten van het schip op je behaarde borst boven je hemd uitstaken en je deed oorverdovende pogingen om het lied te zingen, dat aanvangt met de woorden: Was ik maar nooit getrouwd.” — (Dat rapport is niet slecht; die sergeant is een humorist.) — „En dat alles terwijl je wist, dat de vrouw van de bakker aan de overkant ieder ogenblik een kind verwacht. Schaam je, Kruitnagel!”

„Luit, dat is mijn schuld niet . . .” begon de nachtelijke zanger.

„Bovendien had hij juist vier dagen verlof gehad om te huwen,” zei de Moeder in volle ernst.

„Ja maar, luit, ik bèn niet getrouwd,” zei de soldaat, waarschijnlijk om zijn gezang te motiveren.

Het gezamenlijke bureaupersoneel keek verrast op. Fier over deze opschudding, zag Kruitnagel van de een naar de ander, misschien ook van de ander naar de een, want hij was behoorlijk scheel. Een ogenblik heerste volkomen stilte. Berk-

¹⁾ De Sergeant-majoor-administrateur.

hage leunde vermoeid achterover en er lag niet de minste verwondering op zijn gezicht. De eerste veertien dagen dat hij in dienst was, had hij zich vergeefs afgevraagd, of hij zich dood zou lachen of dood zou ergeren en deze besluiteloosheid redde hem het leven. Daarna had hij eens en vooral vastgesteld, dat het Militaire Slavenjuk best te verduren was, als men zich slechts over niets verwonderde . . .

„Juist,” zei hij, alsof hij reeds volkomen op de hoogte was, „en dat maakt het nog erger, want nu ziet het er naar uit, dat je de kapitein voor vier dagen uitzonderingsverlof in de nek gekeken hebt.”

„Toch nie, luit, alles was gereed om te trouwe, mor op 't leste ogenblikke is het nie deurgegoan.”

„Ik heb een tante en die lust geen zuurkool,” zei de 21-jarige grijsaard met het wereldwijze ongeloof dat zijn leeftijd paste. Een liefhebbende moeder (niet de administrateur) had hem met uiterste zorg opgevoed, doch hij wist reeds lang, dat hij in Dienst een taal moest spreken die verstaan werd.

„Luitenant,” begon Kruitnagel met volle hitte, „'t is mijn schuld nie, da die trouwpartij nie deurgegoan is, ik zal 't oe precies vertellen, dan zulde zelf zeggen . . .”

„Kruitnagel, schei uit! Spaar ons het verhaal. Ik weet er alles van. Er is al een brief gekomen van . . . van jullie burgemeester, waarin staat, dat het alleen en uitsluitend háár schuld is . . . En van haar familie,” loog hij, er snel achter. „Is 't tòch woar, luitenant?” straalde Kruitnagel.

„Ja! Je wordt bedankt. De sergeant van de week zal je wel inlichten omtrent je straf.”

De soldaat salueerde, maakte keert en ging met een opgetogen gezicht naar de deur. Met de knop in de hand vroeg hij nog met een vleierende stem: „Wà schreef de burgemister eigelik, luit?”

„Dat 't jouw schuld niet was!” brulde Berkhage. „Verdwijn!!”

De soldaat Kruitnagel was als een schicht vertrokken en de schrijvers zaten al te schudden voordat de deur dichtviel.

„Ik heb géén schrijven van de burgemeester van Bommershoven tussen de stukken kunnen ontdekken, luitenant,” zei de Moeder met een fijn, azijnig stemmetje.

„O, was het Bommershoven?” vroeg de verharde officier schaamteloos. „Verbeeld je dat het Amsterdam of Den Haag was geweest! Kijk eens, Verstrepen, op één brief moet je niet dood blijven, we krijgen er genoeg.”

Hij nam de straflijst van de mislukte bruidegom en schreef met onbewogen gezicht:

*Vier dagen kwartierarrest*¹⁾.

Strafreden:

*Vier dagen verlof bekomen hebbende om te huwen, daarvan teruggekeerd niet in gehuwde-, doch in beschonken toestand*²⁾.

— — — — —
Veertien dagen later werd er bij een kinderlijk-onschuldige burgemeester een ruit verbrijzeld. Geheel Bommershoven was er van overtuigd, dat een naaste bloedverwant der mislukte Mevrouw Kruitnagel de dader was.

* * *

Maaldonk was een dorpje dat er zeer schilderachtig uit zou zien, als men eerst de splinternieuwe school afbrandde. Deze school was een verschrikking in giftig-rode baksteen, voldeed aan de nieuwste eisen en de bouwmeester had er al zijn slechte neigingen in uitgevierd met kastrandjes van witte en gele glazuursteentjes.

Een dorp was het eigenlijk niet. Het was een oud kerkje, een bijna even oude pastorie en wat boerenhuizen met slordige kinderhand rondgestrooid. De pastoor en het schoolhoofd waren de enige gezagvoerders. De veldwachter van Moerbeke, waar het Gemeentebestuur zetelde, kwam één keer per week een glas hier drinken in de Drie Zwaantjes.

Maaldonk ligt tegen de grens gedrukt. Reeds op zeshonderd meter Zuidwaarts van de kerk stonden de Beierse Landstormmannen achter de afsluitboom dwars over de straatweg naar België. Ze rookten voortdurend hun hangpijpen, zelfs terwijl ze op post stonden, tot grote afgunst hunner Nederlandse collega's, die dat niet mochten en zich vergeefs afvroegen, waarom de Hollandse Legertucht nog feller moest zijn dan de „weltberühmte Disziplin bei Uns“.

Het was begin Augustus en de kranten schreven dat de hittegolf aanhield. Die dag moest de aflossing der Grenswacht plaats hebben; een compagnie van het eerste Bataljon was zo juist afgemarcheerd met achterlating van enkele grens-

¹⁾ Lichte straf, bestaande uit de verplichting in het kwartier te blijven na afloop van de dienst.

²⁾ Historisch!

posten en zou aanstonds vervangen worden door 4-III, onder bevel van de Kapitein P. van Saksen.

Op het leiendak van de pastorie trilde de zonnehitte, doch de studeerkamer van Pastoor Mundeleer lag voormiddags in de schaduw en het was er nog behaaglijk fris.

De Pastoor zelf zag er ook fris uit. Hij had spierwit, golvend haar, een gezond bruinrood gezicht en hel grijze ogen met gezellige rimpeltjes er naast. Zoals hij daar zat in de felle lichtreflexen van de witte herberg aan de overkant, met de bruine banden in de grote boekenkast als achtergrond voor zijn witte kuif, vormde hij een zoetig sentimenteel schildertje, iets van dat Zuid-Duitse schooltje, dat reeds lang gestorven is aan overproductie en suikerziekte.

Mundeleer zoog aan een goudse pijp en genoot van de voelbare stilte.

Voor enkele kostbare ogenblikken sinds al reeds een jaar heerste weer eens de gewone rust in zijn parochie. Geen getrommel, geen hoorngetoeter, geen gerammel van ratsketeltjes, geen commando-geschreeuw, geen gelal van Komt-Er-Dan-Nooit-Geen-Vrede en andere, niet te noemen koren.

Bovendien was dit de gezegende stonde, waarop de vrouwelijke parochianen geen extra-biechtpuntjes konden verzamelen. Met de mobilisatie was er een onrustbarende hausse gekomen in dit soort biechtpuntjes, doch daar stond weer tegenover, dat nu al een jaar lang de manskerels niet meer naar Antwerpen konden gaan om hun onsterfelijke ziel te beschadigen. Zodoende was de totale omzet toch op een normaal peil gebleven en de pastoor vond dat hij niet mocht klagen. De antieke klok tikte lijkig, aan de overkant kakelden een paar kippen . . . Boer Herrijgers, die op het koor zong, ging in zijn Zondagse pak door de straat, de fiets aan de hand. Ja, ja, dacht Mundeleer, die gaat vandaag weer de pacht wegbrengen bij de notaris in Moerbeke.

Sjef Herrijgers nam zijn zijden petje af voor de kerk en steeg op. Vanavond zou hij zwaaiend op zijn fiets terugkomen en luidkeels het Te Deum zingen. Dat stond al sinds jaren vast, ofschoon de Pastoor hem reeds herhaardelijk had opgedragen om bij deze gelegenheid liever „Sjefke is Getrouwd” te geven. Mie van Sjef Herrijgers was een „pront wijf” en zou hem vanavond weer plichtmatig aftuigen met zijn eigen klompen. In iedere hand één, om „vlugger vort te doen”.

De torenklok had juist elf uur geslagen, toen bij de bocht

van de Moerbeekse weg de trommels dreunden. Deuren vlogen open, honden blaften, boerenmeiden gichelden en met de rust was het weer voor een halve maand gedaan in Maaldonk. „Daar heb je de bedevaart,” mompelde Mundeleer en ging naar de voordeur om zijn nieuwe gast eens te bekijken. Hij had al veel gehoord over Pietje van Saksen en was nieuwsgierig.

In een witte stofwolk marcheerde de compagnie op de kerk toe, de kapitein aan het hoofd. Met een wijde armzwaai groette hij voor de pastoor, even glunderden de witte tanden in het verbrande gezicht en de pastoor knikte overtuigd drie keer dat het zo heel goed was en dat ze het samen bèst zouden vinden. Dan troffen hem plotseling de soldatengezichten, hij vond ze over het algemeen nog ongunstiger dan gewoonlijk en dacht weer met bezorgdheid aan zijn vrouwelijke kudde. Hij ging op de tenen staan en keek boven van de stoep over de troep heen met een ijselijk streng gezicht naar Treeske van Peero den Drijver, die schrok toen ze hem in het oog kreeg en midden in haar gil-lach bevroor.

„Tamboerrrs!!”

De trommels zwegen.

„Links uit de slàànk . . . Halt!!” De troep stond stil tegenover de Drie Zwaantjes voorbij de kerk, waar altijd het bureau ingekwartierd was. De kapitein liet al gauw de zorgen voor zijn mannelijke kudde over aan de piepjonge luitenants, Berkhage en Arloff. Met vriendelijke haast keerde hij naar de pastorie terug, waar de Pastoor nog steeds op de stoep stond en Treeske naar huis gekeken had.

Mundeleer deed de deur wijd open en gaf een hand.

„Kom maar gauw binne, kapitein, ge zult wel moei zijn.”

„Dag pastoor, hoe gaat het?”

„Ik heet Piet,” kondigde Mundeleer aan.

„Ik ook.”

„Da's getroffe dan. Hang da bokketuig moar aon de kapstok en komt er in.” Terwijl Van Saksen zich loswong uit de vele riemen, schudde de pastoor zorglijk het witte hoofd.

„Ze kunne me die peuters toch aonkleje!”

„Als de pastoor op z'n paosbest veur de dag komt,” zei de kapitein, die probeerde Brabants te spreken, „kan het er anders ook nogal spannen.”

Toen ze zo enkele ogenblikken elkaar volgens Brabantse regelen der gastvrijheid voor de gek gehouden hadden en de

grote sigaren waren aangestoken, voelde Van Saksen zich al zo goed thuis, dat hij zonder er bij te denken zijn kraag en een paar knopen losmaakte, iets wat hem overigens niet gauw overkwam.

De pastoor hield even de deur open en riep naar achteren met de toonloze stem van jarenlange gewoonte: „Kee, de port!”

* * *

Die avond hadden de twee Pieten een fles wijn gedronken en Van Saksen ging zoals gewoonlijk vroeg naar bed, tot lichte teleurstelling van een ondeugende pastoor, die graag nog een tweede had opengetrokken.

Ze hadden zwaar geboemd over Philosophie, waarin Pietje van Saksen steeds een beetje knutselde, hoewel hij meer praktisch dan theoretisch wijsgeer was. Daar de pastoor alleen over Thomas ingelicht was, en de kapitein van alles een beetje wist, behalve van Thomas, konden ze elkaar niet ernstig bezeren.

Van Saksen hield er een eigen huisbakken wijsbegeerte op na en paste deze met groot gevolg toe op zijn beroep.

Een compagniescommandant staat aan voortdurend gevaar bloot, zijn wel en wee is overgeleverd aan de luimen van ruim tweehonderd soldaten en enkele paarden. Alles wat scheef gaat komt op zijn arm hoofd neer. Dat gevaar is er altijd, hij kan er zich niet afdoende tegen beschermen. Doch gevaar is slechts lastig als men het ziet en Pietje negeerde met verbaazende gelijkmoedigheid ieder dienst-gevaar.

Het gebeurde wel eens, dat een collega zich tegenover Van Saksen wanhopig er over beklaagde, dat er, niettegenstaande voortdurende zorgen, bij de „kompaj” een sokken- of wollen dekensdrama was ontdekt, dat de gouden kraag¹⁾ in gevaar bracht. Hoe Van Saksen het toch aanlegde, want die beleefde nooit dergelijke catastrophen en kreeg zelfs bij oefeningen zelden of nooit van een hoog paard af de bekende zurigheden toegediend.

Dan pakte Pietje met zijn toegepaste wijsbegeerte uit.

¹⁾ Wanneer een kapitein het niet te bont maakt, wordt hij op zijn tijd bevorderd tot majoor en draagt dan een gouden kraag, als hij in 't zwart verschijnt.

„Er is een geheime macht, die er voor zorgt, dat een zwaar beschonken schurk juist op het randje van de gracht terugzwaait. Die zelfde macht laat een doodnuchtere brave huisvader jammerlijk verdrinken. Die macht heeft veel namen, maar ik noem haar de Tegenstrijdigheid der Dingen. Die ga je nu exploiteren. Je bent verantwoordelijk voor alles, wat er in je compagnie gebeurt. Van de andere kant staat vast, dat je geen 250 kerels met kleding, nachtleger, wapens en uitrusting 's nachts onder je hoofdkussen kunt leggen. De enige uitweg is, dat je de compagnie voor zichzelf laat zorgen, maar dan ook helemaal voor zichzelf laat zorgen. Geen half werk! Dit systeem pas ik al jaren met aanzienlijk succes toe. De kerels willen niet dat de compagnie een figuur slaat, hun kapitein moet de beste, knapste en handigste van alle kapiteins zijn, ook al is hij het niet. Als die kapitein nu gaat proberen om zelf voor alles te zorgen, wat wiskunstig onmogelijk is, en over ieder wissewasje kabaal maakt, leggen de kerels terstond alle zelfstandigheid af en zorgen zelf voor niets meer. Ik heb de grootste schurken van de hele divisie en ik heb niet te klagen.”

Dit laatste was tenminste in ieder geval juist. Als een of andere C. C.¹⁾ toevallig vertelde hoe hij zat opgescheept met een paar zeer ondeugende jongens, die een gevaar waren voor het gehele onderdeel, vroeg Pietje gewoonlijk nadere bijzonderheden en zei meestal: „Stuur ze maar bij mij, dan krijg je er een paar lieve, zoete bazuinengeltjes voor terug.”

Zo was 4-III-23 R.I. in een jaar tijd werkelijk een verzamelplaats van onpure elementen geworden, doch niemand moest het wagen om iets ten nadele van Pietje te zeggen, want dan werden al spoedig de messen getrokken. Van Saksen strafte zelden, en als hij het deed, was het ofwel van boven opgelegd, of anders lachte de hele boevenbende de gestrafte uit en vond, dat de „douw” nog lang niet hevig genoeg was. Zijn officieren en onderofficieren leerde hij ook van meet of aan, dat ze geen overbodige parade en bombarie moesten maken. Alleen kalmte bracht redding.

Daar had je bijvoorbeeld de jonge Berkhage, die was nog minderjarig toen hij bij de compagnie kwam en had van de School voor Verlofsofficieren een beetje te veel jeugdig vuur meegebracht.

¹⁾ Compagniescommandant.

In het eerste uur had Pietje hem al gevormd. Het was tijdens een Regimentsmars en Berkhage was Sectiecommandant één. Er stond geschreven, en bovendien was het een bijzonder stokpaardje van de kolonel, dat op harde wegen steeds in de pas werd gemarcheerd en de manschappen op hun plaats in het gelid bleven. Zodra de trommels zwegen en „In het gelid vrij” gecommandeerd was, liep de vierde compagnie er bij als een horde landverhuizers. Berkhage begon terstond „hup-twee” te schreeuwen en snauwde zijn sectie weer in een toonbare vorm. Het hielp wel, maar niet lang. Zodra hij ophield te tellen, deinde alles weer door elkaar. Pietje liep met de handen op de rug midden voor de troep en deed alsof hij alleen op de wereld was.

Berkhage begon zeer lelijk te doen en telde venijnig hup-twee, tot de kapitein zich half omkeerde en goed verstaanbaar riep:

„Meneer Berkhage, bij mijn compagnie wordt niet geteld!” De nieuwe luitenant kreeg een kleur en keek schuin naar de kerels of ze hem ook voor de gek hielden. Integendeel; ze vertoonden ernstige, wijze gezichten, die schenen te zeggen: „We nemen het je niet kwalijk, je bent nog jong; Pietje zal het je wel leren.”

Voordat hij tijd had om zich ernstig beledigd te voelen over dit weinig paedagogische optreden van zijn kapitein, riep deze hem bij zich, wat ook al niet in de haak was, want sectiecommandanten bleven op hun plaats.

„Kijk eens kameraad,” zei Pietje, „zolang je telt lopen ze wel in de pas. Dit marsje duurt een uur of zes. Als we thuis komen zou jij hees zijn en ik suf. Laat die lelijke kerels toch lopen!” Hij praatte genoeglijk verder en Berkhage vroeg zich met spanning af, wat er allemaal zou gebeuren als aanstonds de overste passeerde. Pietje ging echter geheel in het gesprek op. Opeens bemerkte Berkhage, dat er van achter in de colonne gedempt en haast fluisterend een woord werd doorgegeven en verstond tenslotte het woord „politie”.

Toen hij omkeek, kon hij zijn ogen niet geloven. De Pruisen konden het bij de Kaiserparade op de Potsdamerplatz niet mooier doen. Het was overdreven, het was niet ècht. Er klonk slechts één pas en de compagnie zag er uit, alsof ze met passer en liniaal was getekend. Een roodharig monster uit de voorste gelederen, die later de Blauwe Adriaansen bleek te zijn, zette met klokstem het lied in: Gij zult het zien

en ondervinden. Als gij de meisjes niet betaalt. Pietje babbelde rustig en vrolijk verder.

„'t Wordt warm!” riep de roodharige aan het einde van het eerste couplet.

„Ga nu maar even op je plaats lopen,” zei de kapitein.

Toen Berkhage omkeek, zag hij in de verte aan de staart der colonne het dansende blauw-witte vlaggetje van de Regimentcommandant, die met zijn gevolg van luitenant-adjudant en bereden ordonnans op de berm van de weg in draf naderde. Eerst toen de overste het hoofd der vierde compagnie bereikte, keek Pietje verwonderd op, was aangenaam verast, bracht de hand aan de kepi en riep vol vriendschap: „Goeie morgen, overste! Mogge, Buwalda.”

„Mogge, Van Saksen,” zei de overste. Dit zal voor leken erg onbeduidend klinken, doch in militaire taal betekent het, dat de compagnie er schitterend uitzag en de overste zeer tevreden was. Van de staart der colonne tot aan het hoofd lag de weg immers bezaaid met uitbranders.

„De kapitein Van Saksen heeft z'n spullen altijd in orde, zie je dat, Buwalda?” zei de overste tot zijn adjudant. „Hij hoeft niet eens naar zijn compagnie om te zien. Daar kun je nou een voorbeeld aan nemen, Buwalda, als je later zelf een compagnie zult hebben. Toen *ik* nog kapitein was . . .”¹⁾

De adjudant was natuurlijk veel te beleefd om een ogenblik te twijfelen aan de voortreffelijkheid van 4-III. Daarvoor was hij dan ook adjudant. Een eigen opinie had hij wél, doch alleen om haar zorgvuldig te verbergen.

Berkhage was dus al in het eerste uur volkomen op de hoogte van zijn taak.

* * *

Toen de zon onderging over het vreedzame Maaldonk, gingen de twee Pieten naar hun slaapkamers.

Even voordat ze insliepen, werden ze gestoord door een hevig, onregelmatig gebons, waarvan de gehele pastorie dreunde. „Piet,” riep de pastoor, „wat is dat toch voor 'n lawaai?” „Ik weet het niet, Piet,” schreeuwde de kapitein terug, „maar

¹⁾ We zullen de jongere officieren niet nodeloos ergeren. Iedere Hoofd-officier was natuurlijk onbeschrijfelijk flink toen hij nog kapitein was, veel flinker dan de tegenwoordige kapiteins.

ik durf wedden dat het die twee luitenants van mij weer zijn!!” Hij stond op en stak het hoofd door het raam. In het laatste restje daglicht van de zwoele zomeravond waren de luitenants Berkhage en Arloff druk bezig een keihard tennisballetje tegen de muur der pastorie te „sjotten”. Ze hadden door de openstaande vensters het gesprek der Pieten wel gehoord, doch kogelden onverstoorbaar verder.

„Wil je wel eens gauw zien dat je naar bed komt, lelijke vlegels! Ik heb van jullie alleen meer verdriet dan van alle soldaten samen! Mars! Naar bed, verdomde kwajongens!”

„Zeg Karel, wie zou daar toch zo goddeloos vloeken in de pastorie?” Er klonk ontzetting in de stem.

„Zou dat heiligschennis zijn?” vroeg de ander ontdaan. Proestend verdwenen twee grijsgroene gedaanten in de duisternis. De pastoor lag te schudden in zijn bed.

„Heb je wel gehoord, hoe ik ze daar even op hun plaats zette?” riep de kapitein.

„Nou!” hijgde de pastoor. „En wat waren ze onder de indruk!”

Pietjes bed kraakte verontwaardigd.

Tien minuten later schrokken ze weer wakker.

Over het slapende gehucht galmde een aandoenlijke stem met lange, geestdriftige uithalen: „Te Deum laudàààamus . . . te doooomini confitèéémur . . .”

Mie van Sjef Hერიjgers stapte geeuwend uit de bedstee, rekte zich zorgvuldig uit en pakte vastberaden de klompen van haar koorzanger, die al gereed stonden. In iedere hand één . . .

* * *

Na een slaperige rustkuur aan de grens werd het bataljon weer verzameld te Moerbeke voor oefeningen „volgens tableau”. Naar ieders mening zag dit tableau er veel te enthousiast uit, vooral vandaag.

Om zes uur in de zonnige morgen was het dorp reeds vol krijgsrumoer, want er zou die dag een brigade-oefening¹⁾ gehouden worden en het strak-blauwe uitspansel beloofde volledige voldoening. Dat wil zeggen, voldoening aan het tableau, doch niet bepaald aan de vrome wensen van de troep,

¹⁾ Brigade = 2 Regimenten Infanterie en wat kleinigheden, tezamen circa 6000 man. Aan het hoofd een kolonel.

die eenstemmig deze schone, blanke ochtendstond vervloekte en op zeer profane wijze het smerigste hondenweer eiste van een Voorzienigheid, die blijkbaar zelf nooit soldaat geweest was.

In zijn beste pakje en met helderwitte handschoenen aan kwam de reserve-eerste-luitenant Piron uit zijn kwartier, toen Berkhage in een oud, gelapt veldjasje, benauwd dichtgesnoerd in de riemen van het „volledig veldtenu met rol” loom op hem toe kwam slenteren.

„Wacht maar, man, hou je gemak, ik kom wel bij je!” riep hij met een genadig gebaar, ofschoon Piron niet de minste aanstalten maakte om hem tegemoet te komen. Bovendien was Piron al ruim vier jaar officier en had dus een ster meer dan hij.

„Ga je dienst doen?” vroeg Piron met beledigende verbazing. „Wil je misschien het zwikje van me overnemen? Dan ga ik in jouw plaats de lijn trekken bij de censuur. Een paar nieuwe handschoenen heb ik zelf wel, dat is alles wat je voor dat vak nodig schijnt te hebben.”

Piron was halve weken gedetacheerd bij de Militaire Censuur over brieven, telegrammen en telefoongesprekken op het postkantoor te Hagenburg.

„Dank je voor je bereidwilligheid. Ik vroeg het alleen maar, omdat ik om onbegrijpelijke redenen de begrippen Dienst en Berkhage maar steeds niet kan verenigen.”

„Hoe durf jij het woord dienst nog in je mond te nemen?!” schreeuwde Berkhage. „Drie dagen loopt meneer hier bij het bataljon een beetje dienst te huichelen en dan gaat meneer uitrusten van z'n gehuichel op het postkantoor in de stad. En zonder enige gewetenswroeging steekt meneer iedere maand z'n volle tractement in zijn klep! Ik zal eens een ingezonden stuk . . .”

„Zag, kaerel, spreek niet zo hartstochtelijk bij het kriecken van de daegeraad!” Het was de tweede luitenant Farelle van de derde compagnie. Hij transpireerde nu al en zijn Haags jargon ergerde Berkhage vreselijk.

„Zag keèèrel, als ik zo'n sjiekeling was als jij, zàg, zou ik niet zo afstotelijk willen zweten. Je weet dat het bij het regiment verboden is te zweten, als de overste je attrapeert, hang je er tegen.”

Piron begon mijmerend voor zich uit te spreken.

„'k Ben walglijk vroeg op vandaag . . . Dat moet niet meer

voorkomen . . . Komt zeker van de drukkende temperatuur... 't Is pas zes uur en toch al benauwd, dat zal wat worden." — Zijn stem werd dichterlijk-zangerig. — „Als de troep onder leiding van zijn fikse, frisse officieren vrolijk en dartel over de Hellevense hei huppelt, verwacht ik, dat de sluizen des hemels zich milddadig zullen openen om mens en dier en boom en plant overvloedig te laven en te verfrissen . . . Gezond . . . Zéér gezond! . . . En ik, arme dwaas, ben verplicht de lieve zon de rug toe te keren en weg te kruipen in een kil, halfduister bureau . . .”

„Kom mee, Farelle,” zei Berkhage haastig, „laat die baantjes-azer staan, je wordt er ziek van als je hem lang aankijkt. Hij probeert zelfs Pietje na te praten.”

„Als bekwaam en gezocht officier-commissaris¹⁾ moet ik, deze uitlatingen als insubordinatie kwalificeren,” antwoordde Piron, die zich herinnerde dat hij nog meer baantjes had. „De heer Piron trekt inderdaed gewoon opzichtig aen de lijn,” zei Farelle met lijkige instemming. Bij hem was alles „gewoon hartstochtelijk”, voor zover het niet „gewoon opzichtig” of „gewoon verrukkelijk” was.

Berkhage en Farelle lieten hun superieur met de witte handschoenen zonder meer staan en spoedden zich naar de eetzaal om te ontbijten²⁾.

* * *

Wanneer Kapitein Van Saksen het bataljon commandeerde, werd er niemand zenuwachtig gemaakt. Hij hield niet van zenuwachtige wezens en liet zichzelf ook niet zenuwachtig maken.

Bij dergelijke gelegenheden beklom hij een klepper van de bataljonstrein, die gewoonlijk voor een patroon-caisson stond. Het was werkelijk een paard en het heette Betje. Wat de troep ook mocht beweren, zelfs de meest achterdochtige keuringsveearts moest dadelijk toegeven dat het een paard was en aan alle wetenschappelijke eisen voldeed. Een koe kon het al direct niet zijn, want het dier had geen gespleten hoeven en horens.

¹⁾ Officier belast met het voorlopig onderzoek in Krijgsraadzaken.

²⁾ In het Veldleger bestond er buiten dienst geen merkbaar rangverschil tussen 1e en 2e luitenanten.

Betje liet zich ook niet zenuwachtig maken. Dat was wel haar enige verdienste, doch tevens de enige eigenschap, die Kapitein Van Saksen in een paard wist te waarderen.

Dit is niet zo belachelijk! Volgens hetzelfde recept zijn vele infanterieruiters wel generaal geworden en hebben zonder enige lichaamsgebreken tot op hoge leeftijd hun pensioen getrokken.

Die dag was de Majoor niet aanwezig en werd dus het bataljon aangevoerd door Pietje, als oudste kapitein. Hij had wel een paar moorddadige sporen aan, doch dat meende hij zo kwaad niet. Betje hield, niettegenstaande haar olifantenpas, gemakkelijk een bataljon infanterie bij. Iedere speelse uitnodiging van het huppelende adjudantenpaard naast haar werd door Betje met ontmoedigende koelheid genegeerd. Pietje stopte zelfs boven in het zadel zijn pijp en stak haar doodgewoon aan. Langs de stoffige, hete grintweg stond een provinciale wegwerker met een grote zonnehoed op. Hij keek zeer misprijzend naar de twee ruiters aan het hoofd van de troep. Toen de vierde compagnie passeerde, meende hij zich nader te moeten verklaren.

„As dieje vent daar op z'n pèèrd ok moes lope,” begon hij. „Haol-de gij um er dan af, as ge zo flink zijt, ouw trekpleister!” schreeuwde Kruitnagel. „Kankeren” was hem iets heiligs en een doodgewoon burger behoefde hem daarin geen lesje te geven.

Na een mars van enkele uren onder een keiharde zon bereikte het drijfnatte derde bataljon de Hellevense Hei. Er werd zelfs bijna niet meer gekankerd, met gebroken stemmen werd hees om rust gesmeekt. Zodra er halt gehouden werd, vielen de geweren aan rotten en zakten de manschappen voor dood in elkaar. Minstens twee minuten lag Hollands Glorie stervend naar adem te happen, toen Kruitnagel een stapel heiplaggen in het oog kreeg. Zijn eerste worp was reeds een voltreffer, die het gelaat van de Blauwe Adriaansen onkenbaar maakte, en op hetzelfde ogenblik was de uitgeputte compagnie als bezeten. Het plaggengevecht werd zo'n verwoed handgemeen, dat de onderofficieren hun meest ingewikkelde en nieuwste vloeken moesten opdienen, om tenminste een schijn van rust te herstellen.

Pietje was intussen afgestegen en liet de vier compagnie-

commandanten bij zich uitnodigen. Hij had met voorbeeldige gelijkmoedigheid de heftige orders in ontvangst genomen van de opgewonden overste, die voor zijn derde ster vocht. Thans deelde hij op zijn manier deze orders mee aan zijn ondercommandanten, waaronder ook Berkhage figureerde, die de vierde compagnie had, nu de kapitein met 't hele bataljon belast was. „Heren, we gaan kalm verder met Siebsig-Einundsiebsig te repeteren, alsof er geen wereldoorlog bestond. Wij staan onder Von Moltke en daarginds nadert Mac-Mahon. We moeten de rechtervleugel van de vijand omtrekken, dus we boffen er niet bij met dit weer. Berkhage, jij bent linksuiterst, net als op het voetbalveld. Hier moet je zijn, kijk maar op mijn kaart.” — Met een strootje wees hij langs een warwinkel van zandwegen, groene boschjes, wit bouwland en bruine hei. — „Met dit elegante boogje zwaai je met de compagnie van uit dit bosje daarheen, om de vijandelijke rechtervleugel. Begrepen?”

Berkhage begreep er niets van.

„Welke rechtervleugel?” vroeg hij dom. „Wat voor linksuiterst?”

„Dat is een zeer goeie opmerking, meneer Berkhage,” zei Pietje en werd opeens plechtig. „Ik zie dat je het onder mijn voortreffelijke leiding al ver gebracht hebt in de tactiek. Juist! Welke rechtervleugel! Dit is van belang, heren! De vijand is niet te vertrouwen, hij zou best in staat zijn de linkervleugel helemaal achterwege te laten om dan listiglijk met twee rechtervleugels te vechten, speciaal om de luitenant Berkhage te verschalken. Op een dergelijke krijgslist moeten we voorbereid zijn en . . .”

Zijn verdere preek ging verloren in het gelach der drie anderen en Berkhages hoofd was zo gaar van de hitte, dat hij zelfs geen poging deed om van zich af te slaan.

„Kijk maar op m'n kaart, manneke,” zei Van Saksen goedig tot zijn verontwaardigde luitenant. „De vijand marcheert uit Zuidelijke richting langs deze weg en zal een stelling innemen hier in deze lijn, met de rechtervleugel dáár bij dat bosperceeltje.”

„Heeft de vijand dat éérlijk beloofd, kapitein?” hoonde Berkhage.

„Maak je vooral niet ongerust, ik sta voor alle stukken in. Ben je al eens meer hier op de hei geweest?”

„Ik krijg het gevoel, dat ik hier geboren en opgevoed ben.”

„Nu dan, begin maar met links achterwaarts geéchelonneerd naar dat bosje te marcheren en stel je compagnie daar behoorlijk gedekt op. Je houdt voeling met de rechter-voorcompagnie en een driehonderd meter tussenruimte vanaf je rechter sectie. Wordt het je al duidelijk?”

Berkhage knikte. Als men hem toen gevraagd had of hij wist hoeveel sterren er aan het firmament stonden, zou hij ook ja gezegd hebben.

„Als je daar bent aangekomen,” ratelde de kapitein verder, „wacht dan op het bericht voorwaarts en klamp je met verbindingsmanschappen vast aan Hogedoorn, die de rechter-voorcompagnie heeft, dan kan je niets overkomen. De oefening begint van hier uit om negen uur dertig. Ik heb het nu negen uur tien.”

„’t Is om te rillen,” zei Berkhage en zette zijn horloge gelijk. „Nog twintig minuten te leven!”

Op de aangegeven tijd verzamelde hij zijn heiplagkampioenen. Zodra zij de uitrusting hadden omgehangen, verloren ze terstond al hun uitbundige veerkracht en sleepten zich als gebroken grijsaards door de hei.

Toen begon de luitenant Berkhage verschrikkelijk te knoeien. Het groene vlekje op de kaart, het bosje waar hij zich moest opstellen, was reeds jaren geleden gekapt en vervangen door minstens vijf andere. Met de sectiën vormloos uit elkaar, slingerde hij als een dwaas over de hei en zocht hopeloos naar de juiste opstelling. Hij werd driftig en begon te snauwen tegen Pietjes bandieten, die voor deze enkele keer toch werkelijk straalden van onschuld en dan ook al zijn vriendelijkheden met gelatenheid aanvaardden. In zijn zenuwachtigheid versnelde hij het tempo tot een uitzinnige vaart in deze hitte, maakte rechtsomkeert en weer rechtsomkeert, voerde levensgevaarlijke flankbewegingen uit ten opzichte van de vijand en deed alles, wat volgens de boekjes direct dodelijk moest zijn. Kortom, zijn prestatie’s waren zo strafbaar, dat hij in oorlogstijd de kogel zou verdiend hebben. Gelukkig viel hij bij de manschappen nogal in de smaak, anders had hij op deze sensationele rondrit minstens de helft verloren aan uitvallers.

Toen hij eindelijk de juiste plaats ontdekte en er, met de rug verachtelijk naar de vijand gekeerd, op af rende, kwam de bataljonsadjutant Markx aangelopperen, vroeg

naar zijn geestesgesteldheid en wees hem, nu het niet meer nodig was, waar de compagnie zijn moest.

Met een laatste krachtsinspanning zwaaiden de sectiën weer om met het front naar de vijand, de troep stortte neer en lag een paar minuten sprakeloos te hijgen. Berkhage zelf was zo verlamd, dat hij niet eens hoorde, hoe er „politie” gefluisterd werd. Toen hij opkeek, zag hij een viertal paarden boven zich.

Het was niets minder dan de kolonel met zijn hofhouding! Nu is het feest compleet, dacht hij. Natuurlijk heeft Jan-met-de-Pet¹⁾ me door zijn kijker vanaf een heuveltje staan te bewonderen en nu komt hij me even huldigen met acht dagen kamer.²⁾

Hij krabbelde overeind en meldde zich met doodsveracting. „Houd uw gemak, meneer!” galmde de kolonel. „Dat is héél goed! Dat is een van de weinige keren dat ik niet kan horen waar een troep ligt. Goed zo! Bij de oefeningen moet stilte heersen!” Met een ernstig knikje reed de kolonel statig verder.

Berkhage verwonderde zich niet het minst, zeeg neer en keek met een boosaardig gezicht naar de Blauwe Adriaansen, die hem een vertrouwelijk en medeplichtig knip-oogje gaf.

„Hij is voor de bakker, luit!”

„Trek je er maar niets van aan, lieveling,” zei de luitenant verveeld.

Zodra de kolonel op gehoorsafstand was, ontstond er tussen de sectiën een heftige en rumoerige gedachtenwisseling omtrent de vraag hoeveel tractement een kolonel had, hoeveel uren hij werkte en wat hij dus per uur verdiende. Er werden fantastische bedragen bereikt, want paardjerijden werd met algemene stemmen niet als werk beschouwd.

Een paar honderd meter verder stiet de kolonel op de derde compagnie, die nu reeds een half jaar onder bevel stond van

¹⁾ Bij aankomst van een kolonel in de kazerne kwam de wacht in het geweer en blies de Hoornblazer een signaal van vier stoten: do-sol-do-mi. De soldaten maakten hierop de woorden Jan-met-de-Pet, waarmee tevens de kolonel werd aangeduid.

²⁾ Kamerarrest voor officieren: Dienstdoen, thuisblijven, sabel inleveren en na affloop preek van korpscommandant.

de eerste luitenant van het Indische Leger Hogedoorn. Deze was een glanspunt onder de officieren van het Regiment. Nog geen tien Indische dienstjaren, en op zijn borst prijkte reeds de Willemsorde naast een Expeditie-kruis. Op zijn Staat van Dienst enkele verwondingen en een paar „Uitstekende Daden”. Was in Atjeh al eens vermist geweest, in handen van de vijand gevallen, hetgeen erg ongezond moet zijn en weer ontsnapt. Een „model” officier, die zijn spullen kende.

Hogedoorn had zijn onderdeel op onberispelijke wijze naar de juiste plaats gemanoeuvreerd, had met veel vreugde van uit de verte de goocheltoeren van Berkhage gevolgd en wachtte nu rustig op het bevel voorwaarts.

Hij ging zich met een blank geweten melden en kreeg terstond een vinnig „katje” van de kolonel over het lawaai bij zijn linkersectie . . . Bij de oefeningen moet stilte heersen. Dat weet u en u moet er op letten. En ik zal er op letten dat u er op let, menéér! U kunt een voorbeeld nemen aan de linker voorcompagnie, menéér. Ik zat er al midden in, voordat ik ze gehoord had. Bij een jonge reserve luitenant nog wel! . . . Enzovoort, genoeg om de flinke Hogedoorn, die te velde meermalen zonder te rillen de dood van dichtbij gezien had, een „halve zenuwberoerte” op het lijf te jagen.

HOOFDSTUK I

De Hellevense Hei hield er niet bepaald een seizoenbedrijf op na. Zomer en winter stond zij met dezelfde gulle gastvrijheid open voorhaar slechtgeluimde bezoekers. Het was een paar weken voor Kerstmis, dat het bataljon weer eens huiswaarts marcheerde vanaf Hoogte 19.3 op de Hellevense Hei, westwaarts, steeds westwaarts, drie volle uren westwaarts in de richting der rode zonneshijf, die reeds onderging aan een groen violette winterhemel.

De karresporen waren hardgevroren en de manschappen zochten onder minder vrome verzuchtingen voortdurend naar een reepje effen grond voor hun pijnlijke voeten. Zelfs de meest geharde voeten werden op de duur gevoelig; hier en daar begonnen al een paar biggen¹⁾ te hinken.

Aan de staart van het bataljon liepen de luitenants Dick Berkhage en Karel Arloff. Ze beten op hun pijpen en zagen de toekomst donker in.

„Nog zo'n koninklijk bezoek en ik neem pensioen.”

„En ik ga een andere baas zoeken . . . Ik heb namelijk nog niet genoeg van dit vak,” antwoordde Arloff onwaarschijnlijk.

De Koningin zou een bezoek brengen aan Haar Veldleger en een grote oefening bijwonen. Dat was de officiële bedoeling. In werkelijkheid werd er zoals gewoonlijk een toneelvoorstelling met massaregie van gemaakt. Eén regiment zou in de loopgraven zitten, dat waren de boffers. Twee andere regimenten, waaronder het 23ste, zouden de loopgraaf even gaan bestormen en dat waren de wanboffers. Zoals voor iedere toneelvoorstelling werd er tevoren gerepeteerd. Daar is niets tegen te zeggen. Zo'n repetitie betekende wel een mars van drie uur heen en drie uur terug, behalve het ravotten over de hei, maar dat mag geen naam

¹⁾ Biggen zijn pas-afgerichte soldaten.

hebben, als je met kerngezonde, goedgeoefende en weldoervoede troepen te doen hebt. Doch dit was al de derde repetitie in vijf dagen en nu begonnen de belanghebbende krijgslieden het een beetje overdreven te vinden.

Het bericht omtrent de komst van H.M. was aanvankelijk met grote geestdrift ontvangen. Over het algemeen kenden de Limburgs-Brabantse troepen Willemientje alleen van de postzegels en wilden haar graag eens in natura zien. Na twee repetitie's waren ze al niet zo bijster nieuwsgierig meer en vandaag tijdens de terugmars was een zeer beduidende meerderheid van mening, dat de Landsvrouwe zich zelve om hunnentwille maar niet te veel moest dérangeren.

„We zijn er nog niet,” zei Berkhage hoopvol. „Buwalda heeft al van de brigade-adjutant gehoord, dat we het vóór Vrijdag nog eens dunnetjes zullen overdoen, dat is dan zoveel als de generale repetitie.”

„Zijn ze helemaal van de motten gevreten? Wat mankeerde er nu weer aan dat flauwe kinderspelletje? De hele bende wordt op drie honderd meter van de vijand op een rijtje gelegd. Eerst een beetje paffen, een sprongetje voorwaarts, nog eens vuren en er wordt attaqueren geblazen. Als we dat na drie keer nog niet kunnen, laten ze dan de hele boel maar naar een gesticht voor zwakzinnigen sturen. Wat is er nou weer niet goed geweest?”

„Ik weet het niet precies. Het paard van de adjudant stond zeker te geeuwen tijdens de aanval, of de honden van de mitrailleurs hebben de generaal uitgelachen, of misschien hebben verschillende manschappen „honger” geschreeuwd in plaats van „hoera”¹⁾, tjàà, wat kan er al niet gebeuren, als je twee regimenten bij mekaar hebt.”

„Als ik koningin was,” begon Karel . . .

„Maak het niet te ingewikkeld!” waarschuwde Dick.

„Nu dan: als ik koning was . . .”

„O, je bedoelt die opera?”

„Hou je bek! . . . Ik zou toch niet dulden dat een stelletje ouwe psycho-neurotici terwille van een ster meer op hun kraag mij op deze manier bij m'n eigen troepen in dis-

¹⁾ Volgens het boekje moest er tijdens een stormaanval „hoera” geroepen worden. Ook zou „c. q.” de muziek spelen. Dit „casu quo” vond men nogal geestig. In ieder geval was attaqueren een vrolijk tijverdrijf.

crediet brachten. Heb je al gemerkt hoe de kerels beginnen te denken over . . .”

„Hoe de kerels denken heeft niets te betekenen. Ze mogen niet eens denken, zeker niet tijdens de dienst en buiten dienst nog maar zachtjes. Jij denkt ook veel meer dan een behoorlijk tweede-luitenant betaamt.”

Berkhage kreeg een duw en struikelde over de harde aardkorsten van het karrespoor . . .

Naast de weg stond de wielrijder-ordonnans met de fiets in de hand de heren op te wachten.

„Luint, m'n handje is lek, kan ik hem even repareren?”

„Van Beek,” zei Berkhage, „ik krijg langzamerhand respect voor de manier, waarop jij steeds uit de troep weet te verdwijnen. 't Is zeker te koud om stapvoets te fietsen en de weg is te slecht. Ja, ja!”

„Ik kan er niks aan doen, luit.”

„Als je maar niet gaat denken dat ik helemaal getikt ben.”

Zodra het bataljon aankwam in het dorp Orth, waar het ingekwartierd was, peddelde er een ordonnans naar de vierde compagnie . . . Of de luitenant Berkhage onmiddellijk bij de bataljonscommandant wou komen. De luitenant nam de fiets en reed naar de majoor, die afgestegen was voor zijn bureau.

De majoor Donkel droeg een donkere treur-snor en had een zeer bezorgd gezicht. Hij was ook bezorgd, zéér bezorgd zelfs, voor zijn tweede ster. Wat hij iemand ook te zeggen had, hij deed het altijd op de manier alsof de boodschap luidde: Uw moeder is zo juist overleden en uw huis staat in brand! Overigens had hij niet veel te betekenen en was eigenlijk te zenuwachtig om een ogenblik alleen gelaten te worden. Gelukkig waren de drie kapiteins het onderling zo goed eens, dat ze geen majoor nodig hadden. Als het er werkelijk op aan kwam, commandeerden de kapiteins Van Saksen, Loewarda en Hensen onder elkaar het bataljon.

Majoor Donkel gebaarde druk en gewichtig met een stukje papier, dat een soldaat-schrijver die, als overtuigingsstuk voor zijn ijver, een houten penhouder achter het oor had, hem zeer beleefd had overhandigd.

De compagniescommandanten stonden met verveelde gezichten in een groepje bij elkaar op de majoor te wachten, die de heren nog iets mee te delen had. Ze wilden naar huis

om zich te verkleeden en verlangden naar een borreltje of twee, drie, misschien ook vier. Bij het dagelijkse bitteruur in de „eetzaal officieren” waren steeds alle heren aanwezig, behalve de majoor, en dat was het enige uurtje, waarop het werkelijk de moeite waard was om in Dienst te zijn. Ze hadden er voor vandaag schoon genoeg van en hoopten maar dat de majoor niet te lang zou zeuren.

Ademloos van verontwaardiging vernam Berkhage dat hij zich terstond per rijwiel en gewapend (!) naar Hagenburg (13 km) moest begeven, zich daar melden bij de brigade-commandant (de meest gevreesde kolonel der toenmalige Krijgsgeschiedenis), ten einde zeer geheime stukken in ontvangst te nemen.

Zijn gezicht stond zo onheilspellend, dat de kapiteins moeite hadden om ernstig te blijven. Pietje trok een kwasi-medelijdend gezicht en drentelde een paar passen met zijn kokende luitenant mee.

„God zal me . . .”

„Denk om de aalmoezenier!” waarschuwde de kapitein. „Gewapend nog wel! Gewaààpend sturen ze je onmiddellijk na een marsje van zeven uur naar die knipogende katuil met z'n ouwe-wijven-gezicht om stukken te halen! Een gewapend officier om een pakje gezever van een krukkerige generaal af te halen in een enveloppe met vijf bloederige lakstempels. Zeer geheim! Persoonlijk! Vertrouwelijk! Eigenhandig! En als je het bevend van aandoening openmaakt, vin je een aanschrijving over zweetsokken of naaizakjes of boerenverlof, die de vorige week al in de Telegraaf stond!”¹⁾

„Huil maar eens flink uit, jongen,” zei Pietje sentimenteel, „het zal je goed doen.”

Berkhage verstomde, keek Van Saksen enige ogenblikken strak aan, salueerde met een vormelijkheid die beledigend was, nam de fiets en reed ziedend weg . . .

Ruim een half uur later stond hij stram op het matje bij de kolonel en trok het onaangenaamste gezicht dat hij vinden kon.

„Hebt u een behoorlijke revolver, meneer?” vroeg de menselijke katuil en sloot snel een paar maal de kleurloze ogen.

¹⁾ Zulke „geheime” brieven kwamen er inderdaad wel aan.

„Ja, kolonel.” (Loop naar de pomp met je flauwe kul).
 „Laat eens even zien.” Dick trok met kennelijke minachting zijn browning uit de tas.
 „Geladen?”
 „Neen, kolonel.”
 „Eerst laden,” kraakte de hoge stem van de kolonel en hij stak even een dunne oude-vrouwenvinger uit.
 Berkhage schoof zonder blozen een lege patroonhouder in het magazijn. De enkele patronen die hij bezat, lagen veilig opgeborgen in zijn veldkoffer . . .
 „Houd die l o o p omhoog!” gilte de kolonel, die enkele ogenblikken zonder te knipogen recht in de loop keek.
 „Jawel, kolonel,” gnuifde Dick. (Hij is toch menselijk genoeg om bang te zijn voor een leeg pistool).
 De kolonel stond op en opende een ouderwets brandkastje met een beweging alsof hij de Cullinan ging vertonen.
 „Deze stukken overhandigt u aan de majoor Donkel. U bent er persoonlijk verantwoordelijk voor, dat ze veilig ter plaatse aankomen. Als ze zoek raken, kan ik u nu al vertellen, meneer, dat u voor de Krijgsraad verschijnt. U mag ook wel weten, dat er volgens berichten van de Inlichtingendienst jacht gemaakt wordt op deze stukken door buitenlandse spionnen. U tekent dit ontvangstbewijs, u laat door majoor Donkel dat andere bewijsje tekenen en u stuurt me dat nog hedenavond met de Veldpost terug. Begrepen?”
 „Ja kol'nel.” Berkhage tekende, nam zonder enige eerbied de dikke gele enveloppe, die voorzien was van de nodige lakstempels, en stopte deze in zijn broodzak alsof het een zak kadetjes was. Hij m o e s t laten zien, dat al deze dikdoenerij niet de minste indruk op hem maakte.
 „Steekt u die daar in?” kraste de Katuil.
 „Ik zou niet weten waar anders, kolonel,” antwoordde Dick onnozel. „Ik kan bezwaarlijk de brandkast meenemen.”
 „Probeer uw geestigheid maar op iemand anders, meneer! Enfin, u weet wat er op staat als u ze verliest . . . Dànk u!”
 Berkhage sloeg de ijzerbeslagen hakken tegen elkaar, groette zo Pruisisch mogelijk en stooft lawaaierig de deur uit. Het was reeds volslagen donker toen hij door de straten van het vrolijke, oude Brabantse stadje reed. Het plaatsje was zo volgestopt met soldaten, dat hij bijna doorlopend de hand aan de kepi moest houden. Met een zucht van ver-

lichting sloeg hij de stille weg in, die door hei en bossen naar Orth voerde . . .

Hij staarde op het fietspad in het zwakke lichtkringetje van zijn lantaarn en overwoog voor de zoveelste maal, dat hij veel lastiger had moeten zijn tegenover de Katuil . . . Hij had die ouwe dame met zijn stukken au sérieux moeten nemen en de verantwoordelijkheid niet aanvaarden zonder het gewapende geleide van minstens een patrouille wielrijders. Verantwoordelijkheid konden ze je niet opdragen zonder dat ze je ook werkelijk gelegenheid gaven om afdoende voor de spullen te kunnen instaan . . . Net als toen met Karel Arloff. Die werd een tijdje geleden belast met de verantwoordelijkheid voor 400 kruiwagens, die aan het bataljon waren verstrekt bij pionierarbeid aan de Schelde. Op aanraden van Pietje had Karel beleefd voor de eer bedankt, want iedere verdwaalde kruiwagen zou hij uit eigen zak moeten betalen. Karel was waarschijnlijk voor dit baantje uitverkoren omdat hij een rijke ouwe-heer had. Er was wel zeer veel herrie over geweest, de overste en de kolonel waren er zelfs bij te pas gekomen. Ze hadden „gelast” en met Krijgsraad bedreigd. Stiekum gesteund door Pietje, had Karel voet bij stuk gehouden. Hij weigerde geen dienst, o neen! Hij zou met liefde de moederlijke zorgen voor vier miljoen kruiwagens op zich nemen, als hem dat bevolen werd. Hij eiste alleen maar carte blanche ten aanzien van de maatregelen die hij meende te moeten nemen om na afloop tenminste nog een paar kruiwagens over te houden. Intussen waren de 400 stuks in gebruik en na twee dagen mankeerden er al drie. Zijn eisen waren: een wacht van zes man plus kader, dus twee posten aan weerszijden van het kruiwagenpark en een ingewikkeld bonnetjes-systeem voor iedere wagen die het park verliet. Tenslotte had Arloff het toch gewonnen . . .

Met vermoeide en vage hersens fantaseerde Berkhage het gevecht met de kolonel in elkaar, zocht voor zichzelf zeer sluwe en strijdvaardige antwoorden en liet de kolonel dwaasheden zeggen, die hij terstond op dolgeestige en vernietigende manier recht zette. Hij amuseerde zich nog al goedkoop met dit eigen gemaakte toneelstukje, waarin hij vanzelfsprekend al gauw al de lachers op zijn hand had en waarin die arme kolonel definitief werd afgetakeld . . .

Hij schrok op. Vlak achter hem in de duisternis klonken plotseling enkele stoten op een fluitje en hij keek onwillekeurig even om, doch dat hielp natuurlijk niets . . . Hij was juist ter hoogte van de Kattebossen, nog al een ongevoedelijk stukje terrein in deze donkere stilte en hij dacht nog dat het geluid veel geleek op een tirailleurfluit. Zonder het te willen reed hij sneller, wat glad verkeerd was, want hij zag pas de staaldraad voor zich opzwiepen, toen hij reeds hals over kop en met veel gekraak door een dennen-boompje zweefde en met een verdovende smak op zijn hoofd in de hardgevroren greppel terecht kwam. Dat boompje spaarde hem hoogstwaarschijnlijk een gebroken hals. Dat boompje en zijn kepi, die hem over de ogen schoof en blinddoekte. Hij was half versuft en zag niets, maar wist nu toch waarvoor dat fluitje gediend had.

Al het overige speelde zich in enkele seconden af. Op het zelfde ogenblik knielde iemand op zijn maag, hield hem met één hand de keel dicht en zocht met de andere in de borstzakken van zijn veldjas. Toen eerst dacht hij aan de stukken die hij bij zich droeg en wilde zich juist schrap zetten om zijn aanvaller van zich af te werpen, toen een hese, opgewonden stem uit de duisternis klonk.

„La los, verdomme, of ik maak je kapot!!” Berkhage hoorde een doffe slag, zijn aanvaller kreunde en liet hem terstond los. Dan sprong hij zelf op en wrong met moeite zijn hoofd zover uit de kepi, dat hij tenminste kon zien. Voor hem stond de ordonnans-wielrijder Van Beek met de karabijn in de hand, de kolf dreigend geheven.

„Verrek luitenant!” groette hij. „Ben u 't? . . . Daar gaat die vent!”

„Schiet hem dan toch door zijn donder!” siste Berkhage, die wel een beetje duizelig op zijn benen stond doch niettemin een vlaag van welgemeende moordlust over zich voelde gaan.

Van Beek sprong het bos in en rukte al lopende een patroontasje open.

„Vlug dan! Schiet maar door je monddeksel heen!” zei Dick, die met getrokken klewang volgde. Het meest van alles ergerde hem, dat de Katuil tenslotte toch gelijk had met z'n bombarie over die stukken, doch hij troostte zich met de gedachte, dat het aan zijn eigen geniale methode van stukken opbergen te danken was, dat ze nog veilig in

zijn broodzak zaten. In een broodzak zoekt men toch niet dadelijk naar iets wat zorgvuldig bewaard moet worden. Dat het meer geluk dan wijsheid was, vergat hij geredelijk. Ze zagen de vluchteling niet meer en Van Beek vond het maar beter om zijn monddeksel af te nemen, zoals het Schietvoorschrift eiste.

„Sta even stil om te luisteren!”

Links voor zich uit hoorden ze takken kraken.

„Halt!” schreeuwde Van Beek en schoot meteen . . .

Het gekraak hield op. Enige minuten zochten ze zwijgend rond. Berkhage liet nu en dan het licht van een zaklamp rondschijnen. Van de vluchteling was geen spoor te ontdekken.

„De vent houdt zich sjakes,” meende de ordonnans.

„We zullen de manoeuvre staken, dadelijk vinden we de

straatweg niet meer terug in die donkere rotbossen . . .

Ik heb die vent helemaal niet gezien, ik zat tot over m'n oren in m'n kepi. Wat was het voor een exemplaar?”

„'t Was een burger, hij had een grijze pet op en een donkere overjas aan, maar z'n gezicht heb ik niet gezien.”

Na wat zoeken kwamen ze bij de rijwielen terug. De staal-draad was vastgemaakt tussen twee boompjes die aan weerskanten van het fietspad stonden, dat daar enkele meters van de harde weg verwijderd was. Aan de kant van het bos was de draad met een losse slag om de stam gelegd, zodat hij kon aangetrokken worden toen het fluit-signaal waarschuwde dat Berkhage in aantocht was.

„'t mot een lelijke smak gemaakt hebben, luit! Mankeer u niks?”

„Nee, alleen 'n beetje hoofdpijn. Gaat al over. Morgen een stijve nek, denk ik.”

„Nou, u bent er goed afgekemme, u had best de nek kunne breke . . . Ik heb hem gelukkig toch nog een lel met de karabijn kunnen geven,” overwoog de ordonnans tevreden. „Ik wist niet wat er gaande was en ik zag niet goed waar ik sloeg, anders was ie niet meer opgestaan. In ieder geval kwam 't toch ààn.”

„Ja, ik hoorde hem zingen . . . Nou, Van Beek, ik zal er met de kapitein over spreken. Ik denk wel dat er een paar dagen verlof voor je verdiend zijn.”

„Astublieft, luit!”

„Goed dat je kwam, ik lag er voor evenveel bij.”

„Goed dat m'n band geklapt was,” peinsde Van Beek . . .
„En goed dat ik een goeie jongen ben, anders kreeg je een paar dagen patoet¹⁾ in plaats van verlof, nu je nog over geklapt banden durft praten. Ik word nog doof van jouw klappende banden, 't lijkt wel mitrailleurvuur! Heel de wereld is gek, behalve meneer Van Beek . . . Laten we eerst een sigaretje opsteken voor de schrik en kijk dan maar eens wat er van m'n fiets is overgebleven.”
De fiets was er met een scheef stuur af gekomen.
„We zullen er niet voor de tweede keer intippelen. We blijven midden op de weg, al rijdt dat niet zo plezierig. Blijf 'n vijftig meter achter me en hou je karabijn gereed. Als je mij maar niet voor de verkeerde aanziet, als je begint te poeieren.”

* * *

De majoor Donkel ging gewoonlijk eerst kort voor het diner naar de eetzaal-officieren en de bitterende heren namen hem dat niet kwalijk, want hij had de hebbelijkheid om midden in een goede, gepeperde, Indische mop van Hogedoorn plotseling te vragen of de heren er aan gedacht hadden om het gevraagde staaltje in te leveren over het gewicht der ongeschilde aardappelen, der geschilde aardappelen, alsmede het zuivere gewicht der schillen.²⁾
Bovendien konden de heren zich beter over de majoor vrolijk maken als hij er niet bij was.
Berkhage trof de majoor nog op het bureau en de ont-ploffing was hevig. Wat een ramp, wat een ramp! Dick merkte bedaard op, dat de stukken heelhuids waren overgekomen, hetgeen toch eigenlijk de hoofdzaak was. De majoor wierp zich op de enveloppe als op een verloren gewaand kind en meneer Berkhage moest maar onverwijld een proces-verbaal schrijven, neen, hij zelf zou het schrijven, neen, Berkhage moest het toch maar zelf schrijven. De majoor danste door het bureau en de petroleumlamp begon te zwaaien, hij *wrong* zich de handen en brak zijn lorgnet.

¹⁾ Provoost, strenge straf, zoveel mogelijk eenzame opsluiting in een cel.

²⁾ Dit staaltje is historisch. Een ondeugende C.C. maakt eopzettelijk en bij wijze van proef de geschilde aardappelen zwaarder dan de ongeschilde. Er heeft geen haan naar gekraaid!

De schrijver Jansing, die nog als telefoonwacht op het bureau was, werd uitgestuurd om terstond de kapitein Van Saksen te ontbieden, die waarschijnlijk wel in de „eetzaal-officieren” zou zijn. Daar kun je donder op zeggen, dacht Berkhage, die zit al aan z'n tweede glaasje Volkskanker en als het niet gauw verandert, krijg ik vandaag helemaal niets . . .

De majoor vloog op, smeed een inktkoker om, riep de schrijver terug en zei, dat ook de kapiteins Loewarda en Hensen op het bataljonsbureau moesten verzocht worden. De schrijver werd weer teruggeroepen om eerst de inktplas op te nemen. Toen hij bijna klaar was, moest hij vóór alles een telefoonverbinding met de brigade aanvragen en dan terstond de drie kapiteins ontbieden. Toen de schrijver juist weer weg was, viel het de majoor in, dat de luitenant Piron weer voor een halve week van de censuur terug was, Berkhage rende het bureau uit om de schrijver terug te halen, die al aardig op weg was om aan het relletje te ontsnappen. Ook de luitenant Piron moest ontboden worden, want die trad gewoonlijk op als officier-commissaris, sinds hij zo buitengewoon handig de diefstal bij de tweede compagnie had opgelost.

Toen schrijver Jansing een beetje draaierig de deur achter zich dichttrok, ging de telefoon en werd hij teruggeroepen om bij de hand te zijn als de kolonel aan de telefoon iets bijzonders zou gelasten.

Op het brigade-bureau was slechts een sergeant-telefoonwacht aanwezig, de kolonel was juist gaan dineren in hotel De Parel. Op dit bericht trok de majoor met zulk een geweld zijn horloge uit de zak, dat het hem ontglipte en met gebroken glas in de hoek vloog.

De telefoonwacht moest dan maar een bericht noteren en het terstond bij de kolonel brengen. Intussen keerde de majoor zich half om naar Berkhage en zei dat de politie direct moest verwittigd worden. Dick kreeg een ogenblik het beeld van de grijze, half-analphabete dorpsveldwachter voor de geest, zag het gehele bureau voor zijn ogen dansen, keerde zich snel om, doch kreeg geen kans om te ontsnappen.

De majoor begon een verhaal te dicteren, waaraan noch kop noch staart was, vergat dat hij dicteerde, sprak zo gejaagd dat zelfs Berkhage moeite had hem te volgen en

vroeg dan plotseling wat de telefoonwacht nu genoteerd had. Deze had in totaal drie woorden genoteerd. De majoor vloekte zeer ongepast en smeed zijn vulpenhouder stuk. Berkhage stelde voor, dat hij het bericht zelf zou dicteren, daar hij toch ook zèlf het grapje had meegemaakt, nam meteen zonder veel complimenten de telefoon over en beval de sergeant om kalm te noteren als volgt (met een beetje adruk op „kalm“): „Van C. III-23 R.I. aan Brigadecommandant. De luitenant Berkhage, belast met overbrenging van geheime stukken van Hagenburg naar Orth, is ter hoogte van de Kattebossen door een onbekende met behulp van een over de weg gespannen draad tot vallen gebracht en aangegrepen met de kennelijke bedoeling hem te beroven. Daar een soldaat-wielrijder, die toevallig passeerde de luitenant te hulp kwam, ging de aanvaller op de vlucht . . . (hier kwam de majoor er nog eens tussen, doch Berkhage deed alsof hij niets merkte) . . . Een achtervolging leverde niets op. De stukken zijn veilig ter plaatse aangekomen.” Datum en uur, punt. Even voorlezen . . . Juist!”

Voordat de majoor gelegenheid had om in te grijpen, haakte Berkhage af. Wederom werd de schrijver uitgestuurd om de kapiteins en meneer Piron te halen, Berkhage merkte op dat de majoor beter mee naar de eetzaal kon gaan, dan had hij alle heren bij elkaar en bovendien was het langzamerhand al etenstijd. De schrijver, die nu ongeveer wel wezenloos was, werd teruggeroepen. De majoor nam sabel en kepi, zei driemaal tot de schrijver dat deze hem terstond moest waarschuwen wanneer de brigade mocht opbellen, ging de deur uit, kwam terug om zijn handschoenen te halen, zag met grote ontsteltenis, dat de veelomstreden stukken zo maar voor het grijpen op een tafel lagen, sloot ze op in een met ijzer beslagen administratie-kist, deed de handschoenen aan en haastte zich met Berkhage naar de eetzaal. Tien passen buiten het bureau kwam een duizelige schrijver hem de sleutels nabrengen. Op het bureau viel de schrijver Jansing als een zak aardappelen op zijn stoel, zette van benauwdheid zijn kraag open en trachtte vergeefs na te tellen hoe dikwijls hij uitgestuurd en teruggeroepen was.

* * *

Het was die avond een rumoerig diner. Toen er vijf pogingen om het gesprek op een ander onderwerp te brengen mislukt waren, lieten de heren de majoor maar praten en besteedden al hun aandacht aan de boerenkool met worst. „Ga even mee naar mijn kwartier, Dick,” verzocht Piron na afloop, „dan zitten we rustig en kan ik het rapport vanavond nog klaar hebben.”

„Ik zou wel eens willen weten, wanneer vandaag de dienst ophoudt,” bromde Berkhage. „Is de kachel aan bij jullie?” „Dat is in orde,” zei Hogedoorn. „’t Is een schitterende zitkamer. Het enige nadeel is, dat ik ze af en toe met Piron moet delen. Ik ga met je mee, ik moet nog een paar brieven schrijven.”

Kapitein Hensen stond op. Hij sprak door zijn neus.

„’n Bewoonbaere kaemer in Orth, dat moet ik eerst zien, veur dat ik ’t geloof. Op mijn kaemer waait het even hard als buiten, het behang gaet op en neer als de boezem van een vrouw, zag!”

„Dat behang brengt u in ieder geval op vrolijke ideeën, kapitein,” zei Berkhage, die altijd met Hensen overhoop lag.

„Van dat seurt vrolijkheid mag jij meepraeten, jij bent er nog niet zolang van af.”

„De conversatie onder officieren,” begon Berkhage met een preuts gezicht . . .

„Daerover mag je meepraeten, zodrae je officier bent,” sneed Hensen, die een diepe minachting koesterde voor het Reserve Personeel der Landmacht.

Het viertal verliet de eetzaal, goedgehartig nagejowd door de overige wapenbroeders, die met behulp van kaarten en bier de verdere avond in het bevroren dorp Orth zouden trachten te verwurgen.

Op de kamer aangekomen, maakten de heren het zich gemakkelijk. Hensen vond dat de kamer gelijk stond aan een „vettig vierde rangs ploerterijtje in De Haeg.” Berkhage vond het immoreel om simpele lieden, die tevreden waren met hun lot, in opstand te brengen, door hen in Orth te komen verblinden met Haagse luxe. Hensen kwam van de Jagers, een gezelschap, dat zichzelf hoog aanslaat en dan ook in ’s-Gravenhage thuishoort.

„M’n puttees beginnen te knellen,” zei Hogedoorn en begon zijn beenwindselen af te rollen. Hij knoopte de lange,

nauwsluitende pijpen van de rijbroek los en trok er een paar sokkendragers onderuit die voorzien waren van een paar kwaadaardig metalen gespen.

„Goeie morgen,” zei Berkhage, „is dat ook Indische manier om sokkendragers onder je puttees te dragen? Wat een wonder dat je poten pijn doen!”

Piron schoof de tafel bij de kachel en nam een bundel model-papier.

„Nu, als je klaar bent met je theorie over sokkendragers, wil je misschien wel even antwoord geven op de vragen van meneer de officier-commissaris,” zei hij met een hoge borst en begon te schrijven.

„Zeg Hogedoorn, wat een beweging maakt die vent, als hij eens een enkele keer wat dienst doet.”

„Dat moet hij wel, anders zou iedereen gaan denken, dat hij hier bij het bataljon alleen maar kunstlievend lid is.”

„Was de kolonel alléén op 't bureau?” vroeg Piron gestreng. Berkhage knikte en vertelde hoe zijn treffen met de Katuil was verlopen.

„Om je verdere, veelbelovende carrière als reserve-zwengel niet meteen op te vouwen, zal ik voorlopig maar verzwijgen, dat je pistool geladen was met schijnbewegingen.”

„Ik dank u, genadige heer!”

„Heb je onderweg nog iemand gesproken?”

„Neen.”

„Wie waren er bij, toen je opdracht kreeg om de stukken te gaan halen?”

„De schrijver Jansing van het bataljon en ons nobel stelletje compagniescommandanten, die me bovendien nog voor de gek hielden.”

„Zijnde deze personen opgesomd in de volgorde hunner belangrijkheid,” constateerde Hensen. „Berkhage weet niet hoe komisch hij er uit ziet als hij kwaed wordt. Je had die gelaetsuitdrökking moeten zien, 't was bepaeld een kwartje waard!”

Piron vroeg haastig verder om Dicks tegenaanval te stuiten.

„Hoe veel tijd verliep er tussen dat fluitsignaal en die salto van jou?”

„Tien seconden,” luidde het besliste antwoord.

„Hoe kun je nu zeggen of iets vijf of tien of twintig seconden duurt?” spotte Hensen.

„Omdat ik aan fotograferen doe, o, wijze kapitein en dan

met de chronometer in de hand bij mijn vergrotings-apparaat de belichtingstijd moet aftellen. Op den duur kun je het wel zonder horloge."

„Prachtig," zei Piron. „Dat is tenminste een tastbaar resultaat van je fotokunst... Klonk dat gefluit ver achter je?"

„Nee, het klonk zo dichtbij, dat ik onwillekeurig omkeek."

„Dat is van groot belang," meende Piron. De anderen keken hem vragend aan.

„Die fluitist," legde hij uit, „zat dus maar een goeie honderd meter voor de draad, maar kwam zijn compagnon toch niet te hulp. Waarom? Hij wilde niet herkend worden. Had die ordonnans licht op zijn fiets?"

„Nee."

„Die heeft hij dan waarschijnlijk ook niet gezien, anders zou hij wel een waarschuwend deuntje geblazen hebben en daaruit volgt weer, dat hij wellicht ook niet eens zo dicht aan de weg zat. Allemaal angst dat hij gezien zou worden. We zullen het bureaupersoneel van hier en van de brigade eens moeten nagaan, en dan zal de vogel gauw gevangen zijn."

„Je lijkt me een beetje erg zeker van je zaak," merkte Hogedoorn op.

„Ik neem aan, dat het een militair is, die behulpzaam was bij de overval, iemand die Berkhage kende en wist dat hij de stukken ging halen. Een militair, die tot zo iets overgaat, doet dat natuurlijk voor geld. Iemand die niet krap in zijn dubbeltjes zit, of een rang te verliezen heeft, doet niet zo gauw mee aan zo'n gevaarlijk spelletje. Nu heeft de bewuste ongetwijfeld een koket sommetje geïncasseerd en slaat zoals gewoonlijk aan het fuiven, want hij is geen geld gewend en het springt tegen zijn zak omhoog. Onze kansen liggen bij het bureaupersoneel en speciaal bij een mannetje dat met rijksdaalders rammelt. Dergelijke gehuurde gelegenheidsmisdadigers verraden zichzelf zeer gemakkelijk."

„Ik vrees, dat het niet zo eenvoudig zal zijn," meende Hogedoorn. „Het is een gevaarlijke spion, iemand die over lijken gaat, want goed bekeken was dit een gewone moordaanslag. Dat onze beminde Berkhage zijn nek niet gebroken heeft, is een louter toeval. Onkruid vergaat niet en het geluk is met de dwazen. Ik zie dergelijke beroeps-misdadigers best in staat om ongemerkt op de hoogte van

de feiten te komen — zo'n kunst is dat toch niet — en zonder dat ze zich al tevoren overleveren aan een of andere schrijver. Wat waren het toch wel voor stukken, dat ze er zoveel prijs op stellen?"

„De terugtocht van de divisie in de richting Moerdijk. Wel de moeite waard. Als je dat plan hebt, kun je alles in het donker vinden. Van dorp tot dorp zijn de parkplaatsen van artillerie en munitietreinen met dodelijke juistheid aangegeven, de verschillende lijnen waarin de achterhoede stand houdt, de stellingen van de artillerie, waar ze haar vuur moet brengen, hoe lang bepaalde punten vastgehouden moeten worden, et cetera. Zelfs de latrines zijn niet vergeten."

„Dan is het weer een onmetelijke dwaesheid," oordeelde de kapitein, „om zo'n ding aen een bataljon cadeau te doen, zolang er nog geen curlog is. Maer laet ik je niet langer steuren."

„En je hebt helemàal niets gezien van je tegenpartij?" vroeg Piron verder.

„Nee. Ik zag opeens die draad en meteen stond ik al op m'n wenkbrauwen in de sloot en de klep van m'n kepi schoof zo ongeveer tot op m'n snavel . . . O, ik ben werkelijk blij, dat de heren het lollig vinden . . ."

Midden in de luidruchtige vrolijkheid werd er geklopt en Hogedoorns oppasser diende de ordonnans van de vierde compagnie aan. Van Beek moest bij de kachel komen zitten, voelde zich gewichtig en kreeg een grote sigaar. Zijn gezicht blonk nog van de zeep en zijn haar was nat gekamd. Als hij antwoordde zocht hij geleerde woorden te plaatsen, zoals dat op de vergaderingen van de Metaalbewerkersbond gebruikelijk was, hetgeen de zaak niet veel duidelijker maakte.

„Een grijze pet had ie op, luitenant, dat is beslist een argument en hij had de kraag van z'n overjas opstaan, maar verder kan ik er niks over interpellere."

„Heb je zijn benen gezien? Kreeg je niet de indruk dat het een militair was met een burgeroverjas aan?"

„Nou u het zegt, schiet 't me te binne. Toen hij daar boven op de luint Berkhage zat, zag ik nog net, dat z'n schoenen erg blonken, het waren haast zeker lakschoenen, dus het heeft niet veel perspectief, dat het een soldaat zou geweest zijn."

HOOFDSTUK II

Er bestond destijds een uitgebreid en ingewikkeld verschil tussen officieren en officieren. Deze verschillen bestonden in de mate waarin de heren zich „voelden”. Tegenwoordig bestaat dat ook nog, doch niet meer zo sterk als vroeger.

Vooraan komt de marine. Die houdt Neerlands Driekleur omhoog, zonder daarbij iemand anders nodig te hebben.

Kort daarop volgt dan de Rijdende Artillerie, vulgair Gele Rijders genoemd, ofschoon hun bloed merendeels blauw is.

Op een behoorlijk afstandje verschijnen daarna de „huzaren” en tegen deze heren valt niet te vechten. Als je met een sectie infanterie van zestig man en twee zware machinegeweren aan een weg zit, zelfs al is het een dijk door ontoegankelijk polderland, en er verschijnt in de verte een half escadron huzaren, ga dan maar gerust op de loop. Ook al begin je op 600 meter met de grootste snelheid te vuren op deze doelen van twee meter hoogte en zouden er dus in werkelijkheid enkele duizenden patronen hun tegemoet gaan, ze trekken de sabels, vallen in de galop en schreeuwen hoera. Je eigen manschappen staan te schud-den van het lachen en de Blauwe Adriaansen vraagt smekend of hij er één scherpe pieper kort overheen mag vuren, ééntje maar! Op twintig meter afstand voor de bajonetten wordt er melodieus halt gecommandeerd. De directeur van het circus rijdt stapvoets doch vastberaden op je af, salueert koket met de sabel en deelt je in een lizig en half verstaanbaar patois mee, dat u teruggeworpen bant, zàg! Na dé huzaren komt er geruime tijd niets.

Dan is het de beurt aan de veld-artillerie, deze heren zitten ook wel tamelijk hoog te paard, doch beginnen al menselijk te worden zodra ze afstijgen en aan het werk gaan, want ze hebben met de werkelijkheid te doen en moeten dan

zorgen dat de projectielen op hun plaats komen, waarvoor zelfs wat wiskunde nodig is. Het is een vak, dat zichzelf controleert en niet zoveel ruimte overlaat aan romantische fantasie. Als Napoleon huzaar was geweest in plaats van artillerist, zou het er nog veel gekker uitzien in de Geschiedenisboekjes.

Eindelijk komt ginds aan de horizon in stof en zweet de infanterie aanmarcheren op haar eigen benen, wat zeer ordinair is. Zij vormt het proletariaat van het Nederlandse Leger, en het moet een zuur soort humorist geweest zijn, die haar „De Koningin van het Slagveld” heeft gedoopt. In haar rangen verbergen zich de officieren der Genie, dat doodgewone gezelschapje van wetenschappelijke vakmensen, die ongeveer gelijk te stellen zijn met civiele ingenieurs. Ze voelen verschrikkelijk burgerlijk en als ze hun jas uittrekken zijn ze nog bruikbaar, bijvoorbeeld voor directeur van Gemeentelijke Publieke Werken. Bah! Dokters en paardenartsen behoren tot hetzelfde soepje.

Doch boven alles, zelfs boven de admiraalsvlag in de hoogste mast van de nieuwste kruiser, verheft zich de Koninklijke Marechaussee. Deze officieren zijn zeer zeldzaam, er bestaat slechts een klein, uitgelezen, kostbaar handjevol en dat doet het hem waarschijnlijk. Bovendien behoren zij niet tot het departement van Oorlog, ofschoon zij militair zijn, doch tot het sjeke Ministerie van Justitie, hetgeen ook een aanleiding te meer is om een betekenisvol en rechtsgeleerd gezicht te trekken.

Het was dus geen kleine gebeurtenis, toen daags na Berkhages avontuur voor het eerst sinds 's mensen heugenis een kapitein der Marechaussee naar het dorp Orth kwam. Het dorp heeft er wel niets van gemerkt, doch dat neemt niet weg, dat het een historisch gebeuren was.

De troep was juist uitgerukt. De zenuw-springerige majoor Donkel kreeg een gelukkig moment en ontbood Piron. Deze liet de Marechaussee enkele minuten praten tot hij goed vast zat en sloeg op het juiste moment toe met de verbijsterende mededeling, *dat hij reeds een der daders van de aanslag kende*. Vanaf dat ogenblik had Piron de leiding, de kapitein sprak veel zachter en stond zonder dat hij het wist ter beschikking van „die jonge reservezwengel van de infanterie, die aan alles scheen te denken en gewoonweg griezelig bij de hand was”.

Toen begon Piron enkele ogenblikken te fluisteren, de Marechaussee werd bleek, zakte neer op een stoel en liet zijn mond dwaas open hangen.

„Nee, zeg! Dat is te grijs . . . En toch geloof ik verdomd, dat je gelijk hebt, meneer Piron, het kàn haast niet anders.” Piron stelde met genoeg vast, dat de kapitein niet zo dwaas was als hij zich aanstelde.

„Kapitein, u, als vakman, zult het met me eens zijn, dat we de meest strikte geheimhouding moeten in acht nemen, anders vissen we zeker achter het net en krijgen we nooit een afdoende bewijs in handen. U bent de enige met wie ik er over gesproken heb . . .”

De kapitein was niet weinig gestreeld. Toch wel een geschikte jongen, die Piron van de infanterie . . .

„Natuurlijk kerel, dat spreekt! Ik zal zorgen, dat je belast wordt met deze onverkwikkelijke affaire en ik reken er op dat je zeer discreet te werk gaat. Je kunt op alle medewerking rekenen en je hebt plein pouvoir. Ik zal de bataljonscommandant daaromtrent inlichten . . . 't Is een schandaaltje dat ten hemel stinkt en het moet voorzichtig aangepakt worden. Die man mag niet weten, dat hij verdacht wordt, hij moet zich juist heel rustig voelen . . . Laten we nu maar met mijn auto even naar de Kattebossen rijden, zoals u van plan was. Die meneer Berkhout (!) en die wielrijder kunnen we ook inladen.”

Berkhage had werkelijk een zeer stijve en pijnlijke nek, doch ook zonder de hulp van de dokter had hij vandaag een dag vrij van uitrukken te pakken, zulks in verband met het onderzoek.

De sjeke marechaussee werd geestig en vond Berkhage „een halsstarrig verschijnsel”. Met een strakke, veelzeggende blik op de taille van de kapitein, die duidelijk een corset droeg, antwoordde Dick dat hij overigens toch erg soepel was.

Op de plaats van het misdrijf was, uitgenomen de draad, die de vorige avond door Van Beek netjes om het boompje was gewikkeld, niet veel te zien. De patroonhuls die door Van Beek afgeschoten was, werd gevonden, doch overigens gaf de hardbevoren bodem geen enkel spoor terug.

Aan de rand van het bos stonden twee kouwelijke rijksveldwachters met een politiehond, die telefonisch door Piron in Hagenburg besteld waren. Men liet de hond lucht

nemen op de plek, waar de dader moest gezeten hebben, toen hij de draad aantrok. Terstond daarop liep het dier snuffelend naar de plaats waar de onbekende zich voor het geweervuur had verborgen, dat was duidelijk te zien aan het platgetrapte, droge heigras tussen een paar struiken. Vandaar geleidde de hond het gezelschap dieper het bos in tot aan een plaggenhutje, dat waarschijnlijk als schuilplaats voor boswachters bedoeld was.

In dit hutje vond men een nieuw, blinkend boordenknoopje.

„Dat ziet er nogal vers uit en klopt niet onaardig met onze veronderstelling,” zei Piron. „U ziet wel wat hier gebeurd is, kapitein.”

„Ja, je hebt gelijk. Hier heeft zich iemand verkleed. Laten we eens zien waar de hond nu heen wil.”

„Dat zal niet ver zijn,” veronderstelde Piron.

Hij had gelijk. De hond draaide een paar maal besluiteloos rond het hutje, ging dan naar een nabijzijnd paadje, snuffelde daar wat heen en weer, ging zitten en gaf duidelijk te kennen, dat voor een fatsoenlijke, bonafide speurhond het onderzoek thans afgelopen was.

„Hier zijn de heren dus op de fiets gestegen,” besloot Piron.

De marechaussee-kapitein trok hem een paar passen opzij. „Verdere experimenten met die vondst in dat hutje kunnen we niet doen zonder ons te veel bloot te geven.”

„Ik denk er ook niet over, kapitein. Maar stel u gerust, we komen op een andere manier wel tot een oplossing.”

* * *

In de namiddag zat Berkhage in zijn kwartier bij moeder Klep van de lakenwinkel, de dikste schommel van geheel Orth. Met Karel Arloff deelde hij de „goei kamer”, waarin sinds de mobilisatie van 1830, toen er jonge officieren met bakkebaarden gewoond hadden, niet veel veranderd was. De heren sliepen evenals in 1830 op zolder, ieder in een eigen bedstee, en het gold als een der beste kwartieren van het dorp.

Dick had bij de hoofdonderwijzer een oud exemplaar van „Les Trois Mousquetaires” opgegraven en zich daarmee opgesteld bij de kachel, want in Orth kan men met een

dag vrij van dienst erg verlegen zitten, als de troep uitgerukt is.

Juist toen d'Artagnan op weg was om met de drie andere rakkers te gaan vechten, kwam Farelle binnen om zijn pijp te stoppen van Dicks tabak, de enige Engelse tabak die op dat ogenblik in Orth te krijgen was.

„Als je weer eens met verlof gaat, breng je twee grote bussen voor me mee; hoor je? Je hebt er al minstens drie van me gestolen.”

„Je moet meegaen, zag, naer ons bureau. Hensen houdt aenstonds rapport¹⁾, dat is gewoon verrukkelijk, zag. Hij heeft vandaag weer 'n hartsochtelijke dag.”

Berkhage vond dat de musketiers het maar zelf moesten uitvechten en ging mee.

Op het bureau van de tweede compagnie zat kapitein Hensen altijd aan een tafeltje voor het raam met zijn rug naar de overige aanwezigen. Deze houding hield hij vol gedurende het gehele rapport, zodat hij na afloop gewoonlijk niemand gezien had. Met een knorrig gezicht zat hij over een stapel paperassen, die hij reeds tekende alvorens er een blik in te werpen. De twee luitenants kwamen ongemerkt binnen en maakten zich klein op een administratiekist.

Toen de stapel afgewerkt was, leunde de kapitein achterover en iedereen bewonderde de geplakte scheiding op zijn achterhoofd, die was doorgetrokken vanaf de kale kruin tot op de drie vetringen in de nek.

„Sergeant van de week!”

„Present, kaptain,” zei de Rotterdamse miliciensergeant en sloeg de hakken tegen elkaar.

„Laet de mansen op het rapport komen.”

De sergeant opende de deur en wenkte een soldaat naar binnen, die stram salueerde voor de scheiding.

„Kaptain,” zei de sergeant en groette voor niemand in het bijzonder, „hier is de milizijn Korthout vaar 'n verzoek.”

„Wat, milizijn, m i l i z i j n! . . . Mi-li-ci-en, bedoel je,” zei Hensen met een overdreven Franse neusklank.

„Nou, mi-li-sjàn dan!” Het klonk zo brutaal, dat de Rotterdammer er zelf van schrok.

¹⁾ Het rapport is het spreekuur van de C.C. waarop hoofdzakelijk verschijnen de verzoekers en de overtreders der krijgstucht.

„Drie daege kaemer, sergeant!”

De sergeant werd even wit om zijn neus en keek met een moordlustig gezicht naar de vetringen. Dan zag hij dat de luitenants zaten te schudden op de kist en meteen kromp hij zelf in elkaar van pret.

Intussen had de kapitein een kwart velletje modelpapier uit de hoop gevist. De soldaat Korthout begon te zweten. „Korthout, jij wou dus landbouwverlof hebben in 't veurjaer?”

„As 't gevonde kon worre, kaptein.”

„Waar woon je?”

„In Schaaf, kaptein.”

„Schaaf! Hij woont in S c h a a f!! Zeker óók zo'n vervloekte negerij waer één week twee weken duurt.”

„'t Gao nog al, kaptein,” zei Korthout die meende op te moeten komen voor het idyllisch plekje grond onder zijn wiegskén.

„Bezitten jullie 'n burgemeester?”

„Jaowel, kaptein!” snoefde de soldaat verwaand.

„Ik felicitéér je. Nou, dan zullen we schrijven naer de burgemeester van S C H A A F om inlichtingen. Je wordt bedáñkt. B o n j o u r!!”

De man uit Schaaf verdween snel en werd opgevolgd door een ernstiger geval. De Rotterdamse sergeant waagde zich niet meer aan het substantief milizijn en meldde de „soldaat” Hanekau.

„Haenekau . . . H a e n e k a u!!”

„Jawel, kaptein, present, kaptein.”

„Ik heb een rapport van je.”

„Jaaah, kaptein??!” Zelden heeft iemand in twee woorden zulk een onmetelijke verbazing kunnen leggen.

„Stel je niet àèn, Haenekau. Toen de korprael van de week je gelastte om de koffiegamellen naar de keuken te brengen, heb je tegen hem gezagd . . .” Hensen citeerde van het kwart-velletje: „. . . *Loop naer de gloeiende godverdomme, lelijk vuil pestkreng . . .* Wat een lange àèdem heb jij, Hanekau. Ik vraag me af, hoe krijg je het zo gauw bij elkaar . . . Heb je er iets tegen aen te voeren?”

„Kaptein,” begon Hanekau, alsof hij de eerste paar uren aan het woord zou zijn, „dat zit zó: Die kepraol is bij ons vandaon en ik heb nog met z'n zuster gevreje en nou. . .”

„Nou géén pis-praetjes.”

„Nou kom ik uit ons kwartier en daor stao de kepraol mee z'n gamelle . . .”

„Nou géén gezwam!”

„Jao mar kaptein, u vraogt toch of ik er iets tegen in te . . .”

„Nou géén geleuter! Bonjour, dank je wel, je zult er wel meer van heuren!”

De twee heren op de kist hielden krampachtig een hand voor de mond. De sergeant van de week bracht een nieuwe zondaar binnen, die gerapporteerd was door de sergeant-majoor als hebbende in diens aanwezigheid en goed verstaanbaar tot een kameraad gezegd dat, indien hij een „smoel” had als dat van de sergeant-majoor, hij er naast zou gaan lopen.

De sergeant-majoor-instructeur wiens schoonheid aldus in twijfel getrokken was, stond naast de delinquent, zekere Hopmans, en trachtte deugdzaam te kijken, hetgeen overbodig was, daar de kapitein steeds zijn rug vertoonde en nooit omkeek.

„Hopmans,” zei de kapitein, „jij moet toch wel lèf hebben om zo over het sm . . . eh . . . over het gezicht van de zjamajeur te durven spreken. Spreek jij überhaupt maar niet van smoelen, want tegen iemand, die een . . . gezicht heeft zoals jij, zou ik zeggen: Hael 't er af en geef 't een s c h o p! . . .”

De twee luitenants keken elkaar aan, vlogen op, en stoven als hazen de deur uit. Het was dan ook de hoogste tijd, want Hensen had tot dusverre niets van hun aanwezigheid gemerkt.

* * *

In de orders had gestaan, dat de officieren werden verzocht zich om 5.30 namiddag te verzamelen in de „eetzaal-officieren”, ten einde ene bespreking te hebben met de bataljonscommandant. De heren mopperden en vonden dat het borreluur niet door dienst mocht worden vergald. Dat kostbare uur moest onschendbaar zijn!

Vroeger was er een boete van een dubbeltje ingesteld geweest voor ieder, die in de eetzaal over dienst sprak. Een spaarpot in zwijnsvorm stond midden op de tafel en als iemand slechts zei, dat er voor morgen weer een „pest-

pokkenrotoefening" op het tableau stond, werd hij reeds beboet. De majoor, tegen wie deze maatregel speciaal gericht was, toonde echter zo weinig sportiviteit en zoveel zenuwen, dat hij bijvoorbeeld na de soep eerst plechtig een dubbeltje in het varken stak en dan de heren een kwartier lang verveelde met de laatste aanschrijving van de kolonel, waarin gedreigd werd met straffen voor de *officieren*, wanneer de *soldaten* nog langer met de handen in de zakken zouden lopen, zowel in- als buiten dienst. Daar de majoor dus ongeneselijk was, werd deze sport afgeschaft, het zwijn stukgeslagen en de inhoud omgezet in „politoeer“¹⁾

Die avond begon dus het borreluur met dienst en bij wijze van protest waren alle luitenants als kostschoolkinderen op een rijtje langs de muur gaan staan en hielden zich stram. De blazende majoor was echter veel te opgewonden om iets van deze demonstratie te bemerken en vroeg heel eenvoudig of de heren maar wilden gaan zitten.

Het toppunt! In hun eigen eetzaal, waaraan de jongste luitenant evenveel huur betaalde als de majoor zelf. Of die Donkel een hâartje bedonderd was!

De majoor had een dikke enveloppe meegebracht en vertelde dat deze aangelegenheid eigenlijk geen dienst was, doch meer de kameraadschap trof. Iedereen was er van overtuigd, dat hij het avontuur van Berkhage weer eens zou gaan herkauwen, doch na een zeer verwarde inleiding begon door te dringen, dat het over iets anders ging.

Eerstdaags zou bij het bataljon worden gedetacheerd de eerste luitenant Stala van het Indische Leger. „Nog meer rijst met sambal,“ fluisterde Berkhage met een minachtend gezicht tot Hogedoern.

Aan deze nieuwe aanwinst was echter iets bijzonders verbonden. De heer Stala was een kranig en veelbelovend officier geweest, totdat hem iets zeer verdrietigs was overkomen. Terwijl hij op een nachtelijke patrouille was ergens in Noord-Sumatra, werd zijn bungalow overvallen. Toen hij thuiskwam vond hij als belangrijkste overblijfsel de gruwelijk verminkte lijken van zijn jonge vrouw en het drie-jarige dochttertje . . .

¹⁾ Een likeur, die als „poesje“ werd gebruikt en die ik niet gratis ga adverteren.

De majoor had daarover lijvige rapporten doorgelezen en vertelde zulke griezelige bijzonderheden, dat Dick een flauw gevoel in zijn maag kreeg en onwillekeurig een verlangende blik wierp op het buffet met de vele krullen, waarop de bitterflessen en borrelglazen reeds netjes in het gelid stonden.

Deze luitenant Stala had sindsdien veel van zijn geestelijk evenwicht verloren. (Wat een wonder, dacht Berkhage). Hij was op een vreselijke manier aan de drank en zelfs in nuchtere toestand leed hij aan gedeeltelijk geheugenverlies. In zijn grenzenloze dronkenschap bleef hij echter toch nog tamelijk wel „meneer”, voor zover dat mogelijk was.

Hogedoorn vertelde, dat hij Stala kende, hij had hem vóór het ongeluk eens terloops ontmoet ergens op een onuitsprekelijke buitenplaats in Indië en was benieuwd of Stala hem nog zou herkennen.

Het Nederlandse Gouvernement sprong nogal voorzichtig om met deze verdwaalde officier en spaarde hem zoveel mogelijk. Een gekriebeld Staatsgeweten scheen aan deze goedertierenheid niet vreemd, daar Stala volgens veler mening, die ook in de Pers gaargekookt was, met een veel te zwakke afdeling naar een veel te gevaarlijke omgeving was gestuurd. Hij was met ziekte-verlof naar Holland gezonden, was daar enkele maanden onder militair-geneeskundige behandeling geweest en daarover was een uitvoerig medisch rapport bijgevoegd, dat de majoor vanwege het vele potjeslatijn maar aanstonds aan de bataljonsarts, dokter Hemminek toevertrouwde. De reden van deze detachering was, dat afleiding in een rustige omgeving, de dagelijkse omgang met officieren van een onderdeel waar de „geest” goed was¹⁾, het geleidelijk weer deelnemen aan de oefeningen, de enige wegen tot herstel vormden.

„Ja, ja,” zuchtte Van Saksen, „die meneer loopt te veel in de gaten daar in de bewoonde streken van het Noorden. Ze willen de geit en de kool sparen en daarom wordt de arme kerel op ons afgeschoven.” Pietje was bekend om de

¹⁾ Dagelijks werd op een of ander staatje rapport uitgebracht over de geest bij de troep. Deze was onveranderlijk goed, ook al kankerden de manschappen de stenen uit de grond over rats, die angebrand, of kug, die duf was.

handigheid waarmede hij alles met een paar woorden tot de juiste verhouding wist terug te brengen.

„Nu is maar de vraag,” zei Donkel met een verslagenheid alsof hij over een ongetemde Soenda-tijger sprak, „wie van de kapiteins de luitenant Stala bij de compagnie wil nemen?”

Berkhage was niet de enige die zich ergerde over het lam-lendige optreden van Donkel. Een andere majoor zou eenvoudig een bepaalde kapitein aanwijzen, doch dat durfde Donkel niet, daarvoor hing hij te veel van zijn ondercommandanten af. Bovendien kon hij nu later, als er iets ernstigs gebeurde, in de rapporten even de aandacht er op vestigen dat de betreffende kapitein, die voor Stala verantwoordelijk was, destijds zelf om het baantje ver-zocht had. De majoor beschouwde de komst van de Indische luitenant als een nieuwe bedreiging voor zijn volgende ster en veronderstelde bij zijn kapiteins evenveel weerzin tegen de opname van de alcoholische patiënt als hij zelf voelde.

Hierin vergiste hij zich, want de drie kapiteins verklaarden zich terstond en tegelijkertijd bereid. Berkhage had wel hardop „bravo” kunnen roepen en vond zelfs Hensen niet zo'n idioot als gewoonlijk.

Nu de heren alle drie „genegen” waren, sprak het vanzelf dat Van Saksen, als oudste, werd aangewezen.

„Bent u klaar met de bespreking, majoor?” vroeg Pietje.

„Dan heb ik de heren nog iets te zeggen.”

De majoor was volkomen klaar, hij was blij, dat hij zo gemakkelijk zijn handen kon wassen van dit zere geval.

„Bel eens even, Berkhage,” zei Van Saksen en terstond verscheen er een bediende in een grijsgroene soldatenbroek en een rood gestreept linnen jasje.

„Heren, we zullen beginnen met 'n borrel. Rekening Man.”¹⁾

De majoor had opeens zeer veel haast.

„Tot straks, heren, ik heb nog een b e r g administratie!”

De heren namen voor de vertrekkende majoor even hun zitvlak van de stoel en grinnikten verdoken over de vlotte manier waarop Pietje hem de zaal uitloodste.

¹⁾ Wanneer door eigen schuld een uitrustingsstuk was zoek geraakt, moest de man het zelf betalen. Op het desbetreffende staatje werd dan ingevuld: „Rekening Man”.

„Proost, makkers,” zei Van Saksen. „Wat ik te zeggen had, is dit: Als die meneer hier komt, laten we dan net doen of er niets bijzonders met hem gaande is. Wie over Indië durft praten, krijgt veertien pond.¹⁾ We offeren hem op tijd een borrel en we proberen hem er zoetjesaan toe te krijgen, dat hij even . . . uh . . . even weinig drinkt als wij, dat is nog ruimschoots genoeg . . . Wat denk je er van, dokter?”

„Ik denk, dat hij helemaal niet op ons zal wachten bij het borrelen,” zei Hemminck en vouwde het geleerde rapport op. „Hij heeft er niemand voor nodig en kan al best alleen drinken . . . En hoe!” Hij schudde somber het hoofd.

„’t Is dwaas om zo iemand hierheen te sturen. De man is ziek en hoort in een gesticht thuis. Er zijn twee mogelijkheden: of hij drinkt zich hier meteen dood, of hij krijgt delirium. In het laatste geval is er nog een kansje, dat hij het haalt, want bij de eerste verschijnselen zal ik het zo bont maken dat ze hem wel zullen moeten opnemen in een inrichting. Maar u hebt gelijk, kapitein, we moeten beginnen met hem voor normaal aan te zien.”

Alle aanwezigen keken met brave ernst en bezorgde gezichten naar hun borrel.

„Dus je ziet er niet veel heil in. Enfin, laten we niet verdrinken, voordat we water gezien hebben . . . Berkhage, draag jij die mop eens voor van de verkeersagent en de zwangere juffrouw, die je me vanochtend verteld hebt.”

¹⁾ Veertien pond = 14 dagen provoost.

HOOFDSTUK III

Daags voor het openluchtspel ter ere van H.M. de Koningin viel plotseling de dooi in met medewerking van langdurige en hevige regenbuien. Algemeen werd al verwacht, dat de koninklijke gala-voorstelling niet door zou gaan en dus alle moeizame repetities vergeefs waren geweest.

Doch bij het aanbreken van de dag klaarde het op. Sterke wind en wolkenjacht is prachtig weer voor oefeningen, behalve op een hei waar men tijdens de rust nergens weg kan kruipen voor de schneidige Pruisische Oostenwind, die bekende vriendelijke bries, die zelfs geharde soldatenlippen doet springen.

Het zou natuurlijk al te dwaas zijn geweest, als de „oefening” niet op tijd zou kunnen beginnen en H.M. zou moeten wachten, daarom had de divisie-generaal het appèl een half uur vervroegd, waarop de brigadekolonels, de regimentsoversten en de bataljonsmajors er ieder een bescheiden kwartiertje bijlegden. De compagnieskapiteins lieten zich over het algemeen slechts tot vijf minuten verschalken.

Een noodzakelijk gevolg van al deze vervroegingen was, dat H.M. waarschijnlijk nog rustig sliep en droomde van een ideaal land zonder generaals, toen de troep reeds op de hei lag en anderhalf uur tijd had om uit te waaien, voordat er volgens een zeer strikt programma ook maar iets mocht geschieden.

De Schele Kruitnagel en de Blauwe Adriaansen liepen altijd naast elkaar vooraan in de eerste sectie, stonden samen op dubbelpost, gingen samen op patrouille, waren steeds in hetzelfde kwartier. Dit heet in soldatentaal, dat ze „slapies” waren. Vrienden is niet het juiste woord, want nooit is er tussen deze twee één vriendschappelijk woord gewisseld. Ze zaten elkaar voortdurend dwars, doch konden elkaar niet missen.

De Schele Kruitnagel was die morgen niet in zijn hu-
neur. De Blauwe had al met geheimzinnige soldaten-
wijsheid opgemerkt, dat het 's morgens kouder was dan
binnen, had als eens tot een koopman die op een ezal-
wagentje met klompen voorbijreed geroepen, dat hij beter
thuis kon blijven met zijn „buiten-model paard en zijn
regeringsschoenen”, doch de Schele had niet gereageerd.
Hij kankerde niet eens mee over de wind en de modder
en dat was wel het toppunt. De Blauwe was er van over-
tuigd, dat Kruitnagel niets meer met dat gemene volk
van de vierde „kepie” te maken wilde hebben, nu hij
bijna getrouwd geweest was, waarop de beschuldigde slechts
flauwtjes antwoordde: „Krijg de vellen.” Hij verleende
dan ook geen medewerking bij de uitvoering der sonate:

En jij mot trouwe,
Trouwe mot je,
Koop 'n pannetje en 'n potje
En 'n ledikant
Uit de tweede hand,
Dat is de hoofdzaak voor de huwelijksband.
Kôm jongens, trouw nou maa-aar!

Op de Hellevense Hei aangekomen, kropen de manschap-
pen dicht bij elkaar van kou en Adriaansen was het mid-
delpunt van een kluwe soldatenruggen, als de koningin
van een zwerm bijen. Berkhage liep rillend met grote
passen op en neer en vond het jammer dat hij geen soldaat
was en dan naast de Blauwe kon gaan zitten.

Adriaansen was verreweg de oudste soldaat van het
bataljon. Kort voor de oorlog was hij gedrost uit een
cavalerie-regiment van het Vreemdelingenlegioen in Noord-
Afrika. Na veel omzwervingen was hij even voor de mo-
bilisatie via Palestina naar zijn vaderland teruggekeerd,
waar hij als Nederlands deserteur werd ingelijfd bij de
militie, ofschoon hij in verband met zijn leeftijd reeds lang
bij de Landweer thuishoorde.

Tegelijk met zijn overhaast vertrek uit het legioen werd
ergens in de buurt van Sidi geconstateerd, dat een Griekse
wachtmeester, op wiens aanwezigheid door de légionnaires
overigens niet veel prijs gesteld werd, plotseling was over-
leden tengevolge van een bajonetsteek. De heer Adriaansen
was een prachtige aanwinst voor Pietjes bende en deelde

met Kruitnagel de leiding bij alles wat niet in de militaire haak was.

Het gesprek liep over tatoueren en de Blauwe vertelde van een Fransman in het Legioen, die zich het „woord van Cambronne” in de palm der rechterhand had laten tatoueren, met het gevolg, dat bij ieder militair saluut de betreffende meerdere het historische woord te lezen kreeg. De Fransman was na een zware „douw” van het Legioen weggestuurd, ofschoon hij aan Madame la République nog drie jaar dienst verschuldigd was.

Kruitnagel, die gedurende de ganse mars erg stil geweest was, blaakte plotseling van belangstelling. Hij liet de Blauwe het verhaal driemaal opnieuw vertellen en vroeg steeds meer bijzonderheden.

„Wa betekent det eigenlijk precies: M e r d e?”

„Dat is zoveel als S t i k”, vertaalde Adriaansen.

„Mar ge mot mijn nie wijsmaoke, det ze iemand daorveur de dienst uitjaoge.”

„Wät?” schreeuwde de Blauwe, die altijd vreselijk boos werd wanneer iemand durfde twijfelen aan zijn bloederige Afrikaanse verhalen. „Weet j ij het weer beter? Jullie hebben geen idee van de disciplien bij ons in het Legion. Stel je nou eens effe voor, dat hier ’n soldaat „Stik” in z’n jat geprikt heb. Als ie bij de kapitein mot komme begint ie al daalijk met Stik, als ie ’n uitschijter van de majoor krijgt, zegt ie na afloop Stik, of ie wil of nie. Op straat is ’t doorlopend Stik, wie of ie ook tegekومت, de kolonel, de generaal, ’n vaandel of ’n militaire begrafenis. Als ze hem d’r één keer voor douwe, is te verstaan, maar ze kunnen ’m toch niet blijve douwe voor één en ’t zelfde faat!”. . .

Aan alles komt een eind, zelfs aan anderhalf uur wachten op een open vlakte in een schrijnende wind. De troepen werden opgesteld, ieder soldaat vond blindelings het kuiltje of het struikje van waar hij al vier keer de voorstelling was begonnen, H.M. kon dus zonder gevaar komen. De compagnie Van Saksen lag op de uiterste linkervleugel en liep dus veel kans, dat zij ten slotte nog niets van het koninklijke bezoek zou bespeuren. Het front was kilometers breed en de generaals zouden H.M. wel ergens in het midden aangenaam bezig houden op een of ander natuurlijk podium in de hei, zoals dat ook op de Napoleon-tische schilderijen gebruikelijk is.

De oefening begon op het signaal „Voorwaarts” en er werd een ontzaggelijk aantal losse patronen verpakt.

De mitrailleurs spraken een woordje mee en het werd een zeldzaam pandemonium, waarin de Vorstin ongetwijfeld veel plezier moet gehad hebben, want het was Haar Begeerte¹⁾, dat er vlak voor een stormaanval „levendig” gevuurd werd. Per geweer waren er zestig losse „fodders” uitgedeeld en de compagnie Van Saksen had links naast zich een sectie mitrailleurs, die over een onuitputtelijke voorraad vuurwerk beschikte. Beide afdelingen zagen wel niets van de vijand, daar ze toevallig achter een hoogterand lagen, maar als je met losse flodders schiet, behoef je ook niet zo fijn te richten.

Toen er eindelijk „attaqueren” geblazen werd en de vierde compagnie dus met een bewonderenswaardig élan over de hoogterand stormde, deinsde de troep toch een ogenblik terug. Vlak voor de vijandelijke loopgraaf, over een diepte van minstens vijftig meter, stond het aanvalsterrein der vierde compagnie blank. Sinds de laatste repetitie was de dooi snel ingevallen met zware regenbuien en deze natte hindernis stond niet op het programma.

Van Saksen, die met getrokken klewang midden voor zijn trouwe mannen uitholde, keek even naar rechts, zag dat er vanaf een heuveltje een kijker op hem gericht was en stortte zich met doodsverachting tot over de enkels in de plas. Toen volgde de troep natuurlijk zonder enig verder bedenken en er werd terstond een relletje van gemaakt. „Dan maar goed,” was de afspraak. Met ruim vier honderd voeten werd er even hevig als onnodig in het water gestampt. Het spatte zo hoog op, dat men geen compagnie meer zag, het was één brede fontein, het was een m u r van water. De officieren waren op de vlucht voor hun eigen troep en zochten een goed heenkomen bij de vijand, die gelukkig totaal verlamd was van het lachen en geen schot meer loste.

Het was géén gezicht.

¹⁾ In alle toenmalige Reglementen stond op de eerste bladzijde met vette letters gedrukt: „Het is de *Begeerte* der Koningin, dat van dit Reglement niet worde afgeweken”. Dit is geen grapje; U mag gerust informeren!

Hiermede was de eigenlijke voorstelling afgelopen en Pietje verzamelde zijn doornatte poedels op de borstwering van de vijandelijke loopgraaf, toen de bataljonsadjutant Marckx door de plas kwam gereden met de boodschap, dat de hele brigade moest verzameld worden op het midden der linie, de compagnieën in frontcolonne in dezelfde volgorde als tijdens de veldslag. De Koningin zou langs de troep rijden en de geweren moesten gepresenteerd worden. „Ik moet de dokter hebben,” antwoordde Van Saksen. „Stuur hem bij me. Hij moet zorgen dat ik onmiddellijk kan afmarcheren met m'n verzopen stelletje. Ik moet ze in beweging houden, anders sterven ze als ratten in dit weer en wat zou er dan terecht moeten komen van Nederlands Onafhankelijkheid?”

Na zeer veel passen en meten, na ontelbare malen veertig passen links- en weer twintig passen rechts uit de flank gemaakt te hebben, kwam het extra nummer, dat niet voorzien was, toch tot stand. In de verte klonk het Wilhelmus, de geweren werden gepresenteerd en de Koningin begon haar rit langs de regimenten, gevolgd door een talrijke cavalcade, waarin veel belangrijke stamgasten van de Witte meehobbelden. Dit ritje was een vlotte, glijdende galop, een beetje ondeugend zelfs in deze ongekamde hei vol verraderlijke gaten en het was duidelijk te zien, dat menige hoge snorrebaard uit het gevolg er een angstig karweitje aan had.

Zoals gezegd, stond de compagnie Van Saksen op de linker-vleugel en had nog slechts het mitrailleurpeloton links naast zich.

Zij vormde een waardig sluitstuk. De onderste helft van het grijsgroen was doornat en lekte, de bovenste helft vertoonde alom grote zwarte vochtplekken, de gezichten waren onherkenbaar met modder bespat.

In een prachtige, gedurfde linkse galop zwaaide H.M. met een driest vaartje om de vleugel heen en reed achter langs de troep terug. De overste van het 23ste viel bijna van het paard toen hij Pietjes gezelschap in het oog kreeg, doch had geen tijd om zijn indruk te verwerken, want het was een beetje te gek, dat de troep, zij het dan met gepresenteerd geweer, nu met de rug naar de Landsvrouwe stond en hij schreeuwde haastig „Rechtsom — keert!” Bij de infanteristen ging het nog al, ofschoon het de eerste

keer was, dat zij met het geweer in de handen geklemd als houten soldaatjes keert maakten. Doch de mitrailleurs namen het zeer letterlijk op en begonnen de wagentjes te keren, hetgeen steeds een onbeschrijfelijk geblaf, geschreeuw en een weinig koninklijk hondengevecht veroorzaakte. Midden in dit oorverdovende kabaal kreeg de overste een helder ogenblik, zwaaide met de kepi en riep iets onverstaanbaars, dat wel „Leve de Koningin” zal geweest zijn. Voor een opstootje was de compagnie Van Saksen steeds te vinden, zij verviel terstond in een wilde, gruwzame krijgsgedans en een even onmenselijk gehuil.

Het koninklijke paard sloeg niet op hol.

Pietje vond dat het gevaarlijke pretje nu lang genoeg geduurd had en marcheerde zonder enig commando af te wachten en zonder omkijken de bossen in. In een zeer geforceerd tempo, zonder een enkele rust legde hij de vijftien kilometer naar Orth af en stopte zijn mannetjes in bed. Ze waren een uur vroeger thuis dan de rest.

Onderweg besloten de manschappen, dat Wilhelmentje toch wel een net vrouwke was en een lief gezicht had. Zelfs de Blauwe Adriaansen, als oud-cavalerist, was zeer goed te spreken over de brutale galop.

„Zonde da de Prins er nie bij was,” zei Kruitnagel.

„Waarom?” vroeg de Blauwe.

„Dan had ik um 'n pruimpke tabak kunne vraoge.”

Een beetje onwillig reikte de Blauwe hem de tabaksdoos aan en hield een oog in 't zeil.

* * *

Toen Berkhage de volgende middag de compagnie thuisbracht van détail-oefeningen stond Van Saksen voor zijn bureau met de eerste luitenant Stala.

Hij was een donker, broodmager kereltje en scheen nog smaller in zijn nauwsluitend zwart burnous. Hij zag er nog al normaal uit, vond Berkhage. Alleen de handen waren te beverig, de donkere ogen stonden verbaasd en vragend als bij een kind en zijn kleur was een tikje ongezond hoogrood. Hij ademde snel en verspreidde reeds een borrelluchtje.

„Dit is de reserve-luitenant Berkhage,” stelde Pietje voor, „een van de langste schroeven aan m'n doodkist.”

Stala groette onberispelijk en glimlachte verwrongen. Dit glimlachje was pijnlijk om aan te zien. Het deed denken aan een kind dat op het punt staat te gaan schreien, maar zich dan plotseling bedenkt.

„Aangenaam, meneer . . . eh . . .” Het kwam er moeilijk en hees uit.

„Berkhage,” hielp Dick. „Aangenaam, meneer Stala.”

Het drietal begaf zich naar de eetzaal voor de koffietafel.

„Niets bijzonders bij de troep?” vroeg Pietje aan Berkhage.

„Nee, kapitein. Alleen geloof ik dat er binnenkort iets bijzonders gebeurt met de Schele Kruitnagel.”

„Waarom?”

„Hij doet zo vreemd, hij is veel te stil . . . Verdacht stil!”

In de eetzaal werd Stala aan de andere heren voorgesteld.

Hogedoorn kwam met grote passen op hem af, schudde hem hartelijk de hand en riep een beetje gemaakt la-

waaierig en joviaal: „Bonjour Stala, hoe is 't er mee,

kerel? Lang geleden dat we elkaar gezien hebben!”

De kinderogen stonden verschrikt en vragend.

„Je kent me toch nog wel? Hogedoorn van het 42ste bataljon. We zijn samen naar Arwapoerta gereisd!”

„O . . . ja . . . ja, ja,” klonk het weifelend, „Hogedoorn . . .

Arwapoerta . . . ja, ja . . . Goeie tijd was dat . . . Ik zou je

niet meer herkend hebben . . . Maar ik ben nog al ziek ge-

weest; weet je?” Hij stond daar als een kind, dat zijn les

niet kent. Berkhage vond Hogedoorn een verschrikkelijke

dwaas en was blij dat Pietje er een eind aan maakte door

haastig Arloff voor te stellen. Hogedoorn keek Piron aan

en schudde het hoofd om aan te tonen, dat het toch wel

ver gekomen was met Stala, toen Dick hem nijdig in het

oor beet dat het verboden was te spreken over „dat

Apenland”, waarmee hij zeer oneerbiedig de wonder-

schone Gordel van Smaragden bedoelde.

„Och ja, dat is waar ook,” fluisterde Hogedoorn. „Stom

van me! Maar dat hij me niet herkent is sterk. Ik her-

kende hem onmiddellijk, ofschoon hij véél meer veranderd

is dan ik. Hij was destijds veel dikker. Er is haast niets

van hem overgebleven, arme kerel!”

„Heb je dan lang met hem omgegaan daarginds?” vroeg

Piron.

„Maar een paar dagen, doch we hebben zoveel plezier

gehad, dat een normaal mens het zich toch zeker zou

herinneren. 't Was op een bootje van de K.P.M. en die reisjes vergeet je niet zo gauw."
„En bovendien," spotte Berkhage, „blijft een ontmoeting met zo'n brieljante persoonlijkheid als Hogedoorn je des te meer bij."

HOOFDSTUK IV

Het is natuurlijk slechts bijgeloof, doch het komt toch wel opvallend veel voor.

Als men eenmaal begint met avonturen te beleven, kan men niet zo maar willekeurig ophouden.

Ik heb een student gekend, die niet op straat kon komen of hij maakte iets bijzonders mee. Een auto-ongeluk, een gevecht, het ophalen van een drenkeling uit de gracht, altijd ving hij wat, en eens werd hij zelfs op klaarlichte dag op straat gearresteerd en naar het politiebureau gebracht, waar tenslotte bleek, dat het een vergissing was, doch van dit laatste ben ik niet zo erg zeker. Al het stadsnieuws scheen op zijn aanwezigheid te wachten en hij stond dan ook geregeld voor het gerecht om te getuigen. Een journalist daarentegen, die in hetzelfde huis woonde, beleefde in drie jaar tijd niets anders, dan dat hij slechts éénmaal bij glad weer zijn eigen gezicht stuk viel en met behulp van zijn perskaart op het politiebureau werd verbonden.

In ieder geval moest onze vriend Berkhage ook onder vinden, dat het met zijn duikeling in de Kattebossen nog lang niet afgelopen was.

Ongeveer een week na de komst van Stala kreeg hij zijn drie dagen periodiek verlof en had deze bij vrienden in Den Haag opgesnoept, daar hij geen beter heenkomen vinden kon. Zijn vader was reeds in het jaar vóór de oorlog gestorven en zijn moeder logeerde bij een familielid in Engeland, nu haar enige zoon het zo druk had met de verdediging des Vaderlands.

Zo stond hij dan 's avonds op het station Roosendaal te wachten op het bekende Veldleger-boemeltje en speelde met de twee laatste guldens in zijn broekzak.

Het was tamelijk druk op het station, de dienst was zoals gewoonlijk in de war en er heerste een algemene vertraging.

Op het tweede perron wachtte men op de boottrein voor Vlissingen en op het eerste stond een trein voor Esschen gereed met drommen Belgische vluchtelingen, die afscheid namen van de waaghalzen die weer teruggingen.

„Bonsoir, mon lieutenant!”

Dick schrok op van het probleem hoe hij het einde der maand moest bereiken met behulp van twee Nederlandse guldens. Het was een net gekleed heertje met een puntig snorretje en hij zag er bleek en vermoeid uit:

„Bonsoir, monsieur.”

De vreemdeling opende de mond om iets te zeggen, werd verlegen en stond zenuwachtig heen en weer te draaien.

„Vous désirez un renseignement?”¹⁾ moedigde Berkhage hem aan.

„Ecoutez, mon lieutenant.” De man begon een bedremmeld verhaal. Hij kwam van de Elzas en had sinds eergisteravond niets meer gegeten. Na in Roosendaal een kaartje voor Amsterdam gekocht te hebben, hield hij nog twaalf centiemmen over. Hij werd in Amsterdam verwacht, maar kon het werkelijk niet langer uithouden van honger. Vond het helemaal niet „gai” om iets te vragen, want dat was z'n gewoonte niet.

Berkhage toonde zijn twee guldens.

„Je reviens de permission et c'est tout ce qui me reste. Partageons le capital et allez manger, mon cher.”²⁾ Hij bood hem een der guldens aan.

„Vous êtes très gentil, mon lieutenant. J'accepte avec gratitude, mais à une condition, vous me donnerez votre adresse.”³⁾

Dick schreef 4-III-23 R.I. op zijn kaartje en gaf het met de gulden over.

„Mon lieutenant,” begon de Fransman breedvoerig, „je vous remercie infiniment, vous savez, et je vous dis sans blague . . .”

„N'en jetez plus!”⁴⁾ lachte Berkhage. Na vele zangerige

1) Wenst u een inlichting?

2) Ik kom terug van verlof en dit is alles wat ik over heb. Laten we het kapitaal verdelen en ga eten, amice.

3) U bent buitengewoon vriendelijk, luitenant, ik neem het dankbaar aan, doch op voorwaarde, dat u mij uw adres geeft.

4) Houd op met stenen gooien.

heilwensen en vier stormachtige handdrukken verdween de vreemdeling haastig in de wachtkamer.

Op dat ogenblik volgde het tweede avontuur. Tijdens zijn onderhoud met de uitgehongerde Fransman stond er op een paar meter afstand een dame, die klaarblijkelijk het gesprek gevolgd had. Ze had een lange, grijze pelsmantel aan, wat destijds niet zo erg veel voorkwam. Berkhage had al een paar maal een bescheiden oogje gewaagd en vond dat het er best uitzag, doch veel verder ging zijn belangstelling niet, want ze had een slapend jongetje van een jaar of drie op de arm. Juist toen in de verte de lichten van de boottrein naderden, kwam ze op hem toe.

„Pardon, monsieur, parlez-vous anglais?”

„I'll do my best,”¹⁾ zei Dick, die dacht dat hij na de mobilisatie het best tolk kon worden. Hij salueerde koket en lachte zeer beminlijk, doch zijn lach verstijfde, toen hij haar gezicht zag. Nog nooit had hij buiten de bioscoop zulk een doodsangst gezien in zulke mooie ogen.

„Would you be good enough to hold my baby for some moments? I must speak to somebody in that train and it would be a shame to wake him up, the poor darling.”²⁾ Het klonk zo angstig, dat Berkhage zich afvroeg of zij misschien bang was, dat hij er met haar „darling” van door zou gaan.

„With pleasure, madam! I'll take good care of him, don't you worry.”³⁾

„I *know* you will be good for him!”⁴⁾ Berkhage verwonderde zich een beetje over de nadruk waarmee het gezegd werd en dacht een ogenblik dat dit nu de bewuste Engelse humor was, doch haar gezicht zag er alles behalve grappig uit.

Ze kuste voorzichtig het slapende jongetje en legde hem zachtjes in de houderig uitgestoken armen van Dick. Dan draaide ze zich met een ruk om en snelde de trappen af naar

¹⁾ Ik zal mijn best doen.

²⁾ Zoudt u zo goed willen zijn mijn baby enkele ogenblikken vast te houden. Ik moet iemand spreken in die trein en het zou jammer zijn hem wakker te maken, de arme schat.

³⁾ Met genoegen, mevrouw, ik zal goed op hem passen, stel u gerust.

⁴⁾ Ik weet, dat u goed voor hem zult zijn.

het eerste perron, waar de trein juist met knarsende remmen stilhield.

Een beetje geschift, dacht Berkhage, het leek wel of ze hilde, toen ze afmarcheerde . . .

Hij zag dat de koffer der dame op een gevaarlijk afstandje stond en zette hem binnen zijn bereik, naast zijn eigen valies, opdat hij in deze internationale drukte niet zou „verdwalen”. Intussen repeteerde hij de elegante Engelse zinnnetjes die hij aanstonds zou voordragen. Na ruim vijf minuten oponthoud vertrok de sneltrein, die in Roosendaal nog een beetje vertraging bijgewonnen had.

Het Veldlegerboemeltje liet zich nog steeds niet zien. „Luitenant, hoort u bij die daome mee dieje grijze bontmaantel aon?” vroeg de witkiel.

„Hè?!”

„Jao, ik verstond er ook al nie veul van. Ze sprak Fraans, mar 'ne meneer die er bij zat zee, dat ik deez briefke moes afgeve aon 'ne jonge officier mee 'n kind op z'nen èrm, die op 't eerste perron stond.”

„Maar waar is die dame g e b l e v e n?!” schreeuwde Dick die opeens hevig begon te transpireren.

„Jao, die is natuurlijk mee de sneltrein vertrokke!”

Ze stonden elkaar met open mond aan te staren en het was lastig te zeggen wie er het domste uitzag, de kruier of de luitenant.

„Wel, god zal me . . .” Berkhage herinnerde zich nog bijtijds dat hij een onschuldig kind op de arm had.

„Ik kan 't ook nie gebetere,” zei de witkiel, die zichzelf overtuigde dat hij een zeer verantwoordelijke rol had gespeeld in dit spannende huwelijksdrama. Hij vond het nodig een uitvoerig verslag uit te brengen.

De Engelse had hem voor de grote, ingeschreven bagage laten zorgen en toen hij om zijn honorarium kwam, zat zij in de coupé een brief te schrijven en verzocht hem even te wachten. Ze moest wel drie keer haar tranen afvegen voordat ze er mee klaar was, maar ze schreef met een vaart alsof „ze d'r mee de zweep achterhene zaten”. Daarna had ze aan een Hollandse meneer gevraagd om te vertalen wat ze hem te zeggen had en dat was, zoals gezegd, de brief afgeven aan de jonge officier met het kind op de arm bij de klok op het eerste perron. Dat kon toch niet missen! Jonge officieren met een „kind” a a n hun arm zou nog

verwarring kunnen stichten, maar op hun arm, dat kwam niet dagelijks voor . . . Toen de trein vertrok, hing ze te snikken uit het portier en wierp tot het laatste toe kus-handjes deze kant uit, en of de luitenant daar dan niks van gemerkt had? Dat briefje zou toch zeker wel terecht zijn? „Het is bliksems goed terecht,” bromde Berkhage. „Wat een verdomde gemene rotstreek!”

„Ik begrijp er ok niks van,” zei de witkiel, die barstte van nieuwsgierigheid en meende dat hij als „dramatis persona” recht had op enige verduidelijking van zijn rol.

Berkhage had moeite de brief aan te nemen zonder het kind te laten vallen. Met grote nerveuse letters was op het couvert geschreven: Please, read this before you do anything!¹⁾

„Hou dat manneke eens even vast.” De kruier pakte het kind aan en Dick opende de brief. Toen hij hem half doorgelezen had, kwam het boemeltje binnensukkelen. Hij stak het papier in de zak en nam het kind weer terug. Hij wist reeds genoeg . . .

„Wil je de koffers even in de trein zetten?”

Hoofdschuddend overwoog de kruier bij zichzelf, dat het een schandaal was, om zo je man met een kind te laten zitten en er van door te trekken met de sneltrein voor Vlissingen . . . Die vrouwe van teugesworrig . . .

* * *

Een jonge luitenant met twee koffers en een lange sabel, welke laatste er steeds op loert om haar eigenaar een beentje te lichten, is een zeer onbeweeglijk en onhandig levensverschijnsel. Doch een luitenant met een kind, dat hij onwennig in beide armen houdt op de dwaze manier van iemand, die voor het eerst een volwassen gans draagt en bang is dat ze hem ieder ogenblik zal ontsnappen, maar ook vreest, dat hij het arme dier pijn zal doen, is een verschijnsel dat spot met alle beschrijving.

Dat een jonge luitenant in deze positie toevallig in een coupé terecht moet komen, waarin een overste en twee majoors zitten, is een beschikking van Satan persoonlijk. Berkhage was zo in de war dat hij het onheil eerst zag,

¹⁾ Lees dit a.u.b. voordat u iets doet.

toen de witkiel de koffers reeds in het net plaatste en een terugtocht derhalve onmogelijk was.

Destijds was het gewoonte, dat een officier zich in de trein aan zijn meerderen voorstelde, dus stram salueerde en zijn naam mompelde, waarop hij soms een hand kreeg en meestal genadiglijk verzocht werd te gaan zitten. Dus in gewone omstandigheden zou het al een ingewikkeld geschutter zijn geweest om binnen te dringen in dit hol met drie leeuwen, die er niets op gesteld waren om zo'n blaag als auditor te hebben bij hun geleerde verhandelingen over aanstaande promotie's en grondslagen van het pensioen. De intrede van Berkhage was er dan ook naar. Bij het instappen had hij de handen niet vrij en kreeg de veel-ervloekte sabel tussen de knieën, zodat hij het evenwicht verloor en met een smak op de zitting terecht kwam, waar hij over het kind heen met een weinig snugger gezicht en een scheve kepi de drie hoofdofficieren aankeek, op wier ijsbeer-gezichten de humor van het geval volstrekt geen vat had.

Met het kind op de schoot trachtte hij vruchteloos naar een kwartje te grabbelen, dat nog in het bekende militaire horlogezakje op zijn buik moest zitten, voelde een zweetdruppel jeukend langs zijn neus lopen, stond weer op, herinnerde zich, dat het nu toch wel de hoogste tijd was om eerst behoorlijk te groeten, hief de rechterhand op, die voordat ze het schild der dronken kepi nog geraakt had, weer bliksemsnel in de vorige houding terugvloog, daar het kind dreigde te verzakken, en stamelde:

„Mmm even voorstellen? Berkhage.”

„Meneer, zet in g o d s n a a m dat kind neer,” snauwde de overste. „U maakt me zenuwachtig!”

Dit was werkelijk geen slecht „voorstel” en Dick bouwde het kind op in een hoekje met een handigheid die veel geleek op het aan rotten zetten van geweren door eerst-beginnende recruten. Dan gaf hij de kruier zijn kwartje en de overste vroeg of nu eindelijk het portier dicht kon. Gelukkig werd er verder niet veel acht op hem geslagen, de overste leraarde verder, en de twee majoors luisterden met de zichtbare, uitbundige, militaire belangstelling.

Berkhage trachtte zijn zenuwen te kalmeren met een sigaret en vroeg zich af, wanneer het kind zou wakker worden en een keel opzetten. Voor het eerst dacht hij er nu aan het

kind eens te bekijken. Het was geen lelijkerd, vond hij. Een fris rood gezichtje in witte wol verpakt, lange donkere wimpers, een wipneusje en een zeer eigenwijs tuitmondje. Trots al zijn ellende moest hij even grinniken om dat mondje.

Bij de eerste halte stegen de drie oude heren uit; Berkhage maakte zijn kraag open en haalde de half gelezen brief te voorschijn.

De letters zwaaiden wel erg hysterisch over het papier. De vertaling luidde ongeveer als volgt:

„Ik zie dat u een goed hart hebt en en in mijn uiterste nood zijt gij de enige, aan wie ik mijn arme lieve Bim kan toevertrouwen. Vergeef me dat ik u in ongelegenheid breng en denk niet slecht van mij. Als gij wist wat het mij kostte! In het belang van het kind zelf moet ik zijn bestaan tot iedere prijs geheimhouden. Als u de politie waarschuwt, ben ik verloren. Ik smeed u, houd Bim enkele maanden bij u en verzwijg zo veel mogelijk zijn naam. Intussen zal ik trachten een oplossing te vinden. In de koffer zult u onder de kleertjes de papieren vinden. Zijn vader sneuvelde reeds in de eerste maanden van de oorlog. Ons huwelijk *moet* voorlopig geheim blijven. Het bedrag van £ 100 zal voorlopig uw kosten wel dekken, doch wees zo goed en stuur Bim niet naar een gesticht. Op mijn knieën bid ik u, stuur hem niet naar een gesticht, ik zou gek worden van verdriet. Hij is zo lief en helemaal niet lastig! In de Agony-column van de Times van aanstaande Maandag wilt u wel een advertentie plaatsen onder „Bim” om uw adres op te geven en te zeggen hoe hij het maakt. Ik hoop dat u een diep-ongelukkige vrouw wilt helpen. Dat u goed zult zijn voor Bim, weet ik zeker. Ik zal u eeuwig dankbaar blijven, u redt mij meer dan het leven. Bim krijgt iedere avond als hij naar bed gaat een chocolaadje. Hij eet alles en is dol op bananen. Ik heb een portret in de koffer gepakt, opdat hij me niet zal vergeten. Stuur hem niet naar een gesticht, please! Ik moet eindigen. Good bye to you both! God bless you.”

Dus drie keer gaat Bim niet naar een gesticht, dacht Berkhage, dat zal wel voldoende zijn. Dan herinnerde hij zich het verhaal van de kruier . . . Ze hing te snikken uit het portier en wierp kushandjes naar de slapende Bim . . . tot het laatste ogenblik . . .

Hij kreeg een vervelend gekriebel in zijn neus, stond op, rolde zijn overjas, legde Bim languit op de zitting en schoof de jas als hoofdkussen onder het blozende gezichtje. Dan bekeek hij lang en aandachtig zijn nieuwe aanwinst. Het kind had een witte wollen muts op, en droeg een dik, wollen jasje met lange slobkousen-broek, eveneens in het wit. Daaronder kwamen een paar grappige roodleren schoentjes uitkijken.

Zoals meer „mannen” van 21 jaar, was Dick er van overtuigd, dat alle kinderen hun tijd doorbrengen met voortdurend „plasjes doen” en hij begon zo onhandig het terrein te verkennen om te zien, of het ook al te laat was, dat hij het kind wakker maakte.

Bim geeuwde omstandig, rekte zich uit en vertoonde een paar slaperige, verwonderde, Delfts-blauwe ogen. Hij ging rechtop zitten en keek Dick ernstig aan, die niets beters wist te doen dan dwaas grijzen en even in het wijze neusje knijpen. Toen lachte Bim en dat lachje was een volmaakte zonnestraal.

„Bootyfull cap,” zei hij dan, stak de handjes uit naar de „mooie pet” van de Nederlandse infanterie en betastte in zwijgende ernst de gouden kokarde.

„You will have one,”¹⁾ zei Berkhage, die hem op dat ogenblik wel de maan zou beloofd hebben.

„Oh, yes,” zei de kleine met onmetelijk zelfvertrouwen. Enkele ogenblikken bekeek hij nauwkeurig Dick's gezicht.

„Just like daddy,”²⁾ zei hij dan.

„The cap?” vroeg Berkhage.

„Nooooo!” zei Bim en fronste ongeduldig de fijne wenkbrauwen, „Bim means y o u!”

Er had een ingrijpende verandering plaats in het gestel van de luitenant Berkhage. Op dat ogenblik werd hij vader . . . Ongehuwd vader nog wel.

* * *

Twee stom verbaasde manschappen van de vierde compagnie, die ook van verlof terugkwamen, droegen Berkhages koffers van de trein naar het stoomtrammetje, dat onder het pseudoniem „De Goede Moordenaar” onder andere naar Orth reed. Bim stapte dapper aan een handje

¹⁾ Jij krijgt er ook een.

²⁾ Net als pappie.

mee en viel terstond in slaap toen het trammetje begon te schommelen.

Dick maakte zich intussen ernstige zorgen . . . Dat moeder nu verdomme net in Engeland moest zijn! . . . Wat moest hij in hemelsnaam aanvangen met een kind in het Veldleger? Iedere maand (soms zelfs om de veertien dagen) verhuizen van de ene negerij naar de andere . . . 't Is bepaald een koopje . . . Maar wacht even, Pietje is er ook nog . . . Pietje is een ouwe sportman en een schrander dier, ik zal hem alles vertellen en dan zal hij het wel voor elkaar boksen. Ik doe toch zeker niet voor niks de hele dienst bij zijn compagnie. Als ik niet op alles lette . . .

De gedachte aan Van Saksen en diens vindingrijke geest kwikte hem een beetje op en toen hij de slapende Bim nog eens goed bekeken had, begon hij de toestand al veel lichter in te zien.

Het was omstreeks elf uur toen de Goede Moordenaar aankwam in het stille Orth. In de eetzaal-officiëren was het reeds donker, dus de heren waren naar bed. Dick droeg Bim naar zijn kwartier, de trap op naar de grote zolderkamer met de bedsteden en trof Arloff op zijn bed met een laatste sigaretje alvorens in te slapen.

„Hallo,” riep deze, „goed geamuseerd? Hoe heb je 't gehad in Den Haa . . .” De sigaret viel uit zijn mond.

„Kijk niet zo zinneloos en steek de keet niet in brand!” snauwde Dick met het kind in zijn armen.

Karel viste haastig zijn sigaret uit de lakens.

„Hier, hou vast, dat ik m'n koffers naar boven haal.” Hij legde zonder meer het kind naast Arloff, die even angstig in de hoek schoof alsof er een slang op zijn bed gegooid werd. Berkhage verdween voordat zijn kameraad de spraak terugvond.

Even later kwam hij terug met de koffers, nam zwijgend Bim van het bed en begon hem uit te kleden met een gezicht alsof dat zijn dagelijks werk was. Arloff zat nog steeds rechtop in bed en roerloos te gapen.

„Wie . . . hoe . . . wat heeft dat te bete . . .?”

„Bemoei je d'r niet mee!”

„Is dat kind familie van je?”

„Ja,” loog Dick met een strak voorhoofd. „Hij komt een beetje bij me logeren.”

Karel viel achterover en begon te brullen.

„Dat is de rijkste mop die ik ooit heb meegemaakt!” zei hij half verstikt.

„Geef maar geen uitleg, iedereen weet precies hoe groen je bent. Help liever een handje!” Arloff kwam barstend van spanning het bed uit.

Bim werd wakker, keek slaperig en peinzend, tevreden dat hij eindelijk werd uitgekleet.

„Hulloh,” zei hij en keek Karel aan.

„Zo vrindje, kom je bij je oom logeren?”

„Dat kind spreekt Engels,” beet Berkhage.

„Jezus Mina!” Karel begreep er niets meer van.

„Where's mummy?” vroeg Bim opeens.

Dick was er sinds lang op voorbereid en zei dat mammie even weg was.

„Gone for a visit?”¹⁾ informeerde Bim.

„Yes Bim, for a visit.”

„Bim thought so,”²⁾ zei de dreumes met een wijs knikje. Zodra hij door twee onhandige officieren van de Landmacht, die hij zelf herhaaldelijk de weg moest wijzen in de knoopjes en lintjes, uitgekleet was, dribbelde hij haastig in zijn hemdje naar het nachtkastje, dat hij al enige tijd in het oog had, zette met kalme overtuiging het bedoelde stuk huisraad op de vloer, ging zitten, strekte de mollige beentjes vooruit en geeuwde zeer mals.

„Verdomd lollig jong, zeg,” vond Karel en Berkhage wist niet goed waarom hij zich opeens zo trots voelde. Bim had dikke, donkerblonde krullen en zoals hij met zijn verschrikkelijk eigenwijs mondje daar op het porcelein zat, in het zachte, warme licht van de petroleumlamp, zag hij er inderdaad beoorlijk genoeg uit. Dick had intussen Bims koffer geopend om een of ander nachtgewaad te vinden. Toen hij bovenop een tros bananen en een doos chocolaadjes zag liggen, schudde hij even peinzend het hoofd. Dan vond hij een miniatuur-pyama, waarin Bim zijn beentjes stak en dan met een dreigend gezicht tot Arloff zei:

„Bim must sleep with daddy!”³⁾ Hij wees met een nadrukkelijk vingertje op Dick, die het chocolaadje niet ver-

¹⁾ Is ze een visite maken?

²⁾ Dat dacht Bim wel.

³⁾ Bim moet bij pappie slapen.

gat en hem vlug in zijn eigen bed stopte. Het vermoede kind sliep terstond weer in.

„Ik moet direct Pietje nog even spreken,” zei Dick.

„W à t zeg je daar? Vanavond nog? Hij slaapt al minstens een uur. Neem maar gerust de raderbrancard mee, voor 't geval Pietje werkelijk wakker zou worden . . . Wat mankeer je eigenlijk? Heb je ooit een zware slag op je hoofd gehad?”

„Nee, maar jij zult er eerder een te pakken hebben dan je denkt, ouwe sjako!”

„O, nou wéét ik 't! Je bent op je kop gevallen in de Kattebossen, dat is waar ook. Arme Dicky! Vroeger bracht hij hoogstens een paar vlooiën mee, maar nou begint ie al met kinderen thuis te komen!”

Dick sloot de koffer van Bim, nam hem op en wilde gaan.

„Zeg laat me niet alleen met die vreemdeling!” protesteerde Karel. „Wat moet ik doen als hij begint te huilen?”

„Begin voorlopig maar met zelf niet zo te huilen . . . Hier, pak aan!” . . . Karel dook weg voor zijn eigen kleding, die kletterend op het bed vloog . . . „Als die vent je dadelijk aanvliegt om je te wurgen, dan hoop ik, dat je zult sterven als een man!”

* * *

Berkhage had geluk. Er brandde nog licht bij de gemeentesecretaris, waar Van Saksen ingekwartierd was. De heer des huizes was jarig, de kapitein moest een glas wijn met de familie drinken en kreeg een groot stuk van de taart. Toen Dick aanbelde, had Pietje juist onder grote bijval zijn speech geëindigd en er viel een verbaasde stilte. Om twaalf uur 's nachts werd er gebeld bij de secretaris!

Zelfs Van Saksen was verwonderd toen hij zijn luitenant met een grote leren koffer in de gang zag staan. Op een dergelijk uur bij de C.C. op bezoek komen was levensgevaarlijk en dat wist hij. Overdag was Pietje een lammetje maar 's nachts moest je voor hem oppassen.

Berkhage wilde de kapitein graag even alleen spreken en de heren werden in het kantoortje gelaten.

„Je komt zeker vertellen wat voor bloemen je op je graf wilt hebben?” veronderde Pietje en nam een zeer dreigende

houding aan. „Op het eerste gezicht ben je niet eens dronken, dus zal er *iets bijzonders* zijn.”

Van Saksen kon duivels sarcastisch zijn als hij wilde.

„Ik had een flauwe hoop, dat er bij het bataljon tenminste één mens was, waarmee je verstandig kon praten.”

„Laten schijnen dat verstand, ik wil altijd graag iets leren.”

Berkhage vertelde zijn avontuur tot in de kleinste bijzonderheden. Toen hij zover gevorderd was, dat hij met het kind in de armen op het Perron achtergelaten was, gebeurde er bijna een ongeluk.

„Kom, kom, kerel,” zei Pietje met een gezicht alsof hij het meende. „Waarom al die fantastische verhalen? . . .

Waarom zeg je niet ronduit hoe je aan dat kind komt? . . .

Bij mij is je geheim veilig, dat wéét je! Maar als je wilt, dat ik je help, moet je me helemaal in vertrouwen nemen en de waarheid zeggen! . . . Maak dat boek niet smerig!”

Berkhage stond op het randje van een ernstige insubordinatie, want vlak onder zijn bereik lag een gebonden jaargang van „De Gemeentestem” op de schrijftafel en hij balanceerde het lijvige boekwerk reeds liefkozend in de rechterhand . . .

Eerst toen hij de wanhopige brief voor de tweede keer gelezen had, staakte Van Saksen het grapje en peinsde ernstig.

Hij had zich weleer vurig een zoon gewenst . . . Na de geboorte van zijn tweede dochter gaf hij in verband met zijn tractement de moed op en nam genoeg met zich voortaan een zoon te dromen. Dit was een volstrekt onmogelijke zoon, doch dat wist hij niet. Het was heel iets anders dan Berkhage en Arloff bijvoorbeeld, in menig opzicht zelfs het tegengestelde . . . Doch deze avond bekeek hij Dick eens nauwkeurig, zag hoe het baardeloze jongensgezicht een kleur had van opwinding . . . Als zijn eerstgeborene een jongen was geweest zou deze er nu misschien precies eender uitzien . . . Ze hadden praats voor tien natuurlijk, en wisten alles veel beter, doch bij het eerste levensprobleem waartegen hun eigenwijsheid geen stand hield, riepen ze om pappie . . . Van deze wijsneus was de vader gestorven en mammië niet bij de hand en daarom moest Pieter van Saksen als pappie fungeren . . . De jongen deed zijn best om mannelijk te schijnen en zou nog

veel moeten leren, voordat hij zou weten, dat het zeer onmannelijk is om zo onverschillig te doen. Met een warm hart voelde Pietje hoe hulpeloos de groote meneer Berkhage daar stond te kijken met zijn zelfbewust gezicht, en hoe bang hij eigenlijk was, dat de kapitein bezwaren zou hebben tegen een luitenant, die er te velde en in tijden van oorlogsgevaar bij de compagnie een kind op na hield . . .

Pietje snelde te hulp, doch die jonge man moest meteen een lesje hebben.

„Nou, ik zie niet in, wat voor onheil er aan verbonden is om die arme ziel een dienst te bewijzen en dat kind een tijdje bij je te houden.”

Van Saksen bespiedde het jongesgezicht en vermaakte zich. Eén ogenblik blonk het van plezier, dan gingen wereldwijs en geblaseerd de mondhoeken weer terstond naar beneden.

„U denkt er nogal licht over, kapitein,” mopperde Berkhage, „maar *ik* zit met het koopje. Wat moet ik aangevangen met . . .”

„O ja, precies!” riep Pietje. „Nou zijn de rollen omgekeerd en moet ik je vragen of je alstublieft dat kind bij je wilt houden, is 't niet? Is het *mijn* kind? Heb *ik* het me in de handen laten stoppen?!”

Berkhage voelde nu eerst, dat Pietje hem weer beet had, lachte dom en zocht vergeefs naar een antwoord, dat zijn houding zou redden.

„Hoe heet die oppasser van jou ook weer?”

„Joep Enkevoort, de treinsoldaat.”

„Is dat die bolwangige voerman van de proviandkar?”

„Ja kapitein,” zei Dick gedwee.

„Prachtig, die doet toch eigenlijk geen dienst. Je bindt hem maar een mooi wit schortje voor en laat hem op het kind passen gedurende die enkele ogenblikken, dat jij ook eens dienst doet . . . Laat me uitpraten! . . . Als het mooi weer is kan hij het ventje meenemen op de kar, wanneer hij gaat fourageren . . . Bij het kwartiermaken zullen we de sergeant-majoor Grootmans er voor spannen, die heeft verstand van dat vak en kan er wel voor zorgen dat je pleegkind zonder veel extrakosten telkens bij jou onder dak komt. Met moeder Klep maak je het wel in orde. Je dienst begint morgen pas om tien uur, dus kom maar niet

te vroeg aan 't ontbijt, dan zal ik de lui vóór die tijd wel inlichten . . . We zullen er maar een grapje van maken. Dat kind is door familie of kennissen naar je huis gestuurd en dat is een misverstand, want de afzenders wisten niet, dat je moeder in het buitenland is. Zodoende zit jij er nu mee te kijken . . . Het zal heel goed zijn voor je zieleheil, dat je een beetje voor de gek gehouden wordt . . . Laten we nu maar eens zien wat er in dat valies zit."

. . . Kindergoed, voldoende voor een paar jaar. Op de bodem een pakje brieven, dichtgelakt in een rood lint.

„Dat lijkt me te gevaarlijk," meende Pietje, „laat dat maar netjes dicht."

Een portret van de jonge moeder in een zilveren lijstje. „Dat ziet er héél goed uit! Laten we zeggen 'n negen.¹⁾ Erg jong nog." Van Saksen schudde peinzend het hoofd. „Het zijn me waaghalzen tegenwoordig."

Daarna vonden ze de grote omslag met ambtelijk uitzierende papieren. Een huwelijksakte, afkomstig van een klein onbekend plaatsje in Engeland, Reginald William Banlit-Fielding en Mary Theresa O'Lear. Voorts een akte van de Etat Civil der Gemeente Saint-Gilles bij Brussel omtrent de geboorte van William Reginald Michael Banlit-Fielding van 7 Mei 1912.

„Banlit-Fielding," peinsde Pietje, „dat klinkt naar adel. En Mary Theresa O'Laer ziet er nog al Iers uit. Als ik weer eens met verlof naar Rotterdam ga, zal ik eens voorzichtig proberen om er iets meer van te weten te komen. In ieder geval hou je die papieren en die namen zorgvuldig voor je zelf. Die honderd pond zet je op de bank; je hebt geen kosten!"

„Tuurlijk!" zei Dick verontwaardigd.

„Wat een vooruitgang bij die compagnie van mij! Pas zijn we negonnen met een asyl voor drankzuchtigen of de affaire wordt weer uitgebreid met een vondelingengesticht! Als ik nu nog een klein tweedehands kanonnetje op de kop kan tikken, richt ik een zelfstandig filiaaltje op van de firma Bosboom."²⁾

¹⁾ Mobilisatie-tijdverdrijf. Alle passerende jonge vrouwen kregen een cijfer voor schoonheid, waarover soms hevig getwist werd. Tien was het hoogste, doch werd nooit gegeven.

²⁾ De toenmalige Minister van Oorlog.

„Hoe gaat het met Stala, kapitein?”

„Van kwaad tot erger. De dokter heeft hem nu bij zich in kwartier genomen — verdomd aardig van Hemminck — maar dat belet niet, dat hij zich iedere dag totaal suf drinkt. Hij zegt dat hij moet drinken om niet te hoeven denken . . .”

Toen Berkhage terugliep naar zijn kwartier, voelde hij geen grond onder de voeten, ofschoon hij het jammer vond voor Stala en de koffer behoorlijk zwaar was . . . Pietje was het er mee eens! . . .

Met grove beledigingen wist hij Arloffs nieuwsgierigheid tot boederend zwijgen te brengen en sliep die nacht erg onrustig. Hij had wel eens gelezen, hoe dwaze moeders hun kind naast zich in bed namen en het dan bij ongeluk in de slaap dooddrukten of verstikten. In de overtuiging dat een driejarige Brit, die nog wel een halve Ier was, zich ook zonder enig bezwaar zou laten verstikken, deed hij krampachtige pogingen om in de bedstee een strook „Niemandland” te bewaren . . .

HOOFDSTUK V

Na een maand sprak Bim drie talen.

In Brabants was hij verreweg het sterkst, dan volgde Limburgs en tenslotte deed hij in de eetzaal-officieren ook wat gangbaar Nederlands op. Van al zijn driejarige Engels kende hij alleen nog het woord „daddy” en dat was nog verbasterd tot „Eddy”. Kapitein Van Saksen was „opa” en vond dat een gemene streek, die hij Berkhage nog wel eens betaald zou zetten.

Dick was en bleef „Eddy”.

Joep Enkevoort, treinsoldaat en oppasser van de luitenant Berkhage was met de verzorging van Bim belast. Hij commandeerde de proviandkar, was van beroep Limburgs voerman, doch sprak niet zo onmogelijk als zijn collega in de Camera Obscura. Overigens waren er wel enige punten van overeenkomst met Hildebrands schepping, want hij werkte ook met een kolossaal paard, dat naar de luchtige naam „Liesje” luisterde en nooit met de teugels bestuurd werd, doch onveranderlijk de zweep naliep, welke Joep „losjes in de elleboog steunde” en fier voor het grote dier uitdroeg. Als Joep een dorp binnenreed, keek alles toe, hij was een meester met de zweep en bespeelde deze als een instrument. De kin in de hoogte, de linkerhand koket in de heup, stapte hij in het midden der dorpsstraat, vlak voor het hoofd van Liesje en joeg met sierlijke zwaaien de vrolijke knallen als elektrische ontlaedingen uit het snoer. Niemand zag waar het geweld vandaan kwam. De zweep zwierde zonder horten en stoten rond als een goed gezwaaid vendel en op elk gewild ogenblik kon Joep met een onmerkbaar, geslepen, olie-achtig polsbewegingkje nu eens drie parelende lichte knalletjes uit zijn rechteroor trekken, om het volgende ogenblik een zware ontploffing uit de linkerheup te toveren. Het brave paard volgde met grote passen, keek aandachtig toe

over Joeps rechterschouder en knikte steeds goedkeurend. Toen Bim één knalconcert had bijgewoond, was hij zeer tevreden over Joep Enkevoort en sribbelde sindsdien niet meer tegen, als Joep hem de oren schoonmaakte met de schroevendraaier uit de patroentas in een nat tipje van de handdoek.

Zodra hij voldoende op de hoogte was van het fourageren en de werkzaamheden in de stallen, zocht Bim zijn geest op ander gebied te verruimen, tot grote opluchting van Joep, die hem al een paar maal tussen de soliede voorbenen van Liesje had weggehaald. Bim trad in dienst bij de vierde compagnie en het gebeurde zeer ongemerkt en geleidelijk.

Hij zeurde zolang tot Dick hem een keer meenam naar het sportheijtje, dat bij ieder kantonnement aanwezig is en waar de compagnie zich die middag zou vermeien met athletiek en bajonetschermen. Tevoren had Bim zolang rond de werkplaats van de bataljonskleermaker gedraaid tot hij een kwartiermuts had die hem paste. Bovendien bezat hij een miniatuur geweer, dat de meester-geweermaker uit de overblijfselen van een gebroken geweerkolf en een ontzette karabijnloop had samengesteld en dat er zeer echt uitzag. Zijn eigen kleertjes waren wel erg mooi, doch minder geschikt voor het harde leven te velde, daarom was Berkhage een sigaar gaan roken met de grijze sergeant-kleermaker, die wel iets „in elkaar zou gooien” uit overgebleven lappen van het olijkleurig linnen der werkkleding en meteen in alle ernst Bim de maat nam. Bim drong aan op een rijbroek met brede ballons en een hoge kraag, ofschoon de kleermaker hem trachtte te overtuigen, dat een liggende gemakkelijker was en veel vlugger stond.

Bij Bims eerste oefening op het sportterrein begonnen Kruitnagel en de Blauwe zoals gewoonlijk een partijtje te schermen, een match, die door de gehele compagnie ademloos gevolgd werd, terwijl Berkhage voortdurend op het punt stond er een eind aan te maken, omdat de dokter het toch al zo druk had met Stala.

Bim danste van pret en vuurde met zijn hoog schallend stemmetje de twee vechtersbazen aan, wat zeer onstichtelijk en overbodig was.

Het zal iedereen duidelijk zijn dat een bajonet helaas be-

staat om er mee te prikken, doch daar een stoot met een schermgeweer verend is en tamelijk zacht aankomt, waren de kampvechters al spoedig opgehouden met de voorgeschreven, wetenschappelijke steken en dienden elkaar mannelijke slagen toe, die niet in het reglement stonden en niet veerden.

Toen de Schele rijkelijk uit de linkerslaap begon te bloeden, commandeerde Berkhage rust. Bim nam terstond zijn eigen geweer, hief het op als een boomstam en chargeerde in de richting van Adriaansens buik. Hij stond echter een ogenblik bedremmeld te kijken, zo natuurlijk liet de Blauwe zich met een hartverscheurende gil overhoop steken.

In de volgende dagen wist Bim op allerlei slinkse manieren aan de waakzaamheid van Joep te ontsnappen en verscheen dan op de meest onverwachte momenten bij de troep. Aanvankelijk lagen de grote marsen buiten zijn bereik en hij verdeelde dan zijn tijd tussen de stallen, de meester-geweermaker en Stala. Deze maakte graag wandelingetjes met Bim en tracteerde hem op een snoepje. Onderweg spraken ze zeer weinig, nu en dan zetten zij zich stilzwijgend naast elkaar langs de weg en Bim vond het vreemd, dat hij nooit eens mocht drinken uit de mooie platte, zilveren fles, die Stala altijd bij zich droeg.

Daags na de aflevering van Bims uniform was er een grote oefening. Joep was hem weer kwijt en zocht vruchteloos het dorp af. Bij de tweede rust, dus op een veilig afstandje van tien kilometer buiten het kantonement, verwekte Bim enige opschudding door plotseling bij de vierde compagnie te verschijnen van uit de raderbrancard, terwijl de zieke drager bij alle heiligen zwoer, dat hij er niets van gemerkt had en totaal onschuldig was. Zoals steeds bij dergelijke gevallen, trachtte Berkhage de gezichten te peilen van Adriaansen en Kruitnagel, die zijn blik zorgvuldig ontweken en deden, alsof ze helemaal niet aanwezig waren. Dit werd hun minder gemakkelijk gemaakt, toen Bim hen duidelijk als zijn uitgesproken favorieten behandelde en ondeugende knipoogjes begon te geven.

Berkhage was aanvankelijk in het geheel niet op zo iets gesteld en vond het gewenst dat zijn pupil niet te veel de aandacht trok. Bim was over het algemeen wel erg populair, doch er waren uitzonderingen. De majoor Donkel moest natuurlijk niets hebben van enige uitzonderlijke

situatie. Niets dan verborgen gevaren voor de aangebedene Tweede Ster!

Op Pietjes aandringen kwam Bim aan de koffietafel en at met de heren tegelijk. De kapitein beweerde dat zulks nodig was om enig toezicht te hebben op de tafelmanieren van de jonge gast, daar hij anders bij de troep volkomen zou verwilderen. Berkhage verzette zich en voorzag allerlei moeilijkheden, doch Van Saksen wilde er niet van horen. Kapitein Hensen had dan ook terstond allerlei hatelijken door zijn neus gebromd over de ouders van die jongen, die bepaald niet goed waren, anders zouden ze zo'n kind niet toevertrouwen aan iemand als Berkhage, die nog niet eens op zichzelf kon passen. Zelf had hij een broer die idoot genoeg was om er drie van „dat soort wurmen” op na te houden en hij stelde zich voor om deze drie „larven” ook maar te laten komen logeren, om de bataljonstafel nog een beetje meer op te vrolijken.

Kapitein Loewarda was een grote, schonkig gebouwde Fries met reeds grijzend haar, een verweerd, gekerfd gezicht en ruige wenkbrauwen. Als hij lachte vertoonde hij een rij blanke dominostenen, waarop zelfs President Roosevelt jaloers zou worden. Iemand van een dergelijk maaksel was vanzelfsprekend op de hand van Bim.

Zodra het bleek, dat Hensen een hekel had aan de jongen, waren de jongere officieren voortdurend met Bim bezig en lieten hem op de meest dwaze vragen antwoorden, waarbij dan de kinderlijk-openhartige antwoorden steeds listiglijk in de richting van Hensen werken geleid.

's Avonds verscheen Bim nooit in de eetzaal. Hij at met Joep in de keuken van de vierde compagnie, waar de oude korporaal-kok een hoog stoeltje voor hem had en gebruikte dan het servies, dat bestemd was voor het proeven van de maaltijd door de officier van de week. Deze vroeg dan maar aan Bim, of het eten goed was en zodoende dineerde Bim op kosten van de Staat der Nederlanden zonder dat de belangen van de dienst ernstig geschaad werden.

Na het eten hield Joep hem zorgvuldig in het oog, anders moest hij hem op de meest onwaarschijnlijke plaatsen trachten op te vangen om hem naar bed te brengen.

Bim had een voorkeur voor het slechtste gezelschap dat er bij het bataljon te vinden was en hoofdzakelijk in de vierde compagnie samenschoolde, zoals Adriaansen, Kruit-

nagel en de Schillen-Hit, die altijd gehaald werd als er een kist of een koffer moest opengemaakt worden, waarvan de sleutel zoek was, bij welke gelegenheden de Hit altijd zeer gewichtig verzocht om even alleen gelaten te worden. Het scheen, dat hij er een soort fabrieksgeheim op na hield, dat niet wettelijk beschermd kon worden door een octrooi. Voorts Minkowski, die gedropen was voor rabbijn en van wie niet bewezen kon worden, dat hij destijds de felle veldwachter van Lommerzeel een waarschuwend schot langs het oor had gezonden naar aanleiding van een verbaaltje voor fietsen zonder licht. Later bleek, dat zijn verstand een beetje los zat en werd hij opgeborgen. Dan was er nog Sjang Lutterade, een mijnwerker; de politie van zijn woonplaats stelde er prijs op gewaarschuwd te worden, tegen dat hij met verlof kwam. Kortom, er was er niet één onder de vriendschaar van Bim, die niet de warme belangstelling zou opwekken van geleerde criminalisten zoals Mr A. M. H. Roothaert en Lombroso.

Toen het eerste precedent was gesteld, kon men Bim niet meer van de troep verwijderd houden en verscheen hij dikwijls reeds vóór de eerste rust. Een keer droeg de Blauwe, naar aanleiding van een weddenschap met de Schele, hem op de ransel van Lommerzeel naar Heikant, wat ruim twaalf kilometer is. Overigens maakte Bim de mars mee op de compagnieskar, de keukenwagen, de patrooncaisson, of in de brancard. Bij nadering van een „hoge” werd hij aanvankelijk verstoppt, doch hij leerde al spoedig uit zichzelf te verdwijnen bij het woord politie. Wanneer er in het geheel geen voertuigen megingen, sloot hij zich gaarne aan bij Bart, de zoetelaar, die met de snoepkist op de fiets de vierde compagnie door dik en dun volgde. Bim maakte het zich gemakkelijk op de bagagedrager en er viel onderweg gewoonlijk wel wat af, want Bart had geen slechte affaire. De Nederlandse krijgsman is een walglijke snoeper. Het was Bart, die de toestand redde en zich voor de gehele compagnie verdienstelijk maakte, toen de kolonel Bim op de schietbanen snapte. Zonder dat hij één ogenblik behoefde na te denken, stelde hij Bim als zijn jongste zoon voor.

Het nadeel bij dit verstopperjesspel was, dat Bim zich veel te opzichtig kleepte. Zijn uniformjasje was versierd met een verzameling van nagenoeg alle distinctieven der

Landmacht. Op zijn mouwtjes prijkten de gouden chevrons van sergeant, een dikke, ouderwetse kroon van sergeant-majoor-instructeur, een scherpschuttersster van gouddraad en een rode, gekroonde W. Om Berkhage niet te kwetsen, wilde hij slechts één officiersster op zijn kraag hebben, maar even later bezweek hij toch voor een paar gouden balken, die hem tot majoor maakten. Hij zou goed hebben kunnen dienen als aanschouwelijk leermiddel bij de theorie over de rangen en graden.

* * *

De majoor zweeg en verdroeg Bim alleen, omdat hij zich niet tegen de meerderheid durfde te verzetten, doch de brommerige Hensen vormde een probleem dat dagelijks ernstiger werd. Hij ergerde zich zogenaamd aan de opvoeding die dat wurm bij de troep ten deel viel, vergeleek hem bij een regimentshond en verdiepte zich in voorspellingen, waarin de Galg en het Rad zo kwistig voorkwamen, dat Berkhage er draaierig van werd en de zaak nog erger maakte door te spreken van iemand die rijk geworden was met het Vrolijke Rad van de kermis.

Bim zat intussen lekker van de jachtschotel te scheppen en voerde zonder enige wrok Ribbius en Herta, de twee taksen van Hensen, als had hij medelijden met deze bedelaars, omdat ze zo'n rare baas hadden.

„Zeg Bim,” vroeg dan Hogedoorn, „welke is de beste compagnie van het bataljon?”

„Bemoei je er maar niet mee, Bim,” zei Berkhage die al voelde dat er weer op ruzie aangestuurd werd.

„De beste kompie is de kompie van Opa,” zei Bim met een volle mond.

„Stil jongen,” zei Van Saksen verontwaardigd. „Je mag niet met een volle mond praten. En hoe dikwijls moet ik je nog zeggen, dat ik geen Opa ben?”

„Dat geeft niks, Bim *noemt* jou alleen maar zo,” verduidelijkte de kleine.

„Waarom is dat nou de beste kompie?” vroeg Arloff.

„Omdat wij de beste keuken hebben. En omdat de Blauwe met ons meedoet.”

„Ja, maar waarom is de tweede kompie niet even goed?” drensde Hertes.

„Is dat de kompie van Bolleke?”

Grote ontploffing. Kapitein Rudolf Hensen van de Jagers wist blijkbaar nog steeds niet, dat de kadetten van twintig jaar geleden hem reeds „Bolleke” gedoopt hadden.

„Wie heeft je die naam geleerd?” knetterde hij, oprecht kwaadaardig. Alle heren vonden, dat hij zich nu toch wel een beetje belachelijk maakte. Daarbij keek hij dreigend en met tastbare achterdocht naar Dick.

„Iedereen toch zeker!” antwoordde Bim met een beetje medelijdende verbazing over een dergelijke onwetendheid. De gelaatskleur van kapitein Hensen werd enigszins ingewikkeld. Men kan die kleur vinden in de catalogoog van Lefranc, waar zij zeer charmant staat omschreven als „Laque de garance cramoisie foncée.”

Hensen was zeer boos en spuwde vuur. Naarmate hij kalmeerde en beter kon denken, werd het nog erger en spuwde hij vitriool. Aan het slot gaf hij een korte samenvatting van het delirische klaagschrift, dat hij aan de korpscommandant zou zenden en dat een bliksemsnel einde zou maken aan deze waanzin. Het was toch ook nooit vertoond, dat een reserve-tweede-luitenant in het Veldleger een kind grootbracht en daarmee een heel bataljon verpestte. Berkhage zag aan de gezichten, dat de algemene lachspanning te hevig werd.

„Als een kapitein zich permitteert om er twee honden op na te houden,” zei hij, „dan heeft een reserve-tweede-luitenant toch zeker recht op één kind.”

Er werd vreselijk hard en verlossend gelachen, doch niet om de geestigheid van Berkhage. De gemoederen waren overbelast.

Hensen zweeg mokkend en liet zich niet lijmen door de vriendelijkheid van de heren, die zich een beetje schuldig voelden tegenover Berkhage en nu probeerden om het nijldige Bolleke wat gunstiger voor Bim te stemmen. Loewarda bracht listig het gesprek op de Katholieke Kerk, want het was een geliefkoosde sport van Hensen om de zeer katholieke luitenant Loret „op de kast” te krijgen door dwaasheden te beweren over diens geloof.

Het hielp niets, Hensen bleef die middag koppen en vertrok al vroeg.

„Flauwe leutzakken, dat jullie zijn,” mopperde Dick toen de deur dicht was. „Laat dat kind met rust!”

* * *

Loret! Die beste, brave Loret van de eerste compagnie! Hij sprak altijd even hartelijk en gewoonlijk alleen als hij aangesproken werd. Per dag dronk hij één borreltje, rookte drie sigaretten en één sigaar, die hij uit een koker haalde, waarin dan altijd nog drie andere zaten, welke hij weg gaf. Hij was stil-vriendelijk, stond voor iedereen klaar om kawaijtes over te nemen en zorgde angstvallig, dat niemand „er in vloog”. Voor de kerels van Loewarda's compagnie was hij als een moeder en zij waren er van overtuigd, dat hij de hemel verdiende.

Loret was hevig katholiek en studeerde voor notaris. Zondags ging hij tweemaal naar de kerk en communiceerde dan eenmaal omdat tweemaal op één dag niet is toegestaan. In de Meimaand ging hij zelfs iedere avond naar de kerk, om de Dienst voor de Heilige Maagd bij te wonen en sleepte door zijn goede voorbeeld zoo waar een plukje soldaten mee, tot grote verbazing van pastoor en dorpelingen, die zo iets bij andere bataljons nog nooit gezien hadden en dachten dat het niet echt was.

De aalmoezenier gebruikte hem als loopjongen, liet hem de onplezierigste baantjes opknappen en was erg over hem tevreden.

Uit de familiepapieren en speciaal uit een doopacte van de „Paroisse du Saint Gilles” had Berkhage vastgesteld dat Bim katholiek was. Dick zelf had daar geen verstand van, want voor zover godsdiensten en andere levensbeschouwingen aangaat, stond hij nog in de grondverf en het was zelfs zeer twijfelachtig, of hij wel ooit een gangbare standaard kleur zou krijgen.

Zodra Loret vernam, dat Bim een geloofsgenoot was, wierp hij zich terstond in de strijd om het bezit der schone kinderziel aan Satan te betwisten. Uit Bims woordenschat af te leiden, zou men haast zeggen, dat Satan zich reeds met de zaak had beziggehouden en vorderingen maakte.

Joep Enkevoort was een brave katholiek van het gewone Limburgse soort, doch toen de luitenant Loret hem in alle ernst vroeg of het manneke 's morgens en 's avonds mooi en lekker bad, stond hij geslagen en moest toegeven, dat hij dâaraan nou net nog nooit één ogenblik had gedacht. Loret lokte Bim bijna iedere dag met een reep chocolade bij zich en vertoonde een heilig geduld bij het geven van bid- en godsdienstles. Zoals de meeste stervelingen ge-

loofde Bim zeer gaarne, dat hij tot een superieur soort mensen behoorde en dat alle lieden, die anders dachten dan hij, het mis hadden. Hij was pas vier jaar geworden, doch het gaf hem reeds een prettig gevoel van meerderheid.

In zijn ijver voor de goede zaak nam Loret hem op een Zondag mee naar de Hoogmis, doch bij dit ene experiment is het gebleven. In het begin was Bim erg rustig, want hij had zeer veel te kijken. In de kerk van Lommerzeel staan de heiligenbeelden met gekleurde baarden als bomen in het bos. Hij keerde zich daarbij vrijelijk in alle richtingen en Loret had hem al een paar maal terug in het juiste front gedraaid, doch dat had niets te betekenen. Bim had bij de vele lessen nog wat meer opgestoken dan repen chocolade en begon zakelijke vragen te stellen. Ze zaten dicht bij de statie-schilderij van Golgotha. Bim wees plotseling op de drie kruisen en vroeg met een helder en doordringend stemmetje:

„Wie is nou de goeie vermoordenaar?!“

Het gaf een vrolijk opschuddingkje. Brabanders kunnen over het algemeen niet zo katholiek zijn, of ze houden nog wel van een grapje in de kerk. Loret kreeg het warm en trachtte Bim met gedempte nadruk tot stilte te overtuigen. Opeens begonnen de boeren op het koor erg te zingen. Bim maakte bij deze nieuwe verrassing onmiddellijk „rechtsomkeert op de plaats“ en staarde met open mond naar boven. Juist toen er een korte stilte inviel, kraaide hij overal verstaanbaar:

„Zeg Loret, hoor die pottestante toch eens lelijk doen!!“

Er knetterde een kort doch hevig lachbuitje door de kerk en alles keek om. Die Zondag kwam Loret uit de kerk met een tegenstribbelend kind aan de hand, toen de Hoogmis nog maar amper begonnen was. Hij was doornat.

* * *

Het is goed mogelijk, dat Franse officieren van een veel ernstiger maaksel zijn dan de Nederlandse en het is nog beter mogelijk, zelfs waarschijnlijk, dat het gehele verhaal van de Blauwe Adriaansen verzonnen was, doch het is in ieder geval zeker, dat de Schele Kruitnagel een bok schoot. „Een tentoonstellingsbok met een stamboom,“ zei de Blauwe.

Toen de Schele op die gedenkwaardige avond een beetje schuchter van verlof terugkeerde, was het reeds laat, doch van kwartier tot kwartier maakten de manschappen elkaar wakker en die zelfde nacht was het bericht over het gehele bataljon verspreid. De volgende morgen vloog het nieuws langs de grens en door alle lagen van het Veldleger. Van Kaldenkirchen tot Oeltgensplaat, van Visé tot de Vlaamse kust.

Reeds vóór het uitdelen van brood en koffie werd Kruitnagel ontboden in het kwartier van kapitein Van Saksen. Deze was nog maar half wakker, doch de tranen liepen hem over de wangen en Kruitnagel voelde zijn hart zinken want hij had er vast op gerekend, dat hij terstond in voorlopig arrest gesteld zou worden in afwachting van het Briefje van Ontslag.

Toen hij verder de gehele dag werd lastig gevallen, om eens te salueren voor officieren en onderofficieren, die haast omrolden van pret en allen wisten te vertellen hoe jammer het was, dat de letter „S” op haar kop stond, maar dat het niettemin toch mooi duidelijk was, ging hij vol van zwarte wanhoop vroeg naar bed.

Die avond kwamen talrijke officieren, onderofficieren en minderen van „naburige, bevriende stammen” naar Lommerzeel, de Schele werd van zijn strozak gehaald en bekeken als de wilde menseneter van de kernis. Tot dusverre had hij zich kloek gehouden, doch toen het hem opeens duidelijk werd, dat hij niet alleen de trots was van de compagnie, doch ook van het hele regiment, kreeg hij zelfmoord-gedachten.

Met de Blauwe kwam het die avond bijna tot een handgemeen toen deze het gedicht voorlas, dat hij helemaal alleen in elkaar gestrengeld had voor de Soldatenkrant en vertelde, dat er morgen van de Schele en van hemzelf als dichter, een foto gemaakt zou worden. Dan kon dat samen nog in het nummer van Zaterdag verschijnen . . . Zo kwam het, dat „S t i k” het eerste woord was, dat Bim leerde lezen en probeerde na te schrijven.

Een paar dagen later moest Kruitnagel bij de kapitein op het bureau komen.

„t Is nergens voor nodig, dat je wegkruipt en je nergens meer laat zien,” zei Pietje met bemoedigende stem. „Dat moet je niet doen, je zou tenslotte nog mensenschuw

worden. Maar als je op stap gaat, doe dan je handschoenen aan, of, als het te warm is, een verbandje, zo iets handigs van elastiek, of zo . . . Vooral nu we de volgende week naar Hagenburg gaan, waar zelfs een paar generaals rondlopen, mag je er wel om denken, anders zou je last kunnen krijgen van mensen die zwaar op de hand zijn — vooral op jouw hand — en dat is nergens voor nodig.”

Nog een paar dagen later werd dokter Hemminck aangesproken door een zeer klein Kruitnageltje. Aan tafel vertelde Hemminck, dat hij een brief had geschreven aan een collega, die zich had geïnteresseerd voor het verwijderen van tatoueringen. Zodra het bataljon in Hagenburg zou zijn, waar een militair hospitaal was en hij dus het een en ander bij de hand had, zou hij eens met de Schele gaan experimenteren.

* * *

„ . . . U zult niet kunnen beseffen, my dear Mister Berkhage, met hoeveel spanning ik op Uw brief gewacht heb en hoe gelukkig ik er mee was. En dan schrijft U nog dat ik Uw slecht Engels moet excuseren.

U schrijft het mooiste Engels, dat ik ooit onder de ogen heb gehad, want het bracht mij een beetje dichterbij Bim. Well, Uw Engels is zo mooi, dat ik soms moeite heb om het te geloven. Is alles wat U schrijft werkelijk, werkelijk waar? Of maakt U het mooier om me een beetje gerust te stellen? Uw kapitein is een echte darling. De „grote ruzie” die U samen gehad hebt over de redactie van die speciale zin was helemaal overbodig, want U hebt allebei volkomen gelijk. Maar please, verdiep U niet in kwesties van taal en stijl en schrijf er maar op los, niets is onbelangrijk.

Jammer voor U, dat Uw moeder juist hier in Engeland moest zijn, maar eerlijk gesproken vind ik het erg prettig, want Bim is ongetwijfeld veel gelukkiger bij al die nice soldiers; net iets voor een jongen!

Ik wacht nu weer met evenveel spanning op de kiek van Bim in zijn uniform; kan zijn „opa” er ook op staan? Please, maak er een hele groep van, want ik stel zeer veel belang in de mensen, die zoveel gelukkiger zijn dan ik en dagelijks met Bim omgaan.

Vergeet vooral Uzelf niet. En Mr. Loret! Poor dear!

Ik heb tranen gelachen met het verhaal over zijn experiment in de kerk . . . Ik geloof wel dat Bim daar bij U veilig is, maar voor alle zekerheid moet ik U toch verzoeken, zijn naam zoveel mogelijk géheim te houden. Later, als U alles weet, zult U toegeven dat het geen dwaze nonsens van me is . . .”

HOOFDSTUK VI

Het was wel onnozel, hoe Berkhage zijn vier dagen kamerarrest opliep.

Dat kwam zo: Joep zat op de bank achter het huis van de oude luitjes Schulten, waar Berkhage ingekwartierd was en die de grootste tuin hadden van heel Lommerzeel. Die bank stond loodrecht onder het raam van de logeerkamer, waar Dick juist bezig was zijn tanden te borstelen en toevallig eens uit het raam keek om te zien wat Bim uitvoerde. Hij zag juist in de nek van Joep, die ijverig schoenen poetste.

Het kwam natuurlijk niet te pas, een officier *doet* zo iets niet, doch het was Lente en Joeps gebruinde nek oefende zo'n aantrekkingskracht op hem uit, dat hij het glaasje water met een dun, doch goed gericht straaltje er in goot. Met een zoemende Limburgse vloek smeed Joep de schoenen neer en rende met de borstel in de hand langs de achtertrap naar boven, terwijl Dick met het schuim op de mond sportief gekleed in een klein doorzichtig nethemdje en een afzakkende rijbroek langs de hustrap en de gang in de tuin vluchtte. Joep was zo vlug als een kat en zat hem weldra op de hielen, bovendien liep Berkhage op pantoffels en had last met zijn broek.

Het werd een wilde jacht langs de kronkelpaden van de uitgestrekte tuin, ze suisden in dolle vaart langs de boomstammen, cirkelden als waanzinnigen rond tuinbanken en bloembedden, terwijl Dick voortdurend bezig was de tandpasta uit zijn mond te spuwen. Joep's ogen fonkelden en zijn verhit gezicht stond bol en vastberaden.

Bim gilte over alles heen.

Toen Dick zich hijgend achter een bank verschanste en daar zenuwachtig heen en weer stond te dansen, vloog Joep hem onverwacht met een roofdierensprong over de bank heen naar de keel en de twee rolden als een vormloze

massa over het grasveld. Er volgde een heftige worsteling waarin Dick al spoedig een verpletterende nederlaag leed en die eindigde in een klinkende afstraffing met de rug van de schoenborstel op het achterste van de luitenant, die vergeefs lag te kronkelen in een der verlamdende grepen van de treinsoldaat Enkevoort.

De oude heer Schulten, die reeds een reserve-officier tot kleinzoon had, stond met het bekende zwarte kalotje en lustre jasje bij de achterdeur en hield zijn buik vast, doch er was nog een toeschouwer die niet lachte en op hem was niet gerekend.

Naast de familie Schulten woonde de burgemeester en de majoor sliep daar ook aan de achterkant. Bim had ook zo hard gekraaid.

De luitenant Berkhage kreeg een nota¹⁾. Op de linkerkant schreef hij wat onsamenhangend proza over nieuwere opvattingen bij het handhaven der discipline, die nodig moesten worden ingevoerd, nu er in het leger meer en meer aan athletiek werd gedaan, waarbij officieren verondersteld werden zo veel mogelijk het voorbeeld te geven, zodat zij met de manschappen dus zouden moeten voetballen en daarbij dan op enigszins potige manier zouden worden opzij gedruwd en dan toch zeker wel het recht hadden om terug te duwen; dat het niet uitgesloten was, dat zij van tijd tot tijd met minderen zouden worstelen en zelfs boksen, hetgeen ook tot de athletiek behoorde, etcetra.

Het hielp natuurlijk niets en onder de mutatie: „Ongepaste gemeenzaamheid in de omgang met minderen”, had Berkhage „er vier te pakken”, waaronder een Zondag. Joep ging natuurlijk vrij uit, knikte tevreden en zei: „Da kump er noe vaan, as de luitenant zijn afstand neet weit te beware!”

Zo zat Dick die Zondagmiddag in Lommerzeel gevangen. De dokter, die menagemeester was van de officierstafel ging met verlof en droeg deze functie over aan Berkhage. Dat was dienst en gaf dus enige bewegingsvrijheid, daar het niet verwonderlijk was, dat een menagemeester zich in de eetzaal bevond om toezicht te houden op de koks, de

¹⁾ Een groot vel papier, waarvan de rechterhelft is beschreven met onvriendelijke beleefdheden. Op de linkerhelft kan men de tenlastelegging proberen te weerleggen.

bedienden en vooral op de flessen, die stonden te gluren door de ruitjes van het Mechelse buffet, waarvan Dick de sleutel in de zak had. In deze schikking was inbegrepen, dat hij een oogje zou houden op Stala, die in hetzelfde huis zijn kwartier had, tezamen met Dr Hemminck.

Kamerarrest op een Zondag, in een kantonnement bij de grens, vooral bij zulk een mooi weer, is weinig opwindend, doch Berkhage had die middag meer afleiding dan hij kon wensen.

De boekenvoorraad van Lommerzeel bleek hoofdzakelijk berekend te zijn op de voortplanting van het Ene Ware Geloof en had weinig aantrekkelijks voor een gestrafte luitenant, daarom spreidde hij zich breed uit over de bloemige crapaud voor het venster van de eetzaal en verdiepte zich voor de derde maal in „Le Feu” van Barbusse, terwijl hij zich gaandeweg troostte met de gedachte, dat alles misschien nog veel erger zou zijn, als hij een paar kilometer meer zuidwaarts was geboren.

Het was zeer stil in de zonnige dorpstraat, Bim was met Joep naar Hagenburg, waar een kindermatinée werd gegeven in de bioscoop. Op het stoffige fietspad naar Moerbeke rukten een vijftal mussen met groot plezier aan een stuk kug. Aan de overkant, tegen de gevel van de brouwerij zat een soldaat op de grond, rekte zich met al zijn spankracht en geeuwde als een trompet. Enkele slome voetstappen verdwenen in de verte.

Toen kwam Stala de eetzaal binnen, zei met afwezige stem bonjour en mooi weer, liet zich onzeker neer in de fauteuil tegenover Berkhage en staarde naar buiten. Hij droeg een linnen Indisch veldjasje, dat hem wel fris stond, doch hij beefde zeer ziekelijk en hijgde hoorbaar.

Dick legde het bloedige roffelvuur even op zij en presenteerde een sigaret, doch Stala bedankte en likte de droge lippen. Voorzichtig bespiedde Berkhage de Indische luitenant over de rand van het boek en schrok er een beetje van als hij diens gezicht zag, nu het zo schel belicht werd van uit de geblakerde dorpstraat.

Die sukkelaar leeft niet lang meer, dacht hij . . . Wat een tremor, 't lijkt wel shock! Hemminck zal wel niet veel eer aan hem behalen . . . Vervloekt jammer, 't zou zo'n aardig, net kereltje kunnen zijn. Zelfs nu had hij nog een gezellig open gezicht, al was het nog zo verzopen . . .

„Berkhage,” fluisterde Stala hees.
 „Nunnja?” bromde Dick onwillig, als werd hij gestoord in een zeer spannende passage.
 „Zouden we niet . . . 'n klein borreltje pakken?”
 „Ben je gek? . . . 't Is pas goed half drie!”
 Stala zuchtte, liet het hoofd hangen als een teleurgesteld kind en wendde langzaam de verlangende ogen naar het buffet.
 „Bovendien is die kast op slot,” voegde Dick er dwaas aan toe.
 „Maar . . . jij bent toch menage-meester?”
 „Ja, maar Hemminck heeft strikte orders achtergelaten, dat de bar eerst om half zes opengaat,” zei Dick, met een lantme poging om er een pretje van te maken.
 „Toe nou, een enkel borreltje heeft toch niets te betekenen.”
 „Het smaakt niet zo vroeg!” Berkhage trok een zenuwachtige grijns achter zijn boek.
 „Ik voel me niks lekker . . . ik ben beroerd . . . een borreltje zou me echt opknappen,” drensde Stala haast onhoorbaar. Dick kreeg het warm, deed alsof hij niets gehoord had en trachtte gewelddadig zijn aandacht tot het boek te dwingen.
 „Berkhage?”
 „Wat is er nou? Zeur toch niet zo, kerel en ga wat doen . . . Heb je niets te lezen?”
 „Laten we dan even oplopen en gezellig wat in het Hof van Holland gaan zitten,” zei Stala met de griezelige sluwheid van de alcoholist.
 Het was consigne bij het bataljon, dat iedereen er zo veel mogelijk toe moest bijdragen om Stala buiten de kroegen te houden.
 „Hoe kan ik dat nou? Je weet toch, dat ik 'n douw heb. Bovendien kun je daar als officier niet komen, het zit er vol soldaten en die zijn helemaal niet gesteld op officierenbezoek.” Men kon Stala van alles weerhouden met het praatje, dat een officier „zo iets niet deed”. De invloed van een lange rij officieren in Stala's stamboom deed zich nog gelden, als alle andere remmen reeds ontbraken.
 „Ik heb totaal niets te drinken en verga van dorst,” jammerde het kind.
 Dick smiet het boek neer en stampte met grote passên door het vertrek. Zijn onbarmhartige, gezonde jeugd brak los.

„Jezus, kerel, ik begrijp bij God niet, dat jij als officier en als beschaafd mens niet meer lèf bezit! . . . Nou wil je opeens weer alles gaan verpesten, juist nou Hemminck nog pas gezegd heeft, dat je goed op weg bent om beter te worden,” loog hij. „Ja zeker! De dokter zegt, dat je er in een paar maanden weer helemaal bovenop bent, als je het maar volhoudt, met voorlopig vóór vijf uur niets meer te drinken . . . Wát zei je?”

Stala dook klein weg in zijn stoel, zijn gezicht stond op huilen.

„Als jij wist . . . hoe ik me voelde, zou je . . . zou je me niet zo voor de gek houden!”

„Vóór de gek houden!?” brulde Dick . . . Enige tijd bleef hij luidruchtig voortgaan met in alle toonaarden te verzekeren, dat Stala in een ommezentje weer geheel normaal zou zijn, als hij maar even wilde. Hij wond zich op aan zijn eigen stem en vond zichzelf bewonderenswaardig in zijn overtuigingskracht, tot hij opeens bemerkte, dat Stala in zichzelf sprak en naar buiten staarde als zag hij daar iets. De vlammende woordenstroom doofde uit als een stro-vuurtje. Boos op zichzelf, ging Berkhage weer zitten, nam zijn boek en las een halve bladzijde, zonder dat één woord tot hem doordrong. . . .

Naarmate de geluidsgalmen verdwenen en de stilte langzaam terugkeerde, begon Stala verstaanbare woorden voor zich uit te fluisteren en Dick kreeg het te kwaad.

Kwam Piron nu maar! En Loewarda . . . Als hij Stala even alleen liet, ontsnapte deze misschien naar het Hof van Holland . . .

Er slenterde een reddende engel voorbij de eetzaal, hij had een wit bandje om de rechterhand en spuwde juist zijn pruim uit.

„Psst!” riep Berkhage en wenkte met een geheimzinnig knipoogje. Kruitnagel stak het hoofd half door het raam, zijn schele ogen stonden vol ijverige medeplichtigheid.

„Zoek de luitenant Piron op,” fluisterde Dick, „en zeg, dat hij zo gauw mogelijk hier komt. Er is haast bij.” Kruitnagel verdween dan ook haastig, na één begrijpende blik op Stala, die zonder iets te merken staarde en prevelde. Het ergste was, dat hij af en toe lachte, ingehouden, maar zo hevig, dat zijn ogen traanden . . .

„. . . en Annie loopt gauw terug naar de badkamer en

daar heeft ze me heel haar badje omgekiept . . . en toen ze onwijs naar die natte rommel stond te kijken, zegt die kleine kat opeens . . . ,nou moet je huilen, dat is veel leuker' . . . ha ha ha . . . zo'n lollig kreng! . . . Verwàand als ze is met haar lila japonnetje . . . met die wiprokjes! . . . staat haar goed . . . als ik weer eens in Medan kom, moet ik er aan denken . . . ik zal er zo nog maar een paar meebrengen . . ."

Berkhage voelde zich koud worden . . . Waar bleef Piron nou? „Wil je niet een boek hebben, Stala?” zei hij om maar iets te zeggen, doch kreeg geen antwoord. Hij hield het niet lang meer uit . . .

„. . . ook 'n stuip,” mijmerde Stala, alsof Berkhage niet bestond, „toen jij die grote pop in m'n bed gelegd had . . . was dat de eerste keer . . . dat ik bij je thuis mocht logeren? . . . wacht eens . . . met Pasen waren we verloofd . . . de kerseboom voor m'n raam stond dik in de bloemen . . . ja . . . dan zal het toch de eerste keer zijn geweest . . . En de ouwe heer was helemaal niet te spreken over die pop . . . ha ha ha . . . weet je wel? . . . vond het zeker onzedelijk . . . Wat 'n blaag was je toen eigenlijk nog . . . met je pas opgestoken haar . . ."

Berkhage sprong op en maakte met veel lawaai de kast open. Hij schold zichzelf voor lafbek, maar nam toch in plaats van de gewone borrelglasjes de grote, dubbele „ritmeesters” en schonk er twee vol. Stala volgde zijn bewegingen, als kon hij het niet geloven.

„Ah . . . dank je wel, zeg . . . Jij bent toch wel een goeie vent, Berkhage!” . . . Hij knikte tevreden. Een grote blinkende traan hing aan zijn wang, begon te rollen en maakte een zwart vlekje op het linnen uniformjasje.

Dick wilde gaan zitten, toen hij Piron hoorde aankomen. Hij ging hem in de gang tegemoet.

„Je komt net te laat. Ik kon het niet langer aanhoren en heb hem een ritmeester ingeschonken. Hij zat compleet te ijlen en sprak over zijn kind alsof het nog leefde . . . Tenslotte zat hij tegen zijn vrouw te praten. Hij was helemaal buiten westen en schudde als een riet.”

„Kon je hem niet aan de praat houden?”

„Als ik met hem sprak, zaagde hij me in tweeën om een borrel en toen hij begon door te slaan, kreeg ik geen antwoord meer.”

Piron keek door de kier van de deur naar Stala, die zijn glas reeds bijna leeg had en weer in zichzelf zat te mompelen.

„Stil eens even!” zei Piron en luisterde scherp . . .

„. . . Hogedoorn die rotvent al lang buiten gegooid hebben . . . was niet te vertrouwen . . . niemand wist waar die patrouille heen moest, tenminste geen enkele inlander . . .”

„Ik wil toch eens zien, of hij weet wat hij zegt,” fluisterde Piron en stiet de deur open.

„Bonjour Stala!! . . . Wat zei je daar net? Wat mankeert er aan Hogedoorn?”

„Hé, Piron!” Hij schrok een beetje. „Hogedoorn? Niets . . . Waarom?”

„Zei je niet: Hogedoorn is een rotvent?” lachte Piron.

„Neeëe! Hogedoorn is all right natuurlijk, ik bedoelde Gurgel.”

„O, had je 't over Gurgel?” vroeg Piron, als had hij zo iemand gekend. „Ik dacht ook al! Heb jij Gurgel ooit ontmoet?”

„Ik weet het niet goed meer . . . 't Kan best zijn . . . 't Is al zo lang geleden . . . Er is toch wel over hem gesproken op de soos . . . kan zijn dat ik me vergis . . . maar ze dachten dat hij met de inlanders in verbinding stond en betaald werd voor spionage . . .”

„Wie? Hogedoorn?”

„Ben je wijs! Gurgel bedoel ik.”

„Waar was dat ergens?”

Stala sloot krampachtig de ogen en dacht na met een pijnlijk gezicht.

„Ik kan het me niet goed meer herinneren . . . Alles is nu zo helemaal anders . . . Wil je een borrel, Piron?”

„Ja, dank je, straks! Maar denk nu eens even goed na Stala, en vertel me eens van die patrouille, waar je het juist over had . . . Bedoelde je dat Hogedoorn die Gurgel had moeten buiten gooien?”

„Ja, dat zeiden ze, geloof ik.”

„En die Hogedoorn, wat dat onze Hogedoorn?”

„Dat weet ik niet juist.”

„Kom nou, Stala! Je weet het wèl als je eens goed nadenkt.”

„Ja, maar er waren wel een stuk of zes Hogedoorns in Indië . . . Ik kan ze niet meer uit elkaar houden.”

Piron gaf het op en ging zitten met eèn zucht. Hij had

toch enig resultaat, want Stala hield op met zijn alleenspraak en bepaalde zich bij de werkelijkheid. De werkelijkheid bestond voor hem in ritmeesters en de praatjes van iedere dag.

* * *

Bij de legering in het garnizoensplaatsje Hagenburg kwam het derde bataljon in de kazerne terecht.

Een der meest markante gebeurtenissen was een nachtelijk en bloedig gevecht op de chambree van de vierde compagnie. De zenuwachtige sergeant van de wacht, die geen bloed kon zien, had bijna het hospitaal opgebeld, doch toen de ziekendrager met een paar verbandpakjes het bloed gestelpt had, zag hij er van af en liet de Schele, als zijnde het minst beschadigd, opsluiten. De rest van de nacht besteedde de sergeant aan het rapport.

Hij was een détaillist en schreef twee vellen modelpapier vol, die de kapitein in handen kreeg doch nooit heeft gelezen. Het was hem voldoende bekend, dat de verhouding tussen Kruitnagel en Adriaansen sinds het Avontuur der Getatoueerde Hand zeer, zeer slecht was. Aan deze tweespalt tussen de voornaamste steunpilaren van zijn compagnie moest nu maar eens een einde komen, vond hij. „Berkhage,” zei Van Saksen die middag, „jij wilt als officier van de week straks wel toezicht houden bij de executie van de straffen voor Kruitnagel en Adriaansen, die . . .” „Worden ze gefusilleerd?” vroeg Dick hoopvol.

„Ik zie wel, dat jouw gebrek aan ernst het nodig maakt, dat ik mezelf er mee bezighoud. Je bent in ieder geval uitgenodigd en zeg aan Arloff, dat hij ook komt.”

Na de dienst was er een oploopje bij de kamers van de vierde compagnie, toen de vreemdsoortige processie zich bewoog over de binnenplaats tussen de paviljoens.

Vooraan, met een streng en vastberaden uiterlijk, stapte de kapitein, gevolgd door twee vraagtekens van luitenants. Daarna sergeant-majoor Grootmans, de wenkbrauwen zwaar gefronst en enkele onderofficieren met open monden. Vervolgens een ladder, gedragen door Adriaansen en een trap, gedragen door Kruitnagel. Zij droegen witte tulbanden onder de kwartiermuts en verspreidden een jodoforvlucht. hun gezichten hadden vreemde, bonte

kleuren... De oppasser-rustkamer met twee emmers water en een paar sponzen. Daarachter de sergeant van de week en tenslotte het veld-grauw, dat hysterisch was van nieuwsgierigheid.

Het geheel deed vagelijk denken aan de tocht naar Golgotha op de schilderijen in de kerk en Pietje verloor bijna zijn plechtige ernst, toen de Schillen-Hit riep: „K r u i s i g t h e m ! ! !”

De stoet hield halt bij het eerste raam aan de ingang van het paviljoen. Van Saksen begon vinnig te commanderen en iedereen repte zich. De sergeant-majoor verdween met Kruitnagel en zijn trap naar binnen, gevolgd door de oppasser-rustkamer met één der emmers. Thans was het duidelijk, dat aan de gerechtigheid werd voldaan door middel van een strafkorvee, het wassen en zemen der ramen van de compagnie, maar volgens een bepaald systeem.

De gestraften moesten tegelijkertijd, van binnen en van buiten, bovenaan en in dezelfde hoek beginnen. Zo stonden dus de twee kemphanen boven op hun ladder, met de neuzen tegen elkaar aan weerskanten van dezelfde glasruit en begonnen te sponzen. Toen ze twee vegen gedaan hadden, keken ze elkaar aan en konden zich nog maar juist op tijd vastgrijpen. Men zegt, dat het gehuil van de troep tot op het regimentsbureau gehoord werd.

Pietjes ogen stonden vermoeid.

„De heren worden bedankt,” zei hij tot de luitenants, salueerde loom en verdween in zijn bureau, juist op het ogenblik dat Kruitnagel, die het bovenraam had opengeschoven, zijn spons leegkneep boven Adriaansen, die over de emmer gebukt stond.

Die nacht, in het twijfelachtige gezelschap van de Schillen-Hit, werden de vechtersbazen met uitbundige „wartaal, waggelende gang en dranklucht” lang na het avondappél en terstond bij aankomst in de kazerne gezellig bij elkaar in één koele cel ondergebracht.

* * *

Die zomer deed Loret zijn notarieel candidaats-examen en daarop moest vanzelfsprekend gefeest worden.

Voor de tweede keer in betrekkelijk korte tijd lag het

bataljon te Moerbeke, een tamelijk groot dorp aan de grens, dat bij de soldaten nogal in trek zou zijn, als van daaruit niet de grenswacht bediend werd.

Een bijzonderheid van dit kantonnement was het Hoog Huis, een somber, oud kavalje van een woonhuis, dat toebehoorde aan iemand die hoogstens eenmaal per jaar eens een dagje kwam kijken, of alles nog overeind stond. Een tuinman en zijn vrouw waren de enige duurzame bewoners. Er konden gemakkelijk vijf officieren ingekwartierd worden, die ieder een slaapkamer hadden, waar men met een Fordje kon ronddraaien. Op alle kamers zat het versleten behang vol kogelgaten, want er hadden bataljons gewoond, waarvan de heren gewoon waren elkaar met pistoolschoten te wekken.

De examenfuif had natuurlijk plaats in de eetzaal, welke in het grote herenhuis van madame Lemaire de linkersuite in beslag nam. Loret en Farelle waren in hetzelfde huis ingekwartierd.

Het beloofde een zware dag te worden, de majoor was met verlof.

Loret was al dadelijk bezorgd, dat de heren zich te kort zouden doen. Bij het borrelen begon het al. In de overtuiging, dat de gasten zich niet op hun gemak zouden voelen, als de gastheer niet het goede voorbeeld gaf, schakelde hij een tempo in, waarvan zelfs de stoere Loewarda ijsde.

De gevolgen konden niet uitblijven bij iemand van de strakke matigheid des heren Loret. Tijdens de soep sprak hij al véél te veel. Na de soep sprak hij er naast, en bij de eerste schotel; toen hij over alles heen een paar scheuten loodzware bourgogne had ingenomen, begon hij te speecheu. Dat was nog nooit vertoond en dan ook zo in strijd met de dodelijke regelmaat van het begrip Loret, dat hij een verrassend succes oogstte. In de drie eerste zinnen vloekte hij al vier keer, hetgeen bij hem even onwerkelijk aandeed als een president van de rechtbank in een gazen balletrokje. Hij begon met de kameraadschap en dat er iemand eens moest beweren verdomme, dat er nog één bataljon op de wereld was, waar evenveel kameraadschap garroeide en bulloeide als in Moerbeke uh, als bij het derde bataljon, bedoelde hij. Achtereenvolgens zou hij alle heren maa eens afzonderlijk toespreken en beginnen bij . . . (De redenaar

zwaaide een beetje toen hij rondkeek om een slachtoffer uit te zoeken, en Dick, die naast hem zat, bracht hem weer in evenwicht). . . . bij Berkhage, want dat was een beste vent, een verdomde, goeie jongen, ja, zo'n ongelukkig ongeluk van een goeie jongen van je nergens meer en verdiende te worden opgehangen aan de stadspoorten van Gaza om hem uit zijn lijf te helpen, want op zijn buik had de aartsengel Gabriël in vlammeende letters geschreven de woorden: op uw buik zult gij kruipen en zand zult gij vreten, vervloekte voet-fanterist, hhè, hè! . . . Ja, en daar zaten ze dan nog mee te lachen, die gedegenereerde sidderwormen, dat hoopje aardse ellende met sterren, die kurk waarop het Nederlandse Leger probeerde te drijven. Ha!! Satan zwaaide al met de kurktrekker, allemaal zuivere winst! Hellespijs!! Beroerdste van alles was het nijpende gebrek aan notarissen in het leger, daarom was het zo'n rotzooi. Er moesten meer notarissen komen en nog meer notarissen moesten het afpikken, en een beetje gauw ook, want hij zelf stond nummer drie miljoen zoveel op de ranglijst en daarom zou hij het hebben over de voordeeluh van een goedkopuh kantinh . . .

Hier liet de feesteling zich overhalen om even te gaan zitten, daar Piron had uitgemaakt, dat het „half time” was. Tegen het einde van het diner, waarbij de gastheer zelf zeer weinig gegeten doch des te meer gedronken had, werd het nog veel erger. Loret begon de wereldoorlog in behandeling te nemen en legde uit waarom hij zo met harrt en ziel pro-duits was. De Moffen dat waren kerels uit één stuk, daar kon je op aan, want zij lieten tenminste duidelijk zien dat zij óók schoften waren. Als onze erfvijanden, die gehate Macedoniërs, onze duurgekochte onafhankelijkheid bedreigden en als de oorlogsfakkels die thans over Europa was losgebarsten hare klauwen zou uitstrekken naar het dierbare pand der voorzaten van ons roemruchte oranje-bovenhuis, dan, ja, dan, als het kalf verdrongen was, dan zou de Opper-Verlofregelaar eerst er aan denken om de Goejanverwellesluis te versterken, die heilige plek, waar koning Clovis het haringkaken heeft ingesteld. Maar ze hadden het vandaag over de Duitsers en hij was futurist en daarom was het heel goed van die Moffen, dat zij in hun vrije tijd bibliotheken verbrandden. Dat moest hier ook mode worden! Alles wat ouder was

dan honderd jaar moest verbrand worden, behalve de olifanten. Weg met alle Grieken en Romeinen die ouder zijn dan honderd jaar! Waar moest het heen als over duizend jaar alles was opgespaard wat wij vandaag schreven? Het was nodig voor de vooruitgang, dat alle lijken van honderd jaar werden verbrand . . . Je moest natuurlijk niet overdrijven en zijn woorden à te letterlijk nemen, want als je failliet ging, was het natuurlijk van het grootste belang te weten, of de Faillissementswet van zes en negentig of van zes en negentig en een half was . . . Als hij terugbullikte op zijn dartele jeugd, wat zag hij? De luitenant-generaal Xenophon, die met tien bataljons messentrekkers op stap ging enkel en alleen om een leuk jongensboek te schrijven, waarmee nu nog de Bloem van Neerlands Jeugd aangenaam werd beziggehouden, op een tijdstip dat tien miljoen zwaargewapende Europeanen bezig waren om dit klassieke, bloeddoorweekte opvoedingsmateriaal te verbeteren en aan te vullen, hhè, hhè! En was het geen prachtige verhevene poëzij, die bekende operettes van het gezelschap Ilias en Odyssee? Sprak dat niet recht tot het hart van de Nederlandse gymnasiast, als, als, als, als een Japanse prent?! Stilte! Hij was nog lang niet uitgepraat. Wou een van de hier aanwezige centuriones voor vol en geleerd aangezien worden? Dat hij dan een artikel schrijve over Japanse prenten, de Japanners waren toch veel te beleefd om je tegen te spreken. O, ruigharige Nebukadnezar O, wormsteekvoetige Clytemnaestra!! O, druppelneuzige Achilles!!! En de leraar zou je half dood slaan als je het niet mooi zou durven vinden en daar had ie goddomme gelijk in, want dat was nou juist het enige, waar ie verstand van had, en ie werd er nog voor betaald ook . . . Noch de IJzer, noch de Chemin des Dames, noch Douaumont hadden iets te betekenen bij de thermopielekens en daarom wèg met deze oneerlijke concurrentie! . . .

Loret stond een beetje te dicht bij de schoorsteen met de bonte heiligenbeelden en hier illustreerde hij zijn rede met zulk een heftig handgebaar, dat de kop van de Heilige Joseph, die al eens gelijmd was, tegen de lamp vloog, terwijl de rest over de kachel heen, zonder één stukje te morsen in de kolenbak terecht kwam en daar dan ook gevoeglijk kon blijven liggen.

Dit toeval bracht Loret op een fonkelnieuw idee: neo-

destruïsme in Kerkelijke Kunst! Van het Latijnse ‚destruere‘, dat betekende: ‚in elkaar hengsten‘. . . Eén dwaze armzwaai en de bovenste helft van de Heilige Aloysius van Gonzaga, die op de rechtervleugel stond, dook over de tafel heen in de hoek, waar hij even zo zoetelijk als voorheen lag te glimlachen en zich krampachtig vastklampte aan het laatste restje van zijn lelie . . .

Gelukkig kwamen de kameraden tot bezinning en Loret werd overmand, doch slechts juist op tijd, want de Heilige Ignatius van Loyola verkeerde in dadelijk en onmiddellijk levensgevaar. De feestredenaar was lomp gebouwd, verweerde zich en brulde: „Wat is één beeld, vergeleken bij de Eeuwigheid?” Het werd een hevig gevecht onder leiding van de dokter. Loret werd plat op de grond uitgespreid en men moest al zijn onderdelen zorgvuldig onschadelijk maken, want hij liet zich niet kalmeren en vocht met de moed der wanhoop tegen de overmacht. Toen zijn linkerbeen bij vergissing een ogenblik vrij kwam, ving hij juist met de punt van zijn schoen Hogedoorns kin, die vloekte van pijn en onwillekeurig terugtrapte.

Ten slotte werd de nieuwe candidaat-notaris gebonden met ranselriemen en naar boven gedragen, doch hij bleef zo veel mogelijk te keer gaan en liet zich bij gebrek aan beter telkens uit het bed rollen. Juist toen de dokter, die een spuitje was gaan halen, terugkwam en de injectie-naald al gereed hield, viel hij in een half bewustelooze slaap en kon losgemaakt worden. Daarna werd het feest zonder hoofdpersoon even vrolijk voortgezet.

Loret heeft nooit geweten wat voor zware zonden hij die avond bedreven heeft, anders had hij sindsdien ongetwijfeld al zijn spaarcenten belegd in heiligenbeelden.

HOOFDSTUK VII

Piron zat op het censuurkamertje in het postkantoor te Hagenburg en noteerde zijn laatste vangst in een dik cahier. Een fabrikant, die dacht dat hij handig was, had zo juist gesproken over het mooie plannetje dat hij had bedacht omtrent het vervoer van twee wagons naar Duitsland. Het was een zeer mooi plannetje en daarom was het des te jammer, dat het nu moest mislukken, want hedenavond zouden zowel de inspecteur als de directeur der Belastingen eenparig van oordeel zijn, dat de wagons toch maar liever binnen 's lands moesten blijven. Weer rinkelde het belletje.

„Meneer Piron, de telefoonceel van het station gaat spreken met Rotterdam zeuve zeuve zes nul zeuve.”

„Dank u, juffrouw.” Hij nam de bloc-note voor de kladjes en trok zijn koptelefoon recht.

Aanvankelijk duizelde het hem even. Zoals meer mensen, die overigens toch goed geoefend zijn in de moderne talen, kon Piron, als hij door onbekenden plotseling een vreemde taal hoorde spreken, de eerste ogenblikken niet uitmaken welke taal het was. Eens had hij minstens vijf minuten geluisterd naar een paar mensen in een internationale trein en had al gedacht, dat ze Schots, Zweeds, Fins en Tsjechisch spraken, toen hij eindelijk kon vaststellen, dat het eenvoudig Fries was. Hij ergerde zich nogal over dit gebrek, doch jaren later, toen de radio het huiselijk leven had verwoest, is hij deze kwaal geheel te boven gekomen.

Zo ontsnapten hem de eerste zinnen van het gesprek, maar het drong dan toch spoedig tot hem door, dat de een stuntelig en de ander zeer goed Engels sprak. Toen kreeg hij een schokje.

„... en ik moet ze nu heel gauw hebben. De vorige keer is het door jullie zeer stom aangepakt... Je hoeft er niet om te gaan vechten, je moet alleen maar je hersens gebruiken. Staat hij daar bij je?”

„No, I'm alone.”

„Zeg hem dat hij haast maakt. Als het nog langer duurt, is het best mogelijk dat ze geen prijs meer stellen op die dingen, of dat anderen ons voor zijn. Op het ogenblik zitten er nog potten geld in. Als hij zo verschrikkelijk voorzichtig is, kunnen we hem niet langer gebruiken. Je kunt gerust een beetje pressie op hem uitoefenen en laten doorschemeren, dat het volstrekt niet grappig voor hem zou zijn, als we hem eens in het zonnetje zouden zetten. Mensen, die niet in het tuig willen, laten we vallen . . . Met een heel onplezierige smak. Dat geldt ook voor jezelf, begrepen?”

„Zeg, don't try to bully me!¹⁾ Je hebt me harder nodig dan je denkt en hem ook. Je adres weten we niet, maar overigens weten we alles wat we weten moeten, m y l o r d!” Aan de andere kant werd hoorbaar en snel geademd.

„What do you mean?!” De stem was geheel veranderd en trilde. Piron schreef of zijn leven er van afhing.

„O, nu ken ik je stem beter. Charming, dat moet ik zeggen, om zo je oude collega's te behandelen. Maar je hebt te vroeg gedacht dat je binnen was, old friend! We hebben nieuws uit Ostende over een afstammeling die betere kaarten heeft en die ongetwijfeld wel eens voor de dag zal komen om mylord's spelletje even te bederven, en hoe!”

„Dat is een leugen, God damn you!”

„Same to you . . . Het mooiste is, dat we die echte troonopvolger zelfs gevonden hebben, je moet de groeten hebben. *Hij* spreekt hem dagelijks, dus als je een boodschap hebt . . . Niet? . . . Now, good bye!”

„Wacht, ik ben nog niet uitgesproken . . .”

„Ik wel. Ik heb hier al veel te lang gestaan en krijg het warm en dat is altijd het teken, dat het hoog tijd is om me uit de voeten te maken. Als je nog ergens belang in stelt, stuur dan eerst tweemaal vijftig van dezelfde kwaliteit aan het zelfde adres . . . So long!”

„Wait, I tell you! Schrijf aan Bé zes en dertig, anders bereik je me niet . . . En ik waarschuw jullie allebei, als je trucjes . . .”

„Bye, bye!”

„Damn! . . .”

¹⁾ Probeer me niet bang te maken.

De verbinding was verbroken. Piron greep zijn kepi, rende met grote sprongen de trap af, rukte zijn fiets uit de standaard en reed met een verwoede vaart naar het station. Dat was niet erg handig en later, toen hij inspecteur was bij de Centrale Recherche, zou hij dan ook heel anders te werk zijn gegaan. Halfweg schoot het hem eerst te binnen en hij vloekte tegen zichzelf. Hij had er in het geheel niet aan gedacht dat daarginds een gewapende stationswacht aanwezig was en zelfs een oude, krijgshaftige, hoge stationscommandant, die nu al ruim anderhalf jaar zat te soezen over het ochtendblad en toch ook wel graag iets zou willen d o e n, voor een enkele keer.

Toen hij zwetend over het perron rende, vertrok er juist een trein, hij keek gejaagd in alle raampjes en staarde enige ogenblikken naar een hoogrood gezicht, dat erg zwart getekend was en er nog al buitenlands uitzag.

„Negeer jij tegenwaardig die kaffers uit Moerbeke?”

Piron schrok en keek met open mond in het misprijzende gezicht van kapitein Rudolf Hensen van de Jagers.

„Dag kapitein,” zei hij dan, „gaat u met verlof?”

„Nee, maek je niet bezorgd. Ik ben met de kapitein Loewarda en Hogedoorn wezen paerdrijden in de Atjerriekazerne. Ik wacht juist even op de loopjongen van de Witte Leeuw, ik heb daer m'n karwats laeten liggen . . . Aenstonds gaen we ons weer braef opbergen in Moerbeke . . . O, daer zijn de heren al.”

Loewarda kwam met rinkelende sporen nader, op een tiental passen gevolgd door Hogedoorn.

„Wat scheelt er aen?” vroeg Hensen, toen de heren elkaar begroet hadden. „Je liep langs de trein als een fox terrier die z'n baes kwijt is en je zweet als een olieton, zag.”

„Ik dacht nog een kennis te kunnen ontmoeten, die waarschijnlijk met deze trein zou vertrekken, maar hij was er blijkbaar niet.”

„Was het een meneer of was het een burger?” vroeg Hensen, die gewoon was alleen officieren als „heren” te aanvaarden.

„Misschien was het een meneer die als burger vermomd was,” lachte Piron. „Waren de heren elkaar kwijt?” vroeg hij dan en kon zich meteen wel de tong afbijten.

„Hoe bedoel je?” bromde Hensen door zijn neus.

„O . . . , u stond hier zo verlaten . . .”

„En het verwondert je zeker dat ik niet ben gaan huilen?”

„Ja juist,” lachte Piron, doch voelde dat de fout hiermee niet hersteld was. Toen bood Loewarda hem een gelegenheid, die hij met beide handen aangreep.

„Ik dacht dat je hier in Hagenburg zo'n beetje aan censuur deed?” vroeg de grote Fries.

„Ja, kapitein, maar op 't ogenblik ben ik vrij,” loog hij.

„Van avond begin ik weer van acht tot tien. En vanochtend heb ik van acht tot één gezeten. Dat lijkt me wel voldoende.”

„Wat voer je daer al die tijd uit?” vroeg Hensen.

„Brieven lezen, kapitein,” loog hij voor de tweede maal.

„Niets dan brieven lezen.”

„Hoe hou je 't uit?”

Na nog enkele nietszeggende praatjes had hij haast om zich uit de voeten te maken en was zeer tevreden over de manier waarop hij de waarheid verkracht had. Nu was het zaak om die twee mannetjes van de stationswacht, die daar op de bank zaten, te pakken te krijgen, zonder dat de drie officieren het merkten. Hij kocht een krant en gaf de jongen een dubbeltje fooi.

„Zeg aan die twee soldaten op de bank, dat ze me ongemerkt volgen in de wachtkamer.”

„Jawel, luitenant.”

Toen de twee manschappen verwonderd en schoorvoetend de wachtkamer binnenkwamen, wenkte Piron hen in de vestibule.

„Jongens,” zei hij en haalde zijn sigarettenkoker te voorschijn, „luistert eens, het is van het grootste belang, wat ik je vraag. Jullie zaten daar vlak bij het telefoonhokje. Hebben jullie er op gelet wie er het laatst is binnen geweest?”

„O jawel luitenant,” zei de een, en de ander bepaalde zich tot bevestigend hoofdknikken, „dat was dat klein, dik uh, dat was die kapitein, waarmee u nog heb staan praten, want hij vroeg nog toen ie voorbijkwam: „Is dat tentje open,” vroeg ie.”

Piron onderdrukte een glimlach en presenteerde een sigaret.

„En heeft er vóór hem nog iemand getelefoneerd?”

„Dat weten we niet, luit,” want we zaten er nog maar net toen de kapitein binnenging.”

Bij zijn terugkomst op het postkantoor vroeg Piron aan de juffrouw met de blonde krullen of ze hem erg gemist had. Ze giechelde en zei, dat alleen de Margarinefabrieken hadden gesproken met Amsterdam. Nee, de telefooncel van het station was er niet meer geweest.

Daarna had de luitenant een lang gesprek met Den Haag. Die avond ging hij op bezoek bij de kapitein van de Marechaussee en tevoren was hij even in de Witte Leeuw geweest.

* * *

Moerbeke bezat een attractie, die nog veel voornameer was dan het Hoog Huis.

Berkhage en Bim waren ingekwartierd bij notaris Boekenberg Smit en dat was een voorrecht waarop iedereen afgunstig was.

Nora Smit studeerde juist één jaar in Heidelberg, toen de oorlog haar weer aan Moerbeke terugschonk, hetgeen niet wil zeggen, dat het dorp zelf zo op haar gesteld was. In Moerbeke waren alle ongehuwde officieren verliefd en de anderen zouden het geweest zijn, doch bedachten zich nog maar juist bijtijds.

Er werden verzen gemaakt in Moerbeke. Hertes, om maar een van de velen te noemen, stuurde haar een gedicht van 111 regels met een tuil bloemen, die zijn oppasser uit haar eigen tuin stal om de rijksdaalder „uit te sparen”, die de luitenant hem gegeven had om bloemen te gaan kopen in Hagenburg. De oppasser vond, dat het veel korter kon en dat er toch eigenlijk niemand door benadeeld werd, integendeel.

Zelfs het gezicht van kapitein Hensen stond wat vriendelijker, wanneer Noortje in de verte naderde, en straalde bijna, als ze een praatje met hem maakte. Doch dat was nog niet alles.

Over het algemeen zondigden de heren in hun gesprekken regelmatig tegen de eerbied, welke beschaafde en ontwikkelde jongelieden verschuldigd zijn aan het zwakke, het schone, ik bedoel het andere geslacht, doch waarop dat Geslacht niet altijd zoveel prijs schijnt te stellen. De gemiddelde Nederlandse huisvader, voor zover hij zelf niet in het grijsgroen was uitgedost, zou het middelbare peil van deze gesprekken eenvoudig obskeken noemen en deugdzame verontwaardiging afscheiden.

U en Nora Smit maakten hierop een uitzondering. Ook over haar werd nooit één oneerbiedig woord gesproken. Nooit was zij het onderwerp van een plakkerig schunnigheidje en bij de troep betekent dat zeer veel. Nora ging om met de officieren van de verschillende bataljons op die gemoedelijke, ongedwongen, kameraadschappelijke manier, die alle kwaadaardige mannelijke instincten weet te bedwingen, juist omdat het géén pose is, maar iets wat niet eens opvalt en waarover niet eens gedacht wordt. Of Nora mooi was? Daarover werd niet gedacht. Hoe harder men schreeuwt over de schoonheid van een vrouw, hoe waarschijnlijker het is, dat het met haar andere hoedanigheden niet zo rooskleurig gesteld is. Ze was . . . wel, ze was Nora, en als ze lachte dansten alle lichtjes in haar ogen op de maat van je eigen hartkloppingen. Geen der aanbidders kreeg zelfs gelegenheid om somber en akelig te worden. Nora was een zeer onschuldig kwaaltje. Het voornaamste was, dat iedereen zich reeds wat gelukkiger voelde, omdat zo'n meisje werkelijk bestond en niet alleen maar op papier.

Nora was dus de schande van het dorp. Je zag haar op één dag wel met drie verschillende luitenantjes, maar behalve Zondags zag je haar niet in de kerk. 't Was toch wel erg voor de notaoris, die toch zo 'nen door en door brave mens was. Onbegrijpelijk, dat de man er zo vrolijk onder bleef en z'n verdriet over zo'n flodder van een dochter zo goed wist te verbergen. Mieke van de koster had zelf gezien, dat ze bij dieën ouwe kaptein op de schoot zat om de grijze haren uit zijne knevel te knippen en vergat helemaal er bij te vertellen, hoe Nora's ouders en een plukje officieren zich met dat grapje vermaakten.

Reeds lang voor de aankomst van het derde bataljon stond het vast, dat Bim, en door diens protectie ook Berkhage, bij de notaris zou ingekwartierd worden, want er was nog een klein logeetje, Madeleine, een Belgisch nichtje van Bims leeftijd en dan konden ze samen leuk in de tuin spelen.

Ze hadden dan ook doorlopende ruzie, maar Bim mankeerde toch wel vaak bij de Dienst. Het is hem slechts één keer gelukt om Madeleine mee te smokkelen en het jeugdige paar verscheen plotseling bij de grote oefening

in de buurt van de Panhoef, drie uur gaans van huis. Hoe de twee kleuters tot daar geraakten, is nooit geheel duidelijk geworden, doch er waren wel meer onopgeloste raadsels bij de vierde compagnie.

Op de terugmars werden ze een eindweegs gedragen door Kruitnagel en Adriaansen, alvorens te verdwijnen in de compagnieskar.

„Bauwe,” vroeg Bim onderweg en wees in de verte naar het grote klooster van Liefkenshoek, „is dat de kazerne?”

„Nee, jongen, dat is een kostschool en als je niet beter op-past, ga je dààr naar toe.”

„Wa's da, 'n kot-school?”

„Dat is een school waar je niet uitmag en waar je mot blijve slape. Pas maar op, want 's nachts komme daar die zwarte mannen je *met een riek* omdraaien.”

„Schei uit, Blauwe,” zei Berkhage, die naast de sectie liep. Hij had dadelijk bij de verschijning der kinderen de ordonnans Van Beek naar huis gezonden om de notarisfamilie gerust te stellen en hoopte maar, dat er niet te veel opschudding was geweest.

Daarna werd Madeleine beter bewaakt en sindsdien maakten de kleintjes vele wandelingen met tante Nora, in het gezelschap van de eerste luitenant Stala.

* * *

Het bataljon bleef twee maanden te Moerbeke, iedere compagnie betrok veertien dagen de grenswacht. Toen er twintig dagen genoegelijk waren verbracht, had er een op-eenvolging van zeer schokkende gebeurtenissen plaats.

Het begon met de nachtelijke schietpartij.

Berkhage was officier van piket, had een nachtronde gelopen, alles rustig bevonden en lag even na middernacht weer zwaar te rusten.

Hij hoorde zelfs niet, dat er lang en vurig gebeld werd aan het notarishuis, dat de enige elektrische schel van het dorp bezat.

Toen het bellen niet ophield, ging de notaris naar beneden en was zeer verbaasd de majoor Donkel te vinden, die plat tegen de deur kleefde en naar binnen glipte, als zat hem een spook op de hielen. De majoor was dodelijk verschrift en moest onmiddellijk de luitenant Berkhage hebben.

Zo gebeurde het, dat majoor Donkel om één uur in de zwarte nacht op de slaapkamer van Berkhage stond en hem heen en weer schudde.

Dick knipoogde tegen het licht en zag er dwaas uit.

„Berkhage! Berkhage!! Je bent officier van piket!!” hijgde de majoor.

Goed zo, dacht Dick met lome hersens, nou is 't helemaal in orde, de majoor is zot geworden... 't Was te voorzien...

„Ja, ja, majoor,” suste hij, „dat weet ik wel, ik heb er voor gezorgd.”

„Berkhage...” jammerde Donkel en slikte met moeite. „Ja zeker, majoor, ik heb piket en alles is in orde... Ik heb daar straks nog een ronde gelopen... Geen bijzonderheden,” zei hij peinzend.

De majoor zwaaide wanhopig met de armen door de lucht. „Daar, daar, daar buiten staat een man als een bezééétene door het dorp te schieten, Berkhage!!!”

Dick keek vragend naar de notaris, die in de deuropening stond en deze trok voorzichtig de schouders op. De majoor begon de dekens van het bed te trekken en Berkhage zou juist in een dwaze lach geschoten zijn...

„D s j i n n g !!!”

De majoor kreeg een schok, alsof hij getroffen was. Berkhage luisterde met open mond... dat was ernst!... Scherpe patronen...

Duizelig van slaap stond de luitenant op en trok wat kleren aan. Uit louter gewoonte wilde hij de beenwindsels gaan wikkelen, doch de majoor protesteerde heftig tegen dit tijdverlies en danste door de kamer.

„Heb je een goeie revolver, Berkhage?”

„Revolver?... Jaaah, majoor,” zei Dick in een hevige geeuwkramp. „Hhhangt beneden aan de kaahh-pstok.” Toen hij enigszins gekleed was, stoof de majoor de kamer uit, steeds omziende of Berkhage wel volgde.

„Kom gauw, Berkhage. Die man moet onverwijd onschadelijk gemaa...”

„D s j i n n g !!!” Over het stille dorp klonk het als een ontploffingsramp.

„Och god, o god!” Donkel greep zich vast aan de trapleuning. De notaris kon zich niet langer goedhouden en verdween in zijn slaapkamer.

Aan de voordeur stond het tweetal stil.

„Nu majoor, dan zullen we maar eens even gaan kijken,” zei Dick en wilde de deur openmaken.

„Wacht even!” zei Donkel en opende de deur voorzichtig op een kiertje. Berkhage herinnerde zich, dat zijn pistool nog aan de kapstok hing, keerde terug en gespte zich de koppel om.

„Majoor, we zullen . . .”

De deur stond open en Dick hoorde nog juist, dat drie huizen verder bij de postmeester, waar Donkel ingekwartierd was, de huisdeur met een smak dichtviel.

„O ja!” mompelde hij dan. Het was een zeer dikke lucht en hij zag geen hand voor ogen . . . Ik zal maar eerst de wacht gaan halen, besloot hij soezerig en waggelde half wakker over het marktveld naar de zijstraat, waar de kantonnementswacht was ondergebracht.

„D s j i n n g ! ! !” Een scherp schot geeft 's nachts een grote vlam en ze flitste geen drie passen voor hem op. Hij was klaar wakker en zijn oren suisden.

Hoe het gebeurde, kon hij zich later niet meer voorstellen, maar op het zelfde ogenblik had hij een geweer beet, de tromp omhoog . . .²⁾

„Laat verdomme die spuit los, of ik . . .” Hij rukte uit alle macht, maar het geweer werd zo onverhoopt gewillig losgelaten, dat hij bijna over de grond rolde.

„Berkhage,” werd er hees gefluisterd, „ga gauw zelf een geweer halen . . . Zie je die krengen vliegen? . . . Ik heb er al een paar neergelegd . . . Daar heb je ze weer! . . . Vooruit, schiet dan!”³⁾

„Jezus, Stala! Ben je helemààl bedonderd?”

„Zie je die meeuwen dan niet?” . . . De stem trilde van opwinding . . . „'n Hele zwerm! Laat mij dan even schieten . . . Vlug dan toch, Berkhage, ze komen omlaag.”

Dick legde de haanpal rechts om. Dan greep hij Stala bij de arm en voelde, hoe het magere kereltje beefde.

„Kom mee, kerel, je ijlt! Ga mee naar je kwartier, je hebt koorts.”

„Jamaar die meeuwen.” Het klonk al niet meer zo overtuigd.

¹⁾ Historisch in zoverre, dat het een dronken soldaat gold, een zeer brave jongen, die overigens nooit iets dronk, doch dat zijn de gevaarlijkste, wanneer ze zich eens vergissen.

Dick luisterde. In de verte naderden talrijke, doch voorzichtige voetstappen. Het was de wacht, die eindelijk ook eens kwam kijken, wat er gebeurde. Bang waren ze niet, maar wisten heel goed, dat er tegen een scherpe pieper bliksems weinig in te brengen is.

Berkhage moest de situatie redden. Stala's kwartier lag juist in de richting van waar de wacht naderde . . . Zou hij Stala nog ongezien bij de notaris kunnen binnenloodsen? . . . Hij hoorde reeds het gemompel der manschappen.

„Sergeant Mulder!” riep hij.

„Jawel, luitenant!” Het klonk nog al opgelucht.

„Ruk maar in met de wacht. Er is niets gaande. 't Is al afgelopen!”

Opeens had de wacht zeer veel praats . . .

„Sergeant, laat de mensen zwijgen en maak dat je in de wacht komt! Er is al lawaai genoeg geweest. Zo meteen ligt het hele dorp overhoop.” Inderdaad gingen er steeds meer lichtjes op in de huizen rond het marktveld.

Toen de wacht uit het gehoor was verdwenen, hing Berkhage het geweer aan de schouder en gaf een arm aan Stala, die hevig schudde en voortdurend de tanden knarste.

„Rotmeeuwen! Stinkers! . . . Je kunt er gewoon niet van slapen . . . Toen ik er onder schoot, maakten ze toch wel dat ze weg kwamen . . . verdomd brutaal van die krenge . . . ze kwamen telkens weer terug.”

Toen ze aan Stala's kwartier kwamen, werd de deur open gemaakt door Hemminck in zijn pyama.

„Och, christenezielen! Zo ver is het dan toch! Maar dat is misschien nog maar het beste . . . Zijn er stukken gemaakt?”

„Ik denk het niet. Ze gingen allemaal de lucht in, geloof ik.” Samen brachten zij Stala naar zijn slaapkamer. Hij was heel slap en akelig en ze moesten hem met geweld over-eind houden, maar hij woog niet zwaar . . .

„Haal jij even m'n oppasser,” zei Hemminck en begon Stala, die voor dood op het bed lag, uit te kleden. „De hospitaal-soldaat Kamp, hij slaapt hier op zolder. Zeg hem, dat hij zich maar aankleedt, want hij zal de hele nacht moeten waken.”

Toen Dick terugkwam, hielp hij de dokter verder bij het uitkleden.

„Hoe mag hij zo gauw aan dat geweer gekomen zijn?” vroeg hij.

„Waarschijnlijk hier achter uit het schuurtje, want daar staan er gewoonlijk een stuk of vijf van de manschappen, die boven slapen. Ik dacht dat ik iets hoorde, maar sliep weer in, totdat ik het hoorde knallen. Eerst dacht ik nog, dat het die idioot van de overkant was met zijn motorfiets.”

„Dat is een idee,” zei Berkhage.

„Wat?”

„De wacht heeft er niets van gemerkt . . . Heb jij een zaklantaarn? Dan ga ik aanstonds de hulzen oprapen en hoeft er verder niemand iets van te weten.”

„Dat zal niet veel verschil maken. Morgen verdwijnt onze kameraad wel voor goed.”

„Gaat ie dood?” fluisterde Dick onthutst.

„Neeee,” lachte Hemminck, „zo gauw nog niet. Maar nu wordt hij tenminste opgenomen waar hij thuishoort. Overigens is dat geen kwaad idee van je . . . Beter dat de troep er niets van merkt. Wat heb je tegen Stam gezegd?”

„Dat de luitenant Stala ziek geworden is.”

„Best.”

Dezelfde nacht had er nog een gebeurtenis plaats, die werd opgetekend in de annalen van het bataljon en die later, bij de lange winteravonden van het grensgebied, nog zeer veel dienst heeft gedaan.

Kapitein Loewarda sliep bij bakker Koopmans gelijkvloers langs de straat.

Het raam was een stukje opgeschoven en het sonore timbre van zijn gesnurk drong regelmatig naar buiten, totdat er plotseling brutaal op zijn raam werd gebonsd.

Loewarda werd wakker en had terstond de overtuiging, dat het die schurken van de vierde compagnie waren. Het was nog nooit vertoond, dat zij 's nachts een kapitein op zijn bed kwamen molesteren, maar tenslotte stonden ze voor niets.

Hij was nogal sportief aangelegd. Voorzichtig, doch met een zeer grimmig gezicht, stond hij op, stak de lange benen door een pantalon en hulde zich in een zwarte overjas. Hij deed een paar vilten pantoffels aan, nam zijn klewang en liep zacht de gang in. De achterdeur kwam uit om de hoek van de straat en onhoorbaar sloop hij langs de gevel.

Dan deed hij een geweldige sprong en een machtige greep...

Beide waren raak, de majoor Donkel gilte, alsof hij vermoord werd en zakte half door de knieën.

„Zó vlegel!” briede Loewarda en schudde hem heen en weer als een vloerkleedje, „dat had je niet gedacht, hè? Kom jij maar eens even . . .” Hij liet zijn prooi los.

„Goe-je grut, majoor! Bent u het?!”

„Loewarda!” stamelde de majoor. „Je, je, je bent kapitein van de week!”

Loewarda hapte naar adem. Er werd in het veldleger niet eens gedácht aan een „kapitein van de kazerneweek” . . . buiten de kazerne. Daar in Moerbeke, in het hol van de nacht, werkte het idee als een hoge hoed in de woestijn. „Ik zou haast zeggen dat u geestig begint te worden,” zei de kapitein stom verbaasd.

De majoor begon met grote woorden en nog grotere gebaren uit te leggen, wat er gaande was en Loewarda geloofde er geen woord van. Donkel zou wel een zenuwtoeval hebben, of een nachtmerrie, of iets van dat soort dingen, waarvan zo'n lange Fries geen verstand had. Het was doodstil in het dorp, Loewarda had gewetenloos door alles heen geslapen en de majoor had zijn tweede uitval pas gewaagd ruim tien minuten na het laatste schot.

Zeer langzaam en voorzichtig dreutelde de majoor terug naar de markt en de „kapitein van de week” volgde hoofdschuddend. Een paar passen om de hoek van de straat bleef Donkel verschrikt staan. „Dààr!” hijgde hij. „Kijk daar!” Er danste een lichtje heen en weer, midden op het marktveld. De majoor drukte zich tegen de huizen, doch Loewarda, blij dat er eindelijk iets tastbaars zich voordeed, liep met grote passen vooruit.

Het was Berkhage die de patroonhulzen bijeen zocht.

Toen Dick de volgende middag terugkwam van de oefening, hoorde hij dat Stala en de dokter met zijn oppasser per auto vertrokken waren. De wagen had even stil gehouden voor het huis der familie Boekenberg Smit en daar was Nora ook ingestapt.

Met de tram van vijf uur uit Hagenburg kwam zij weer terug. Berkhage wilde vragen hoe alles gegaan was, doch toen hij haar aankeek, kreeg hij een zeer warm hoofd en wist niet meer waar hij met zijn handen moest blijven, want het was duidelijk te zien dat Noortje had gehuild.

HOOFDSTUK VIII

In het Hoog Huis waren ingekwartierd kapitein Hensen, Hogedoorn, Piron, Arloff en Farelle.

Als de vijf slaapkamers bezet waren, bleef er nog een eikenbetimmerde zaal over, die voor gemeenschappelijke zitkamer diende. In de keuken, bij het huisbewaardersgezin zetelde een permanente commissie van oppassers.

Piron had sinds enkele weken een nieuwe oppasser. De soldaat Krenkel was nog maar een paar dagen bij de compagnie, toen Piron hem bij de keuken tegen het lijf liep.

„Zo, Krenkel,” riep hij, „waar kom jij vandaan?”

„Van het fort Crèvecoeur, luitenant,” lijsde de soldaat.

„Lang geleden, dat we elkaar gezien hebben.”

„Ja, luitenant.” De soldaat Krenkel maakte geen bijster slimme indruk.

Het was zeer toevallig, dat Piron's oppasser naar de handgranatenschool werd gezonden en zo kwam Krenkel als oppasser bij Piron in dienst.

Die middag was Piron op zijn slaapkamer bezig zich te scheren en zijn verhouding tot Krenkel was op zijn minst genomen eigenaardig.

„Het was erg handig van u, luitenant, om voor te stellen, dat ik als oppasser zou fungeren. Dat baantje is zéér leerzaam.”

„Wat ben je toch beleefd tegen de luitenant.”

Krenkel stak een sigaret op en zette zich genoeglijk neer op het bed van de luitenant.

„Dat doe ik om er een gewoonte van te maken en niet plotseling uit mijn rol te vallen op een ongelegen ogenblik.

Als de luitenant evenveel praktijk had als ik, zou hij onder geen omstandigheden zo familiair zijn met zijn oppasser.”

„Zeer juist! . . . Als de luitenant Berkhage, die ieder moment hier zonder kloppen kan binnenvallen, je in deze houding op mijn bed aantreft, zal hij dat zeer normaal vinden.”

Krenkel vloog op en keek verontwaardigd naar het grijnzende gezicht van zijn chef.

„Ik heb iets ontdekt, dat u zal interesseren, luitenant,” zei hij dan met veel gewicht.

„Ga je gang.”

„Er zijn mensen,” begon de soldaat op zangerige toon en wandelde op en neer door de kamer, „die zeer leergierig zijn en zelfs op latere leeftijd iets gaan aanleren, wat ze als kind . . .”

Op dat ogenblik had hij de deur bereikt en trok deze met een bliksemsnelle ruk open. Er was niets bijzonders te zien in de gang.

„Je kunt nooit weten,” grinnikte hij en sloot de deur.

Dan ging hij dicht bij Piron staan en begon te fluisteren.

„Hij studeert 's avond op z'n kamer Frans!”

„Niets bijzonders. Doe ik ook wel eens. Veel te weinig zelfs.”

„Zo? En maakt u dan in een blauw cahier oefeningetjes van het genre: J'ai une pomme. Tu as un livre. Mon frère a une poire?”

„Hij zal het van de grond af ophalen.”

„Juist, uit een boekje van de lagere school. En vertaalt u dan de zin: „Hij zegt dat mijn zuster het boek gevonden heeft”, met: „Il dit que ma soeur le livre donné a'?”

„Wàt zeg je?!”

„De man heeft nooit één gezegend woord Frans geleerd! Wat denkt de luitenant van een . . .”

„Au verdomme!” Piron sneed zich in de kin met zijn veiligheidsscheermes. Krenkel greep snel een schoen en begon te borstelen. Berkhage smeed juist de deur open.

„Waarom speel je dan ook met zo'n scherp mes?” vroeg hij en bekeek met zichtbare voldoening de verwonding.

„Krenkel,” zei Piron.

„Jawel, luitenant,” zei de oppasser en trok een gezicht dat dierlijk was van domheid. Hij hield op met poetsen en deed zijn mond open.

„Zou je niet even?”

„Uw schoenen, luitenant? Ze zijn bekans klaar.”

„Nee! De luitenant komt om me te spreken.”

„Jawel, luit?”

„Moet ik je een arm geven en buiten brengen?”

„Oooh! Had dat maar direkt gezegd, luitenant.”

„Stommer dan die oppasser van jou worden er tegenwoordig geen meer gemaakt,” zei Berkhage, toen de deur dicht was.

„Toch vindt die sukkelaar zichzelf buitengewoon handig,” zei Piron, die er zeker van was, dat zijn oppasser aan de deur luisterde.

„Hoe is 't met Bim?” vroeg hij dan.

„Heb je me hier uitgenodigd om naar de gezondheid van Bim te informeren?”

„Ja, daar stel ik vooral de laatste tijd zeer veel belang in . . . Zeg, staat er je nog iets van voor, dat je eens over de kop gegaan bent in de Kattebossen?”

„Reken maar. Heb je de dader te pakken? Dan moet je me toch eens aan hem voorstellen, liefst op een donker paadje langs de grens. En ik zal er heus voor zorgen dat ik dan patronen bij me heb. Of wacht onze geniale detective nog steeds op zijn kist met vermommingen? Daar lees je toch altijd over in detectiveromans; van die vermommingen, die zo bovennatuurlijk geslaagd zijn, dat zelfs de eigen moeder zich vergist. Jouw grote fout is, dat je jezelf lang niet genoeg vermomt.”

„Iedereen is dat niet gegeven . . . Jij zoudt 't wel kunnen. Je zoudt er niet veel voor nodig hebben, wanneer je je vermomde . . . als ouwe dame. Maar een ander praatje. Je moet me eens vertellen wie Bim eigenlijk is.”

„. . . Bim? . . . Wel, Bim uh, Bim is een kind uh, een zoontje uh, van een kennis uh, van een familielid . . .”

„. . . van de dochter van de neef van de zwager van de slinger van de marktpomp,” ratelde Piron ongeduldig.

„Als je liegt, doe het dan in godsnaam een beetje aan-nemelijk! Zo is het eenvoudig een belediging.” Hij ging naast Dick op het bed zitten. „Luister nou eens,” zei hij zacht, „ik vraag het omdat ik het weten moet. Er gebeuren rare dingen bij het bataljon en uit alles wat ik uit de loop van het onderzoek te weten ben gekomen, leid ik af, dat er gevaar is voor Bim . . . Tenminste, als Bim het kind is, dat ik op het oog heb.”

Berkhage werd wit . . . Dààrom schreef „zij” steeds over geheimhouden . . . Hij greep Piron bij de arm.

„Wàt is er?”

„Ik kan je niets méér vertellen en dat beetje moet je nog voor jezelf houden, anders loopt alles mis. Ik heb je al te

veel verteld en daarom eis ik in alle ernst, dat je je mond houdt en dat je me vertelt wie Bim is."

„Vraag het maar aan Pietje."

„Aan Pietje?"

„Ja. Ik heb hem beloofd, dat ik het onder geen omstandigheden aan iemand zou vertellen."

Piron trok zijn jas aan.

„Ik zie tot mijn genoegen, dat je werkelijk je mond kunt houden," lachte hij. „Nou, dan ga ik naar Pietje. Ik vind je dan wel in je kwartier. Zeg maar aan Nora dat ik kom, dan vrolijk ze een beetje op."

„Pietje vindt het best," zei Piron, toen hij even later bij Berkhage op de slaapkamer kwam. „Je moet me alle papieren laten zien."

Bims koffer werd opengemaakt.

Even later zat de luitenant Berkhage met een plof op het bed, bewoog zich niet en staarde naar de hemdjes en broekjes van Bim, die wanordelijk over de vloer dwarrelden. De gele enveloppe met ambtelijke papieren was verdwenen en het duurde enige tijd voordat Piron zijn verslagen kameraad er toe kon bewegen om hem dan maar zonder papieren in te lichten.

De brieven van Bims moeder en daaronder ook die van het station Roosendaal had de dief niet gevonden.

* * *

In die tijd zag de monumentale „Middenstatie" van Antwerpen er zeer onwerkelijk uit. De hoofdingang, waar in andere tijden de krantenverkoopsters kwinkeleerden als slagvinken boven het geroezemoes van een onafgebroken mensenstroom, was nu afgedijkt met zandzakken. Hier en daar was er een kleine opening in de brede borstwering en daaruit loerden dreigend de machinegeweren en bekeersten de gehele De Keyserlei, zelfs voorbij de Leysstraat tot een het begin van de Meir.

Op een station, dat op deze manier is aangekleed, verwacht men geen ernstig verkeer en het was bijna een gebeurtenis toen er die ochtend een nietig treintje uit de regen kwam puffen en schuchter wegkroop in een hoekje onder de grote lege overkapping.

Slechts een veertigtal passagiers kwamen uit het treintje. Vooraan, fier als vechthanen, stapte een groepje hoge officieren met monocles, stijve boorden en lange mantels, terwijl de overige passagiers volgden op een afstandje, dat moest tonen, hoe vies ze waren van die indrukwekkende groep Duitsen, waarmee ze stiekum „den zot staken”. De officieren marcheerden zonder enig oponthoud door de ingang, stram begroet door een jonge soldaat van het Infanterie-Regiment 88, die gereed stond om de Passierscheine te controleren.

Het soldaatje was braaf en zei zelfs regelmatig „Bitte” en „Danke”. Jeanneke en Virginie, die in het midden der file stonden, vonden hem toch wel „’ne schooëne jonge” en „zongde, dat ’t mer ’nen Duts was”.

Een man met een hoogrood gezicht en zeer zwart haar liep driftig naar het hoofd van de wachtende rij en drong zich brutaal voor de anderen.

„Joa mer néé, zunne!” werd er van achter geroepen. „Dat um begot z’nen toer afwacht! Aai is nieks beters as wai!”

„Bitte,” begon het soldaatje, „warten Sie bis Sie . . .”

„Was warten?!” snauwde de man. „Schauen Sie erst meine Papiere an bevor Sie das Maul aufmachen!” Hij duwde de schildwacht, die een hevige kleur kreeg, een papier onder de neus met een gebaar als wilde hij hem slaan.

„Amaai mijne frak!” zei Virginie verontwaardigd. „Wa pretengse!”

De schildwacht gaf de papieren terug.

„Nächstes Mal seien Sie vorsichtiger, Sie, K a m e r ! !” zei de reiziger met onbegrijpelijke vinnigheid.

Er lag een oneindige minachting in de ogen van het jonge soldaatje.

„Bitte séééhr!” en met een hoofse handbeweging nodigde hij de lomperd uit om te passeren.

„Soldats ou non, saligauds ils sont.”¹⁾ rymde een oud heertje tot zijn buurman. Toen deze geen gehoor gaf, keerde hij zich half om en bekeek het dikke, breedgerokte nonnetje, dat achter hem stond. In de helderwitte, gesteven kornet stak een gemoedelijk wijnappelgezichtje en het heertje knikte vriendelijk.

¹⁾ Of ze soldaat zijn of niet, smeerlappen zijn het.

„Pas mer op, zusterke, want gepasseerden Destag 'ebben de Dutsen 'ier in Antwèèrpe nog twieë maseurkes opgeëten.”

„Joa menier,” zei het maseurke met een hoog zangerig stemmetje, „dè's te verstoan. Ik 'eb *nog* hooëre zegge, de ze zo gèère ‚sweinefleis' ete!”

De lelijke Dutsen met hun verdoemde oorlog waren een ogenblik geheel vergeten en het gelach dreunde door de hal...

Buiten, in de regen, scheen de man met de indrukwekkende papieren niet meer zo overmoedig. Hij dook weg in zijn kraag, loerde schichtig naar links en rechts en voordat hij Weber bereikte, had hij reeds vier maal omgekeken. Hij ging snel het café binnen en verdween rechtstreeks in de telefooncel. Daar belde hij de Kommandantur op, meldde zich aan als O. 12, vroeg naar B. 36 en noteerde een nummer. Dan opende hij met een ruk het deurtje der cel stelde zich gerust en vroeg een ander nummer aan.

Zodra de verbinding tot stand kwam, begon hij stutelig Engels te spreken.

„Wees niet zo bang,” zei de ander, die zeer goed Engels sprak, „hij zal je toch niet tot hier durven volgen.”

„Laten we afspreken dat hij verlegen is. In ieder geval kom ik niet bij je. Ik krijg het al warm als ik er aan denk.”

„Doe niet zo kinderachtig! Denk je dat hij over de grens durft komen?”

„Over twintig grenzen! Hij is overal en nergens. Weet je geen onwaarschijnlijke plaats, waar we rustig zijn en niet in 't oog lopen?”

„Wacht eens! Het houdt juist op met regenen. Ga naar het park. 's Morgens vroeg en vlak na een regenbui is het stil genoeg in een park. Ik vind je dan bij die hoge brug, daar heb je voldoende uitzicht en kun je wel in vijf verschillende richtingen weg.”

„All right.”

„Ik begrijp niet, waarom je daar veiliger zoudt zijn dan hier.”

„Als hij jouw verblijf kent, hoeft hij maar zichzelf of een helper daar op te stellen en loop ik recht in een van die prachtige valletjes, die hij zo mooi weet te organiseren. Kijk goed uit als je naar het park gaat, anders breng je hem nog mee.”

„All right.”

.....

Een kwartier later stond de man met het rode gezicht bij de brug in het natte park en verborg zich achter de struiken. Hij tuurde strak naar de man in de gele trench-coat, die vanaf de Loosplaats zonder enige haast het steile pad besteeg, dat naar de hoge brug voerde.

Toen hij zich voldoende had overtuigd, kwam hij te voorschijn en de twee ontmoetten elkaar midden op de brug. Het ging nogal met enige drukte gepaard. Ze waren uiterst verbaasd, namen met veel beweging de hoed af en schudden elkaar heftig de hand. Het werd zeer goed gespeeld en iedere toevallige toeschouwer zou er van overtuigd zijn, dat die twee beweeglijke Belgen zeer aangenaam verrast waren, dat zij elkaar zo toevallig ontmoetten.

De man in de trench-coat was lang en mager, had zeer lichte, haast kleurloze ogen en maakte de indruk van een verlopen gentleman, ofschoon hij zeer goed gekleed was.

Het gesprek was niet geheel in overeenstemming met de verrukte gebaren der ontmoeting.

„Ik herkende je het eerst aan je mooie lakschoenen,” zei de lange Engelsman. „Sjiek hoor, dat moet ik zeggen! Maar als je probeert 'n soort heer te zijn, zul je toch moeten beginnen met je lakschoenen in de kast te zetten, tot je in evening dress bent . . . Nu kom je me zeker eindelijk die Hollandse papieren brengen?”

„Binnen veertien dagen heb je ze.”

„Ik dacht wel, dat je weer . . .”

„Mario kan geen ijzer met handen breken en moet zeer voorzichtig zijn, want hij stelt zich meer bloot dan wij. Daar heeft hij groot gelijk in. Ik probeer ook zoveel mogelijk mijn eigen kop te sparen. Je weet, dat de vroegere E. 28 in de buurt van de grens is en misschien kijkt die hem al op de vingers. Ik verdom het, om me nog daar in die streek te vertonen. Ze hebben me gewaarschuwd. Iemand heeft hem wijsgemaakt, dat ik zijn broer, die gefusilleerd is, aan de Duitsers verkocht heb . . .”

„En het ergste is wel, dat het zelfs wààr is ook,” spotte de Engelsman.

„Het is een leugen!” siste de ander opgewonden. „Maar dat maakt geen verschil, want hij gelooft het en ik ken

hem lang genoeg om te weten, dat hij niet zal rusten, voordat hij mij te pakken heeft, of ik hem."

„Over die laatste mogelijkheid zou ik maar niet te veel illusies maken," grijnsde de verlopen gentleman. „Maar wie moet er dan voortaan naar Holland? Denk je dat ik voor jouw plezier loopjongen ga spelen?"

„Maak je niet bezorgd, edele graaf, ook dat kleine risico kun je aan anderen overlaten. Blech is er ook nog. Het kan me niet schelen om verder Holland in te gaan, maar van die grens ben ik bepaald vies. Bovendien hebben we een middel gevonden om met elkaar contact te houden, zonder dat we bij elkaar hoeven te komen. Als E. 28 ons samen ziet, is Mario al direct het haasje. Vier dagen hebben Mario, Blech en ik er aan gewerkt en nu is het klaar. Ik speel nu alles wel klaar aan deze kant van de grens."

„Hoe dat?"

„Een telefoonlijntje."

„Nonsens! Dat wordt toch immers aanstonds ontdekt. En wat heeft het voor zin? Hij heeft toch alle vrijheid en gelegenheid om even aan de grens te komen als hij je wil spreken."

„Ja, vooral als E. 28 in de buurt is. Nu het niet jezelf betreft, wil je natuurlijk niet inzien hoe gevaarlijk het is. De smeerlap beschikt daar over alle officiële medewerking om zich onder duizend soldaten te verbergen. Het is eigenlijk waanzin van ons. Ik krijg het al warm als ik . . ."

„Kent Mario hem dan niet?"

„Nee, dat is juist het beroerste. Hij weet helemaal niet van welke kant het gevaar komt en dat is een heel akelig gevoel, dat verzeker ik je."

„Jij kent hem toch?"

„O, je vindt zeker het beste, dat ik maar even dat bataljon ga inspecteren om hem aan te wijzen? Prachtidee! Nog niet aan gedacht."

„Heb je geen foto?"

„Ha, ha! Hij is juist iemand, die zijn foto's colporteert. Man, je kent hem niet, en daar is alles mee gezegd. Maar wat die telefoonlijn betreft, die ligt over een moeras, waar je tot over de knieën ingaat en als ze ontdekt wordt, zijn we nog voorbereid. Ik heb al iets meegebracht, dat langs die draad getelefoneerd is en zodra het geld er is, kun je het hebben."

„Wat is het?”

„Nieuws uit je dierbaar vaderland. Over de vloot.”

„Als het iets waard is . . .”

„Je krijgt het niet eens te zien, voor je die 50 pond eindelijk eens geschokt hebt. Als ik op de Kommandantur zou informeren zouden ze misschien zeer verwonderd zijn, dat ze nog niet aan Mario en mij uitbetaald zijn.”

De Engelsman beet op zijn kiezen van woede, doch bedwong zich.

„Je vergist je, waarde Sira. Ik moet er eerst met de chef over praten. Jullie denken dat ik de Duitse Staatsbank commandeer.”

Sira, de man met het rode gezicht, zweeg en lette nauwkeurig op de omgeving.

„En verder?” drong de Engelsman aan.

„Verder niet veel bijzonders,” zei Sira met een listige glimp in de ogen. „Alleen nog een onbeduidend kleinigheidje . . . Toevallige samenloop van omstandigheden . . . Ik heb je er al met een paar woorden over gesproken, geloof ik . . .”

„Als je denkt, dat je me voor de gek kunt houden . . .”

„Helemaal niet . . . Het is heel ernstig zelfs . . . voor jou! . . . Herinner je nog onze werkzaamheden in Brussel? Het leek wel erg vriendelijk van je dierbare neef, dat hij zich bij Yperen zo vlot liet wegschieten, maar het was niet zo vriendelijk als het er uitzag. Hij had eerst gezorgd voor een opvolger in de firma Redcliff. Mooie zaak! Prachtige business!

De ouwe heer kan het niet lang meer maken, hij is al over de . . .”

„Maak je geen zorgen over de ouwe heer . . . En jullie dachten, dat ik al die leuterpraatjes, zo maar voetstoots aanneem?”

„Zulke optimisten zijn we al lang niet meer. Je kunt dat zelf gaan nazien op het uh, Standesamt, hoe noemen ze dat bij jullie in Engeland, of zijn ze daar nog niet zo ver gevorderd met de beschaving?”

„Waar ergens?”

„Wat is het je waard, buiten die 50 pond, die we al verdiend hebben?”

De ander staarde voor zich uit en scheen niet erg op zijn gemak.

„Twintig,” zei hij dan. „Maar als het blijkt, dat het weer de gewone praatjes zijn, houd ik ze weer af.”

„Tweemaal twintig maakt veertig,” grinnikte Sira en stak de hand uit.

„Nou, ik zal het kort maken,” ging hij voort, toen hij de bankbiljetten bij zich gestoken had. „We kunnen hier niet de hele dag blijven staan. Zet je oren goed open, mylord, want ik vertel het geen twee keer. Well, die kip daar in Brussel was geen onschuldig mainteneetje, 't was véél erger, het was zijn bloedeigen vrouw en hij is er stiekum mee getrouwd in Denny, dat ligt in de binnenlanden van Schotland . . . Laat me uitspreken! . . . Hij voelde natuurlijk wel, dat de ouwe baas hem dadelijk zou buiten hoepelen en dat hij geen penny meer zou kunnen losmaken. Hij wist bliksems goed aan welke kant zijn boterham gesmeerd was en daarom hield hij het meisje zorgvuldig op de achtergrond en had hij steeds een aparte woning. De stamhouder werd geboren en ingeschreven in Saint-Gilles, ga maar kijken . . . Zeg, doe je mond dicht, het tocht zo . . . Het mooiste komt nog, je zult lachen! Die zelfde eerstgeborene, rechtstreekse erfgenaam verschijnt — hoe weten we niet — daar ginds bij de troep, onder de hoede van een jonge luitenant en hij is daar tot dusver gebleven, nu al ruim zes maanden. Het kind sprak oorspronkelijk Engels, het bleef daar maar steeds hangen, en dat kwam Mario een beetje vreemd voor, te meer omdat hij vanuit Ostende iets had opgevangen over een kind van die Ierse. Misschien is die officier, die nu voor dat kind zorgt, familie van haar, O'Lear heet ze . . . Klinkt nog al revolutionair. Waarschijnlijk durfde ze niet met dat jong thuis te komen.

„In ieder geval is er geen twijfel, want die jongen had papieren bij zich en die heeft Mario al even op de kop getikt. Hier heb je de woordelijke afschriften, doch maak een beetje voort, want daar ginds komt al een kindermeisje aan en ik vertrouw zelfs geen kindermeid meer . . .”

„Daar zit ook een kiek bij van dat kind. Bekijk hem maar eens goed, sprekend zijn vader, vooral die mond, dat kan niet missen. Twee druppels water . . . Weet je nog, wat we al niet geprobeerd hebben om hem *uit te vege*n, daar in Brussel? Toen ben je er verdomd goedkoop afgekomen, vader, maar nu kun je van meet af aan beginnen.”

De lange Engelsman had snel de papieren ingezien en herstelde zich plotseling uit zijn verslagen houding.

„Best!” zei hij. „Jullie ook! Jullie kunnen ook weer beginnen. Ik zal er niet veel woorden over verspillen. Onder dezelfde voorwaarden mag je hetzelfde karweitje nog eens proberen op te knappen. Dus bij het onverhoopte overlijden van die jonge gentleman, laten we zeggen binnen het jaar, heb je hetzelfde bedrag verdiend, de helft bij overlijden en de rest op de dag, dat ik mijn erfenis aanvaard.”

Sira was een beetje uit het veld geslagen door dit snelle luchthartige besluit.

„Voor hetzelfde bedrag? Kun je denken! De tijden zijn véél duurder . . .”

„Ik maak me helemaal geen zorgen. Je vergeet, dat het nu véél gemakkelijker is. Toen had je te doen met een volwassen man, die bovendien op zijn hoede was, omdat jullie hem meermalen gewaarschuwd hadden door je onhandig geklungel. Nu is het een kind van een jaar of vier. Pah! Niets te betekenen. Kinderen van die leeftijd moeten zelfs heel zorgvuldig bewaakt worden, anders krijgen ze al van zelf een ongeluk. Hoe dikwijls gebeurt het niet, dat ze eten of drinken van iets wat zeer, zeer ongezond is? Ze vallen onophoudelijk in een put, of boven uit het raam. Zielig! Op zo'n wurm moet steeds gelet worden, anders gaat het op eigen initiatief al om zeep. En wat een hoop liefhebbers voor zo'n zacht werkje en zo'n net sommetje! Kinderwerk! Als je het niet héél graag doet, huur ik een ouwe dame!”

Hij was een en al vrolijkheid, vooral nu hij zag dat de ander zienderogen zijn zekerheid verloor.

„Stel je voor! Na al de trouble, die ik over deze affaire gehad heb, zal ik me laten innemen door het vierjarige voortbrengsel van een Iers sletje, dat mijn diepbetreurde neef heeft opgelicht voor een huwelijksakte in uh, in Denny. D e n n y, nota bene! Neen, lieve jongen, néén, dat mag ik mijn geliefde schuldeisers niet aandoen. Hi, hi hi!!!”

Hij veegde zich de tranen af.

„En ik beschik tegenwoordig over zeer goede relatie's op dat gebied. Vakmensen, lui die niet zoveel praatjes hebben als jullie, maar die wat d o e n! . . . Maar, omdat jullie zo beleefd zijn geweest om me op deze kleinigheid attent

te maken, wil ik je voor deze keer nog eens de voorkeur laten hebben . . .” — Hij werd opeens fel en kwaadaardig. — „Maar dan geen praatjes meer en geen verdomde brutaliteiten, zoals je jezelf de laatste tijd meent te mogen aanmatigen. Understand?!”

Zijn gezicht had nu een vreselijke lijkkleur en de kleurloze ogen gluurden giftig door een paar griezelige driehoekjes. „Yes,” zei Sira, die er nu ongewoon tam uitzag.

„Yes, *sir*, bedoel je! Je moet een beetje beleefder worden tegen iemand, die je te eten geeft . . . Ik zal je die voorwaardelijke schuldbekentenis meegeven, ten name van Mario en van jou, want hem zul je wel nodig hebben, nu je zelf te bang bent om in de kou te gaan staan. Hoe je dat onder elkaar uitvecht, kan me niets schelen; ik wil er zelfs niets van weten. Je kunt dus dadelijk aan het werk . . . En zorg, dat ik die Hollandse papieren krijg voordat de oorlog afgelopen is; wil je? You make me sick! Om deze wetenschappelijke bijeenkomst te sluiten wil ik je nog dit zeggen: Wees niet zo zeker van je dikke vriend Gurgel . . . Ik ken hem langer dan jij!”

HOOFDSTUK IX

„Zeg, Piron,” zei kapitein Hensen, „die oppasser van jou is een beste!”

Piron voelde zich niet gerust.

„Hoe zo, kapitein?”

„We hebben ons vanmiddag nàèr gelachen. Hogedoorn stuurt hem uit om een pakje Bastos te haelen. Nou geef ik je te raeden, waermee de vant thuiskwam.”

Piron schudde het hoofd.

„Met een zak mastappels! Op zijn rug! Hij kon haest niet binnen.”

„Ja, dat is werkelijk een beetje overdreven van Krenkel,” zei Piron peinzend.

Het was volop zomer en daarom deed de onbegrijpelijk gure avond zich des te meer voelen. In het Hoog Huis legden de geharde krijgslieden alle mannelijkheid af en commandeerden een vuurtje.

Hensen las het avondblad van de vorige dag, Piron schreef grote vellen papier en Hogedoorn verdiepte zich in een geel romannetje met de rustige titel „L'Amour Déchainé”. Farelle, die beweerde, dat hij kon kaartleggen voorspelde de toekomst aan de luitenant-kwartiermeester Roels, die pas getrouwd was en somber van verlangen.

„Hé, dat komt verrukkelijk goed uit, zag,” zei hij opgewekt. „Binnen het jaer gaet je vrou er van deur met een blond persoon; heb je nog méér wensen?”

„Farelle,” zei Piron, zonder van zijn schrijfwerk op te zien, „wil je dat huwelijksgeluk een beetje zachter verwoesten?”

„Wat zit je toch hartstochtelijk te schrijven, zag! Is dat allemaal kriegsraed?”

„Neen, dit zijn die beroemde geheime stukken, waarvoor Berkhage bijna gesneuveld is. Die moeten nu volgens een wijze, hoge order overgeschreven worden en wel dóór een betrouwbaar officier; dat stond er met evenveel woorden

bij! Waaruit dan ook onmiddellijk volgt, dat ik tot dusverre de enige officier ben van het bataljon die kan bewijzen, dat hij betrouwbaar is."

"Zo ken ik iemand," zei Hogedoorn, „die rondliep met een bewijs in zijn zak, dat hij ontslagen was uit een krankzinnigengesticht en die er steeds prat op ging, dat hij de enige was uit het gezelschap, die kon bewijzen dat hij niet gek was."

"Waarvoor dient die copie eigenlijk?" bromde Hensen. „Dat is een van de weinige dingen, die ik volstrekt niet begrijp," antwoordde Piron. „Intussen zit ik er nog wel een week mee opgeknapt, want het is een hele roman en ik moet het buiten dienst doen. De majoor liet zich niet oplichten voor een paar dagen vrij van dienst; ik had tijd genoeg, vond hij . . . Maar vraag mij alstublieft niet of u dit sensationele verhaal eens moogt doorlezen, want dan zou ik dienst moeten weigeren."

"Maek je vooral geen zorgen! Ik lees nog liever het Kerkelijk Nieuws."

Een half uurtje bleef iedereen stil aan zijn werk. Farelle rookte sigaretten alsof het om prijzen ging en legde patience. Uit de verre verten van het westelijk front kwam het doffe gedreun van geschutvuur en zonder dat zou men in deze rustige schemering aan geen oorlog kunnen denken, totdat Berkhage binnenkwam. Bim en Madeleine hadden deelgenomen aan een haringkoppen-oorlog onder de dorpsjeugd, zodat hij met behulp van Nora en Joep een half uur had moeten boenen om de stank weg te krijgen.

"O, daer hebben we onze gouvernante!" zei Hensen met een ontevreden gezicht.

"Als ik gouvernante was, kapitein, dan was u nog lang niet gelukkig."

"Hoe dat?"

"Ik zou u op staande voet verleiden!"

"Dat zou verdomd gemeen zijn," vond Hogedoorn.

"Het schoonste wat de kapitein bezit is zijn eer en deugd, uh, zijn maagdelijkheid. Zou jij hem de kroon van het hoofd willen rukken? Nee, voor zo slecht zie ik je toch niet aan."

"Reken er op!" gnuifde Berkhage. „Jezus, kapitein, wat zou ik u aftuigen! Er bleef toch zeker niets meer over van zo één kapiteintje!"

Piron vouwde zijn papieren in elkaar en stak ze in een leren aktentas, die hij met een sleuteltje afsloot.

„Dit hartverheffende gesprek,” zei hij dan, „doet me denken aan een zinnetje uit een brief van een Frans vrouwtje, die ik op de censuur in handen kreeg.” Hij zocht in zijn notitieboekje. „Ik heb het voor de aardigheid opgeschreven. Hier, lees maar eens,” zei hij tot Hogedoorn. Deze nam het boekje en schoot in een lach.

„Verdomd goed!” zei hij.

„Wat is dat?” vroeg Hensen.

Hogedoorn gaf hem het boekje.

„Muh!” Met een minachtend gezicht gaf hij het boekje terug.

„Laat mij eens kijken,” vroeg Berkhage gretig.

„Nee,” zei Piron beslist en stak snel het boekje in de zak. „Het is niet geschikt voor de jeugd. Vind je wel, Hogedoorn?”

„Precies! Die jongen praat toch al veel te wijs voor zijn leeftijd.”

Na nog enige schermutselingen kwam het gesprek op Stala en de heren verdiepten zich in veronderstellingen hoe de arme kerel het zou maken.

„Zeg Hogedoorn,” zei Berkhage, „dat is waar ook! Heb je gehoord van die Zondagmiddag, toen Stala begon te ijlen? Dat was in de eetzaal van Lommerzeel . . .”

„O ja,” zei Piron. „Hij had het over Indië en noemde jouw naam.”

„Dus hij herinnerde zich eindelijk, dat ik een van de knapste officieren was van het hele Nederlands-Indi . . .”

„Hij had het over een doodgewone Hogedoorn,” onderbrak Berkhage, „en zei, dat die een andere vent had moeten buitengooien, een zekere uh . . . Wat zei hij ook weer, Piron?”

„Guh, Guh, Gurgel, geloof ik?”

„Wät?” zei Hogedoorn verbaasd. „Had hij het over Gurgel? Wat zei hij?”

„Ja,” antwoordde Piron, „het was nogal onsamenhangend: Hogedoorn had die rotvent, waarmee hij naar later bleek, die bewuste Gurgel bedoelde, moeten buitengooien, omdat hij niet te vertrouwen was, want niemand wist iets van die patrouille, zei hij, tenminste zeker geen inlander.” „Verdomd interessant!” riep Hogedoorn. „En verder?”

„Ik vroeg verder, want ik wilde eens zien, of het nu complete wartaal was, of dat er nog enig raison in zat, maar er was niet veel uit te krijgen. Ik vroeg wat die Gurgel eigenlijk voor iemand was en hij zei heel vaag, dat hij dacht, dat er op de soos over gesproken was en dat de lui daar dachten, dat Gurgel met de inlanders in verbinding stond en betaald werd voor spionnage. Toen ik vroeg, of jij die Hogedoorn was, die hij bedoelde, wist hij het weer niet, want er waren zoveel Hogedoorns in Indië.”

„Ja, dat komt uit; wel zes, geloof ik. Een paar schrijven hun naam Hoogendoorn met vier o's, maar oorspronkelijk moet het toch één familie zijn geweest, naar ik hoor . . . Nee, het was absoluut geen wartaal, wat hij daar allemaal zei en ik vind het sterk, dat hij er nog iets van wist, want hij herkende me bijna niet, toen hij aankwam.”

„Wat bedoelde hij dan met die patrouille en die Gurgel?”

„Ja, dat is een heel verhaal, dat zal jullie niet interesseren.” Het gehele koor sommeerde hem om te vertellen, hij mocht zelfs vijftig procent liegen, zei Hensen, die beweerde enige ondervinding te hebben van Indische verhalen.

„Nu dan,” begon Hogedoorn, „ik zal het kort maken en alleen liegen, als het heel hard nodig is. En het is niet eens nodig, want heel het onwaarschijnlijke verhaal staat officieel op papier.

„Ik was pas aangekomen in Noord-Sumatra van uit het andere eindje van Indië, toen ik terecht kwam in Pambelan, een klein garnizoentje, waar we met een viertal officieren en wat bestuursambtenaren bij elkaar waren en vanzelfsprekend dadelijk een „soos” vormden. Het was geen geregeld garnizoentje; nog maar kort tevoren waren er twee compagnieën heen gestuurd, omdat er herrie was geweest. Zoals gewoonlijk was de herrie afgelopen, toen de troep kwam en we zaten eigenlijk alleen maar te wachten, tot de herrie terugkwam. Intussen bleef het vuurtje doorsmeulen, zonder dat er iets ernstigs gebeurde, waar je tegen op kon treden. De heren bepaalden zich tot een verdachte houding en wat lijdelijk verzet.

„Stala zat met één peloton een kwaad stuk verder het binnenland in, véél te ver zelfs. Daar in Pambelan heb ik hem niet eens meer te zien gekregen en het was lang vóór die tijd, dat ik met hem die reis maakte naar Arwapoerta. Hij zal toch wel af en toe eens naar Pambelan gekomen zijn,

er werd over hem nogal gesproken, omdat hij zo gevaarlijk zat. Dus hij was niet zo erg aan het ijlen, want hij had het waarschijnlijk over hetgeen op de soos gezegd werd ná mijn vermissing en dat klopt wonderwel, vooral wat hij van die brave Gurgel vertelde.

„Wel; achteraf bezien, was het natuurlijk niet lastig om uit te maken, dat Gurgel een verdachte persoonlijkheid was, maar *toen* was er aan hem niets abnormaals te ontdekken. Hij was naar Pambelan gekomen in gezelschap van een heel sjeke Engelsman, die zelfs nog van oude adel moest zijn, maar die een paar dagen later weer vertrok. Gurgel bleef achter voor „prospecting”, zoals het heette en wat zijn business was, hield hij natuurlijk geheim. Of hij rubber of thee of goud op het oog had, we wisten het niet. Hij tekende kaarten en maakte ellenlange aantekeningen. We verdiepten ons ook niet veel in veronderstellingen, want officieren hebben over het algemeen niet de minste belangstelling voor cultures.

„In ieder geval zat Gurgel dik in de dubbeltjes en was soms geneigd om een beetje wilder te spelen dan Indische officieren en ambtenaren zich konden permitteren, zodat we wel eens moesten remmen, vooral als er wat veel splitjes gedronken waren. Overigens was hij de aardigste kerel die men zich kan voorstellen en absoluut menéér, een beetje dandy zelfs.

„Eigenlijk wisten we niets van hem, maar in Indië, vooral in zo'n negerij, kijk je niet zo nauw en neem je de mensen zoals ze zijn. Gurgel en ik woonden samen in iets, wat je met een beetje veel goede wil een bungalow zou kunnen noemen en we waren al gauw zo dik met elkaar bevriend, als dat in Indië onder dergelijke omstandigheden voor de hand ligt. Hij was Hollander, maar sprak zeer goed Engels en werkte klaarblijkelijk voor een grote Engelse maatschappij, hetgeen daarginds nog al indruk maakt. De Engelsers hebben steeds van zichzelf beweerd, dat ze van een veel beter maaksel zijn en een massa onschuldige mensen geloven dat . . .

„Tenslotte hadden we om zo te zeggen geen geheimen meer voor elkaar. Hij was zeer bereisd en goed ontwikkeld, had geweldig veel meegemaakt en was de aangenaamste causeur, die je daar in zo'n gat kunt wensen.

„Over die nachtelijke patrouille van mij, die zo slecht af-

gelopen is, heb ik jullie al eens met een enkel woord gesproken. De orders voor dat karweitje had ik 's middags al, maar moesten natuurlijk geheim blijven. De opdracht was, dat ik moest proberen een stuk of vijf ontsnapte dwangarbeiders, die de hele streek in oproer probeerden te brengen, te knippen en daarmee zou de rust wel terugkeren, werd er beweerd. De plaats, waar de heren logeerden was bekend en ik zou ze alleen maar van hun matje hoeven te halen . . . werd er óók beweerd. Ze zouden natuurlijk wel wapens hebben, doch waarschijnlijk alleen maar van die aftandse museum-dingen, waarmee ze zichzelf dikwijls meer bezeren dan iemand anders. Maar met die inlandse fantasie-wapenen is het zo: Als ze werkelijk afgaan, op een ogenblik dat je toevallig in de weg staat, en je had het voor het kiezen, neem dan maar liever een schot uit een gewoon, modern wapen . . .

„Voor meerdere zekerheid kon je beter allebei nemen,” vond Berkhage. „Of ben je die keer niet gesneuveld?”

„Nee, dat gebeurde veel later en toen kwam Prins Hendrik met zijn adjudant naar de begrafenis . . .

„Omdat het dus zo'n lief, onnozel karweitje was, nam ik maar één sergeant en vijf Ambonese fusiliers mee. Het onplezierigste van dit wandelingetje was, dat ik 's nachts de Kali Sarawa moest oversteken. Die stond erg hoog op dat ogenblik en was daar op dat punt wel een driehonderd meter breed, want het was vlak bij de kust.

„Zoals gewoonlijk werd er aan de manschappen niets bekend gemaakt, voordat we onderweg waren, maar onder die omstandigheden was het dwaasheid die patrouille geheim te houden voor Gurgel, die bij mij in huis woonde en onder wiens neus ik al m'n toebereidselen moest maken. Hij was juist in die streek, waar ik doorheen moest, goed bekend en gaf me zelfs zeer goeie tips voor dat marsje, want hij had nog betere kaarten dan wij. Trouwens, een blanke, die zo'n onderneming zou verklappen aan oproerige inlanders, is volgens Indische begrippen zo iets onmogelijks en Gurgel was zo volmaakt meneer, dat de gedachte niet eens bij je opkwam. Je zoudt hem je hele tractement in bewaring gegeven hebben.

„Ik marcheerde af om een uur of zes, toen het donker werd, en na een marsje van een paar uur kwam ik zonder ongelukken aan de kali, op de plaats waar enkele vissers-

hutten stonden en waar ik overgezet moest worden. „Al voordat ik bij die hutten kwam, kreeg ik het idee, dat er iets niet in de haak was. Het was er veel te stil. In totaal vond ik één kano, en van de hele vissersfamilie maar één ouwe man en wat vrouwen en kinderen. Ze beweerden, dat de mannen allemaal naar een feest waren, enkele uren stroomopwaarts en ieder ogenblik thuis konden komen, doch daar kon ik natuurlijk niet op wachten.

„Ik had de pest in, want het was een geweldig oponthoud. We konden maar met zijn drieën in de kano en zouden dus vier keer op en neer moeten. Niets aan te doen! Ik schepte me in met twee fuseliers en liet de sergeant met de drie anderen achter. Het was natuurlijk een kreng van een kano, maar we bereikten toch tamelijk vlot de overkant, ofschoon er veel stroom stond. Veel te vlot zelfs, want we waren geen vijftig meter van de oever, of daar brak een vuur los, waar je meneer tegen kon zeggen. Een van de fuseliers, die overeind stond en een boom hanteerde, sloeg al dadelijk overboord en nam ons bijna mee, de andere zakte neer op de bodem en ik naast hem; hij zal wel niet lang meer geleefd hebben, denk ik. Ik hoorde nog, dat de sergeant aan de overkant een hoop vuurwerk begon te maken om de smakkers bang te maken en meteen sliep ik in met de overtuiging, dat het afgelopen was met deze kleine jongen . . .”

„Hoe ging dat eigenlijk?” vroeg Farelle lizig. „Zag je de heilige Jezus? Heurde je zo van die kleine pestengeltjes zingen?”

„Ik geloof best, dat jullie het niet begrijpen, ik begreep er zelf niets van. Je kunt je nog veel minder voorstellen, wat voor gewaarwording het was, toen ik 's morgens weer zo'n beetje bij m'n positieven kwam, in een kano, midden in zee, geen land te bekennen en in gezelschap van een dooie Ambonees, die lachte en zijn tanden liet zien. Ik had een schot door m'n linkerschouder en een vleeswond aan m'n dij, waarvan jullie allemaal de littekens wel eens bewonderd hebben, anders niets. Hoeveel bloed ik had verloren, was lastig te begroten, want die kano maakte water en die Ambonees had al het zijne bijgedragen, maar in ieder geval zag die kano er uit, alsof ik wel in het bloed kon verzuipen.”

„Denk om de vijftig procent!” waarschuwde Hensen.

„Dank u wel, kapitein, ik zal er om denken. Het zoute water op die grote wond aan m'n been schrijnde verrukkelijk, Farelle, en dat had me waarschijnlijk tot bewustzijn gebracht. Een tong als een stuk schuurpapier, en na drie pijnlijke pogingen kon ik toch met m'n rechterarm m'n veldfles bereiken, m'n linkerarm was totaal uitgeschakeld. Ik heb sedert nooit weer zo heerlijk gedronken. „De heren zullen misschien wel begrijpen, dat dit de ogenblikken zijn, waaraan ik met het meeste genoegen terugdenk. Ik weet niet juist hoe lang ik zo in het lieve Indische zonnetje heb gelegen om m'n zonden te overdenken, maar het geleet wel een paar jaar. Gelukkig was er daar in de buurt nog al wat passage en nog vóór de middag werd ik gevonden door een Chinees zeilbootje, een ding dat ongeveer zo groot was als een haringbom, maar er overigens helemaal niet op geleet.

„Ik hield me flink en streek met m'n gezonde rechterhand liefkozend over m'n revolvertas, want Chinezen, die je op deze manier op zee ontmoet, komen gewoonlijk niet uit de eerste familie's. Maar ik trof het erg gelukkig, het waren zeer brave mensen. Toen ze zagen, dat ze een officier te pakken hadden, dachten ze waarschijnlijk ook wel, dat de beloning groter zou zijn dan de vijftig pop, die ik in m'n zak had en die heb ik dan ook maar dadelijk royaal uitgedeeld, zogenaamd om m'n passage te betalen, doch feitelijk om ze niet in de verleiding te brengen.”

„In ieder geval hebben ze me zo goed verpleegd als ze dat konden en dat was niet zo overbodig, want ik kreeg al direct koorts, dat ik niet meer wist of het dag of nacht was. Later bleek, dat ik zes dagen daar aan boord ben geweest, toen ze me netjes afleverden in Katangi met m'n volledige uitrusting en een pracht van een infectie aan mijn been.

„De bemanning bestond uit vier koppen en de „kapitein” hield er zelfs een soort scheepsjournaal op na, waarmee hij zeer trots voor de dag kwam en waarin hij plechtig en officieel de „begrafenis” had opgetekend van de Ambonees, die hij eenvoudig even uit de kano had gewipt. De man deed nog gewichtiger dan de gezagvoerder van de „Nederland”, maar hij kreeg toch een aardige beloning, naar ik heb gehoord.

„Het was maar juist op tijd. In het hospitaal van Katangi

begonnen de dokters zonder een ogenblik te wachten in m'n been te kerven en vertelden later, dat het maar een kwestie van minuten was geweest, maar ja, de meeste dokters doen graag ijsig, als je er weer bovenop bent."

„Toen ik beter begon te worden, hoorde ik, dat ze me in Pambelan al opgegeven hadden. De sergeant was op zijn plaats gebleven en had een van de jongens teruggestuurd om versterking te gaan halen. De volgende dag hebben ze alles afgezocht. De fuselier, die het eerst gesneuveld is, werd nog opgevist, maar van de rest was natuurlijk geen spoor te vinden. Er werden op de oever een paar hulzen gevonden van moderne geweren, zelfs van ons model vijf en negentig, dus de schoften waren goed gewapend en dat was eigenlijk m'n geluk, want als ze met hun eigen vuile tuig geschoten hadden op zo'n korte afstand, was ik er waarschijnlijk niet zo goed afgekomen.

„Het merkwaardigste van alles was, dat Gurgel dezelfde avond, dat ik uit Pambelan afmarcheerde, plotseling verdween en nooit meer iets van zich heeft laten horen. Dat werd natuurlijk onderzocht en al aanstonds bleek, dat er geen sprake was van prospecting voor een Engelse maatschappij, maar dat hij door de inlanders betaald werd voor de inlichtingen, die hij bij ons op de soos en vooral bij mij in huis opdeed, want toen ze onze bungalow doorzochten, vonden ze allerlei inlandse juwelen en sieraden. Hele goeie parelen moeten er bij geweest zijn.

„Later heb ik nooit meer iets van hem gehoord en het is me onbegrijpelijk, waarom hij juist *die* avond verdween en daarmee alle verdenking op zich laadde. Zelfs al was hij toen aanwezig bij de overval, dan nog had hij zich niet uit de voeten hoeven te maken, want niemand had hem gezien en daarvan kon hij overtuigd zijn. Ik heb ook niets gezien dat wat vlammetjes.

„De enige verklaring, die ik er voor kan vinden, is, dat hij ruzie kreeg met zijn werkgevers en dat ze dreigden hem te zullen verraden, ofschoon dat ook weer onwaarschijnlijk is, want juist op dat ogenblik had hij erg zijn best gedaan. Als hij die avond, na volbrachte arbeid gewoon naar bed gegaan was, zou niemand het in het hoofd gehaald hebben, dat hij de hand in het spel had.

„Na een paar weken werd ik uit het hospitaal ontslagen en, daar ik toch bijna aan de beurt was voor verlof, werd ik

om gezondheidsredenen wat eerder weggestuurd. Ik kwam hier in Holland aan juist vier dagen vóór de mobilisatie en ze vonden me zo gezond als een vis, zodat er al dadelijk geen sprake meer was van verlof. Zo zie je hoe er lui zijn, die altijd boffen.”

* * *

De volgende middag stonden majoor Donkel en Piron in de gang van het bataljonsbureau en voerden een fluisterend gesprek, toen Hogedoorn warm en ontdaan kwam binnestuiven.

Met kwalijk ingehouden opwinding begon hij te rapporteren. Terwijl hij als dienstdoende kapitein van piket langs de grens fietste, zag hij plotseling iemand wegkruipen achter een bosje aan de rand van de Lage Moeren, een ontoegankelijk moeras, dat zich aan weerszijden van de grens uitstreckte.

Toen hij de plek naderde werd hem de kepi van het hoofd geschoten!

Aan de manier, waarop Donkel het doorschoten hoofddeksel aanpakte, zou men zeggen, dat er nog gevaar bij was en hij staarde met open mond naar de twee kogelgaten . . .

Maar dat had niets te betekenen, vond de Indische vechtjas, het voornaamste kwam nog!

Hij had zich gedekt en met het pistool gevuurd naar de plek, waar het rookwolkje was opgegaan, eigenlijk maar om te intimideren en alarm te maken, want de afstand was veel te groot voor pistool en die kerels beschikten over een karabijn. Ze waren in burgerkleding, drie stuks, ze schoten nog tweemaal terug en gingen aan de haal, langs het moeras in de richting van de grens.

Hij was ze achterna gegaan en toen hij zich snel dekte, omdat een van die kerels stilstond en de karabijn richtte, viel hij om zo te zeggen met zijn neus op een veldtelefoontje waarvan de draad, naar later bleek, over het moeras ging en over de grens . . .

Het was een toeval uit duizenden, want het ding was verduveld goed geplaatst: Het telefoontje in het schaarhout, vlak aan de rand van het drassige terrein en de draad over het moeras, zodat niemand er over struikelde.

Bepaald handig! Overal elders was de grens zowat dicht geplakt met posten en patrouilles, doch niemand dacht er aan, dat er ook maar een kip zou passeren over de Lage Moeren.

Gelukkig had hij er bijtijds aan gedacht, dat de vluchtelingen niet mochten weten, dat hij het ding ontdekt had en daarom had hij maar onmiddellijk de achtervolging kwasi voortgezet en nog een paar keer gevuurd, tot hij de grens bereikte en niet verder kon.

De kerels hadden zich niet meer laten zien, doch hij was er van overtuigd, dat ze hem in de gaten hielden. Hij was nog een tijdje aan de grens blijven staan en had door zijn kijker de streek afgezocht, tot Arloff, die luitenant van piket was, met een gewapend mannetje op de schoten afkwam.

Hij had Arloff in het geheim even ingelicht en hem verdekt opgesteld in de buurt van het telefoontje, doch de soldaat wist van niets.

O, ja! Vlak bij het telefoontje hadden ze nog een huls gevonden van de karabijn. Duits model!

Welnu, als de majoor en de betreffende autoriteiten het er mee eens waren zou hij het volgende voorstel willen doen: Voorwenden dat het telefoontje niet ontdekt was. Zorgvuldig geheimhouden en alleen vertrouwde mensen, liefst alleen officieren, in hinderlaag leggen, dan bestond er een grote kans dat men de hand kon leggen op degenen, die van de installatie wensten gebruik te maken . . .

De majoor had weer de gebruikelijke zenuwcrisis en telde niet meer mee, doch Piron was terstond met het plan ingenomen en begaf zich al dadelijk met Hogedoorn naar Hagenburg om rapport uit te brengen.

Tegen de avond was er weer reünie van officieren in de eetzaal en de kapitein der marechaussee was in zijn volle lengte aanwezig.

De heren zouden op erewoord de zaak geheimhouden en er zelfs onder elkaar niet over spreken. Als de troep er lucht van kreeg, was alle kans verkeken . . .

Dan werd er een wachtrooster samengesteld.

Overdag zou met een beetje onnodige drukte van patrouilles die op een behoorlijk afstandje van het toestel zouden blijven, het naderen onmogelijk worden gemaakt. Trou-

wens, na het lesje, dat die heren daar straks van meneer Hogedoorn hadden gekregen, zouden ze uit zichzelf wel wijzer zijn. Bij het invallen der duisternis zouden twee officieren of dienstdoende officieren¹⁾ zich verdekt opstellen, gewapend met karabijn en pistool . . .

De kapiteins waren van dit baantje ontheven, doch Hogedoorn, hoewel hij C.C. was, bood aan om mee te „roeleren”. Vond het een spannende sport, 't leek wel tijgerjacht. Bovendien stelde hij er prijs op kennis te maken met die lui, die zo voorkomend waren geweest om zijn splinter-nieuwe kepi te „mollen”.

Kapitein Hensen vond het dwaasheid en was blij, dat de kapiteins er buiten gelaten werden. Hij was geen veldwachter, hij was officier, h'm!

Hierbij keek hij uitdagend naar Berkhage, die gewoonlijk zijn mond niet kon houden, doch deze had hem niet eens gehoord, want hij dacht aan de verdwenen papieren en overwoog peinzend, hoe het mogelijk was om wat meer toezicht te houden op zo'n glad en glippend object als Bim.

¹⁾ Vaandrighs en Sergeant-majours-instructeurs. Thans ook adjudanten-instructeurs.

HOOFDSTUK X

De Voorzienigheid, die reeds in het Begin der Tijden had besloten, dat zij voor het jaar 1914 bij wijze van afwisseling eens een flinke, stramme oorlog zou inrichten, had voor alles gezorgd, en dat ligt voor de hand, want voorzien behoort toch wel tot de dagelijkse bezigheden der Voorzienigheid.

Zij had dus ook voorzien, dat een wijze Nederlandse Regering, die toen iedere dag opnieuw een diplomatisch kunststukje moest leveren om alle vechtersbazen uit haar propere straatje te houden, de Uitvoer zou verbieden van zeer veel nuttige zaken, een besluit, waaraan talrijke goede vaderlanders thans nog met dankbaarheid terugdenken.

Ook voor hen had de Voorzienigheid alles uitstekend georganiseerd. Reeds eeuwen tevoren had zij langs de landsgrens uitgestrekte terreinen doen aanleggen die zeer weinig overzichtelijk waren. Vooral bezuiden Moerbeke was het grensgebied woest, bedekt en slecht begaanbaar. Hasendoncksche Hei, Dolbrakken en Lage Moeren, het was één uitgestrektheid van ruige hei zonder uitzicht, hoge bossen en ontoegankelijk schaarhout, alles dooraderd met een warnet van dwaze paadjes, uitgedacht door talrijke generatie's van smokkelaars. Ongeveer een kilometer langs de grens, met een breedte van wel 500 meter, strekten de Lage Moeren zich uit. Het was een zeer drassig terrein, bezaaid met hoog opschietende heistruiken, waartussen nu en dan de zon in het drabbige water spiegelde.

Op stormachtige winteravonden, als het musterdvuur hoog in de schouw laaide, vertelden de boeren griezelverhalen over de Moeren en hoeveel mensen, die de streek niet kenden, daarin reeds waren verdwaald en omgekomen. Wat die vreemdelingen in zo groten getale daar in de buurt kwamen zoeken, was echter niet zeer duidelijk. De smokkelaars waren allen veel te goed op de hoogte en lieten de

Moeren wel ongemoeid. Niemand betwistte het terrein aan de konijnen, de vogelen des hemels en de kleine roofdieren, zoals wezels, fretjes en zelfs dassen, die oorspronkelijk ook des hemels zijn, doch zich om de liefdevolle voorschriften des hemels al evenveel bekommeren als homo sapiens.

Berkhage en de sergeant-majoor Grootmans hadden de nacht doorgebracht bij het telefoontje en er had zich niets bijzonders voorgedaan. Even voor het aanbreken van de dag hadden zij de karabijnen in de tentzeiltjes gewikkeld en waren overeenkomstig de instructies ongemerkt weggegaan. Zij wisten niet juist wie de uitvinder van de telefoon was, doch zij spraken over de schepper van dit technische wonder, alsof zij hem maar al te goed kenden en de gruwelijkste variaties op de verwensingen van het Veldleger daalden op dit geniale hoofd neer.

„De luitenant Hogedoorn,” zei Berkhage, „is een heel goeie jongen . . . voor zijn moeder. Maar als hij zich nog eens door zijn sjako laat schieten, dan hoop ik dat hij een telefoonkantoortje zal vinden, dat er een beetje geriefelijker uitziet.”

„Al zaten er alleen maar een paar *donzige* telefonistes,” vond Grootmans . . .

Het was nu reeds de vierde nacht, dat twee hoger gegradueerden op tentdoekjes bivakkeerden in de nabijheid van de telefoonpost. De grote meerderheid der wakers had reeds de overtuiging, dat ze daar „voor schutter” lagen en dat er vóór de volgende oorlog geen sterveling zou komen, al was het maar om zijn meisje op te bellen.

Doch Hogedoorn en Piron toonden zich nog zeer fel en waren er zeker van dat het geduld eens beloond zou worden. Er was in ieder geval bevolen, dat het veertien dagen moest volgehouden worden en indien er dan nog niets gebeurd was, zou men de proef staken en de telefoonleiding opruimen.

Het was reeds dag, toen de twee in het dorp terugkwamen en Berkhage vond het wel een prettig gehoor, dat er juist reveille geblazen werd op het ogenblik, dat hij wellustig de benen uitstreekte onder de frisse, droge lakens in het gelukkige vooruitzicht van een vrije dag.

Tegen twaalf uur 's middags werd hij gewekt, doordat Bim op de slaapkamer kwam.

„Krijgt Bim pollood?“ vroeg hij.

Dick stond op, zocht in alle zakken, kon geen potloodje vinden en Bim was beledigd.

„Straks krijg jij potlood,“ beloofde hij en begon zich aan te kleden. Hij was in een zeer goed humeur, lekker uitgeslapen en had een prachtige eetlust. Het zonnetje scheen vriendelijk en hij vond enkele mooie, scherpgehoekte wijsheden, die hij aanstonds bij de koffie zou serveren, ten gerieve van Hensen. Dan betrapte hij zich plotseling op gezang en hield verschrikt op, want dat was steeds het onfeilbare voorteken, dat er iets scheef ging.

„Bim! Bimmerdebim! Bim-Bam-Bommes!“ joelde hij en besloot, dat alle voortekens toch maar „naatje“ waren . . . Met zingen veranderde er niets, zolang niemand het hoorde, en dan nog kon hij hoogstens een schoen naar zijn hoofd krijgen . . .

Een tijd geleden had hij bij een oefening zijn tenen gestoten aan een groot hoefijzer, had het gretig opgeraapt en in de broodzak gestopt, overtuigd, dat hij thans geen zorgen meer behoefde te hebben voor de toekomst. Thuis had hij het netjes schoongemaakt, zelfs met een rode strik aan de lamp gehangen en reeds dezelfde avond verloor hij zijn beurs met een halve maand tractement er in. Dat hoefijzer had hij onverwijld over de heg van het kerkhof gegooid, misschien kwam het daar beter te pas . . .

„Wie z'n beste, brave, grote jongen is onze Bimmes?“ lawaaiden hij en stak het hoofd in de waskom.

„Och, stik vent!“

Dick verslikte zich in het waswater . . . Bim ging over de knie, kreeg vier klinkende klappen op zijn gegalonneerde rijbroek en werd buiten de deur gezet. Met de mond tot scheurens toe open en een paars gezicht rende hij in één ademkramp de gang door en gaf het eerste geluid, toen hij reeds halverwege de trap af was.

Het grote notarishuis weergalmde en overal vlogen de deuren verschrikt open. Nora pakte de jongen hoofd-officier-met-strepen op en droeg hem de tuin in. Toen hij zich enige tijd had laten vertroetelen, vertelde hij haar in vertrouwen, dat Eddy stout geweest was en dat de Bauwe hem helemaal dood zou schieten, want de Bauwe hielp Bim altijd . . .

* * *

Berkhage kreeg zijn verbolgen pleegzoon die middag niet meer te zien.

Tegen het einde van het diner fluisterde de bediende over zijn schouder, dat Enkevoort achter was en de luitenant dringend moest spreken.

Joep had het warm. Een groepje manschappen vormde de achtergrond. Minkowski hield de fiets in de ene hand en sprak met de andere.

„Zal u met mijn gezond blijve, luitenant, maar het jorchie is nerchis te finde,” gorgelde hij, voordat Joep iets kon zeggen.

„Waar is de Blauwe?” vroeg Dick automatisch.

De vierde compagnie leverde de grenswacht. Minkowski was op de fiets langs de wachten geweest en had de Blauwe gesproken. Joep had in alle herbergen gevraagd, was heel het dorp door geweest en had aan iedereen gevraagd om uit te kijken, maar dat waren ze al zó van hem gewend, ze hielden hem voor den zot. Toen had hij de sergeant-majoor Grootmans aangesproken en die was met enkele onderofficieren door het dorp gegaan, 't gaf allemaal niks en toen had majoor Grootmans gezegd de luitenant te waarschuwen.

Minkowski had Bim het laatst gezien bij het bureau van de derde compagnie. Dat was om half vijf ongeveer. Kapitein Hensen kwam naar buiten en zag dat Bim op een vies eindje sigaar stond te zuigen. De kapitein had het hem afgenomen en er een pepermuntje of zo iets voor in de plaats gegeven . . .

Dick moest toch even glimlachen . . . Dus het brommende Bolleke was ten slotte ook gevallen voor de charmes van Bim . . .

„Kan hij nergens bij burgers in huis zitten? Meegelopen met andere kinderen?”

Dit werd eenstemmig zeer onwaarschijnlijk gevonden, want haast overal waren soldaten ingekwartierd en heel het bataljon keek uit. Trouwens, het was al zo laat, dat ieder verstandig mens de jongen al lang naar huis gestuurd zou hebben.

„En Madeleine?”

Die lag al meer dan een uur in bed, rapporteerde Joep.

Berkhage keek op zijn horloge en de angst greep hem aan. Toen hij in de eetzaal terugkwam, verstomde het gesprek, als voelde iedereen dat er iets niet in orde was.

Hensen kon men niet vragen, die was naar Hagenburg gegaan, „om niet helemaal te verdierlijken”, hetgeen wilde zeggen, dat hij zijn haar liet knippen, een bad nam, in de Witte Leeuw dineerde en in de Grote Societeit de laatste nieuwtjes van de „Witte” opstak.

Niemand had Bim nog gezien na zijn ontmoeting met Hensen en dat was verklaarbaar, want omstreeks die tijd waren alle manschappen aan de keukens om eten te halen. „Zwaai wat opzichtig met een grote zak snoepjes deur het durp,” raadde Farelle, „en je hebt hem als een schot.” De majoor had een bèrg administratie en verdween in de schemering.

„Wacht eens!” riep Hogendoorn. „Toen ik van de keuken naar hier kwam, zag ik Bim in het portaal van de kerk zitten.”

„De kerk zal nu wel gesloten zijn,” wist Loret uit eigen ondervinding.

„O, misschien is hij ingesloten,” zei Van Saksen. „Best mogelijk, dat hij ergens weggekropen is, of in slaap gevallen en dat ze hem niet gezien hebben.”

Berkhage kreeg weer hoop. Loret, als „deskundige”, kreeg opdracht de kerk te doen openen.

De eetzaal liep geheel leeg en met grote passen volgde het gezelschap Loret naar de woning van de koster-kleermaker. De straat zag er naar uit, dat er een relletje was, overal dromden de soldaten nieuwsgierig tezamen.

„Zoeken jullie liever!” riep Pietje. „Ga de bossen in. Hier in de goot zul je niets vinden!”

Het azijnige Mieke deed open en kreeg een kleur, toen ze de gehele sterrenhemel van Moerbeke voor de deur zag staan. Het uitgedroogde kostertje kwam in zijn hemdsmouwen voor de dag en rammelde indrukwekkend met de grote sleutelbos.

„Ik wed, dat je zijn hartstochtelijke kreten buiten al kunt heuren,” zei Farelle. „Die knaep heeft het vast in zijn broek gedaen!”

In de kerk was het reeds donker... en stil...

„B i m ! ! ” schreeuwde Berkhage, zodra hij binnen was. Iedereen schrok van het holle, daverende geluid.

„Stil toch een bietje, meneer,” zei de koster verontwaardigd.

„Die trotse prelaet denkt dat ie zijn almachtige God te

hulp moet snellen," fluisterde Farelle tot Loret. „Leren jullie dan niet, dat de Heer best veur zichzelf kan zorgen?" Met een paar zaklampen werd overal gezocht, zelfs in de biechtstoelen. De koster maakte wat licht, iets wat met een slordig aantal kniebuigingen gepaard ging, telkens als hij in de buurt van het altaar kwam.

„Die vent blijft zo wel in vorm, zag. Wat een gymnast!" Daar de deur naar het zangkoor volgens de koster gewoonlijk openstond, klommen Berkhage en Loret in de toren. Het was wel zeer onwaarschijnlijk dat zo'n klein kind zich alleen naar boven zou wagen, maar men kon nooit weten; tenslotte stond een jongen, die zijn opvoeding hoofdzakelijk van de vierde compagnie ontving, voor niets. Toen het groepje officieren de kerk verliet, was de bezorgdheid algemeen. Farelle had zelfs geen lafheden meer te zeggen.

Piron was meer overstuur, dan hij liet blijken en hield zich goed voor Berkhage, die er uitzag, als kon hij wel even hard huilen als Bim die middag deed, vooral toen plotseling de mogelijkheid op hem neersloeg, dat zijn laatste aandenken aan de kleine rakker dat bewuste pak slaag zou kunnen zijn . . .

„Nu moeten we het toch even ernstig aanpakken," zei Van Saksen, „en wat systematischer te werk gaan."

„Laat u appèl blazen, kapitein," vond Hogedoorn.

„Dat is niet nodig, de hele markt staat vol kerels. Bovendien zou de majoor het op zijn heupen krijgen . . . Daar ginds staan de onderofficieren, laat ik die eerst even aan het werk zetten."

Pietje begon zijn instructies te geven aan de reikhalzende onderofficieren, die onmiddellijk vol ernst waren, toen ze zagen, dat zelfs kapitein Van Saksen er geen grapje van maakte. Ze zouden allen een plukje manschappen meenemen en verspreid door de omgeving tiraileren. Iedere compagnie kreeg een bepaalde strook. Zo vlug mogelijk beginnen, voor dat het helemaal donker was . . .

Piron zag dat zijn oppasser uit het Hoog Huis kwam slenteren, en zijn kwartiermuts over het hoofd heen en weer schuurde, als jeukte het daaronder verschrikkelijk. Haastig liep hij op hem toe.

„Wat is er?"

Krenkel groette en ging in de houding staan.

„Terwijl de luitenant heerlijk zat te dineren, heeft de nederige oppasser een groots werk voleindigd.”

„Krenkel,” gebod Piron, „laat de klassenstrijd buiten beschouwing en maak het kort.”

„Is er iets bijzonders gebeurd, luitenant?”

„Weet je dat niet? Bim is zoek!”

„Oe-ie! Dat is lelijker!” . . . Krenkel schrok, doch herstelde zich gauw en trok weer zijn gewone, domme gezicht . . .

„De kwestie is namelijk deze: Er is toch getelefoneerd over de Lage Moeren!”

„’t Is niet waar!” zei Piron verbaasd.

„Het was idioot, dat de luitenant en ik er niet eerder aan gedacht hebben . . . Opeens viel het me in, om dat telefoontje eens wat beter te bekijken . . . De heren hebben de fout gemaakt om daar een telefoontje neer te poten, dat niet eens werkt en eindelijk ging me een licht op.”

„Dus er is . . .”

„Juist, luitenant, nog een ander toestel en dat ziet er heel wat degelijker uit. De draad is namelijk boven het moeras afgetakt en het eigenlijke toestel ligt aan de westrand van de Moeren, in een terrein, waar je steeds jezelf tegenkomt, als je niet bliksems goed de weg weet. Er zijn sporen genoeg om uit te maken, dat het nogal een druk station is.

„Vanochtend om elf uur had ik de grap door. En wat deed Krenkel? Zonder zich een ogenblik te bedenken fietste hij naar Hagenburg, waar een menslievende marechausseekapitein hem voorzag van de nodige spullen en zonder dat iemand het merkte, maakt hij ook een aftakking, maaar . . . aan de oostrand, om het evenwicht te bewaren . . . Met ware doodsverachting waagde het moedig Krenkeltje zich tot boven het middel in dit verraderlijke moeras en hij had enige moeite om weer thuis te geraken, zonder dat hij dit hele dolgeestige bataljon achter zijn doornatte broek had. Wat dat betreft, is alles mooi in orde, maar vanmorgen schrok ik even, toen ik een briefje kreeg van de Dienst . . . Blech moet waarschijnlijk in de buurt zijn en enkele andere linke jongens mankeren in hunne haardsteden. Dat wijst op een karweitje.”

„Wie is Blech?”

„Och, Blech is de beroerdste niet. Hij heeft alleen een gevaarlijke afwijking, anders zou het een beste jongerf zijn. Hij heeft er namelijk alles voor over om voor flink aan-

gezien te worden, door misdadigers, die zichzelf voor flink aanzien. Ik hoor, dat hij op het ogenblik enige verering koestert voor Sira, die zich dan ook buitengewoon flink kan voordoen, zoals dat meer voorkomt bij grote lafaards."

"Heeft hij je gezien?"

"Gelukkig niet, want dan was de oppasser Krenkel al ontmaskerd. Ik dacht, dat hij alleen hierheen kwam, om mij te vinden en bekend te maken aan de belanghebbenden. Sira zal wel weten, dat ik hier in de buurt ben, want hij informeert steeds naar me . . . En niet zonder reden."

Het domme gezicht van Krenkel zag er een enkel ogenblik zeer gevaarlijk uit.

"Maar nu ik hoor dat Bim zoek is," ging hij voort, "begint het me benauwd te worden, want dat verklaart de aanwezigheid van Blech en zijn mannetjes beter. Verrtomme! Dat we er niet eerder aan gedacht hebben. Vijf prachtige dagen verloren; ik kan mezelf wel schoppen! Als ze Bim ingerekend hebben, is dat hele zaakje telefonisch op touw gezet en uit hun gesprekken hadden we een prachtig valletje kunnen construeren, zodat we op dit ogenblik het hele bundeltje al geknipt hadden."

"Ja, ja," zei Piron een beetje ongeduldig, "dat zou buitengewoon mooi geweest zijn, maar laten we eerst proberen om onze stommiteiten te herstellen. Ik ga eerst even naar de grens om te zien of ik het Duitse Rijk voor Bim kan interesseren. Ik zal de Feldwebel aan de weg naar Hasendonck een verhaal opdissen en een paar honderd gulden uitloven aan de eerlijke vinder. Als het tenminste al niet te laat is. Wat denk je, zouden ze Bim uh . . ."

"Nee, Blech doet zo iets niet, geloof ik; of het zou me erg tegenvallen. Hij is er te verwaand voor en te veel op zijn flinke naam gesteld onder de jongens. Ik vermoed, dat Sira het kind wil vasthouden en er een blijvende bron van inkomsten in ziet. Hij zou wel gek zijn als hij zo'n melkkoetje zou slachten; hij zal het juist zeer goed verzorgen."

"Gelukkig maar! Het zou te gek zijn als dat kind iets zou moeten overkomen, terwijl we al zo lang tevoren gewaarschuwd zijn."

"We hebben nog wel een kansje, luitenant. Voordat het donker is, durven ze toch niet met het transport te beginnen. Als we achter het net vissen, zal de luitenant naar een andere oppasser uit moeten zien, want dan gaat

Krenkel naar België en dan zal de heer Sira het zeer warm krijgen."

* 1 *

In die zwoele zomernacht troonde de Steenuil in de hoogste boom van de Dolbrakken.

Met zijn glimmende, juwelen ogen overschouwde hij zijn domein en kraste bij korte tussenpozen. Bij het vallen van de duisternis begon zijn alleenheerschappij over Dolbrakken en Lage Moeren, daarom kraste hij dreigend en vol uitdaging.

Het klonk pijnlijk en snerpend, het zaagde aan de zenuwen, doch hij zelf vond zijn gezang zeer goed, het was eenvoudig en zakelijk. Het had geen sierlijke modulaties en dwaze trillertjes, het was een oorlogskreet en werkte voordelig op de bevende hartjes van het kleine bosvolk. Dan schrokken de jonge vogels piepend wakker. De sierlijke kinderen der spitsmuizen staakten dan hun nachtelijk spel en vluchtten in paniek naar hun moeder, waarna zij terstond hun angst weer vergaten en opnieuw rondstoeiden.

Zo moest het zijn! Hoe meer angst, hoe meer beweging en des te vetter was de jacht.

Voor de kleintjes der spitsmuizen was hij de boeman, waarmee zij gedreigd werden, als ze ongehoorzaam waren. Zij luisterden ademloos naar de vreselijke verhalen over de Steenuil, die zulke zachte veren heeft, dat je hem zelfs niet hoort, wanneer hij je reeds in zijn scherpe klauwen grijpt.

De ouden vertelden dan, hoe ze een keer bijna gepakt werden, als zij nog jong waren en ongezeglijk. Toen de rover toesloeg, greep hij er gelukkig een héél klein beetje naast, hij raakte alleen maar het puntje van hun staart. Maar ze hadden dan ook helemaal niet gemerkt, dat hij kwam, ze voelden slechts de windvlaag van de donzige vleugels, zonder iets van de wiekslag te horen.

Daarom noemde het kleine, bange volkje hem de Stille Dood, hij wist het en was zeer trots op die naam.

„Kriep!!”

Zo moet het zijn . . . Sidderen moeten ze, dat klein dwaas gedierte daar beneden . . . Als gekken zullen ze heen en weer draven van angst en het zal hun niet baten, want ik

kom nooit, ik bèn er . . . Als je dartel rondhuppelt, grijp ik je; als je even vrolijk bent en piept, grijp ik je; en als je heel, heel stil zit, grijp ik je later! . . .

De Stille Dood was zeer tevreden over zichzelf, staarde naar links, over het lange silhouet der Dolbrakse bossen en overwoog of hij die nacht dàar zou jagen. Hij voelde zich fier als een koning, hij was de opperste heerser van de nacht en niemand kon hem deren.

Hij was de Stille Dood en hij kraste, opdat de Moeren toch aan hem zouden denken, ook al jaagde hij daar niet, voor deze nacht.

Hij kraste moedwillig en het sneed ver door de zwoele duisternis. Over de Dolbrakken tot aan Hasendonck, over de Lage Moeren tot een de Lievendaal.

Zo moet het zijn!

„Dat gore rotkreng van een uil begint op m'n senuwe te werken,” zei de Blauwe Adriaansen en rekte zich uit. „Als hij niet gauw die fluit dicht houdt, haal ik hem van zijn preekstoel.”

De patrouille lag in een kuil bij een der vele kronkelpaden van de Dolbrakken.

Adriaansen, als oudste, was patrouille-commandant en voerde het bevel over Sjang Lutterade en Kruitnagel, doch dat moest men weten, anders merkte men het niet.

„Ik begrijp nie, da *gij* het land kunt hebben aon uile,” zeo de Schele met beledigende nadruk.

De Blauwe geeuwde luidruchtiger dan men van een braaf patrouille-commandant in deze omstandigheden kon goedkeuren.

„Ben toch benieuwd, hoe dat afgelope is met de kleine,” zei hij dan. „God weet waar dat klein varken weer weggekropen is. Als ze . . .”

„Halt!” riep Sjang gedempt.

„Officier van piket!” klonk het uit de duisternis . . . „Wie is de commandant hier?”

„Present,” zei de Blauwe. Hij was een beetje geschrokken, want hij had niets horen aankomen.

De officier boog zich over de kuil.

„O, de Blauwe! Zeg, ouwehoeren jullie niet zo en let beter op. Jullie liggen hier ook niet op je plaats, maar blijf nu maar liggen.”

„Is Bim van de vierde compie al terecht, luit?” vroeg de

Blauwe, die wel wist, dat in zo'n terrein niemand op zijn plaats lag.

„Nee! Verdomd gek! Iedereen is aan 't zoeken. Een half uur geleden was hij nog niet gevonden.”

„Sacré nom de nom!” vloekte de Blauwe en kwam half overeind. „Hoe is dat nou mogelijk?”

„Hou je gedekt en laat je niet horen,” zei de luitenant weggaande. „Hier zul je hem niet vinden, dus hou je gemak.”

De drie lagen enkele ogenblikken sprakeloos te gapen en begonnen dan heftig te fluisteren. Een kwartier lang verdiepten zij zich in de meest dwaze veronderstellingen . . . Stom, dat ze de jongen niet konden vinden! . . . Als zij in het dorp waren geweest, in plaats van aan die mottige pokken-grens, dan was de kleine nu allang terecht . . .

„'t Is verdomme ook altijd wat!” zei de Blauwe wrevelig en voelde niet eens hoe komisch het was, als hij zo iets zei.

„Jè, ge kunt nie eens op oe gemak 'n machje klo . . .”

„Sjai oet!” siste Lutterade. „Ich heur gèt!”

De drie luisterden met ingehouden adem . . . Het was doodstil . . . Sjang drukte het oor tegen de grond.

De uil kraste en de Blauwe vloekte binnensmonds . . .

Er was niets bijzonders, doch het drietal was nu gewend aan de stilte en een tijdlang zwegen ze.

De Stille Dood spreidde zijn zachte vlerken, viel zonder gerucht uit de boom, als een blad in de herfst, en dreef statig weg over de Dolbrakken.

Sjang, die fijne oren had, was de eerste die waarschuwde en de drie lagen verstijfd als roofdieren vóór de sprong. Het geluid was nog tamelijk ver, doch werd steeds duidelijker. Het waren verschillende voetstappen en er werd zelfs gesproken. Dat konden geen volleerde smokkelaars zijn, dat stond al dadelijk vast. Die liepen meestal op gummischoentjes en spraken nooit voor dat zij aangesproken werden, maar dan kwam het er ook niet meer op aan.

Adriaansen gleed geruisloos uit de kuil, want de naderende groep dreef af naar rechts en zou de patrouille passeren . . .

De twee anderen volgden voorzichtig en vielen neer op een handbeweging van Adriaansen.

Thans zagen ze de drie silhouetten tussen de bomen glijden. Eén droeg een zak op de rug en hijgde als een paard. Zonder iets te zeggen, wisten de drie soldaten tegelijkertijd, dat deze smokkelaars nog zeer veel moesten leren en dat het ongetwijfeld hun eerste tochtje moest zijn . . .

Ja, jongens alle begin is moeilijk, dacht de Blauwe. Ze bleven gemoedelijk rechtop staan bij een vork van paadjes en zochten in het rond.

„We zain er al lang,” zei de een, zo duidelijk verstaanbaar, als sprak hij tot de patrouille. „We zain ver genoeg.”

Daar heb ie gelijk an, dacht Adriaansen.

„Hou je smoel dan toch!” siste de ander.

Die zal 't vak misschien nog leren, vond de patrouillecommandant.

„Dat laatste papieretje, daar was de grins, wat ik jauw pruim! We benne al 'n heil stuk in Belgi, we kenne hier wachten tot die goser komp.”

„Nauw, dan zet ik dat frachie neir, ik stik van de hette.” zei de derde en zette de zak op de grond.

„Hauwe jellie je snater, verdomme, hier hângt 'n papieretje! We zain d'r nog lang niet. Vooruit en gein wourd meer; begreipe?”

De Blauwe richtte zich half op en legde zijn haanpal om.

„Sloof je maar niet uit, makkers!” schalde zijn stem door de stilte. „Jullie benne heus ver genoeg, blijf maar staan! . . . Blijf s t à à n, mesjogge idiote!”

Meteen schoot hij er hoog over heen. Het waren slecht opgevoede smokkelaars. Zonder zich te bekommeren om de gevaarlijke, korte afstand, hadden zij verschrikt rechtsomkeert gemaakt en stoven met veel lawaai door het bos.

„Jesses, heb je ooit zukke zelfmoordenaars gezien? *Halt*, verrekte waaghalzen!!!”

Lutterade schoot ook er over heen. Het hielp niet en de Schele wilde juist *niet* er over heen schieten, toen er iets gebeurde, waaraan de verbaasde manschappen het eerste ogenblik niet konden geloven.

De drie ongemanierte smokkelaars hielden halt, dekten zich achter de bomen en begonnen het vuur te beantwoorden met pistolen.

De patrouille kwam echter snel tot bezinning, geneerde zich ook niet meer, en het werd een goed onderhouden vuurtje, dat wel een halve minuut aanhield. De luitenant Hertes,

die toevallig daar in de buurt was, vertelde later, dat hij een ogenblik geloofde, dat er in de nabijheid een avondvelddienst werd gehouden.

„Zeg jonges,” zei Sjang in zijn zangerigste Limburgs, „als wer hie blieve ligge, dan sjiete ze us nog doe-oed. Late wer doa mit de bajonet op in gaa-aan.”¹⁾

Er werd niet lang over gesproken. Ze staken de bajonet op het geweer en de Blauwe commandeerde: „Voorwaarts, looppas!” met een stem, alsof hij een legerkorps achter zich had. Ze zorgden voor zoveel beweging en lawaai, dat de tegenpartij ook die indruk moet gekregen hebben, want het schieten hield terstond op en de kerels vluchtten in het wilde weg, zonder op elkaar te letten. Ze hadden het geluk een strook schaarhout te bereiken, waarin ze hals over kop verdwenen, juist toen de Blauwe, die het verst vooruit was en in een gevaarlijke hittegraad verkeerde, stilstond om te vuren.

„Blauwe!!” gilte Kruitnagel van achteren met een waanzinnige stem, „Blauwe!!”

Het galmde zo onmenselijk onder de hoge stille bomen, dat zelfs Adriaansen er van schrok. Hij was er van overtuigd, dat de Schele zwaar gewond moest zijn. Zo gilden alleen de légionnaires in de woestijn, wanneer het hun beurt was . . .

„Wat is 't er?!” riep hij beangst.

Er kwam geen antwoord.

Met grote sprongen suïden de twee langs de boomstammen, terug naar de plek, waar Kruitnagel op de knieën zat over een zak en uit die zak stak het slapende kopje van het verloren kind.

* * *

„'t Heeft niets te betekenen,” suste Hemminck en haakte de stethoscoop uit zijn oren. „Het is een tamelijk onschul-

¹⁾ Een soortgelijk staaltje is geleverd door drie Limburgse soldaten van 2 R.I. Af te leiden van het aantal zakken margarine, die op het terrein van de strijd achterbleven, hadden zij elf pistoolschietende smokkelaars tegenover zich, die allen wisten te ontkomen. Zij stonden waarschijnlijk onder leiding van de beruchte „Klaveren Vrouw ke” een bekend bendeleider, de enige smokkelaar die wel eens tot geweld overging, en dan ook aan de grens dōor een patrouille van 13 R.I. doodgeschoten is.

dig slaapdrankje en het hart is helemaal niet bijzonder aangedaan . . . De temperatuur is ook normaal . . . Ik ga er niet aan wurmen, morgen, als hij uitgeslagen is, zullen we er niet veel meer van merken."

De Blauwe stond zwetend midden in de slaapkamer van Berkhage. Hij had Bim opgepakt, had terstond uitgemaakt, dat de jongen alleen maar „verdoofd” was en niemand had er over gedacht, om Bim uit zijn armen te halen. Zijn patrouille had hij in de steek gelaten en gevolgd door enkele officieren en manschappen, had hij het kind naar huis gedragen, waar het goede nieuws reeds was aangekomen en Hemminck al gereed stond.

Het was reeds kort na middernacht, maar toch wás er een ophoopje ontstaan voor het huis van de notaris en de wachtcommandant had enige moeite gehad om de kerels naar bed te krijgen.

„Ik had al ze leve gedacht, dat de jonge verdoofd was, dokter."

Toen de dokter de bonte hond van het bataljon daar zag staan met zijn wild, rood haar als een laaiende vlam onder de lamp en de zwetende ernst zag op de ongunstige tronie, schoot hij in een verlamme lach.

De notaris, Nora en Piron, blij dat er enige ontspanning kwam na een halve nacht vol opwinding, lachten luidruchtig mee.

„Nou, als het u goed is, dokter, dan is het mijn zeker goed," grinnikte de roodharige.

Berkhage, die stond te schudden op zijn benen in de volle reactie van een fnuikende overspanning, barstte in tranen uit en iedereen werd er stil van.

„Geef . . . dat . . . Blauw Gedierte . . . liever `n borrel!" hikte hij, lachte hard, stampte driftig op de vloer en huilde weer flink door. Piron stompte hem verontwaardigd heen en weer. Nora kreeg een rood neusje, nam hem bij de arm en duwde Piron opzij.

De notaris was op eens vol activiteit.

„Dat is een idee!" riep hij opgetogen. „Kom! Allemaal naar beneden, we moeten een borreltje hebben voor de schrik . . . Dokter! Meneer Piron! Vooruit met de schuit . . . Allez, Blauwe!! Nora, zoek eens gauw een lekker cognacje op."

Een eigenaardige groep daalde langzaam en plechtig van de brede trappen, het gelek wel wat op een bruidsstoet.

Voorop ging Nora, gearmd met Berkhage, de bruidegom was nog meer aangedaan dan de bruid . . .

Piron begon de overbekende bruidsmars te zingen en een verlossende lach brak door.

„Slaapt mevrouw al?” vroeg Hemminck bezorgd aan de notaris.

„En een sterk man, die haar uit bed krijgt, stel je gerust, amice!”

Beneden aan het fonteintje knapte Berkhage zich op. Dan gaf hij Piron een heerlijke, gemene stomp in de maag.

In de eetkamer werd de Blauwe aan het hoofd van de tafel gezet.

Hij nam zijn glas op.

„Meneer notaris,” zei hij, „op uw gezondheid en van de kleine!”

En toen hij geproefd had:

„Wat mijn betreft, magge ze best vier gouwe sterren op die fles zette.”¹⁾

Toen moest hij nog eens juist vertellen hoe alles gegaan was. De Blauwe staarde enige ogenblikken op één punt, als trachtte hij zich het beeld der gebeurtenissen voor de geest te halen. Het volgende ogenblik schoot hij in een lachkramp, kwam er niet meer uit en wrong zich benauwd in zijn zetel. Hij werd paars.

„Blauwe!” drong men van alle kanten aan. „Blauwe, wat heb je toch?”

Met zeer veel moeite bracht hij het er uit.

„Alles goed bekeke . . . Hoi-oeioeioei . . . Eerlijk gezegd . . . heeft de Schele hem eigenlijk gevonden! . . . Dat gezicht!! . . . Morgen . . . as ie hoort van cognac met drie sterre!!”

* * *

Tegen het aanbreken van de dag, toen Berkhage na uren woelen eindelijk in een schokkerig hazenslaapje was gevallen, begon Bim te gillen.

„E d d i i i e!!!”

Dick vloog op en boog zich over het bedje.

„Bim! Bim, hier is Eddy . . . Wat is er dan Bimmes?”

¹⁾ Een generaal draagt vier gouden sterren. Mehr gibt's nicht! Gen. Snijders was tot dusverre de enige sinds Koning Willem III.

Het kind was warm en zweette. Hij strekte de armpjes uit en toen „Eddy” hem pakte, sloeg hij ze krampachtig om zijn hals.

„Bim . . . zal . . . altijd . . . zoet zijn,” snikte hij.

„Bim is zoet, stil maar! . . . Is Bim bang geweest? Was Bim geschrikt?”

Het kind kalmeerde.

„Bim heeft allemaal akelig gedroomd,” zei hij met een verontwaardigd tuitmondje.

„Weet Bim nog wat er gebeurd is?”

„Ja. Bim heeft gedroomd van Zwarte Piet en Bim moest in de zak . . . Bim wil asjeblief drinke.”

De luitenant Berkhage proefde of het glas melk, dat al gereed stond, niet zuur geworden was en Bim dronk met gretige klokjes . . .

„Is Eddy altijd hier geweest?” vroeg hij peinzend. „Is Eddy helemaal niet weg geweest?”

Dan was hij tevreden en sliep rustig in. Nee, Bim was helemaal niet meer bang . . .

HOOFDSTUK XI

's **M**orgens had Piron het zeer druk met het onderzoek. De majoor werd gekalmeerd met het praatje, dat de ontvoering van Bim niet de Dienst betrof; het was immers een zuiver burgerlijke politiezaak en de kantonnementscommandant was niet verantwoordelijk, absoluut niet verantwoordelijk, het ging hem zelfs niet aan.

Wel moest de schietpartij aan de grens onderzocht worden en zodoende had Piron het dus zeer druk. De verklaringen van de patrouille Adriaansen werden plechtig op schrift gesteld . . .

„Het was een geluk, dat de Blauwe verkeerd lag met zijn patrouille,” zei Piron tot Van Saksen.

„Dat was géén geluk,” zei Pietje trots. „Als *mijn* mannen van de orders afwijken, doen ze dat uit eigen initiatief en blijkt achteraf steeds, dat ze gelijk hadden.”

„Juist, kapitein! Neem me niet kwalijk, ik drukte me verkeerd uit. Ik vergat, dat ze van de vierde compagnie waren, dus ze lagen goed. Maar ze lagen in ieder geval — zij het volkomen terecht — niet op de plaats, die aangegeven stond in de orders en waar de officier van piket hen moest vinden.”

„Wat de weg betreft, die de ontvoerders van Bim moesten volgen, deze was al ver vóór de Dolbrakken aangegeven met witte papiertjes, die bij iedere splitsing aan een boom gespeld waren, op de manier, zoals sommige slimme kapiteins dat doen bij een nachtoefening, niet waar? Overdag het aangegeven marsvlak van de compagnie volplakken met wegwijzers en dan 's nachts bij de oefening een prachtbeurt slaan, terwijl alle andere onderdelen natuurlijk verdwalen.”

„Komt dat inderdaad wel voor?” vroeg Van Saksen met een overdreven onschuldig gezicht.

„Vertel verder,” drong Berkhage aan.

„Nu, iemand die zeer goed op de hoogte was, is zo vriendelijk geweest, om die papiertjes zo te hangen, dat de heren geen last zouden ondervinden van posten of patrouilles. Ik heb alles goed nagegaan en als de Blauwe niet zulk een vooruitziende geest was, zou Bim op het ogenblik al ver over de grens zijn.

„Op het ogenblik is het nog een raadsel, hoe zij zich van Bim hebben meester gemaakt. Hij verdween waarschijnlijk toen de manschappen aan de keukens waren, want het laatst is hij gezien door kapitein Hensen en door Hogendoorn. Met de kapitein is hij meegelopen tot aan diens kwartier. Kapitein Hensen zegt, dat hij toen teruggelopen is in de richting van de markt. „Nou, saluut!” had hij nog gezegd . . . Of het nu later of vroeger was, dat Hogendoorn hem bij de kerk zag, is lastig uit te maken, want de heren kijken natuurlijk niet telkens op hun horloge, zodra ze Bim ergens zien. Enkevoort was aan de keuken en toen ze daar al half klaar waren met uitdelen, is hij gaan zoeken. „Bim zelf wordt kwaad, als je er over spreekt, want hij denkt, dat hij gedroomd heeft en schaamt zich, dat hij vannacht zo bang was . . .

„Niemand heeft er verder iets van gezien. Toch moet het kind mee uit het dorp gelokt zijn, want voordat hij in de zak ging, was hij ongetwijfeld al in slaap gemaakt, anders had hij wel heel het bataljon bij elkaar geschreeuwd. Maar het is dan ook helemaal geen kunst om een kind, dat door alle soldaten vertroeteld wordt en alles behalve verlegen is, even ongezien mee te nemen naar een stil plaatsje. Wel, het zou best mogelijk zijn, dat het in de kerk gebeurd is. Op dat uur is dat in het dorp zowat de enige verlaten gelegenheid.”

„In ieder geval hadden ze hem,” zei Berkhage. „Ik zou het wel zo interessant vinden om te weten, wie die kerels waren en wat voor belang ze er bij hadden.”

Met dun drieën wandelden zij een eindje buiten het dorp, op de weg naar Hasendonck.

„Ik kan jullie daar wel enig idee van geven,” zei Van Saksen, „en ook waarom Bim door zijn moeder in jouw handen werd gestopt, toen in Roosendaal.”

Ook Piron was zeer verbaasd en nieuwsgierig.

„Nu dan,” begon Pietje. „Ik zal je eerst maar even vertellen, dat Bim niet zo'n kleinigheid is, als hij er uitziet.

Het kan niet zo heel lang meer duren, of Bim zal niets minder zijn, dan Lord Rocktower, graaf van Redcliff . . . In ieder geval, is hij op het ogenblik de enige rechthebbende op de titel en de goederen van de tegenwoordige titularis, die al een meneer op leeftijd moet zijn.

„Ik ken toevallig iemand, die verbonden is aan het Engelse consulaat in Rotterdam. Bij hem heb ik eens voorzichtig mijn licht opgestoken, zonder dat hij argwaan kreeg en nu is me alles veel duidelijker geworden.

„De vader van Bim is inderdaad, zoals in die brief staat, in het begin van de oorlog gesneuveld bij Yperen. Er is zelfs zeer veel over te doen geweest in de pers, want hij was de opvolger van Lord Rocktower en ik verzeker je, dat dat geen bagatel is. Zijn portret stond in alle geïllustreerde tijdschriften, maar het gekke van het geval was, dat er geen portret voorhanden scheen te zijn van de nieuwe erfgenaam, uh . . . Wacht even!”

Van Saksen zocht in zijn notitieboekje.

„De nieuwe opvolger is een zekere Jack Sommering, hij is nummer één van het voorste gelid in een zijtak van de familie, die aan de beurt komt, wanneer er niemand meer overblijft van de familie Banlit-Fielding. De vader van Bim was de laatste en een achterneef van de tegenwoordige Lord Dinges. Voor zover algemeen bekend, was Banlit-Fielding ongetrouwd, toen hij sneuvelde en daarom wordt er op het ogenblik natuurlijk geen rekening gehouden met Bim, zodat Sommering algemeen voor opvolger doorgaat. Het merkwaardige was, dat de kranten, die anders gewoonlijk een halve kolom volschrijven om aan te tonen, wat een nette, flinke sportman de nieuwe erfgenaam wel is, in dit geval alleen wisten te vertellen, dat mister Jack Sommering reeds sinds lang bij voortdurend in het buitenland vertoeft.

„Dat komt omdat de man heel ongunstig staat aangeschreven en er wordt beweerd, dat de oude Rocktower, die helemaal geen gemakkelijke baas moet zijn, woest is, dat hij zo'n proleet als opvolger krijgt.

„Mijn kennis van het consulaat vertelde me nog bijzonderheden, die niet zo algemeen bekend zijn. Indertijd werkte hij in Brussel aan de Engelse ambassade en had toen nog al met Bims vader te doen, want die was officier bij een heel sjiek Engels regiment en tot aan het uitbreken van de

oorlog deed hij dienst als adjudant van de Engelse militaire attaché in België.

„Nu dan. Op een gegeven ogenblik gebeuren er dingen, waarbij het leven van Banlit-Fielding in gevaar is. Als hij naar de ambassade ging, had hij de gewoonte om door een bepaalde stille straat te wandelen. In die straat was een groot huis in aanbouw en op het juiste moment vallen er van de zoveelste verdieping een hoop stenen bijna op zijn hoofd.

„Dat was nog tot daar toe en iedereen dacht, dat het een toeval was, totdat hij een paar dagen later op een stille weg om zo te zeggen opzettelijk door een auto werd aangereden en er maar juist levend afkwam. Toen er even later nog op hem geschoten werd, was er natuurlijk geen twijfel meer en de jongste politicagent kon wel uitmaken uit welke hoek de wind waaide en dat ze te doen hadden met die meneer Sommering, die een naam had als een schurftige hond en die een geweldige erfenis op de kop kon tikken, als de vader van Bim alleen maar zo vriendelijk wilde zijn om even plaats te maken.

„Van de ingewijden was natuurlijk iedereen overtuigd, dat hij de hand in het spel had, maar er was niets te bewijzen. Zijn handlangers werden niet gepakt en hij zelf was niet eens in Brussel. Hij liet zich op dat ogenblik duidelijk bewonderen in Monte Carlo, ofschoon hij anders niet zo graag met zichzelf te koop liep, want hij zat zwaar in de schulden, naar het schijnt.

„Dat alles gebeurde kort voor de oorlog en de aanslagen hadden geen resultaat. Die lieve jongen had zijn moeite kunnen sparen, want later ging het van zelf, bij Yperen. „Of hij al dadelijk wist, dat Bim er ook nog zo'n beetje was, zou ik niet kunnen zeggen, maar op 't ogenblik hoeven we er niet lang naar te raden.”

„Hij weet het nog maar sinds het begin van deze maand,” zei Piron.

„O, dus jij bent ook op de hoogte?”

„Een beetje, kapitein. Maar gaat u alstublieft verder, want u vertelt een massa dingen, die ik nog niet weet en die van het grootste belang zijn.”

„Mijn Engelse kennis weet in ieder geval niets van het bestaan van Bim, dus het schijnt tot dusverre tamelijk goed geheim gehouden te zijn. Ik hield daarom op met vragen,

ik was niet idioot genoeg om dadelijk over Maria Theresia te beginnen en liet er een paar maanden over heen gaan. Toen ik dan weer eens met verlof naar Rotterdam ging, vond ik, dat de familie Banlit-Fielding voldoende afgekoeld was en begon ik eens over de O'Lears te praten.

„Misschien hebben jullie wel eens in de kranten gelezen over Mike O'Lear, dat is een verwoede Sinn Feiner, die het zo bont maakt, dat de Engelsen hem ieder ogenblik in de kast moeten stoppen. Het beroerdste is, dat er in Ierland zo veel O'Lears zijn, maar ik vond het al dadelijk toevallig, dat een van Bims voornamen Michael is, ofschoon dat ook weer een naam is, die daarginds even veel in trek is als hier Pietje.

„Over Mike O'Lear kreeg ik massa's inlichtingen, wat zijn politieke strapatsen betreft, maar van zijn familie-omstandigheden wist mijn vriend minder te vertellen.

„Hij was weduwnaar en een dochter moest hij ook hebben, want als hij stond te speechen, had hij wel eens de liefelijke gewoonte, om te zweren op het hoofd van zijn dochter, dat hij dit of dat zou doen.

„Zoals de meeste idialisten, bezit Mike geen sou. Wanneer hij niet in de kast zit, wordt hij door die revolutionnaire partij op de been gehouden en zijn dochter moest ergens op het vasteland als gouvernante in betrekking zijn. Dus we kunnen gevoeglijk aannemen, dat we de spijker op de kop slaan, als we concluderen, dat Bim een beroemde Ierse opstandeling tot grootvader heeft.

„Nu wordt het geval dus duidelijk. Mike O'Lear is bovendien een fanatieke katholiek, die net over God praat of hij er iedere dag een sigaar mee rookt en bovendien een felle Ierse opstandeling, dus alles bij elkaar genomen iets, waarvan een stijve protestante Tory, zoals die ouwe Lord, wel kan spuwen.

„Omgekeerd kan, wat Mike betreft, Satan zelf geen grotere schoft zijn dan zo'n conservatieve Engelse aristocraat, want dat zijn volgens hem juist die bloedhonden, die zich vetgemest hebben op de ellende van zijn verdrukt volk, en zo voort, je kent dat Ierse propaganda-stijltje wel. Je ziet dus, dat het huwelijk van die twee jonge waaghalzen een prachtige combinatie was. Ze zagen het zelf ook goed in en daarom trouwden ze in een negorij zo groot als Maaldonk en niet eens zo druk bezocht. In Brussel moeten

ze het ook zeer goed geheim gehouden hebben, want zelfs mijn vriend heeft er niets van gemerkt en ik geef je de verzekering, dat hij overigens een zeer goed ingelichte babbelmuts is."

"Les beaux esprits se rencontrent," mijmerde Piron.

"Je moet niet verwaand worden, want dat je met *Mij* mag omgaan, heb je alleen maar aan de dienst te danken," pareerde Pietje. „Verder: De jonge echtgenoot had er natuurlijk alle reden voor, want hij zal wel van zijn oom afhankelijk zijn geweest om het heertje te kunnen spelen op die ambassade. Van een officierstractementje kun je zo'n duur baantje niet betalen en dat zal in Engeland ook wel het geval zijn.

„Bovendien zou het natuurlijk ook een geweldig schandaal geven voor de vader van het meisje. Mike O'Lear is voor zijn volgelingen net zo'n persoonlijkheid als Lloyd George voor de Engelsen. Verbeeld je dus maar, dat de dochter van Lollige George nu op het ogenblik gaat trouwen met de zoon van de Duitse Rijkskanselier, de verhouding is precies eender, want de mannen van O'Lear z'n soort beschouwen de Engelsen in dezelfde mate als vijanden. Mike zou er door verdacht gemaakt zijn en als hij een ogenblik een beetje te tam was, zouden ze hem al dadelijk voor de voeten gooien, dat hij „verkocht" was.

„En dan de kranten! De Engelsen, die er steeds van overtuigd zijn, dat bij hun alles zo goed in orde is, zitten te houden met een pers, waar je van rilt. Die is eenvoudig niet te vergelijken met de onze, dat zou een belediging zijn voor de Hollandse journalistiek. Er zijn natuurlijk enkele brave uitzonderingen, maar over het algemeen staat daar het peil zeer laag, zodra ze particuliere aangelegenheden van intieme aard te pakken krijgen, die eigenlijk niemand aangaan. Ze zijn eenvoudig wild op schandaaltjes en pluizen ze uit, dat je er nààr van wordt. Ze ontzien niets! „Stel je voor! Ik zie die koeienletters over de hele breedte van de frontpagina al voor mijn ogen dansen. Voor het meisje kwam daar tot overmaat nog bij, dat zij trouwde met een protestant. Volgens katholieke begrippen is dat veel erger dan helemaal niet getrouwd te zijn en toch een kind te hebben. Die jonge dame wist dus wel, dat ze haar vader niets ergers kon aandoen, maar tegen de Liefde is het kwaad vechten op die leeftijd.

„Na het overlijden van haar man had Mary Theresia nog meer reden om het huwelijk en de geboorte van Bim zorgvuldig geheim te houden, want nu was zij voortaan helemaal alleen met de verdediging belast. Lui, die er niet te verlegen voor waren, om aanslagen te plegen op een volwassen man, die nog wel een bekende persoonlijkheid was onder de Engelse en Brusselse élite, zouden natuurlijk niet veel praatjes maken over een kleine jongen, hetgeen dan ook duidelijk gebleken is.

„Ik veronderstel, dat de jonge weduwe in Brussel bleef hangen, zogenaamd als gouvernante, omdat ze geen blijf wist met haar kind. De ouwe heer Mike zal aangedrongen hebben, dat ze naar huis kwam, nu hij toch met vakantie uit de provoost was, of misschien is zij door de Duitsers uitgenodigd om te vertrekken.

„Daar in Roosendaal was het zeker het laatste momentje, dat ze haar kind nog bij zich kon houden, waarschijnlijk werd ze in Vlissingen afgehaald door kennissen, misschien wel door haar vader. Dat leid ik af uit de brief aan Berkhage, waar ze schrijft: „Als je de politie waarschuwt, ben ik het haasje.” Was dat niet het geval, dan zou ze toch zeker haar kind wel in Engeland of Ierland onder dak gebracht hebben.”

„Mike O’Lear stond haar in Vlissingen op te wachten,” zei Piron droog.

De twee anderen staarden hem met open mond aan.

„Hoe weet jij dat?” vroegen ze eenstemmig.

„Van de Inlichtingendienst. Alstublieft niet verder over praten, mijne heren! Het is niet zo toevallig als u denkt, kapitein. De Engelsen geloofden er niets van, dat hij naar het continent ging, alleen maar om zijn dochter af te halen. Ze waren er van overtuigd, dat hij met de Duitsers zou gaan confereren over zeer ondeugende plannen en daarom werden er verschillende mannetjes meegestuurd om hem in de gaten te houden.”

„Dus dan heb ik goed geraden,” zei Pietje. „Daar in Roosendaal was de uiterste termijn verstreken en moest ze dat kind ergens onder dak zien te brengen. Ze schijnt een verschrikkelijke afschuw te hebben van gestichten, een beetje overdreven lijkt me dat. Misschien heeft ze er zelf ondervinding van. Er zijn natuurlijk mensen, die niet tegen zo’n leven kunnen en dan maar dadelijk uitmaken,

dat anderen zich ook ongelukkig moeten voelen in een gesticht of een kostschool, maar dat is onzin, want de meeste kinderen vinden het eigenlijk zeer prettig. Ik, bijvoorbeeld, ik heb de prettigste herinneringen aan de tijd, dat ik . . .”

„Ja, ja, kapitein,” onderbrak Berkhage, die zijn overmoed weer had teruggevonden, „zelfs de tuchthuizen moeten ook erg genoeglijk ingericht zijn, dat heb ik meer gehoord.” Enkele ogenblikken was Van Saksen sprakeloos van verontwaardiging, maar dan werd hij zo woordenrijk, dat Piron zijn hoofd vasthield.

„Berkhage,” begon Pietje, „het zal nog zo lang duren, tot ik jou uit mijn hart ruk. Als jij niet leert beter je tong te bewaken . . .”

Het duurde wel vijf minuten, voordat Piron de heren nogmaals kon verzoeken, om vooral niets van dit alles ruchtbaar te maken.

* * *

„Wel,” vroeg Piron, toen hij op de slaapkamer kwam, „is het moreel van de vijand geschokt?”

„Van enige depressie is niets gebleken, luitenant,” antwoordde Krenkel. „Maar wat een veine hebben we gehad! Ik voel me vandaag volslagen O.W.'er. Wat een sterke strop voor mijn vriend Sira! Hij schijnt geen geluk meer te hebben. Ik geloof zelfs, dat hij het warm zal krijgen binnenkort.”

„Die meneer Sira schijnt je meer te interesseren dan uh, dan de rest.”

„Heel goed, luitenant, nooit namen noemen! Ja, Sira is voor mij de hoofdschotel bij het aanstaande feestje. Als de luitenant het goed vindt, zal ik me speciaal met hem belasten.”

„Ik vind de rest wel zo voornaam.”

„Is er enig spoor van die drie kindervrienden, luitenant?”

„Sporen bij de vleet! Maar daar heb je niet veel aan. Ze zullen de eerste tijd wel een beetje zoek zijn, geloof ik . . . Ze zijn aardig aan 't schieten geweest . . .”

Piron tastte in de zak en liet een handvol kleine, koperen patroonhulzen over de tafel rollen. Krenkel bekeek ze even. „Zo iets noemt men parabellums,” zei hij. „Of is het parabella?”

„Parabellums!” riep Piron met een pijnlijk gezicht.
 „Geloof ik toch niet, luitenant. Het meervoud van museum is toch musea?”
 „Ja en het meervoud van Mokum is Mokka. Dat is het ongeluk van alle H.B.S.'ers, ze kennen hun moedertaal niet.”
 „Mijn moeder was een veel te fatsoenlijke vrouw om over parabella te praten.”
 „Schei je uit met je parabella?!”
 „Het klinkt anders zo mooi! Zo iets als belladonna en primadonna . . . Dat is ook meervoud zou je zeggen. Wat kan het enkelvoud zijn van primadonna?”
 „Heb je er een in de familie?”
 „N é é n, luitenant!” zei Krenkel verontwaardigd.
 „Dan kan ik je in vertrouwen vertellen, dat primadonna altijd meervoud is. Primadonna in het enkelvoud is niet denkbaar. Dat zou een heel arm meisje zijn, dat probeert met zingen alleen aan de kost te komen en al gauw het hopeloze er van inziet.”
 „Die parabellums — als de luitenant dan per se gelijk wil hebben — zijn grote onhandige wapenen, maar ze dragen ver. Mijn blauwe en schele collega's hadden ongelijk om daar zo theatraal tegen te gaan attaqueren en nog wel zonder dat de muziek caso quo speelde.”
 „Nachtelijk vuur heeft gelukkig niet veel te betekenen, zodra je op een afstandje bent. Onwillekeurig schiet iedereen 's nachts veel te hoog. De meeste schutters weten het niet en die het weten, denken er niet aan, als het er op aan komt.”
 „Zo?” vroeg Krenkel peinzend. „Staat dat vast?”
 „Ja, ik heb het meegemaakt in de Harskamp. Die bekende, lange kapitein Both van het zesde dreef zijn kop door en nam zeer interessante proeven met nachtelijk vuur, ofschoon de hoge omes er tegen waren, omdat ze het te gevaarlijk vonden, zolang er geen oorlog was. Het was een betrekkelijk korte afstand, er werd geschoten op grote bewegende doelen, marcherende groepen, en ze werden zelfs nog verlicht met twee grote schijnwerpers. Duizenden patronen zijn er op afgevuurd en het aantal treffers was beneden iedere verwachting, geen tien procent, geloof ik. Aan de kerels lag het niet, want Both had er slag van om ze op te lieren en overdag hadden ze dezelfde oefening geschoten met zeer goeie resultaten.”

„Goed dat ik het weet,” zei Krenkel. „Ik zal er rekening mee houden.”

„Wat was je van plan?”

„Niets, niets, luitenant. Het interesseert me in het algemeen. Alles kan te pas komen. Als het er op aan komt moeten we ook dat voorzien, want ik heb een voorgevoel, dat het laatste bedrijf zal spelen aan de grens in het nachtelijk duister . . .”

„Maar hoe doen we nu met de telefooncensuur, daar aan de Lage Moeren? Ik heb vanochtend nog uitgekeken naar je geknutsel, maar kon niets vinden.”

„Geknutsel, luitenant? Het is een model-installatie, u moet dat zien! Als Holland en België gaan telefoneren, gaat er bij mij een lief rood lichtje aan. Doddig! En dat u het niet kon vinden, was enigszins de bedoeling.”

„Maar hoe denk je daar steeds wacht te houden? Zullen we daarvoor niet enkele mannetjes moeten laten komen?”

„Liever niet! Ik zal het wel zo aanleggen dat ik het eerste gesprek opvang. Daarna is het zeer eenvoudig, want ze moeten natuurlijk telkens een uur afspreken om elkaar te treffen . . . Ha, wacht even!”

Krenkel keek uit het raam.

„Luitenant, tot straks! Ik zal zo vrij zijn van uw fiets gebruik te maken.”

Hij greep zijn kwartiermuts en snelde de kamer uit.

* * *

Sinds een paar weken was Nora Smit erg veranderd. Zij was er niet vrolijker op geworden. Wanneer Hertes vroeg waar ze het liefst heen ging voor de huwelijksreis en dat ze maar voor het zeggen had, zuchtte ze en glimlachte zeer vermoed.

Het viel sterk op, dat zij zich zo vaak met Dr Hemminck vertoonde. Die twee konden wel een half uur aan een stuk druk staan praten en als een ander er zijn neus tussenstak, verstomde het gesprek zo plotseling, dat de indringer zich opeens volstrekt niet meer op zijn gemak voelde.

In de eetzaal werd reeds gefluisterd, dat het een zeer mooi paar zou zijn, als Hemminck niet zo'n aartslelijke aspirinehond was.

De gehuwde officieren vonden dat erg overdreven en be-

weerden dat Hemminek er helemaal niet zo slecht uitzag met zijn kepi op.

„Wat?!” riep Hertés, die een van de zwaarst getroffenēn was. „Als die lintwurm-klopper zijn mond opendoet, denk ik altijd aan een mijn ramp!”

Dit was natuurlijk ook erg overdreven, maar Hertés zelf had een uitzonderlijk prachtgebit, waartegen niemand opkon en dat hij dan ook wel mocht hebben . . .

„Jij zou een goeie kans maken, als je alleen je tanden kon laten zien en de rest wegschminken,” zei Van Walle, die men kon laten lachen, totdat hij doodnuchter onder de tafel rolde en dan met veel water moest worden bijgebracht.

„Het zal zo'n vaart niet lopen,” meende Loret schuchter. „Hemminek zou toch eerst katholiek moeten worden, anders kan hij onmogelijk met Nora trouwen.”

„O, kan hij dat niet?” zei Farelle. „Daer moet je eens even op letten. Die spirocheten-doder van ons heeft opzichtig veel tijd, terwijl wij deur de wildernissen huppelen. Eerst-daegs komen we van een marsje thuis en is het ongeluk al gebeurd. Hij geeft Neurtje iets in, dat ze op alles verrukkelijk „jae” zegt, dan bedwelmt hij de burgemeester . . .”

„Zeg Loret,” vroeg Hertés, „duurt dat lang voordat je gedoopt kunt worden? Wat moet je daar zo al voor doen? Zijn daar geen orders voor? Een request op zegel aan de Paus, zeker? Kost het veel?”

„Begin jij daar nou niet aan!” raadde Klaus, die zich opeens herinnerde, dat hij eigenlijk ook Rooms was. „Dat breng je er nooit goed af. Je wordt eerst twee jaar opgesloten in een donker klooster, waar je iedere dag geeseld wordt om Satan uit je zwarte ziel te ranselen. Dat noemen ze proeftijd! Dan kom je voor de Bloedraad van de Inquisitie, die zijn allemaal in 't rood en daar staan nog zes gemaskerde jezuiten gereed met de kolbak op en lange messen bij zich om je zenuwachtig te maken . . . Dat moet je stellingen verdedigen, bijvoorbeeld, dat Adam geen navel had. Ze maken je direct in de war en zo gauw je maar even hapert, beschuldigen ze je van godslastering en ga je op de pijnbank. Meestal laten ze je dan ijskoud bekennen, dat je voor Satan een contract geschreven hebt met het bloed van de heilige Johannes Nepomucenus . . .”

„Wacht even!” zei Hertés en nam zijn notitieboekje. „Hoe heet die makker?”

„Begin er niet aan, kerel!” riep Klaus verschrikt. „Je zoudt er nog aan verslaafd raken! Luister eerst. Tegen dat je helemaal suf bent en desnoods gelooft, dat de heilige Geest altijd op z'n handen loopt, word je misschien wel gedoopt. Na de plechtigheid krijg je een fles wijwater met een potscherf en jagen ze je — met zweren overdekt — het bos in! Maar tegen de tijd dat je weer een beetje normaal begint te worden, zal Noortje wel ongeveer grootmoeder zijn.”

„Dus die Johannes Nebukadnezus moet ik in de gaten houden,” zei Hertes onverschrokken en schreef vol ernst in zijn zakboekje. „Maar het kan toch zeker wel korter, als je kruiwagens hebt? De naaister van mijn moeder heeft een broer en die moet heel wat te betekenen hebben in dat vak. Hij heeft een lange bruine japon aan en een rooie baard met blote voeten. Is dat nog al hoog?”

„Schei uit, lui!” riep Farelle. „Van Walle krijgt het weer op zijn zenuwen!”

Omdat Van Walle, die reeds in alle zakken zocht en drie kinderachtige, gekleurde zakdoekjes vond, altijd zo akelig deed, als hij een lachstuip kreeg, hielden de heren op met hun godsdienstige overwegingen en kwamen weer terug op het grote onderwerp van de dag, de ontvoering van Bim . . .

* * *

Terwijl de dwaze jonge luitenants aldus hun huwelijkskansen afwogen, fietste Krenkel door de hei naar de Lievendaal, die oostelijk van de Lage Moeren ligt. Hij lette voortdurend op de omgeving en stapte even af om zich te verbergen, toen in de verte een patrouille passeerde.

Tenslotte zette hij de fiets in een kreupelbosje, ging te voet verder en wrong zich door het schaarhout naar de rand van de Lage Moeren, tot waar de bodem reeds vochtig begon te worden. Hij opende een grijsgeverfd kistje, dat daar veilig verborgen was, nam er een telefoon uit, zette zich op het deksel en wachtte . . .

„'s Nachts schiet iedereen te hoog,” fluisterde hij peinzend, „daar moet ik iets op vinden.”

Na korte tijd werd zijn geduld reeds beloond.

In het kistje begon plotseling een rood lichtje te glimmen,

Krenkel zette terstond de telefoon aan het oor en luisterde vol spanning. Dan lachte hij breed, grimmig en tevreden. Er werd Duits gesproken.

„Natuurlijk zijn ze op weg gegaan . . . Maar ik heb je dadelijk gezegd, dat het geen werk is voor dat soort jongens, ze zijn het niet gewend. Ze hebben zo veel lawaai gemaakt, dat die patrouille, waar ze best langs gekund hadden, hen al mijlen ver hoorde aankomen. Die lui zijn gewoon om in een grote stad te werken, ze zijn bang voor donkere bossen.”
„Zijn ze gepakt?” vroeg de ander, die zeer opgewonden scheen.

„Gelukkig niet! Maar dat is meer geluk dan wijsheid, want ze zijn gaan schieten, ook weer zo'n verschrikkelijke stomiteit. Als ze zonder veel lawaai waren gaan lopen en zich ergens stil verborgen hadden, zoals wij toen, hadden ze het kind best bij zich kunnen houden. Maar zodra ze aangeroepen werden, brak er een paniek uit onder die flinke kerels en waren ze dadelijk al hun hersens kwijt.”

„Donnerwetter! Hebben ze geen vermoedens op jou?”

„Niet dat ik kan merken.”

„Heb je al iets gemerkt van E. 28?”

„Niets! Ik begin te geloven, dat die alleen maar in jouw fantasie bestaat.”

„Was het maar waar! Heeft Blech hem dan niet kunnen vinden?”

„Denk je, dat ik met Blech een beetje door het dorp ben gaan wandelen? Ik ben zo wijs geweest om Blech zorgvuldig in het donker te houden. Iedere vreemdeling die geen soldaat is, valt in zo'n dorp toch immers veel te veel op.”

„Waar zijn ze nu?”

„Ik weet er niets van. Ze zullen zich de eerste tijd wel onzichtbaar maken, denk ik.”

„Verflucht noch a Mal! Wat een pech hebben we steeds . . .”

„Alles was prachtig verlopen tot aan die patrouille, die eigenlijk niet op haar plaats lag. Die Blech had een bek, dat je zoudt geloven, dat hij keizer Wilhelm wel ongezien naar China kon smokkelen.”

Krenkel lachte, dat hij schokte.

„De idioot! . . . Wat zullen we nu doen?”

„Ik ben aan 't overleggen om het nu maar zelf te doen, zonder Blech of wie ook, maar je begrijpt, dat ik mijn plan

eerst zorgvuldig moet overwegen. Ze zijn nu gewaarschuwd en zullen wel wat beter op die knaap letten. Lang kan ik er natuurlijk niet mee wachten, want ik weet nog niet, wat voor plannen ze met de jongen hebben, misschien sturen ze hem wel naar een of ander gesticht en dan wordt de zaak er niet eenvoudiger op."

„Verdammt! Ja, laten we voortmaken, want als het te lang duurt, zou hij er iemand voor kunnen huren, die er voor een paar Mark een definitief einde aan maakt. Dan is Jackie er mee klaar en behandelt me voortaan als het vuil van de straat, zoals de vorige keer."

„Stel je gerust, ik breng het wel in orde. Als we die kostbare jongeman eenmaal hebben en Jackie zit breed-uit op zijn kasteel, zullen we hem laten bloeden, totdat hij gelooft, dat *wij* de erfgenamen zijn."

„Ha, ha, ha! Wat zullen we hem laten kruipen, die grote meneer."

„Maar wat ben je van plan met dat kind, als het eenmaal over de grens is?"

„Laat dat maar aan mij over!"

„Dat kun je denken! Neen, lieber Sira, je hebt niet met een boerenjongen te doen. Als ik dat kind weggesmokkeld heb, verdwijn ik hier ook en zijn we voortaan onafscheidelijke kameraden. Dat spelletje hier moet ook één keer ophouden en het is beter voor mijn gestel, dat ik er zelf een eind aan maak, voordat anderen het doen. Bovendien kan ik beter met kinderen omgaan dan jij, zie je?"

„Zoals je wilt, hoor! Je gelooft toch niet, dat ik je in dit zaakje zou willen betakkelen? Als ik iets eerlijk en uit mezelf iets overeenkom, dan houd ik me er aan, als ik ook eerlijk behandeld word."

„Ik geloof het graag . . . Maar iets anders, heb je nog wat voor de tegenpartij? Ik kan geld krijgen voor inlichtingen over de nieuwe Duitse gassen en over het aantal treinen en de regimentsnummers die over een paar dagen bij Luik passeren. Het schijnt, dat er binnenkort grote afdelingen langs daar zullen vervoerd worden. Kun je dat leveren?"

„Ik zal eens zien. Beloof het maar vast en vraag wat ze er voor geven willen, speciaal voor dat troepentransport, want gas is veel te lastig . . . Maar wanneer krijg ik dat plan van jullie, waar we al een half jaar op zitten broeien? Meneer de Graaf wordt verschrikkelijk ongeduldig . . ."

„O, dat heb ik al. Dat wil zeggen, ik kan het nemen wanneer ik wil. Ik breng het je de achtentwintigste van deze maand, dus over zes dagen. Ik moet het namelijk zo aanleggen, dat de vermissing enkele dagen later pas wordt gemerkt. Je begrijpt, dat niet de minste verdenking op mij moet vallen, anders krijg ik geen kans meer om dat kind te benaderen.”

„Dus dat is dan Woensdag de achtentwintigste . . . Waar ergens?”

„Bij grensmaal 238, op het paadje vijftig meter westelijk daarvan, aan de rand van het moeras, daar komt haast nooit iemand. Het is hier dicht bij. Als je van de plaats waar je nu bent hierheen komt, neem je bij de eerste tweesprong het linkerspad, je kunt niet missen, maar ga voor alle zekerheid overdag eerst eens kijken . . . Zorg, dat je er 's avonds klokslag elf uur Hollandse tijd bent. Ik moet zo gauw mogelijk weer terug en wacht niet langer dan vijf minuten, denk er om. Als ik aan de grens ben zal ik zachtjes de Marseillaise fluiten en jij antwoordt met de Wacht am Rhein, dat staat beter voor jou. Je kunt toch fluiten, hoop ik?”

„Best. Maar voor die tijd moeten we toch nog eens telefoneren, om te zien of alles normaal zijn gang kan gaan. Morgen ga ik naar Luik om een paar mensen aan het werk te zetten. Wanneer kun je?”

„Eens kijken . . . Maandagmiddag om twaalf uur.”

„Jawohl.”

„Was jawohl? Weet je nog niet, dat je een order en een bericht moet herhalen?”

„Maandagmiddag om twaalf uur, Herr General!”

„Dat is beter. Schrijf nu maar even op, wat de dominee me gebracht heeft.”

Krenkel deed alsof deze laatste uitnodiging hemzelf gold.

„Klaar?”

„Ja.”

„Zeitung . . . Nebel . . . Piano . . . Muschel dreihundertzwo . . . Tanne . . . Ente . . . Börse, Stop! Herhalen.”

HOOFDSTUK XII

Noortje liep door de tuin met Berkhage. „Ik kom direct wéér bij je, ik ga eerst even m'n twee andere kinderen halen,” zei ze ondeugend. „Sinds er hier in Moerbeke zulke Amerikaanse sidder-films opgevoerd worden, heb ik ze liefst maar dicht bij me.”

„A n d e r e kinderen?! . . . Die meisjes van tegenwoordig hebben geen respect meer voor de ouderdom.”

„Een vrouw van twintig is een grootmoeder vergeleken bij een jongen van twee en twintig. Nooit gehoord?”

Ze huppelde het pad af en Dick keek haar na, alsof hij nog nooit een dorpse notarisdochter had gezien. Even later kwam ze met Bim en Madeleine terug.

„Alles bijeen genomen, ben je toch een onbetaalbare zorgzame schat,” zei Berkhage, toen ze naast elkaar onder de lindeboom zaten, terwijl de twee andere kinderen genoeglijk verder kibbelden in de zandbak.

„Ik ben een idioot,” zei ze.

Dick keek haar aan.

„Wat heb je toch de laatste tijd, Noortje? Je bent zo helemaal anders, je . . . je begint haast beleefd te worden, af en toe. Is er iets gebeurd? Moet er iemand een blauw oog geslagen worden? Die idiote Hertes, bijvoorbeeld?”

„Je bent toch zo verstandig om er de kleinste uit te zoeken,” lachte ze.

„Zo ken ik je beter! Wat had je eigenlijk?”

„Het is niet opeens over! Stel je maar niets voor.”

„Het moet een duister hartsgeheim zijn. Ik dacht het al. Wie is de gelukkige?”

„De gelukkige, . . . de . . . gelukkige,” fluisterde ze met een vreemde stem en staarde voor zich uit.

Dick voelde zich plotseling niet gerust.

„Neem me niet kwalijk, Noortje,” zei hij bedremmeld.

„Ik wilde niet ècht onbescheiden zijn, ik deed maar zo . . . om iets te zeggen.”

„Het is helemaal niet erg. Ik heb je gezegd, wat er is: ik ben een idioot.”

„Ik ben zo vrij om het tegen te spreken.”

„Ik ben een idioot, omdat ik me niet kan tevreden stellen met een aardige, goeie . . . normale jongen, zoals jij bijvoorbeeld.”

Berkhage slikte het dapper. Ook hij had natuurlijk illusies gehad.

„Dank je zeer, dank je zeer!” zei hij haastig om zijn verwarring te verbergen.

Ze keek hem even verwonderd aan.

„Ik hoop toch niet, dat je het erg vindt, Dick?”

Berkhage kreeg een hevige kleur en zei niets. Later, toen hij deze scène voor zichzelf repeteerde, vond hij natuurlijk dadelijk het juiste antwoord, en dat was: Je weet wel dat het voor mij geen kunst is, om het erg te vinden.

„En het ergste van alles is,” ging Noortje verder en legde genezend een hand op zijn schouderpassant, „dat ik stiekum nog blij ben, dat ik zo'n idioot ben . . . Omdat jij zo'n goeie jongen bent, mag jij het weten, maar jij alleen voorlopig . . . Ik ga hier weg!”

„Néééé!” zei Dick met een mond als een wijwatervat.

„Jàààà! Het is vanmorgen beslist. Ik heb vader de blaren op zijn lieve, trouwe hondengezicht moeten praten, maar hij heeft eindelijk toch toegegeven. Hij is een echte dandy gebleven, al woont hij al acht jaar in Moerbeke.”

„En je mama?”

„Die is ook even erg op mijn aanwezigheid gesteld, maak je niet ongerust . . . Maar vrouwen begrijpen elkaar altijd veel sneller . . . Ik word verpleegster. Hemminck heeft me aan dat baantje geholpen. Gisteravond kreeg ik bericht dat ik kan komen. Daarom hadden Hemminck en ik al die idylles in de dorpstraat en daarom werd er door jullie zo op die arme medicijnman gescholden . . .”

„Verpleegster?!”

„Ja, ik heb er genoeg van om nutteloos rond te bungelen in Moerbeke, waar mijn liederlijk voorbeeld het zieleheil van de beminde gelovigen voortdurend in gevaar brengt. Ik heb er genoeg van, om hier voor een bundeltje-halfgebakken luitenants, die zich toch vervelen, te blijven

fungeren als een soort Notre Dame des Victoires . . . en nog erger misschien . . .”

„Nee, Noortje, je weet wel beter. Er is niemand, die ooit een onvertogen woord over je gezegd heeft . . .”

„In ieder geval vind ik, dat er nog ernstiger werkzaamheden bestaan, dan lijdend voorwerp te spelen in klungelige verzen, waarin ze Noortje laten rijmen op komfoortje!”

„Wie heeft dat gedaan?!” vroeg Berkhage dreigend.

„N’importe!”

„Verpleegster! . . . Ga je ver weg? . . . Anders breken die schooiers binnenkort allemaal een been . . . Waar is het ergens?”

„In een sanatorium . . . Maar ik ga niet uit uh, — hoe noem je die aanstellerij? — uit hogere beginselen, uit edele aandrang, uit sociaal gevoel, ik ga uit louter eigenbelang en omdat ik de laatste tijd haast niet meer kon slapen . . .”

„Sanatorium? Toch niet bij de teringlijders, hoop ik? Want dat zou ik akelig vinden . . .”

„Je bent een schat, maar het is nog veel erger. Het heet sanatorium . . . uit beleefdheid,” zei ze zacht, „maar eigenlijk is het een gewoon . . . krankzinnigengesticht, het heet „Erika” en ligt op de Veluwe.”

„Nee, Noortje.” Dick kon het niet zo gauw verduwen.

„Ja, en we zullen eens zien wie het wint,” zei ze met gelalde vuisten.

Dick staarde verslagen voor zich uit en kon geen woorden vinden.

In het dorp werd een signaal geblazen . . . Gewapend appèl vierde compagnie.

De jonge luitenant stond op met de bewegingen van de oudste inwoner van Moerbeke.

„Ik moet naar de dienst,” zei hij afwezig. Toen hij haar zo zag zitten, . . . dat kinderlijke kraagje . . . en die ogen waarin alle lichtjes dansten, werd hij een beetje wit om zijn neus.

„Noor,” hakkelde hij, „jij bent . . . verdomme . . . een kerel van een meid, zeg!” bloosde dan opeens hevig en keek naar de punten van zijn lompe dienstschoenen.

Nora stond op, schoof de vingers tussen de bovenste knopen van zijn jas en schudde hem.

„Dus je vindt het nu niet zo heel erg meer?”

Dick was een ogenblik in de eetzaal van Lommerzeel en zag een zwart vlekje op het linnen veldjasje van een Indisch officier.

„Neeen,” zei hij en meende het bijna.

Ze ging op de tenen staan en kustte hem zo snel dat het terechtkwam op zijn linker wenkbrauw.

„Schiets maar op, anders kom je te laat bij de oorlog!”

Mieke van de koster had het lekker gezien door het dakraampje en rende heet naar beneden. „Jaanske! Jaanske!”

Nora ging weer zitten en keek Berkhage na met een zeer krom glimlachje. Het is altijd een beetje tragisch gezicht als je op de rug kijkt van iemand die haastig alleen weggaat . . .

Bim gaf het op, kwam naar Noortje gedrenteld en trok een zeer beledigd gezicht.

„Wat is er, Bim?”

„Bim speelt niét meer met *meiden*,” zei hij met ongelofelijke minachting.

„En met tante Nora dan?”

„Tante Nora is geen meid.”

„Eddy zegt toch van wel . . . Wat is tante Nora dan?”

„’t Vriendje van Bim.”

„En oom Stala, hield Bim wel van oom Stala?”

„Ja.”

„Waarom?”

„Stala is toffe knul.”

Bim kreeg ook een beurt, die beter gericht was en Mieke van de koster zag het niet, want op dat ogenblik hing ze over de heg bij Jaanske en sprak zo opgewonden, dat het schuim in haar mondhoeken stond.

„’t Is God gekloagd!” zei Jaanske.

* * *

„Ik voel me werkelijk als een soort diefje,” zei de heer met het verbrande gezicht, terwijl hij op de tenen de slaapkamer van Piron binnenkwam. De deur werd snel achter hem gesloten.

Hij was in burgerkleding, maar men kon op grote afstand reeds zien, dat hij in een uniform thuishoorde. De jas was stijf dicht geknoopt, de schouders zaten wat erg vierkant en de kin stak een beetje omhoog.

„Ja, kapitein,” zei Piron, „ik kan het me voorstellen. Ik geloof niet, dat u lang zult moeten wachten. Als u hier achter het gordijntje wilt gaan zitten, hebt u een prachtig uitzicht over de markt. Wilt u een kijker hebben?”

„Dank u wel, meneer Piron. Mijn ogen zijn best in orde, zeg . . . Maar alles wat ik daar gehoord heb, is me te ongelofelijk en ik vrees dat u een beetje te gewaagd bent geweest in uw veronderstellingen. In ieder geval ben ik zeer benieuwd.”

„Mag ik u een sigaret aanbieden, kapitein?” vroeg Krenkel. Het was een vreemde vraag voor een oppasser; de bruine heer keek hem even aan en lachte.

„Heel graag, uh, meneer Krenkel.”

„Krenkel is voldoende, kapitein,” zei de bescheiden oppasser . . .

„Kapitein, daar komt iets aan! Daàr, als u over die pomp heen kijkt!”

De kapitein-in-civiel tuurde door het gordijntje en zijn mond ging langzaam maar zeker open . . . Hij stak de hand uit zonder zijn strakke blik af te wenden.

„Geef me toch maar even die kijker, want *nou* kan ik m'n ogen niet meer geloven!”

De twee anderen schenen geen belang te stellen in hetgeen buiten op de markt voorviel, zij bestudeerden vol spanning het bruine gezicht. Dan keken ze elkaar aan en gaven tegelijkertijd een triomphantelijk knipoogje . . .

„Kunt u goed zien, kapitein?” vroeg Piron.

De kapitein gaf geen antwoord . . . Na enkele seconden stond hij met een ruk op en legde de kijker een beetje harder dan nodig was op de tafel.

„Dat is het machtigste, wat ik ooit beleefd heb! Dat spot met alle verbeelding! Brutaal? Nee, brutaal is het niet. Voor zo iets moet een speciaal woord gemaakt worden!”

„Kunt u zich niet vergissen, kapitein?”

„Vergissen? Ik kan er op zweren! Het is nog maar twee jaar geleden, moet je niet vergeten. Je hebt volkomen gelijk! Het is inderdaad een zeer sterk stuk in een ouwe broek!”

Krenkel stak Piron een hand toe.

„Proficiat! Alle eer van deze uitvinding is aan de luitenant!”

„Het spijt me wel, kapitein,” zei Piron, „maar dan moeten we u weer op dezelfde ongastvrije manier wegsмоккelen.”

„Dat begrijp ik volkomen.” De kapitein keek op zijn horloge. „Kan ik al dadelijk weg, ja? Ik zou het prettig vinden als ik de trein van vijf uur dertig in Hagenburg kon halen. Mag ik je fiets nog eens hebben, meneer Piron?” Krenkel zocht een enveloppe en schreef er een adres op. „Wat ga je doen?” vroeg Piron. „Ik maak een enveloppe voor de kapitein om het bonnetje van de rijwieltbewaarplaats terug naar hier te sturen.” „Onze geniale oppasser denkt aan alles,” zei Piron opgewekt. „Het is mij een raadsel, hoe iemand zo iets durft,” zei de kapitein, die nog lang niet van zijn verbazing bekomen was. „U moet niet vergeten, dat het de enige uitweg was, kapitein,” antwoordde Piron. „Kapitein,” zei Krenkel, „ik zal u even voorgaan om te zien of de weg vrij is . . .” De kapitein in burgerkleding verdween even geheimzinnig uit Moerbeke als hij er gekomen was.

* * *

De lange brief was verzonden uit Dublin, doch gepost in Vlissingen en zodoende ontsnapt aan de censuur. De eerste bladzijden bevatten hoofdzakelijk oud nieuws voor Berkhage. Dat alles had hij reeds van kapitein Van Saksen gehoord . . .

„ . . . dus nu zult u enigszins begrijpen hoe ik er toe kon komen mijn enigste lieveling zo misdadig in de steek te laten. Waarom ik juist u uitkoos, zult u vragen? Dat was merendeels zuiver instinct en ik deed het nog een beetje te meer, omdat u wel wat op Bims vader lijkt. In ieder geval had mijn keus niet beter kunnen zijn. In Brussel had ik geen kennissen. Dat ligt voor de hand, want voor de buitenwereld was ik niet getrouwd en moest Bims bestaan geheim houden. Mijn geld raakte op, en hoe kon ik in Brussel werk vinden, terwijl ik de identiteit van Bim en van mijzelf moest verbergen? Toen de Duitsers het systeem invoerden van de Cartes d'Identité (Passierscheine) heb ik een valse aangifte gedaan en vroeg of laat moest dat ook uitkomen. Ik wilde Bim ook niet in België laten, waar de toestand veel te onveilig en de voedselvoorziening zeer slecht was. Ik kon er bovendien niet

eerder dan het allerlaatste ogenblik toe komen om mij van Bim te scheiden en hoopte nog steeds op een bericht, dat vader mij niet kon komen halen. Omdat ik nu eenmaal totaal vreemd was en op vreemden aangewezen, koos ik iemand, die ik het best vertrouwen kon en die ik kon terugvinden. In de gegeven omstandigheden was dat een officier, die het regimentscijfer 23 droeg.

„Really, my dear Mister Berkhage, ik deed het niet uit angst voor mezelf, ook zelfs niet om vaders gevoelens te sparen. Het enige wat ik vreesde was publiciteit en het gevaar voor Bim, dat daaruit onmiddellijk zou ontstaan. Onze aankomst in Dublin was een gebeurtenis, waarvan een snapshot werd gemaakt, die in de kranten verscheen. „Gelukkig Wederzien”, stond er in vette letters bij te lezen en ik moest zelfs nog gelukkig glimlachen ook. Kunt u zich voorstellen hoe vreselijk dat alles was en wat angsten ik heb uitgestaan op reis? Ik wist toen nog niet, dat u zo'n engel was! Bij iedere halte was ik overtuigd, dat de politie gereed zou staan om me duidelijk te maken, dat het verboden is om onderweg een kind te vergeten. Toen ik uw heerlijke advertentie las: „Bim very happy, don't worry”, kalmeerde ik een beetje . . . „Don't worry”, dat was ook het laatste, wat u op die ontzettende avond tegen me zei en toen ik die twee lieve woordjes las, zag ik u weer voor me, met Bim zo voorzichtig in uw armen geklemd . . .

„Nu zal ik mij haasten om het prettige nieuws te vertellen. In een opwelling van onweerstaanbaar verlangen naar Bim, heb ik vader alles verteld. Hij heeft een zeer heftige natuur en aanvankelijk wond hij zich ontzettend op, doch zodra hij begreep dat het kind in gevaar was, veranderde hij weer even snel en stond dadelijk gereed om voor Bim te gaan vechten. Vechten voor de zwakste partij zit hem trouwens in het bloed en is zijn dagelijks werk. Ik moest hem tot bedaren brengen, anders had hij in zijn enthousiasme heel het geheim verklapt.

„Toen heb ik, door dit eerste succes aangemoedigd, al mijn pluck bijeengenomen en een bezoek gebracht aan de oude Lord. De aanleiding was, dat ik vernam hoe hevig hij steeds te keer ging over die schurk, die hem zou opvolgen, en zelfs dreigde, dat hij de gehele oude family-seat zou platbranden, voordat hij stierf. Ik hoopte, dat onze gemeenschappelijke haat ons een beetje dichter bij elkaar zou brengen.

„Well, zo'n ijsberg hebt u waarschijnlijk nooit ontmoet! Ik kon me toen eerst goed voorstellen, waarom Reginald altijd zo bang voor hem was. Hij liet me niet uitpraten en het had weinig gescheeld, of ik had al buiten gestaan, voordat hij wist, dat ik Reginalds vrouw was. Dan begon hij te brullen, dat het niets dan leugens waren, werd paars en wilde me terstond laten arresteren en opsluiten.

„Toen hij mijn papieren had gezien en speciaal de brief, die Reginald had geschreven, voordat hij naar het front ging en die aan Mylord zelf gericht was, liet hij op stel en sprong zijn notaris halen en die zou met deze bedriegerij wel korte metten maken.

„De notaris-gentleman was bijna even oud als hij en wist met hem om te gaan. Hij keek even naar de papieren, stond op en begon in droge ernst Mylord te feliciteren. Om kort te gaan, de zitting eindigde er mee, dat deze twee grijze kwajongens een tijdlang elkaar beurtelings met een wijsvinger in de ribben pookten en dat Mylord een paar passen met me rondwalste! Intussen hadden ze al honderd verschillende plannen gemaakt, die alle even dwaas waren. In ieder geval kan ik u dus binnenkort ontheffen van de meest vreemde little job, die een jonge officier wel ooit gehad zal hebben. Ik kan nog niet de juiste datum noemen en alles moet natuurlijk ongemerkt gaan. In deze vervloekte oorlogstijd is dat zeer lastig, doch Lord Rocktower beschikt over voldoende invloed om de weg te effenen. Na lang en breed overleg zal hij er zich toe bepalen om Scotland Yard in te lichten, zodat Bim in stilte kan getransporteerd worden . . .”

Toen Berkhage met een zeer Schots (en scheef) accent de brief had uitgelezen, terwijl Van Saksen en Piron met pijnlijke gezichten hadden toegeluisterd, zaten ze even stil voor zich uit te kijken.

„We moeten die jonge dame,” zei Pictje, „toch zachtjes aan het verstand brengen, dat de kinderdiefjes al op jacht zijn geweest en dat het geheim al is ontdekt door de belanghebbende. Ze moet weten, dat het verstandig zal zijn om die kostbare knaap zorgvuldig te bewaken. Laten we maar dadelijk met z'n drieën een brief in elkaar schroeven, eerst een kladje.”

Hij nam een vel papier en een potlood. Na twee minuten

was er reeds hooggaande ruzie over „I should” en „I would”.

* * *

„Mijn vriend Sira . . .”

„Vertel me nu eindelijk eens,” onderbrak Piron, „wat voor speciale, preferente aandelen je hebt in meneer Sira.”

„Sira is voor mij een soort levensdoel,” begon Krenkel. „Eigenlijk heb ik spijt, dat hij nu waarschijnlijk zo gauw van de plank gewipt zal worden, want dan moet ik weer uitzien naar een nieuw levensd . . .”

„Ik vraag je niet naar je duistere toekomstplannen, ik vraag je naar een doodgewone spion.”

„Een doodgewone spion? Zo eenvoudig is het niet, luitenant. Hij is spion, verrader, contra-spion, contra-contra-spion enzovoort. Iets waar je geen naam voor kunt vinden en wat steeds voortwoekert, zoals de destroyers bij de oorlogsmarine. Eerst zijn er torpedoboten, dan komen torpedobootvernielers, daarna vernielers van torpedobootvernielers en dan weer de vernielers daarvan. Om het korter te maken: Hij doet alles voor geld, ook moorden. Hij spionneert voor iedereen, die hem betaalt zonder aanzien des persoons. In het laatste telefoongesprek dat ik opving, nam hij een berichtje op voor de Duitsers, die zijn officiële werkgevers zijn, en beloofde er eentje voor de Engelsen. Dan verkoopt hij Duitse spionnen in Engeland of Frankrijk en Franse of Engelse spionnen in Duitsland. Dit is de nobelste tak van zijn bedrijf, want zijn koopwaar wordt onveranderlijk tegen de muur gezet en „abgeschossen”! Op deze manier heeft hij mijn broer vermoord . . .”

„Hè?!”

„Ja, mijn broer is in November veertien door de Duitsers gefusilleerd. Maar laat ik beginnen bij het begin.

„Mijn vader was een Hollander en mijn moeder is een Engelse. Dat was niet het ergste. Het ergste was, dat mijn broer, die door vader halsstarrig Jan en door moeder John genoemd werd, en ik zelf ook, veel te jong waren en te veel op avontuur belust. Vooral John was iemand, die zonder sensatie niet goed kon leven. Er kwam nog aan te kort, dat een oom van moederszijde, Morris heet hij — Captain

Morris van de Secret Service — ons dol maakte met zijn verhalen over spionage en contra-spionage.

„U weet, dat de Engelsen voor de oorlog op dat gebied een ander systeem volgden dan de Duitsers. In Duitsland werken ze altijd graag grof en massaal, ook met spionnen. Kort voor de oorlog wemelde het dan ook van Duitse spionnen in Engeland, maar de kwaliteit was treurig. Boefjes, kellners, gouvernantes, handelsreizigers, fabrieksarbeiders vormden de brute meerderheid, ze beschouwden het als Nebenbetrieb en verdienden er een zakcentje mee. Er liep wel eens een enkele keer een goeie tussendoor, maar overigens moest de „Organisationskraft unseres Deutschland“ zich wanhopig inspannen om er nog iets van terecht te brengen. Er kwam een stroom van berichten binnen, waarvan nog geen tien procent bruikbaar was. Uit die massa's probeerden ze in Berlijn door vergelijking en deductie iets te maken.

„Het gevolg van dit massale systeem is bekend. De Secret Service kende al jaren tevoren al die amateurs op haar duimpje, liet ze begaan, zorgde zelfs, dat ze de zotste berichten kregen en was nijdig als er een paar gepakt moesten worden, wanneer de publieke opinie en de pers er toe dwongen, want dan hadden ze veel te veel last met uit te kijken naar de nieuwe plaatsvervangers en werden de anderen veel te voorzichtig. De Engelsen waren van mening, dat een spion in vreedetijd, vooral in Engeland betrekkelijk weinig kwaad kon doen, doch eerst echt gevaarlijk werd, als de oorlog uitbrak . . . Binnen vier en twintig uur na de oorlogsverklaring zat heel het bundeltje achter slot en grendel en zat Duitsland op het grote ogenblik nagenoeg zonder spionnen.

„De Engelsen werkten anders. Ze hadden een zeer klein aantal vaste spionnen in Duitsland, maar dan ook vakmensen, intellectuelen, hoofdzakelijk officieren, die de kazerne te regelmatig vonden en niet alleen lef hadden, maar ook hersens, hetgeen niet zo dikwijls voorkomt. Het was dus geen massaproductie maar Präzisionsarbeit en Engeland had wel spionnen op het grote ogenblik, het waren er niet veel, maar ze behoorden tot de élite.

„John was anderhalf jaar ouder dan ik en studeerde in Delft, totdat hij een en twintig jaar werd. Toen verdween hij eerst naar Londen, waar oom Morris hem een tijdje

mores leerde en daarna ging hij in Duitsland „studeren”. Hij was al gauw een kei in het vak en de grootste trots van de Engelse Service.

„Twee jaar later was ik ook in Delft, kreeg ook genoeg van sinus en cosinus en verdween in de zelfde richting . . . Mijn broer voelde zich hevig Engels, maar ik kon met de beste wil niet zo warm lopen voor het land van mijn moeder. Toen ik eerst een tijdje bij mijn oom had gewerkt en daarna bij mijn broer in Duitsland . . .”

„Tussen twee haakjes, hoe oud ben je eigenlijk, Krenkel?”

„Een en dertig.”

„Zou je niet zeggen.”

„Dank u, luitenant. Nu, ik zag al gauw, dat er in Engeland gemiddeld evenveel idioten rondliepen als in Duitsland en dat die twee volken elkaar tenslotte in verwaandheid en hebzucht niet veel toegaven. 't Is lood om oud ijzer. Bovendien zag ik, wat ik vroeger nooit had kunnen geloven, dat de Hollanders over het algemeen nog lang niet de grootste idioten waren en dat het Koninkrijk der Nederlanden eigenlijk goed genoeg was voor mij en zelfs groot genoeg.

„Mijn broer was uitgeloot voor de militie en ik moest na enkele jaren uitstel hier in dienst bij het reserve kader. Ik moet er bij zeggen, dat de Engelsen te veel meneer waren, om er ook maar op te zinspelen, dat ik hier in Holland ook iets voor hen kon doen. Mijn oom, die er steeds op uit was om met betrouwbare krachten te werken, zou zich trouwens ook wel een beetje voor zijn neefjes geschaamd hebben, want we waren en bleven nu eenmaal Hollanders. Bovendien geloof ik niet, dat de Hollandse geheimen voor hen veel te betekenen hadden, daar toch voldoende vaststond, dat dit landje er geen waaghalzige geheime verdragen op na hield met een of andere grootmacht en alles behalve oorlogszuchtig was.

„Toen mijn oom zag, dat ik niet zo enthousiast meer was, kwam ik op het Engelse bureau en werkte alleen aan de contra-spionnage, dus eigenlijk louter politiewerk. Omstreeks die tijd stierf mijn vader en moeder ging kort daarna weer voor goed in Londen wonen. Af en toe ging ik nog wel eens naar Duitsland, als mijn broer erg aandrang om hem te komen helpen bij een bepaald karweitje, maar voor de rest was ik spion àf.

„Even voor de mobilisatie had ik zelfs weer ernstige voor-

nemens om naar Delft terug te gaan en verder te studeren. Intussen had ik, door 's zomers telkens een paar maanden te dienen, het hier geschopt tot reserve-sergeant en bij het begin van de mobilisatie werd ik hals over kop gebombardeerd tot officier van Speciale Diensten, het lafste embusquébaantje dat er in heel het leger te vinden is. Ik was alleen even het bureau van de Inlichtingendienst binnengelopen en zodra ze hoorden wie ik was, stopten ze direct een stoel voor me af. Iemand als ik, die midden in de grote internationale spionage zat, vonden ze dan ook niet dagelijks langs de straat. Ik bedong, dat ik me alleen met contraspionage zou bezighouden en toen bleek me al dadelijk, dat in deze gezegende landouwen iets anders practisch ook niet bestaat. Onze spionage heeft een zuiver defensief karakter en dient alleen om na te gaan of een van de grote honden ook iets kwaads in het schild voert. Voor de fortten van Verdun hebben ze in Den Haag niet de minste interesse, zolang ze er niet mee naar Holland kunnen schieten.

„Bij mijn broer ontmoette ik een paar maal vriend Sira. Sira is van huis uit een Tsjech en weet zich plakkerig lief voor te doen, als het nodig is. Mijn broer gebruikte hem wel voor kleine karweitjes, ofschoon mijn oom er altijd sterk tegen was om met minderwaardige vreemdelingen te werken. In ieder geval wist hij het vertrouwen van John te winnen. Mijn broer heeft hem van de straat gehaald en een keer heeft hij hem zelfs met eigen gevaar gered, toen Sira een keer aan 't klungelen was en in de gaten liep.

„John wist niet, dat hij ook voor Sommering werkte en nog heel andere baantjes opknapte dan spionage. Sommering stond allang in Duitse dienst, maar voerde niet veel uit. Hij was te bang.

„Om kort te gaan, Sira incasseerde duizend Mark en leverde mijn broer in de eerste veertien dagen van de oorlog over aan de Duitsers, die een processuele komedie op touw zetten en hem veroordeelden, eigenlijk alleen maar op de verklaringen van Sira, want John was veel te goed vakman om nog andere bewijsmiddelen achter te laten. Sira was van Oostenrijkse nationaliteit en speelde als een bezetene voor trouwe vaderlander. Als tweede beloning werd hij officieel als Duits spion aangesteld.

„De andere Engelse agenten in Duitsland hebben nog een poging gewaagd om mijn broer te bevrijden, maar het lukte

niet. Wel konden ze contact met hem krijgen en ik ontving nog een laatste brief van John, waarin hij precies vertelde, wat er gebeurd was en me verzocht om vooral de groeten te doen aan Sira, wanneer ik hem nog eens zou ontmoeten. Dus nu weet de luitenant, waarom ik zo op mijn vriendje gesteld bent?"

„En weet hij, dat je hier in de buurt bent?"

„Ja, hij had het nog over me aan de telefoon en hij is vreselijk bang. Je moet niet vergeten, dat hij altijd hoog tegen ons opgezien heeft. Hij komt uit de onderste lagen van de maatschappij en de gebroeders uh, Krenkel hadden destijds onder de vakgenoten een zeer geduchte naam. Hij heeft dan ook genoeg staaltjes van ons meegemaakt en daaronder ook een experiment van mij, dat zeer veel indruk op hem maakte."

„Vertel eens!"

„'t Was niets bijzonders. We waren nog erg jong en hielden van een grapje. Zo gingen we onder elkaar wel weddenschappen aan, die op zichzelf feitelijk onverantwoordelijke waagstukjes waren.

„Ik had een zekere Herr X. gevolgd van uit Londen, die aan een Duits spionage-bureau in Parijs iets heel ergs ging bezorgen. Ik was goed op de hoogte, het was erg gemakkelijk en mijn plicht was geweest om kalm zijn hotelkamer binnen te wandelen en de stukken eenvoudig af te nemen, maar dat vond ik niet schilderachtig genoeg. Mijn broer was er ook voor naar Parijs gekomen, want het was nogal van gewicht en hij bracht Sira mee, omdat die daar toevallig ook in de stad was. Ik kop toevallig een rez-dechaussée huren vlak bij dat bureau en aan dezelfde kant van de straat, een zeer stille straat.

„Toen John en Sira kwamen, ontving ik hen in de kelder en mijn broer begon aanstonds op zeer voortvarende manier plannen te beramen. Ik liet hem praten, gaf haast geen antwoord en stelde me zo onverschillig aan, dat hij me wel kon stompen. Dan zei ik, dat al die herrie niet nodig was, want dat Herr X. daar in de kelder zou komen om de stukken terug te bezorgen. Ze dachten, dat ik gek was, maar niet lang, want ik wedde om tien Pond.

„Herr X. kwam inderdaad plotseling door het kelderluik buiten van de straat naar binnen schuiven en zat op zijn achterste ons aan te staren. Het was natuurlijk een gekke

gewaarwording voor lui die er niet op rekenden en Herr X. was niet de enige, die zich een ongeluk schrok. Voordat de drie anderen tijd hadden om hun monden dicht te krijgen, had ik de stukken al uit het jasje van Herr X. gesneden en we maakten hem zo bang, dat hij nog haarfijn verklapte, hoe hij er aan gekomen was.

„Achteraf bezien, was het zeer eenvoudig. Ik had een beetje aan het luik getimmerd, zodat ik het naar beneden kon laten doorslaan, als er iemand op trapte en een periscoopje aangebracht, waarmee ik hem zag aankomen. Ik wist, dat hij op dat uur verwacht werd bij de burens en dat hij er voor het eerst kwam, dus hij moest het huisnummer zoeken en op het trottoir lopen, want het was donker. Als hij van de andere kant gekomen was — en dat was zeer onwaarschijnlijk — zou hij in een ander valletje gelopen zijn. Dat keldergat had een helling, waarlangs de kolen gestort worden, u kent dat wel. Alles bij elkaar was het maar een onnodige kwajongensstreek, doch Sira zag me voor een soort tovenaarsaan.”

„Wat ben je nu van plan met die smeerlap?”

„Maak u geen zorgen, luitenant, de vuile boel blijft aan de overkant van de grens . . . Maar de laatste groeten van John zal hij hebben!”

Krenkel zei het zo grimmig, dat Piron een koud golfje over zijn rug voelde lopen.

„Hoe wist je zo gauw, dat Sira in dit geval betrokken was?” vroeg hij.

„Omdat hij het steeds warm krijgt en lakschoenen draagt. De meeste mensen en dus ook de meeste misdadigers hebben een eigenaardige „tic” over zich. Gewoonlijk maar een kleinigheidje, doch een opvallend kleinigheidje voor iemand die op alles moet letten. Soms is het een woord, dat ze onophoudelijk gebruiken of een gebaartje. Daaraan herkent de politie hen eerder dan aan persoonsbeschrijvingen, die meestal veel te vaag zijn. Er zijn miljoenen kale hoofden met of zonder bril. De beruchte Dokter Pullon kon alleen veroordeeld worden, omdat hij zich verraden had door zijn ingevreten gewoonte om steeds aan de revers van zijn jas te trekken. Een ander boefje, omdat hij een voorliefde had voor het woord „sympantiek” enzovoort, er zijn voorbeelden te over. Die lakschoenen van Sira verraden zijn afkomst. Weet de luitenant, dat vele mis-

dadigers, die uit de goot komen, geen weerstand kunnen bieden aan schreeuwerig schoeisel? Als Sira goed durfde, zou hij lakschoenen dragen met parelmoeren knopen en veel witte tierelantijnen er op. Hij is zoals zijn meeste collega's ook bijgelovig en zegt, dat hij het warm krijgt, zodra er gevaar dreigt en daardoor steeds gewaarschuwd wordt. Toen de luitenant dat telefoongesprek met Rotterdam gecensureerd had, waarin hij het ook weer over zijn lichaamstemperatuur had, terwijl in het proces-verbaal van de aanslag op Berkhage, pardon, de luitenant Berkhage, over lakschoenen werd gesproken, wist ik voldoende."

„Laten we nu eens onze onschuldige krijgslisten gaan bespreken," zei Piron. „Ben je het terrein al wezen verkennen?"

„Ja, luitenant, ik heb het slagveld zelfs ook in kaart gebracht." Hij trok een papier uit zijn jas en vouwde het open. „Die mooie ronde dot is grenspaal twee-acht-en-dertig. Vijftig meter westelijk loopt het paadje, waar de heren elkaar denken te ontmoeten. U weet, het zijn zeer smalle paadjes, door hoog en dicht hakhout, je kunt er haast niet met z'n tweeën naast elkaar lopen. Dat is heel aardig, ziet u? Net een doolhofje van de kermis, waar je de gekste dingen kunt ontmoeten. Het beste is, dat u dit paadje aan de Hollandse kant dichtstopt, want als de heren eenmaal aan de grens zijn, hebben we weinig meer te vertellen. Als u zelf een honderd meter benoorden de grens gaat zitten en hem dan een paar passen laat passeren . . . u weet wel, op de manier van een eendenkooi . . ."

„Ja, ja!" zei Piron.

„Wie denkt u er voor te nemen? U moet een goeie schutter hebben, iemand, die de laatste scène niet verknoeid."

„De Schillenhit is kampioen van het bataljon."

„Ja, maar houdt hij het schone hoofd koel, als het er op aan komt?"

„Ken je hem niet? Hij doet het in zijn slaap."

„Dan zullen we er nog een officier bij moeten poten om hem wakker te houden. Wie denkt u?"

„Daar zal ik nog eens even over moeten nadenken, ik weet niet juist wie er Vrijdag nog meer met verlof zijn, behalve de heer Hogedoorn. Maar wat doe jij intussen?"

„Luitenant, het is beter, dat u niet weet wat ik doe, want geslepen juristen zouden wel eens kunnen beweren, dat het

in strijd is met het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water en te Lande . . . Ik zorg voor de rest en laat de luitenant zich vooral niet ongerust maken. U gaat Donderdagochtend gewoon voor drie dagen naar de censuur, niet waar?"

„Ja.”

„Dan zal er op Donderdagavond in het aas gebeten zijn, veronderstel ik. U krijgt dan wel een berichtje van me.”

HOOFDSTUK XIII

H...it! Hitjèèè!! Ze motte je hebbe!" schreeuwde Adriaansen door het luik in de zolder van de schuur.
„Je tante op 'n houtvlot en dan de zee in!" De Schillenhit keek door het luik en zag de luitenant Farelle staan.
„O, luit, bent u het? Ik dacht, dat het Brandende Braambos flauwsies maakte." Hij klom van de ladder af en trachtte meteen zijn jas dicht te knopen.
„Hit, ik heb goed nieuws veur je," zei Farelle.
„Is m'n vrouw aan de wacht, luit?" vroeg de soldaat angstig.
„Je heb 't verdomme de eerste keer geraje," zei de Blauwe.
„Ze staat daar met twee marechaussees en ze hebben een behloed hemd en een slagernes bij zich. Ontvluchten kun je niet meer, maar bekennen zou ik nooit doen, as ik jou was!"
„Blau-we!" zei Farelle zeer lijsig.
„Ja, luit?"
„Maek deze jongeman niet nerveus en spreek alsjeblijft veurtaen met een beetje meer respect over mevrouw uh, Schille van der Hit." De luitenant sprak zacht en verwijsend. „Zo spreek je niet over de echtgenote van een collega!"
De Blauwe keek hem met open mond aan.
„Heb je gehoord wat de luitenant zegt?" vroeg de Hit gestreng.
„Ja," weifelde de Blauwe. Hij zocht in paniek naar een antwoord, dat tegen de situatie was opgewassen, doch het levenloze gezicht van Farelle inspireerde hem in het geheel niet . . . „Ik staan d'r gewoon voor gek bij!" zei hij dan.
„Blauwe," zei Farelle, terwijl hij ernstig het hoofd schudde, „daer mag je o n s niet verantwoordelijk veur stellen . . . Hit! Gelieve mij te volgen."
Half versuft stond de Blauwe het tweetal na te kijken.

„Wie zou dat achter zo'n Mietje gezocht hebben?“ mompelde hij in uiterste verbazing. „Een ventje! Je maakt er een boordeknoopje van!“
Die zelfde avond waren verschillende andere mensenkenners even verbaasd als Adriaansen de Blauwe . . .

* * *

Toen de avond begon te vallen, zat Krenkel in het schaarhout nabij paal 238 en had het nogal druk.
Uit zijn zak haalde hij een metalen, eivormige kogel, schroefde het bliken dopje er af, dat aan de bovenkant zat en stak dat weer in de zak. Onder dat dopje verscheen een opgerold koordje met een loden knoop aan het uiteinde. Aan de onderkant van het metalen ei bevond zich een sluitschroef met uitstekende randen en hieromheen wikkelde hij een stevige metalen draad, die hij met een tang vastwurgde. Herhaaldelijk probeerde hij of de draad niet weg kon schuiven en toen hij zich voldoende overtuigd had, maakte hij de metalen draad zorgvuldig vast aan een zwart, zijdeachtig koord, waarvan hij een dik kluwen bij zich had.
„De werkzaamheden zijn begonnen met een gevaarlijk strikje voor de jonge Berkhage,“ fluisterde Krenkel bij zichzelf. „Eerlijk is eerlijk. Voor hem is een kogel veel te goed, vindt je niet, John?“
Het touwtje met de loden knoop werd dan aan de rest van het zwarte koord vast gemaakt.
„Schitterend werkt dat koord,“ mompelde hij, sneed er een stukje af en stak het aan met een lucifer. Het eindje koord versmeulde snel . . . Dan zag hij hoe de weggegoorpen lucifer een hoopje droge dennennaalden en dorre bladeren in brand had gezet en sloeg het vuurtje uit met zijn veldmuts.
Dat is waar ook, viel hem in . . . De boeren klagen over de droogte! . . . Dat zou nog de prachtigste oplossing zijn . . . Hij keek naar de lucht . . . Neen, zo gauw zal het niet regenen . . . Laat ik die apotheose een beetje bevorderen . . . Hij rolde het koord op, nam de metalen kogel voorzichtig recht op in de hand, wrong zich zacht door het schaarhout en bereikte het smalle paadje, dat langs de grenspaal liep. Met rustige minachting voor het strenge verbod stak hij

de grens over, wel twee honderd meter ver, doch lette goed op en stond nu en dan even stil om te luisteren.

Dan haastte hij zich. Van onder zijn jas trok hij een pionierschap en maakte een smal greppeltje dwars over het voetpad. Het korte einde van het koord, dat bevestigd was aan de bovenkant van de kogel, maakte hij vast aan een stevige stam in het schaarhout, ongeveer op kniehoogte. De kogel zette hij overeind aan de voet van het boompje en legde het lange einde van het koord in het greppeltje, dat hij daarna weer dichtmaakte en met de voeten aanstampte. Daarover strooide hij handenvol droge bladeren en dennennaalden. Alles ging vlot, zonder merkbare haast en met de zekere bewegingen van een geoefend ambachtsman. Het lange einde wierp hij los om een boompje aan de overkant van het paadje en begon dan, teruglopende naar de grens, het kluwen voorzichtig af te rollen, terwijl hij er voor zorgde, dat de zwarte lijn buiten het voetpad in de takken bleef hangen. Het werd stilaan donker en op tien meter afstand kon men het zwarte koord in de wirwar van bladeren en twijgen al niet meer volgen.

Toen het kluwen ongeveer vijftig meter afgewikkeld was, verborg Krenkel zich in de bosjes en zat ingespannen na te denken.

Na enkele minuten stond hij weer op.

„Dat zou ik nog vergeten,” fluisterde hij boos, ging terug, nog iets verder dan waar hij het touw ingegraven had, nam het blikken dopje uit de zak en wierp het met een elegant goochelaarsgebaar midden op het pad.

„The finishing touch,” zei hij zacht. „Voor het geval de illuminatie niet mocht doorgaan.”

Dan ging hij weer naar zijn plaats en wachtte geduldig. Een paar bleke sterren wenkten hem toe, als waren ze het volkomen met hem eens. In de vork van een hoge spar rekte de Stille Dood een klauw langs de uitgestrekte vleugel en knipoogde tegen het avondrood.

* * *

„Dus je weet, wat de bedoeling is, Farelle,” zei Piron. „Je houdt je absoluut versteend, tot dat er een man — hoogstwaarschijnlijk in burger — het pad afrent. Als hij in uniform is, al was het van schout-bij-nacht, dan maakt dat

niet het minste verschil. Je laat hem naderen en roept hem één keer aan. Verzet hij nog een voet, dan schiet je zoveel mogelijk raak!"

„Ik voel me van aevond helemaal niet bloeddorstig,” zei Farelle.

„Heb je 't goed verstaan, Hit?"

„Jawel, luit."

„Denk er om dat je niet te hoog schiet. Als hij werkelijk blijft staan, houd dan allebei je wapens gereed, want hij is gevaarlijker dan ik je kan wijsmaken. Als het zover komt, ben ik wel bij je . . . Zo niet, dan tast je hem af, terwijl een van beiden hem de loop op de rug houdt. Als je één pistool gevonden hebt, zoek dan maar gerust naar een tweede . . . Hit, ik reken er op, dat die vent niet levend over de grens komt."

„Is de Hit commandant van dit expeditiekorps?" vroeg Farelle.

„Nee, maar de Hit kan schieten en onder jouw voortreffelijke vuurleiding schiet hij natuurlijk nog veel beter . . . Je moet nog zeker ruim twee uur geduld hebben. Eerst om half twaalf mag je inrukken, als er niets passeert. Wil je even je horloge gelijk zetten, ik heb het nu tien voor negen. Kom nu maar mee, dan zal ik je de juiste plaats aanwijzen en hou je dan in godsnaam stil. Je zit daar geen veertig meter meer van de grens af, dus zorg, dat je bijtijds ingrijpt. Je hoeft niet het minste medelijden te hebben, want hij is degene, die Bim gestolen heeft en loert er steeds op om het nog eens te doen en dan beter!"

„O, verdomme!" zei de Schillenhit. „Goed, dat u er dat bij zegt, luitenant." Hij maakte het pakje patronen open, laadde zijn geweer en gaf de andere houder aan Farelle.

„Het is bovendien iemand, die er even lang over denkt om je koud te maken, als wij over het aansteken van een cigaret."

„Zoouooo?" lijsde Farelle. „Jae, dan zal er een beetje gelet moeten worden op die hartstochtelijke knaep, als hij zich niet snel tot meer humaene gevoelens laet overhaelen." Piron zuchtte en vergat even de aanwezigheid van de Schillenhit, die zijn wenkbrauwen hield opgetrokken, tot ze bijna in zijn hoofdhaar verdwenen.

„Farelle, het is ernst!"

„Ik ben volkomen deurdrongen van het grote gewicht van

deze nachtelijke oefening. Straks, bij de bespreking, zul je de eerste zijn om toe te geven, dat . . .”

„Kom!” zei Piron haastig. „Ga mee en hou je zo stil mogelijk.”

Toen hij de twee, zonder nog een woord te spreken, hun plaats had gewezen, ging hij een honderd meter terug en hurkte neer in de struiken aan de rand van het voetpad.

Een heldere, maanloze nacht koepelde zich over Dolbrakken en Lage Moeren. Het was zeer stil en Piron trachtte de tijd te doden door op zijn lichtgevende horlogeplaat af te lezen om de hoeveel seconden de steenuil kraste. Twee uren roerloos wachten, alleen, in stille, donkere bossen is een taak, waarvan niet-ingewijden geen begrip kunnen vormen.

Voordat het kwart voor elf was, drukte hij reeds de veiligheidspal van zijn pistool naar beneden . . .

Om tien voor elf overtuigde hij zich voor de derde maal, dat de slagveer gespannen was en er een patroon in de kamer zat . . .

Om vijf voor elf zag hij duidelijk, dat iemand met een bleek gezicht op korte afstand in het schaarhout zat en hem strak aanstaarde, op hetzelfde ogenblik kraste de Stille Dood door merg en been. Hij voelde een rilling over de rug gaan, werd nijdig op zichzelf en het witte gezicht verdween langzaam . . .

Toen naderden de zachte voetstappen.

Piron was een ogenblik bang, dat de naderende man zou afgeschrikt worden door het bonzen van zijn hart, want hemzelf geleeke het zo luidruchtig als een daverende stormklok.

Dan zag hij plotseling de schim van een hoofd met slappe hoed zich aftekenen tegen het sterrenlicht. De vreemdeling ging zo dicht aan hem voorbij, dat hij de lichaamsgeur rook en de kleren hoorde schuren. Juist toen de man een zestal passen voorbij was, scheelde het weinig of Piron, die op het punt stond in te grijpen, had het uitgeschreeuwd van schrik . . .

Daar in het Zuiden bliksemde het zo fel, dat hij een enkel ogenblik de gehele gestalte van de man zag afgetekend en zelfs de kleur herkende van het donkerbruine kostuum. Bijna tegelijkertijd dreunde de gehele omgeving van een

geweldige knal, die secondenlang bleef weergalmen langs de koud-blaauwe gewelven van de sterrennacht. De steenuil kraste drie, vier maal van angst, verloor al zijn trotse waardigheid en vloog in paniek omhoog, naar het Noorden.

Ook de man op het pad had een zeer verschrikte beweging gemaakt, stond stil en luisterde. Dan voelde Piron een grote kalmte over zich neerkomen, hij haalde diep adem en richtte zich half op.

„Blijf staan, Gurgel, en steek je handen op!” riep hij met een stem die hij niet herkende. De man gaf een schreeuw, keerde zich met een snelle ruk om en stak de hand uit . . .

„Val dood, god ver . . .!!”

Piron had zich even snel plat op de grond geworpen en de schoten knalden tegelijkertijd. Hij hoorde rechts naast zich de kogel droog en hard tegen de takken slaan.

Farelle zal nu wel wakker zijn, flitste het door zijn hoofd en hij volgde gebukt de man, die met grote sprongen vooruitstormde in wedloop met de Dood, de reddende grens als eindpaal . . .

Toen de vluchteling bij een buiging in het paadje uit zijn oog verdween, kreeg Piron angst, dat het nog mis zou lopen, doch zodra hij de bocht bereikte klonk de bekende slepende stem.

„Ha-alt!” Het werd haast smekend en liefkozend gezegd. „Verrek, ongeluk!” gilte Gurgel, schoot in de richting van de stem en deed een sprong in het kreupelhout. Piron, die nu gevaarlijk dicht bij was, wierp zich plat neer.

De Schillenhit, die juist zijn onfeilbaar geweer aan de kin zette, vloekte tussen de pijnlijk geklemde tanden en liet het wapen zakken.

„Wees niet zo'n hartstochtelijke dwaes,” zei Farelle verveeld en zonder enige opwindning, terwijl hij reeds schoot. Die avond bleek, dat er een „opzichtig” verschil moest bestaan tussen de echte Farelle en de Farelle, die steeds voor jonge dame wenste door te gaan. Hij schoot „gewoon hartstochtelijk” en zijn schot was „verrukkelijk” juist.

Het schot doorboorde de papieren, die Piron de laatste dagen bezig was over te schrijven en die papieren zaten geborgen op de linkerborst van de man Gurgel, die zonder nog enig geluid te geven in elkaar zakte temiddên der krakende takken en roerloos bleef liggen.

De Schillenhit voelde iets warmes en kleverigs langs de linkerhand lopen en vloekte opnieuw.

„Ben je geraekt, Hitje?”

„Ik geloof 't wel, luit.”

„Wie daer?” riep Farelle en richtte zijn geweer. „O, meneer Piron, komt u binnen in dit model-abattoir. Als je weer eens een baentje voor me weet . . . Hitje, doe gauw je jas uit . . . Ik heb een sjiek verbandpakje veur je.”

„Is het erg, Hit?” vroeg Piron, die zijn zaklamp liet schijnen. „Kun je die arm bewegen?”

De Schillenhit bewoog zijn arm met een pijnlijk gezicht. Ze trokken hem voorzichtig de jas uit en vonden een gapende wonde aan de biceps. Snel werd er een noodverband om de rode arm gewikkeld.

„Ik hoor die goser niet meer, luit,” zei de Hit. „Ik denk, dattie er niet zo goed afgekonne is.”

Schoorvoetend liepen Piron en Farelle naar de andere getroffene, die op de zij gevallen was tussen de takken.

„Laat de Hit er niets van merken,” zei Piron zacht en liet de lamp schijnen.

„Dit is veur mij inderdaed een verrassing,” zeurde Farelle en keek met kalme verbazing naar het levenloze gezicht van de eerste luitenant Hogedoorn, die evenals de Ambonees uit zijn verhaal, de tanden liet zien in een lachende doodskramp.

* * *

Aan de andere kant van de landsgrens ging het er in deze koele sterrennacht niet minder heet toe.

Sira had het reeds warm, toen hij nog wel een kilometer van de grens af was en op twee honderd meter transpireerde hij zo hevig, dat hij even stilstond en zich afvroeg, of hij niet beter deed met terug te gaan . . .

Schoorvoetend en met uiterste voorzichtigheid, liep hij nog vijftig meter verder, schrok, was dan gerustgesteld en liep haastig verder.

Een eindje voor zich uit werd zacht gefloten . . . Allons, enfants de la patriiii-e . . .

Het volgende ogenblik stond hij verstijfd. Een harde stem hamerde hem op het hoofd.

„Atjééé, Sira! Einen letzten schönen Gruss von Johann Brüning sollst du noch haben, mein l i e b e r Sira!”

Sira kreunde van angst en verloor alle bezinning. „Es ist nicht wahr!” riep hij, rukte zijn pistool uit de zak en gilte opnieuw, toen het wapen weigerde om de eenvoudige reden, dat hij vergat de rustpal te verzetten.

Hij liep terug zo snel hij kon, doch zonder overtuiging en met half verlamde benen, zoals men wegvlucht in een droom. Voor zijn ogen hing een rode floers en daarin zag hij als een bloederige film het executiepeleton met de geweren in de aanslag, hoorde het salvo kraken en zag drie gestalten als poppen voorover vallen. Toch zag hij dat vroeger altijd graag, als het kon. Liefst ongezien boven uit het raam van een oude Duitse vesting . . .

„Loop, Sira, loop! Misschien is het al te laat!” riep Krenkel, terwijl hij met zijn volle lichaamsgewicht het touw strak hield. „Johann Brüning wist nog veel eerder dat het kwam, maar hij stierf als een man!”

Toen wist Sira zeker, dat het te laat was en jankte als een dier. Hetzelfde ogenblik haakten zijn benen in de draad en door de schok vloog de trekker uit de eihandgranaat, die zo strak tussen het koord gespannen zat. Hij sloeg voorover, zoals de poppen voor het executie-peleton en viel met de borst op de harde stalen kogel. De heer Sira ontplofte, als was hij zelf met springstoffen geladen.

Enkele uren later werden de Beieren gealarmeerd en rukten uit met pionierschoppen om op te treden tegen een hevige bosbrand, die woedde in de buurt van de Lage Moeren. Doch de wind was West en joeg het vuur naar het moeras, zodat de troep al weer spoedig kon inrukken.

* * *

In de vroege morgen werd het lijk van Gurgel in alle stilte vervoerd naar Hagenburg, waar het parket zich er verder mee zou belasten. Op de verslagene werden, behalve de militaire plannen, nog de papieren van Bim gevonden.

De kapiteins hadden die zelfde nacht nog een bespreking met de majoor en in de orders van de vorige dag werd bijgeschreven, dat de luitenant Hogedoorn was overgeplaatst en zou vervangen worden door de luitenant-adjutant Marckx in afwachting van nadere beschikkingen, terwijl voorlopig de luitenant Farelle als bataljonsadjutant zou fungeren.

De Schillenhit had zijn tegenstander niet meer te zien gekregen, daarvoor had Piron gezorgd. De officieren werden verzocht de zaak geheim te houden.

De vierde compagnie was dagelijks op grenswacht en de rustende twee secties hadden dus vrij van dienst. Bij dergelijke gelegenheden had Van Saksen niet veel te doen, begroef zich in de boeken en ging op onverwachte ogenblikken eens kijken aan de grens om te zien, of zijn brave mannen geen internationale moeilijkheden veroorzaakten. Alles ging goed; er werd alleen wat meer geschoten, nu de vierde compagnie de wacht leverde, want er mocht niet gejaagd worden in het bezette gebied en het wild tierde welig. Toen de manschappen de brutaliteit zo ver dreven, dat zij de kapitein, door tussenkomst van zijn oppasser, een mooie haas aanboden, weigerde Van Saksen om principiële redenen en hield een preek over de dierenbescherming, die voortspruit uit naastenliefde en over de provoost, waar geweest is en gekners der tanden.

„Fiets even met me mee, Berkhage,” beval Van Saksen na het ontbijt.

De drie andere compagnieën waren reeds een uur geleden uitgerukt onder bevel van een majoor, die het, als gevolg der jongste gebeurtenissen, aan zijn blaas had en bij iedere rust moest afstijgen.

„We zullen eerst een ziekenbezoek brengen aan de gewonde fusilier uh . . . Hoe heet de Schillenhit eigenlijk officieel?”

Berkhage wist het niet, op straat wist niemand het en daarom stelden ze een onderzoek in op het compagniesbureau. Zelfs de sergeant-majoor Verstrepen moest eerst de Staat van Dienst nakijken, voordat hij wist dat de Schillenhit in de Registers van de Burgerlijke Stand en in het Politieblad was ingeschreven onder de naam van Emile de Chaude-Fontaine, zoon van Blanche de Chaude-Fontaine, geboren te Rotterdam . . .

Deze Schillenhit zat op het erf van zijn kwartier, koesterde zich in het zonnetje en liet zich vertroetelen als een kraamvrouw.

Tegen tien uur kwamen Adriaansen, Kruitnagel, Minkowski en Sjang Lutterade aan het hoofd van de rest der twee luijende secties op het erf marcheren. De vier belhamels zagen er waardig en ernstig uit. De Blauwe hield

een reusachtige bloementuil — van diefstal afkomstig — een beetje al te voorzichtig in de armen geklemd.

Zodra Minkowski tot zwijgen was gebracht, hield de Blauwe een korte toespraak, waarin hij onze beste vriend Schillenhit namens alle rechtgeaarde kameraden zijn deelneming betuigde in het smartelijk ongeval, uitlegde, dat het nog veel erger had kunnen zijn en hem tenslotte gelukwenste met het onbegrensde aantal vrije dagen, die onze Hit wel uit dit ernstige ongeluk zou weten te „kloppen”.

De Blauwe drukte de jubilaris de bloemen zeer stevig en zorgzaam in de gezonde rechterhand en de Hit was aanvankelijk te zeer aangedaan om te bemerken, dat de bloemstelen vol brandnetels staken.

Zodra hij het echter merkte, vergat hij zijn zorgelijke toestand volkomen; de Blauwe dook juist op tijd weg en de bloemenpracht vloog met een machtige zwaai voor de voeten van kapitein Van Saksen, die met Berkhage op het erf kwam.

„Is het niet aandoenlijk?” vroeg Pietje. „Zo bestrooien mijn mannen het levenspad van hun hoofdman met bloemen . . .”

Na het bezoek aan de Schillenhit fietsten de kapitein en Berkhage naar de grens bij Hasendonck, waar de Beieren achter de draadversperring op wacht stonden.

„Ist der Feldwebel da?” vroeg Pietje aan de stramme schildwacht.

„Jawohl, Herr Hauptmann,” zei de gebaarde Landstormer en zette meteen een vervaarlijke keel op: „Herr Feldwebel zum Herrn Hauptmann!!!”

„Herr Feldwebel zum Herrn Hauptmann!!!” brulde de post, die vijftig meter verder voor het wachtlokaal schilderde.

„Goeie hemel, wat een deining,” mompelde Berkhage. „Wat zouden ze wel moeten beginnen als de keizer eens aan de grens kwam.”

„Die komt ook nog wel, heb maar geduld,” zei de profeet Van Saksen, die steeds beweerde, dat Duitsland te veel hooi op de vork had.

De Feldwebel kwam opdraven als een postpaard, spande zijn borst en saluceerde.

„Morjen, Herr von Feldwebelshofen,” zei Pietje.

„Morjen, Herr Hauptmann,” grinnikte de Pruis. „Morjen, Herr Leitnant!”

„Was ist passiert?” vroeg de kapitein.

De man begon met kwakende stem en afgebeten zinnnetjes te rapporteren.

Had Herr Hauptmann de knal ook gehoord? Er was zelfs een bosbrand uit ontstaan. Een gewisse idioot — Zivilist natürlich — was daar met een handgranaat aan 't spelen geweest. Ze hadden in de as nog Sprengstücke gevonden . . . Deutsches Modell . . . De kerl waar gans verkoold en auseinandergerissen . . . So'n Blödianer! . . . Wird aber keene jute Deutsche handgranaten mehr stehlen . . . Identiteit kon men niet vaststellen . . . Alleen, dat hij in Zivil was en lakschoenen droeg. Eigenartig, was? Lakschoenen aan der Jrenze . . .

* * *

Krenkel zat die middag met Piron in de Witte Leeuw te Hagenburg en was opvallend veranderd. Hij was behoorlijk gekapt en droeg de uniform van eerste luitenant van Speciale Diensten. Men zou enige moeite hebben om in deze goedverzorgde officier de aartsdomme oppasser Krenkel te ontdekken.

„Ik heb vanmiddag tersluiks bij de majoor in zijn kwartier afgepresenteerd,” zei hij. „Alsdát ik de aangenaamste herinneringen aan de goede geest bij het derde bataljon mee naar Den Haag nam. Hij fleurde er van op en het leek wel, alsof hij al de tijd gedacht had, dat ik was gezonden om speciaal op hem te letten . . . Wat had u toch achter die zachte meneer Farelle gezocht, luitenant?”

„Meneer uh, Krenkel, UEdelgestrengte is thans geen oppasser meer.”

„Je ziet, dat ik in mijn rol ben.”

„Ja, maar één keer was die rol een beetje gechargeerd.”

„Wanneer dan?”

„Toen je voor cigarettten was uitgestuurd en je met een zak mastappels thuiskwam.”

„Dat kon niet anders. Je denkt toch niet, dat ik van plan was om loopjongen te spelen voor zo'n bandietje? Maar die meneer Farelle, was dat een speciale ontdekking van jou of nam je hem bij gebrek aan beter?”

„Ik dacht een ogenblik aan Farelle en toen viel me op, wat anders helemaal niet opvalt. Farelle spreekt Haegs,

hij is niet in dat jargon opgevoed, dus het is onvervalste aanstellerij van hem. Maar nooit heeft iemand hem er op betrappt, dat hij zich vergiste en gewoon sprak."

„Ja, daar is iets voor nodig," knikte Krenkel.

„Dat is nog niet alles. Toen viel het me ook in, dat Farelle uiterlijk nooit schrok, nooit onder enige indruk was, nooit kwaad werd en zich nooit opwond. Dat hij altijd een zot antwoord gereed heeft, nooit uit zijn humeur is, met alles spot, op de eerste plaats met zichzelf, maar met dat al — voor zover ik weet — nooit een aparte stommiteit heeft begaan. Hij is een van de weinige mensen, die zich altijd en volkomen beheersen en als er zich weer eens een taai karweitje voordoet, zoek ik voortaan naar iemand van het soort Farelle. Maar ik moet je toegeven, dat ik op het laatste ogenblik toch wanhopig werd. Hij stelde zich zo dwaas aan, dat ik al mijn hoop op de Schillenhit bouwde . . ."

Een tijdlang zwegen ze.

„De Duitsers hebben vannacht een bosbrand moeten blussen," zei Piron met een slecht verborgen lachje.

„Ja, dat heb ik gehoord," zei Krenkel verstrooid.

„Er moet zelfs een handgranaat gesprongen zijn, een ei-handgranaat van Duits model."

„Ik heb er niet de minste last van gehad," zei Krenkel met een effen gezicht. „Je begrijpt, ik was daar in de buurt, voor het geval Gurgel toch nog door het laatste cordon van Farelle en de Hit had weten te breken . . ."

„Proost," zei Piron en nam zijn glas op. „Jij bent een onderhoudende spreker."

HOOFDSTUK XIV

Op Maandagavond heerste er een slecht geamoufleurde nieuwsgierigheid onder de talrijke officieren, die in de zaal van het Hoog Huis rond de lange tafel zaten. „Dus jij wist al dadelijk, dat die uh, Gurgel hier voor Hogedoorn speelde.”

„Waarom heb je dat niet eerder gezegd?”

„Hoe wist je dat?”

„Was hij ook in dat geval van Bim betrokken?”

Piron stopte zich de oren dicht.

„Toen ik op de lagere school was,” zei hij dan, „hadden we een flauwe onderwijzer, die altijd een speld liet vallen voordat hij begon te vertellen.”

Het werd al aardig stil, totdat Farelle zijn klewang met een dreunende slag achter Piron's stoel smeed.

„Zeg grasgroene adjudant,” riep Klaus, „ga liever de majoor verzorgen . . . Die vent loopt de hele dag rond met een paar sporen aan zijn schoenen als breekijzers. De dorpspaarden klimmen er van in de bomen. Om de tien minuten gaat hij naar de stallen om het op een accoordje te gooien met het paard van Marckx. Hij heeft het nu al zo ver gebracht, dat hij klontjes durft te voeren. Kilo's! Dat beest krijgt de suikerziekte . . .”

„Piron, vertel op!” zei Van Saksen.

„Ja kapitein, als u die tierende menigte een beetje in toom wilt houden . . . Dat er iets niet in de haak was met Hogedoorn, wist ik al, toen hij een maand bij het bataljon was. Een officier met zo'n prachtige Staat van Dienst, als de echte Hogedoorn had, beduvelt zijn kameraden niet met écarté.”

„Wàt zeg je daar?”

„Hij liep gewoon opzichtig in de gaeten met zijn cigarettenkoker,” zei Farelle.

Piron keek hem zeer verbaasd aan.

„Jae, en ik vind het verrukkelijk, dat je het zegt, want ik begon zo nu en dan al hartstochtelijk aan je te twijfelen . . .”

„Heel goed, Farelle, een tien voor die beurt. Je zult nog een man worden!

„De kwestie is deze, heren. Hoged . . ., Gurgel bedoel ik, had bij écarté steeds die grote sigarettenkoker op de tafel liggen. Als hij gaf, wist hij steeds door allerlei goochelaarskunsten de aandacht af te leiden en spiegelde de kaarten van de tegenpartij in die glimmende koker. Het ging ontzettend snel en behalve ik, schijnt Farelle dan ook de enige te zijn die het door had. Daarom speelde hij zo brutaal. Toen ik het merkte interesseerde ik mij steeds bij hem, zogenaamd omdat je je eigen C.C. moet trouw blijven, maar in werkelijkheid om de verliezen te beperken. Ik noteerde alle winsten en van wie ze afkomstig waren . . . Straks gaat de kassa open . . .”

„Hoera!” schreeuwde Hertes, die nog al wat aan de pseudo-Hogedoorn verloren had. „Je hebt een fles wijn verdiend!”

„Je komt ook aan de beurt,” ging Piron verder. „Zo iets gaf te denken en ik begon op alles te letten. Ik kreeg al gauw de indruk, dat — behalve zijn reglementenkennis, die uitstekend was — zijn algemene ontwikkeling nog al wat te wensen overliet, maar zekerheid had ik daaromtrent zo gauw niet.

„Toen kwam het geval Berkhage en die zelfde avond wist ik nog, dat Hogedoorn — ik kende toen nog niet het bestaan van een Gurgel — een gevaarlijk individu was.”

Er heerste een indrukwekkende stilte.

„Hoe kwam je daar bij?” vroeg Berkhage. „Ik heb niets bijzonders gemerkt en ik was er toch zelf bij.”

„Jij zelf hebt er me ook nog op attent gemaakt, dus je zoudt het ook geweten hebben, als je een moment verder had gedacht.

„Kapitein Hensen en jij zullen zich herinneren, dat wij 's avonds naar mijn kwartier gingen om het proces-verbaal te schrijven. Op een gegeven ogenblik begint Hogedoorn . . . Laat ik hem nu voortaan Gurgel noemen, om de nagedachtenis van een goed officier, die gesneuveld, of liever vermoord is, niet nodeloos te besmeuren . . . Dus Gurgel zegt, dat zijn beenwindsels knellen, rolt ze af en peutert een paar sokkendragers onder zijn rijbroek te voorschijn, die er even kwaadaardig uitzien als een prikkeldraad-

versperring. Berkhage lacht hem uit en vraagt nog of dat Indische gewoonte is. Ik schrok geweldig, maar liet gelukkig niets blijken en sprak er gauw overheen.

„Heren, we kwamen van een mars van minstens zeven uren. Eén keer heb ik zelf, toen ik van verlof terugkwam, me in dat opzicht ook vergist en ben met sokkendragers onder m'n puttees op mars gegaan. Na een half uur moest ik achterblijven om ze uit te trekken en waren mijn benen al bijna kapot geschuurd door die gespen.”

„Tuurlijk!” riep men van alle kanten. „Dat hou je geen half uur uit.”

„Gurgel was de enige van ons allen, die burgerkleding mee sjuowde door het Veldleger en dat was te begrijpen, want hij had geen ander onderdak in Holland. Ook de echte Hogedoorn had niets dan ververwijderde familie in Nederland en Gurgel ging die natuurlijk niet opzoeken.

„Het is nu wel verboden, dat officieren als ze met verlof zijn, burgerkleding dragen, maar dat kennen we; practisch houden de braafste officieren er zich niet aan, zodra ze niet in de gaten lopen.”

„Al de uniformen van Gurgel waren veldtenues met korte broeken, de enige lange pantalon, die hij had behoorde bij zijn sjiek zwart uniform, of . . . bij zijn burgerkleding. Hoe kwam hij dus op het dwaze idee van sokkendragers, tenzij hij in het zwart of in burger gekleed ging? Dat hij bij vergissing de hele mars er mee gelopen had, was onmogelijk, want dan zou het bloed in zijn schoenen staan. Het stond dus vast, dat hij zich na de dienst in burger had verkleed en weer terug in veldtenue. Dat was dan ook zeer goed mogelijk, want ons kwartier in Orth lag daar aan die stille zandweg langs het kerkhof en het was al zo goed als donker, toen de troep thuiskwam.

„Toen Berkhage de opdracht kreeg om de stukken te gaan halen, stonden de vier compagniescommandanten er bij. Overigens wist het niemand, want de majoor heeft buiten op straat de enveloppe met die order, die dringend was en persoonlijk, opengemaakt, daarna in zijn zak gestoken en er niet meer over gesproken, voordat Berkhage terugkwam. De volgende dag vonden we bij het doorzoeken van de Kattebossen in een plaggenhutje een splinternieuw boordenknoopje. Gurgel heeft dus terstond kans gezien om zijn medeplichtige, een zekere Sira, Duits spion, te ontmoeten

en heeft zich in dat hutje verkleed, zowel vanwege de kou, als om zijn kleren te kunnen terugvinden in die donkere bossen. Hij moest waarschuwen, wanneer Berkhage aankwam en om zeker te zijn, moest hij zich nog al dicht bij het fietspad wagen. Hij was bang, dat Berkhage een uniform zou zien en verkleedde zich dus in burger, maar deze voorzorgsmaatregel liep zeer falikant uit.

„Ik wist nog niet, dat hij Gurgel heette en het zou toen waanzin zijn geweest om openlijk te komen aandragen met beschuldigingen, die gebaseerd waren op een sigarettenkoker en een paar sokkendragers, tegen een officier van de standing van Hogedoorn.

„De Inlichtingendienst gaf order om de zaak voorlopig geheim te houden en zou eerst eens nauwkeurig naar hem informeren. Er gebeurde een hele tijd niets, uit Indië kwam het hele dossier Hogedoorn en niets dan lof over deze kranige officier.

„Toen verscheen Stala bij het bataljon. Gurgel schrok hevig, toen hij het hoorde, al hield hij zich tamelijk goed. Zodra hij vernam, dat Stala's geheugen niet in orde was, werd hij driest en vertelde, dat hij hem in Indië ontmoet had en was benieuwd of Stala hem nog zou herkennen. Hij speelde brutaal, want het is meer dan waarschijnlijk, dat de echte Hogedoorn en Stala elkaar nooit ontmoet hebben en Gurgel zelf heeft hem daar ginds ook nooit gezien.

„Ik hechte er toen nog niet veel belang aan, maar het viel me later op, dat hij bij de ontmoeting met Stala weer een foutje maakte. Hij zei namelijk — Berkhage heeft dat ook gehoord — dat Stala vreselijk veel vermagerd was, sinds hij hem het laatst gezien had. Stala was inderdaad mager, maar zijn zwarte uniform paste hem zeer goed. Hij was nog niet zo lang officier en zo'n zwart pakje gaat lang mee. Het was ongetwijfeld zijn eerste groot-tenue, want het kwam van een bekende kleermaker uit Breda, die destijds zowat aan alle cadetten leverde, en het was duidelijk te zien, dat de jas nooit veranderd was geweest, ik heb het stiekum eens goed bekeken, zodra ik de kans had . . .”

„Wat een vuil, geniepig kereltje ben jij, zeg!” riep Hertes. „Ik voel me niets meer op mijn gemak in de buurt van zo'n vent, die achter iedere kleine vergissing een moord zoekt.”

„Juist, Hertes,” begon Piron. „Een slecht geweten is . . .”

„Vertel verder!!” brulde men in koor.

„Daarna kregen we de scène in de eetzaal van Lommerzeel, toen Stala over Gurgel begon te frazelen. Daaruit kon ik niet veel opmaken, maar ik begon eens goed na te denken en kreeg al enig vermoeden van hetgeen nu bevestigd is. Toen hoorde ik op de censuur een zeer eigenaardig telefoongesprek . . .”

Piron vertelde wat hij bij die gelegenheid gehoord had en allen luisterden vol spanning toe . . .

„. . . Ik vloog naar het station en trof daar de twee kapiteins en uh, Gurgel, die naar de rijcursus waren geweest. Ik neem ongemerkt twee soldaten van de stationswacht mee in de gang en die wisten met grote zekerheid te vertellen, dat er het laatst getelefoneerd was . . . door kapitein Hensen . . .”

Een daverend gelach brak los. „Waar zijn de handboeien?” riep Van Saksen.

„Jae,” zei Hensen, „dat is inderdaed een feit. Ik had m'n karwats in de Witte Leeuw laten liggen en daarom belde . . .

Berkhage, als jij nog één keer zo'n vuil, achterdochtig bakkes trekt, gae je de deur uit!”

„De zaak zit zo,” zei Loewarda. „We hebben eerst met z'n drien in de Witte Leeuw gezeten, maar uh, dinges, Gurgel is vroeger weggegaan, omdat hij naar de kleermaker moest, zoals hij zei. Toen de kapitein en ik opstapten, heb ik bij de oude juffrouw Rijckmans op de Markt eerst nog sigaren gekocht en werd natuurlijk een half uur aan de praat gehouden. Meneer Hensen heeft daar natuurlijk niet op staan wachten en is zeker doorgewandeld naar het station en toen ik daar op het perron kwam, zag ik dinges, Gurgel, uit de urinoir komen.”

„O, ik dacht dat hij met jou meekwam,” zei Hensen.

„Het wordt steeds ingewikkelder,” zei Berkhage met een ongelovig gezicht. „Wat een mystificaties toch allemaal!”

„In ieder geval,” ging Piron verder, „viste ik achter het net, rapporteerde alles dadelijk aan het bureau in Den Haag en deed alsof er niets gebeurd was. Uit dit bericht wisten ze in Den Haag op te maken, dat er getelefoneerd was door die bewuste Sira, ook in verband met de verklaring van de ordonnans Van Beek, dat hij die avond van de overval een man met lakschoenen gezien had. Ze wisten nu, dat het

ernst werd en stuurden een officier naar het bataljon, die bij mij als oppasser in dienst kwam."

„Die stomme Krenkel!?" werd er geroepen.

„Dat is in de gegeven omstandigheden een compliment voor de luitenant Krenkel. Hij heet echter niet zo en is helemaal niet op roem gesteld, dus ik zal zijn ware naam maar verzwijgen."

Hensen lachte, hetgeen een zeldzaamheid was.

„Ik zal nooit vergeten," zei hij, „dat die stomme stier met z'n mastappels aan 't zwoegen was. O, dààrom zei jij, dat het overdreven was van hem!"

„Juist kapitein . . . Krenkel bracht zijn tijd niet in ledigheid door, maar Gurgel was zeer voorzichtig. Hij was gewaarschuwd door de internationale spionnen, dat hij op de vingers werd gekeken, doch achter iemand als Krenkel heeft hij ongetwijfeld geen kwaad gezocht.

„Mijn suffe oppasser ontdekte toch iets zeer belangrijks, namelijk dat Gurgel Frans studeerde uit boekjes van de lagere school en fouten maakte, die duidelijk te kennen gaven, dat hij vroeger nooit Frans had geleerd. Nu geef ik direct toe, dat niet alle beroepsofficieren even grote linguïsten zijn als de hier aanwezige heren, maar het was toch ten enmale uitgesloten, dat iemand, die zoals de echte Hogedoorn langs de H.B.S. en de K.M.A. officier geworden was, *geen gebenedijd woord Frans kende* en dat bleek toch duidelijk uit de fouten, die hij in zijn thema's maakte."

„Hij sprak overigens toch zeer goed Duits en Engels," zei Berkhage.

„Precies, zelfs veel te goed voor een normaal Indisch officier en dat was op zichzelf ook verdacht. Ik kan je wel vertellen, dat hij ook nog aardig Portugees sprak, maar dat komt later . . ."

„Ik nam een proef, hier in de kamer, op die avond, dat Gurgel zijn Indisch verhaal deed. Ik had in mijn zakboekje een Franse zin geschreven en zei dat ik hem gevonden had in de brief van een Frans vrouwtje, om er een lichtzinnig tintje aan te geven. Het was een beetje onvoorzichtig van me, maar ik deed het, omdat het me ergerde, dat Gurgel die avond zat te paraderen met dat romannetje „L'Amour Déchainé" — excusez du peu — waarvan hij geen woord verstond, alleen om ons onnodig zand in de ogen te strooien. „Dat zinnetje luidde als volgt: „Pour toute grande entre-

prise il faut un fond de désespoir¹⁾), en was dus volstrekt niet dubieus, belachelijk, of bijzonder geestig, hoewel het zeer waar is en toevallig ook goed van toepassing op het grote waagstuk van Gurgel, zoals straks zal blijken. ”

„Ik begreep ook de mop er niet van,” zei Hensen. „Ik dacht al dat ik erg stom moest zijn.”

Berkhage deed zijn mond reeds open, doch kreeg geen kans. „Ik had op dat ogenblik spijt,” ging Piron haastig verder, „dat ik het experiment begonnen was, want ik had er niet op gerekend, dat hij mijn boekje aan de andere heren zou doorgeven. Gelukkig verraadde u de manoeuvre niet, kapitein, en ik had moeite om het boekje te redden uit de grijpklauwen van Berkhage, die barstte van immorele nieuwsgierigheid, anders was mijn trucje ongetwijfeld aan het licht gekomen, en dat mocht niet, want Gurgel had geen flauw vermoeden, dat ik hem verdacht. De heren die er bij waren, zullen zich herinneren, dat hij gnuifde over het „vieze” zinnetje en vond, dat het geen geschikte lectuur was voor een nette jongen als Berkhage.

„Toen had ik zekerheid, wat zijn Franse opvoeding betrof en wist meteen, dat hij Hogedoorn niet kon zijn! Ik duidelde wel even voor de consequenties van mijn theorie, want het was een onmogelijke brutaliteit. De kapitein van Köpenick hield zo iets een paar uur vol, maar deze waaghals speelde al een paar jaar Köpenick.

„Dezelfde avond ging mij een licht op, toen hij dat spannende verhaal deed over die nachtelijke patrouille.

„De heren herinneren zich nog wel de détails van dat avontuur. Hij begon met te zeggen, dat hij alleen zou liegen als het heel hard nodig was en nu begrijp ik, wat een onmetelijk sarcasme achter dit mopje stak. Hij loog dan ook aanvankelijk niet en toen hij begon, was het bliksems hard nodig. Alles, wat nagegaan kan worden van dat verhaal, is precies gebeurd zoals hij het vertelde. Hij begon eerst te liegen op het moment, dat de echte Hogedoorn met de twee Ambonese fusiliers in de kano de rivier overstak.

„Op het ogenblik wordt in Indië de zaak onderzocht en probeert men de Chinese zee kapitein met zijn scheeps-journaal te pakken te krijgen, maar we kunnen nu al

¹⁾ Letterlijk: Voor iedere grootse onderneming is een bodem van wanhoop nodig. (Uit Tharaud: L'an prochain à Jérusalem).

met voldoende zekerheid uitmaken, hoe het geval zich moet afgespeeld hebben.

„De luitenant Hogedoorn is ongetwijfeld aan de overkant geland en toen eerst overvallen en dat verklaart beter, waarom er volgens Gurgels verhaal en ook volgens het dossier, op de oever patroonhulzen van Hollandse geweren gevonden zijn. Tegenover ons maakte Gurgel er van, dat de inlanders tot zijn geluk modern bewapend waren.

„Hogedoorn heeft dus nog gevochten, voordat hij werd afgemaakt en niet zo flauw, want Gurgel, die onder de aanvallers was, werd tweemaal gewond, aan de schouders en aan het been. Die wonden waren authentiek en hij was dan ook zeer trots op de littekens. Maar op die avond kwamen ze hem zeer slecht van pas en dwongen hem om zo plotseling en zo verdacht uit Pambelan te verdwijnen, want hij kon zich in die toestand bezwaarlijk naar huis laten transporteren door zijn bruine werkgevers, die alle reden hadden om een beetje schichtig te zijn in een omgeving van militairen.

„Gurgel hield zich dus verborgen en trachtte met inlandse middelen te genezen. Het gevolg was die „pracht van een infectie” aan zijn been, zoals hij het zelf noemde, en toen brak voor hem het grote ogenblik aan.

„Hij wist, dat hij moest kiezen tussen twee zeer onplezierige dingen, of een Europese dokter, wat gelijk stond met zich aanmelden bij de justitie, ofwel verrekken in de rimboe onder de goede zorgen van inlandse kwakzalvers.

„Pour toute grande entreprise il faut un fond de désespoir, stond er in mijn boekje, maar hij verstond het niet en dat was eigenlijk jammer. Over „désespoir” beschikte hij ruimschoots en de onderneming was inderdaad groot. Eén gesneuvelde fusilier werd uit het water opgevist, maar de twee andere lijken zijn natuurlijk nooit gevonden. Hij kroop in de kleren van Hogedoorn, die wel voldoende bebloed zullen zijn geweest en bracht er de nodige kogelgaten in aan, zoals hij dat hier aan de grens deed met zijn kepi . . .”

„Hoe weet je dat?” vroegen verschillende heren tegelijk.

„Later! Hij drilde die Chinese zeelui en liet ze een scheepsjournaal aanleggen, opdat de kerels elkaar niet zouden tegenspreken. Dan liet hij zich naar Katangi brengen. Toevallig was daar een militair hospitaal, ja, ja, maar het was haast even voornaam, dat het een geweldig eind van

Pambelan lag en Hogedoorn daar waarschijnlijk geen bekende zou zijn. Hij was zo vertrouwelijk geweest met Hogedoorn, dat hij goed op de hoogte was van diens persoonlijke omstandigheden en bovendien was het een feit, dat Hogedoorn nog maar kort in Noord-Sumatra was en werkelijk uit het andere eindje van Indië kwam, namelijk van Timor. In Katangi liep het hem mee. Men wist daar al, dat er een van de zes Indische Hogedoorns vermist werd in Pambelan. Die zes naamgenoten droegen natuurlijk veel bij tot zijn veiligheid, want iemand, die de echte Hogedoorn kende, zou natuurlijk denken, dat hij een ander exemplaar van dezelfde soort ontmoette. Het zou al zeer toevallig zijn geweest, als hij iemand ontmoet had, die alle zes Hogedoorns kende, dat zestal kent elkaar niet eens. Het begon iets te lijken op „een zekere Jansen”.

„Toen dus zeven dagen na de vermissing van Hogedoorn een gewond officier met uniform, volledige uitrusting en papieren werd afgeleverd in Katangi, heeft er natuurlijk niemand een ogenblik getwijfeld. Het was ook geen tijd voor praatjes, want Gurgel was er heus slecht aan toe. De Chinees streek zijn beloning op, vertrok gezwind en had verder alle reden om zijn mond te houden.

„Gurgel is natuurlijk wel van plan geweest om na zijn genezing zo gauw mogelijk te verdwijnen, maar in Katangi werd hij zo gevierd door de andere officieren en door het gouvernement, dat het succes hem een beetje benevelde en toen ze hem bovendien nog vervroegd met Europees verlof wilden zenden, kon hij de verleiding niet weerstaan. Trouwens hoe verder hij van Indië weg was, hoe veiliger hij zich kon voelen en hij wist wel, dat Hogedoorn geen naaste familie meer had in Holland.

„Hij zag dus een prachtige kans om op Staatskosten een maand of tien in Europa rond te bonjouren, terwijl hij rustig kon verdwijnen, wanneer zijn tijd kwam om weer naar Indië terug te gaan, doch de mobilisatie verhinderde dit grapje en hij moest dienst doen voor de kost.

„Mario Gurgel was de zoon van een aan lager wal geraakte officier van het Duitse leger, die in Indië sergeant-majoor is geworden, zoals er meer zijn. Die was getrouwd met een twijfelachtige Portugese van Timor, dat, zoals de heren reeds lang vergeten zijn, half Nederlands en half Portugees is. Die sergeant-majoor is naar het Portugese ge-

deelte gedeserteerd, toen hij na lange jaren verblijf op Timor zou overgeplaatst worden; waarschijnlijk op aandringen van zijn vrouw, staat er in de stukken. Daarom sprak Gurgel zo goed Duits. Bovendien was hij om zo te zeggen bij de troep opgevoed en kende al veel van het vak. „De jonge Mario Gurgel had een rare naam op Timor, doch er was niets bepaalds ten zijnen nadele bekend. Hij is een tijd in Brits-Indië geweest, vandaar zijn vloeiend Engels. Daar heeft hij betrekkingen aangeknoopt met een zekere Jack Sommering, die sjieke Engelsman, waarvan hij zelf hier nog sprak en nu komen we op Bim, maar ik krijg een droge keel . . .”

Berkhage rukte aan de bellekwast en in de keuken begon een soort klok te luiden. Een lid van de permanente commissie van oppassers verscheen en kreeg zes tegenstrijdige commando's tegelijk. Na een hevige twist onder de heren begreep hij, dat er uit de eetzaal zes flessen wijn moesten gehaald worden, waarvan vier op de rekening van de luitenant Hertes, die zoveel verloren had met écarté.

* * *

Zodra de heren hadden geproefd van iets wat zij „rooie inkt” noemden en de stilte terugkeerde, vertelde Piron wat Bim voor een toekomstige grand seigneur was, doch verzweeg de namen en verzocht de heren er niet te veel over te praten. Bim ging nu toch binnenkort weg, een nieuwe aanslag op het troetelkind van het bataljon was wel niet waarschijnlijk, doch niet geheel uitgesloten. Als de heren met de omstandigheden op de hoogte waren, zouden ze er des te meer voor voelen om een oogje op hem te houden.

Dan legde Piron uit, hoe Sira met behulp van Gurgel en een drietal „linke jongens van de vlakte” gepoogd had Bim te ontvoeren, om hem als wapen te gebruiken bij de toekomstige afpersingen van Sommering.

„Die Sommering kende Gurgel, heeft hem waarschijnlijk in uniform zien lopen en had hem sindsdien in zijn macht. Gurgel moest dus goedschiks of kwaadschiks voor Sommering spionnendiensten verrichten.

Nu komen we op de beroemde ontdekking van de telefoon-draad. Afgezien van de omstandigheid, dat Krenkel en ik

Gurgel al op de korrel hadden, was het nog al handig, maar er werden een paar lelijke fouten gemaakt. Ze maakten de coulissen aan de ene kant te mooi en aan de andere kant niet mooi genoeg. Het toestelletje, dat Gurgel zo dramatisch ontdekte, was niet mooi genoeg, het was geen toestel, het werkte niet, want er ontbraken een paar vitale bestanddelen aan. Misschien hebben ze dat opzettelijk gedaan omdat ze bang waren, dat er toevallig aan geluisterd zou worden, wanneer er gesproken werd met het eigenlijke toestel, dat aan de westrand van de Moeren stond en door Krenkel een paar dagen later ontdekt werd. Dat schot door de kepi was te mooi en zou tot onaangenaamheden geleid hebben voor Gurgel, als we niet reeds op de hoogte waren geweest, want daarin maakte hij ook een foutje. Zo gauw Krenkel die kepi ongemerkt te pakken kon krijgen, leende hij een breinaald van Treeske hier achter in de keuken, stak die door de twee kogelgaten en . . . de kepi paste niet meer!"

Piron moest even wachten tot de heren uitgelachen waren; Krenkel had ook zo'n domme indruk achtergelaten . . .

„Misschien heeft hij het later ook ingezien, want de kepi verdween spoorloos, ofschoon ieder ander de vergefelijke verwaandheid zou gehad hebben om het ding als een soort trofee zorgvuldig te bewaren.

„Aanvankelijk dacht ik, dat de hele manoeuvre deze was. Die draad had dienst gedaan of geen dienst gedaan, in ieder geval was het enige doel van de beweging Gurgel te reinigen van iedere verdenking, die op hem kon vallen, te meer omdat er een bekend contra-spion, Krenkel, in de buurt moest zijn.

„Maar toen Krenkel na lang zoeken — het is daar een goddeloos terrein — het echte toestel vond, wisten we, dat al dit theater ook diende om de aandacht af te leiden van de werkelijke telefoonpost. Krenkel maakte ook een aftakking, waarbij hij half verdrong, doch aan de andere kant van het moeras, opdat de verschillende telefonisten elkaar niet in de weg zouden lopen.

„Intussen lieten we de identiteit van Gurgel vaststellen. Het Inlichtingenbureau verzocht de Indische kapitein Keureman om zich in burgerkleding naar Hagenburg te begeven en te handelen volgens de aanwijzingen van de kapitein der marechaussee. Daar ontmoette hij Krenkel

en die smokkelde hem ongezien hierboven op mijn slaapkamer. Toen Gurgel over de markt ging herkende hij hem terstond. De kapitein Keureman had dan ook in Pambelan dagelijks met hem in de soos gezeten en uren lang met hem geëcarteerd.

„De rest was zeer eenvoudig. Daar uit het telefoongesprek, dat ik in Hagenburg had opgevangen, gebleken was, dat de heren nog steeds een ziekelijk verlangen koesterden naar de beroemde stukken van Berkhage, gebruikten we deze als lokaas en schreef ik ze hier coram populo over, tevens om hem te laten zien, dat ik niet de minste achterdocht koesterde en geen veiligheidsmaatregelen nam, tegen welk officier ook. „Op mijn kamer lagen die stukken om zo te zeggen voor het grijpen, de enige zorg, die ik er voor had was, dat ik de portefeuille afsloot en deze in mijn veldkoffer legde, waarvan die slordige Krenkel de sleutel overal liet slingeren. „Dat was nogal een gevaarlijk experiment,” vond Loewarda. „Toch niet, kapitein, want de stukken die ik overschreef, waren al eens overgeschreven door iemand van de Grote Staf en zó omgewerkt, dat het geen onzin werd, maar dat alles toch averechts verkeerd was en het gevaarlijk zou zijn om er op af te gaan.”

„O, accoord! Ga verder.”

„In het eerste gesprek, dat Krenkel opving, hoorde hij onder meer wetenswaardigheden al dadelijk, dat de stukken Vrijdagavond om elf uur door Gurgel aan Sira zouden worden overhandigd bij paal 238. Donderdagochtend ging ik zoals afgesproken naar de censuur en dezelfde dag ging Gurgel met verlof. De heren voelen waar hij heen wilde. De stukken zouden verdwijnen, terwijl ik op de censuur was en de vermissing zou normaal gisteren of vandaag pas bekend worden. Dus hoogstwaarschijnlijk werden de stukken gestolen terwijl hij met verlof was en viel er zodoende op hem minder verdenking. Het gemene was bovendien, dat hij na de diefstal mijn portefeuille opvulde met kranten en daaronder een stuk van een exemplaar van de „Doesburgse Courant”, terwijl iedereen weet, dat alleen Farelle daaraan verslaafd is en dit voortreffelijk blad steeds opgestuurd krijgt.”

„Sjiek!” zong Farelle. „Sjie-iek!”

„Nee, hartstochtelijk,” vond Berkhage. „Of liever gezegd: opzichtig!”

„Deze bizonderheid vormt dus nog een dramatisch gegeven, omdat Farelle juist de kampioen van de schiettent was en aan deze lugubere grap een eind maakte. „On est toujours puni par où l'on a péché”, zegt het spreekwoord.

„Sira, die op weg was om de stukken in ontvangst te nemen, is ongetwijfeld degene, die op Belgisch gebied die nacht verongelukt is. Krenkel, die vlak aan de grens zat om hem op te vangen en te arresteren, als hij maar één voet op Hollands gebied zou zetten, is er ook van overtuigd, dat hij het is, vooral omdat de Duitsers na de brand overblijfselen van lakschoenen vonden. Ik zou me ook niet kunnen voorstellen wat iemand anders daar op dat uur zou komen zoeken. Waarom hij echter met een Duitse handgranaat aan 't spelen was, is me een raadsel . . .”

„Misschien heeft er nog iemand anders ook mee gespeeld,” zei Farelle met een zeer dom gezicht.

„We zullen ons niet gaan verdiepen in dwaze veronderstellingen,” antwoordde Piron.

„Ik begrijp niet,” zei Loewarda, „waarom Gurgel die avond aan de grens kwam in burger. Als hij in uniform was gegaan zou dat toch minder opvallen.”

„U vergeet, kapitein, dat hij met verlof was en hij dus in uniform meer opviel als iemand hem zou zien. Nu zou hij voor een gewone smokkelaar aangezien worden, als iemand hem uit de verte zag. Bovendien kon hij in burger beter over de grens vluchten, als het nodig was. We wisten trouwens al, dat zijn burgerplunje niet meer op haar plaats lag.”

„Wat heb je zo al in *mijn* koffer ontdekt?” hoorde Arloff. Piron keek hem verwijtend aan. „Is dat de dank, nu ik jullie verlost heb van de gevaarlijke booswicht, die gij aan uw borsten koesterdet?” riep hij.

Berkhage keek zeer sip.

„Nu zijn we eigenlijk nog even ver,” mopperde hij.

„O, ben je niet blij, dat je nu geen last meer hebt van die twee dandies, die jacht maakten op dat kind van jou?”

„De gevaarlijkste leeft nog. Nu je toch aan 't opruimen was, had je beter die Sommering ook even kunnen waarnemen,” zei de jonge, bloeddorstige Berkhage.

„Dan zou het te veel gaan lijken op een detective-romannetje, waarin gewoonlijk alles veel te mooi afloopt. Die meneer Sommering bewaren we voor later . . .”

BESLUIT

Berkhage had het vertrek van Bim voor de troep verborgen gehouden.

Het was tegen het einde van de legeringstijd te Moerbeke, dat hij het verzoek ontving om Bim op een bepaalde datum te willen bezorgen in Vlissingen. In de laatste dagen deed hij nog een gewetenspoging om het toekomstig lid van het House of Lords een beetje Engels bij te brengen, doch het resultaat was bedroevend.

„Doe nie zo flauw,” had Bim hem aangeraden.

Op de vooravond van zijn vertrek viel de schemering reeds vroeg in. De zware hemel was rijp van donkerblauwe regen. Minkowski, de gedropen rabbijn, hurkte voor de open poort boven in de hooizolder van het grote kwartier, staarde naar de grijsblauwe wolken en zong over heel het dorp. Hij had een van die aangrijpende Oosterse klaagstemmen, die verder gaan dan de gedachte en hij zong met lange, droevige uithalen een der vele weezangen van zijn zwerversvolk.

„A . . . do . . . noi . . . Mo . . . loch!” Minkowski keek de zwarte wolken na en liet de treurgalmen trillen in de lucht . . .

Voor de laatste maal brachten Berkhage en Joep Enkevoort de kleine Bim naar zijn bedje. Omdat hij op reis ging, had hij voor deze keer toegestaan, dat Madeleine hem een kusje gaf.

Het was dezelfde onveranderlijke ritus. Eerst uitkleden, dan plasje doen en onder leiding van Joep zijn gebedje opzeggen, de ogen gericht op Berkhage, die de chocolaadjes zocht. Als hij dan in zijn bedje zat, liet Eddy hem het zilveren portret van Mummy kussen en stak hem daarna het snoepje in de mond . . .

Vandaag bleef Dick een tijdje over het voeteinde van zijn bedje hangen.

„Zal Bim blij zijn als Bim Mummy weer ziet?”
„Ja, Bim heeft Mummy al lang niet gezien.”
„Wat zal Bim zeggen, als hij Mummy ziet?”
„Dan zal Bim zeggen: Hallo, Mummy!... De Bauwe maakt een scheepje voor Bim, dat echt kan varen, zegt de Bauwe en als Bim terugkomt, mag Bim lere zwemme van de Bauwe...”

Adriaansen zat op de grond met de rug tegen de brouwerij en legde een laatste vaardige hand aan de takelage van het wondervolle scheepje.

„Moar ik vertel jou, det 't ding zo moet omsloan,” beweerde Kruitnagel. „Ge moaktut veuls te topzwoar.”

„Zwam niet, jo! Ik heb toch zeker tevoren geprobeerd in 't water hoeveel het hebbe kan.”

„Nou, probeer 't dan nog 's, dan zuldet zelf zien.”

„Straks, als de vlag er op staat.”

Het bootje glom in warmgele vernis, met een donkerblauwe bies langs de waterlijn en aan weerskanten van de boeg prijkte in fijne witte lettertjes de naam Bim. Het was een waar kunststukje en zo sierlijk van lijn, dat het zeer goed als maquette kon dienen op een scheepvaarttentoonstelling.

De Schele volgde gespannen alle bewegingen van de Blauwe Toveraar en was weer gerustgesteld.

„Wa zàl ie lache,” zei hij en grijnsde al breed bij voorbaat.

„A... do... noi... Mo... loch!” Midden in een gerekte, wanhopige triller boog de stem met een geöliede tongslag af en schokte voort in een schrijnende, angstige kinderkreet, die koud over de rug liep...

„De jood vrolijkt de boel tenminste nog wat op,” mopperde de Blauwe en veegde een zweetdruppel van zijn lelijke sproeten-neus. „Knotskiiii!! Schei uit met je gelamenteer, ik wor d'r gewoon sikkeneurig van!”

* * *

Op het perron te Hagenburg kort voor het vertrek van de trein, stonden plotseling Adriaansen, Kruitnagel, Minkowski en Sjang aan het portier. Ze kwamen van nergens, ze waren er.

Bim kraaide van pret en danste op de zitting, dat het stof uit de kussens vloog. Berkhage was geslagen en deed het portier open.

„Zeg, zijn jullie belazerd?” schimpte hij om zijn dikke keel wat lucht te geven. „Je mag het kantonnement niet uit . . .” Eerst overhandigde de Blauwe het lieve scheepje, dat echt kon varen en niet omsloeg.

„Dag Bim, Blijf gezond, Bim!” zei Minkowski, die altijd de eerste was, als er iets te zeggen viel, en hij zwaaide met een zak snoepjes.

„Oooooòòch!” Bim bewonderde met open mond het kunststukje en pakte het ademloos van eerbied aan. Er schoof een zonnestraal tussen de overkapping en toen hij de Blauwe aankeek, blonken de helderwitte zeilen van het scheepje in hun stralende ogen. De Blauwe stond in een lichtkrans en Dick vond hem op dat ogenblik helemaal niet zo'n lelijk beest . . .

Dan volgden de andere geschenken, merendeels snoepgoed, dat er moorddadig uitzag en ook een gift van de Schillenhit, die niet mee kon komen. Er werden handjes gegeven. Er werd niet veel gepraat, al was Minkowski er bij. Hij had al driemaal gezegd, dat het blauwe pakkie van de Schillenhit was en wist blijkbaar niets anders. Er werd dwaas gegrinnikt, ze kregen er pijn van in hun kaken . . .

Toen de conducteur kwam, werden er nog eens stomme handjes gegeven.

„Blauwe, zie nou dat je dadelijk thuiskomt met je stelletje,” zei Berkhage, die sombere voorgevoelens had.

„Tuurlijk, luit,” zei de Blauwe met onschuldige ogen.

Als de trein aantrok, spraken ze allen tegelijk.

„Zal je altijd gezegend zijn, jorchie!” — „Hou je maar goed, Bim!” — „Kom je gauw terug, Bim?” — „Nou, saluu dan, Bimmes!” — „Bim, houdoe!”

„Bauwe, mag Bim dan mee gaan zwemme, as Bim terugkomt?” kraaide de kleine uit het raampje.

„D à t is afgesproken!” zei de Blauwe en knikte kort, de wenkbrauwen boos gefronst.

* * *

Die dag mankeerde het viertal op alle appels. 's-Avonds werden zij, vechtend als wilde dieren, door de volledige

garnizoenswacht van Hagenburg uit een der „Verboden huizen voor Militairen” gehaald en onder hevig verzet naar de kazerne gesleurd. Te voren was de schildwacht, die aan de overkant van het verdachte huis stond, door het dronken stel omringd en zij hadden hem het geweer uit de handen „gepraat”. Toen de wacht kwam, hadden de schuimbekkende vrouwen van het huis, met de loshangende haren en de rode peignoirs onder veel jeneverachtig gekrijs aan het gevecht deelgenomen en partij getrokken voor „de Jongens”.

De volgende morgen leverde een sergeant met vijf gewapende mannen, de bajonet op het geweer, hen per stoomtram te Moerbeke af. Uit de papieren, die hij op het compagniesbureau afgaf, bleek, dat de miliciensoldaat Adriaansen gewond was door „een bajonetsteek van circa vier centimeter in de linkerbil” . . .

Pietje deed wat hij kon, pingelde als een gierige huisvrouw en bracht het zo ver, dat de zaak slechts krijgstuuchtelijk werd afgedaan met de provoost, waar gewezen is en gekners der tanden . . .

Bij het luchten der arrestanten, wanneer de zondaars op de bank bij de wacht zich in het zonnetje koesterden, was meestal de luitenant Berkhage toevallig in de buurt.

„Was ie zo blij met ze schepie, luit?” vroeg de Blauwe voor de zoveelste maal.

„Blij? Hij heeft het over niets anders meer gehad! Toen we aan de Schelde kwamen en hij al dat water zag, wilde hij uitstappen om te kijken of het echt kon varen.”

„Zo'n klein schoffie,” zei de Blauwe peinzend en zette zich voorzichtig neer op de rechterbil.

* * *

In het jaar 1923, toen de reserve-eerste-luitenant Berkhage voor het eerst sinds de mobilisatie weer drie weken onder de wapenen was, fietste hij in volle vaart door de lange gang van de officierenbarak der Legerplaats Harskamp, hetgeen gevaarlijk en dus verboden is.

Aan de uitgang botste hij met veel lawaai tegen een andere fiets.

„Verdomme!” vloekte de officier met het donkere gezicht.

„Neemt u me niet kwalijk, ik . . . Jééééé, Stala! Kerel, ben jij het? Nééééé!”

Stala lachte, dat hij schokte en Berkhage stond hem ongelovig aan te gapen. Was dat Stala? Dat beweeglijke taaie, droge kereltje, met die lachende ogen, die vonkten van leven?

Ze stompten elkaar zo lang, tot ze zagen, dat er een paar soldaten verwonderd stonden te kijken.

„Ik wist, dat je gisteren hier aangekomen was,” zei Stala, „ik was naar je aan 't zoeken. Noortje heeft me gestuurd om je te vragen of je morgenavond kunt komen eten. We wonen in Ede op 't ogenblik.”

„Noortje? . . . Hoe is 't met Noortje?”

„Schitterend. We hebben al een jongen van twee jaar, een kanjer, zeg! We wisten je adres niet, toen we gingen trouwen. Nora heeft nog hier en daar geïnformeerd, ze vond 't erg vervelend.”

„Ga je mee naar de cantine een bo . . .”

„Heel graag, Berkhage,” lachte het levendige officiertje.

„Schrik maar niet! Noortje staat er op, dat ik iedere dag m'n borreltje pak. Dat is een soort verwaandheid van d'r, zie je? . . . Je moet die knaap van ons zien, zeg, hij lijkt sprekend op . . .”

Het kon Berkhage niets schelen, op wie de kleine Stala geleek, hij kon alles nog niet zo gauw geloven . . . Dan zag hij de zonnige tuin in Moerbeke, Bim en Madeleine in de zandbak, het kinderlijke witte kraagje en de dansende lichtjes in de ogen van Noortje . . .

Hij voelde zijn borst warm worden.

„Zo'n verdomde olienoot! . . . Hij heeft nog een kind ook! Je moet maar lef hebben!”